

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÖNETİM BİLİMLERİ BİLİM DALI**

**KENTSEL YOKSULLUKLA MÜCADELEDE KAMU
KURUMLARI VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI'NIN ROLÜ:
ADIYAMAN KENT YOKSULLARI ÜZERİNDE
BİR ALAN ARAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Adem CEREN**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Süleyman ÇELİK**

ANKARA - 2013

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÖNETİM BİLİMLERİ BİLİM DALI**

**KENTSEL YOKSULLUKLA MÜCADELEDE KAMU
KURUMLARI VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI’NIN ROLÜ:
ADIYAMAN KENT YOKSULLARI ÜZERİNDE
BİR ALAN ARAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Adem CEREN**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Süleyman ÇELİK**

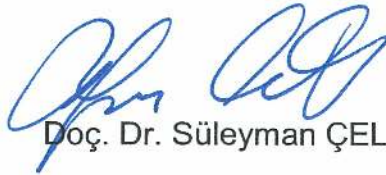
ANKARA - 2013

ONAY

Adem CEREN tarafından hazırlanan "Kentsel Yoksullukla M¼cadelede Kamu Kurumları ve Sivil Toplum Kuruluşları'nın Rol¼: Adıyaman Kent Yoksulları Üzerinde Bir Alan Araştırması" başlıklı bu çalışma, 17.01.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, j¼rimiz tarafından Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

(Başkan)

Doç. Dr. Tefvik ERDEM

Doç. Dr. Süleyman ÇELİK

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Merve ÖZAYDIN

ÖNSÖZ

Yoksulluk sorunu sadece Türkiye'nin ya da az gelişmiş ülkelerin değil, bütün dünyanın ortak bir sorunudur. Ancak her ülkede yaşanan yoksulluk şiddeti ve yoksulluk oranları aynı değildir. Yoksulluğun azaltılmasında ve yoksullara daha iyi bir yaşam sunulmasında kamu kurumlarından sivil toplum kuruluşlarına ve bütün insanlığa kadar çeşitli sorumluluklar, görevler düşmektedir.

Yoksullukla mücadele, 'sosyal devlet' olmanın gereği olarak başta 'devletin' bir görevidir. Merkezi yönetim ve onun taşra örgütleri, ardından yerel yönetim birimleri ve sivil toplum kuruluşları yoksullukla mücadelenin önemli aktörleridir. Herhangi bir geliri olmayan, olsa da en temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetmeyen birey ve ailelere, öncelikle devlet olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından sağlanan ayni/nakdi her türlü sosyal yardımın ulaştırılması, yoksullukla mücadelede yoksullara balık tutmayı öğretene kadar devam ettirilmelidir.

Yoksullukla mücadelede sosyal yardımlar önemli bir araçtır. Bu kapsamda Adıyaman özelinde yaşanan yoksullukla mücadelede önemli kamu kurumlarından olan ve çalışmanın örnekleme olarak da belirlenen, Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi ve yoksullukla mücadelede öne çıkan Adıyaman Deniz Feneri Derneği, Adıyaman İnsani Yardım Derneği, Adıyaman Rahmet Eli Derneği, Adıyaman Umut Işığı Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği gibi sivil toplum kuruluşları arasında geliştirilecek işbirlikleri yoksulluğu asgari bir düzeye indirmede önemsenmelidir. İşbirliği yaparak çalışıldığında, sosyal yardımlar daha etkili bir şekilde yerine ulaştırılır ve bu sayede kaynakların verimli bir şekilde kullanılması sağlanmış olur.

Bu çalışmada Adıyaman kent yoksullarının başta ekonomik olmak üzere çeşitli sorunları ortaya konulmak istenmiştir. Bunun yanında yapılan sosyal yardımların yeterliliği ele alınmış, yoksulların beklentileri, düşünceleri

vb. birçok konu akademik bir zemine taşınmaya çalışılmıştır. Bu sayede Adıyaman kent yoksullarına dikkat çekmek istenmiştir.

Sıcak bir temmuz ayında yürütülen alan araştırmasının geniş ölçekli olması, tek tek bütün hanelere ulaşılmaya çalışılması ve bazı hanelerin taşınmış olması ya da evde bulunmayışı vb. durumlar, çalışmanın zor taraflarından birkaçını oluşturmaktadır. Ayrıca alan araştırması kapsamında anket formunun hazırlanması, ulaşılacak yoksul ailelerin itinayla tespiti, uygulamanın ardından elde edilen bulguların değerlendirilmesine kadar bir dizi süreç ve bu süreçte ortaya çıkan beklenmedik durumlar ayrı bir zorluk oluşturmuştur.

Bu çalışmayı yürütürken önerileri ve getirdiği yapıcı eleştirilerle çalışmanın ortaya çıkmasında büyük katkıları olan tez danışmanım, değerli hocam Doç. Dr. Süleyman Çelik'e içten teşekkürlerimi sunarım. Çalışmaya çeşitli yönlerden katkı sağlayan Doç. Dr. Fikret Mazı, Yrd. Doç. Dr. Hakan Evin, Yrd. Doç. Dr. Mücahit Çelik, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Karabulut ve Yrd. Doç. Dr. Cemal Baltacı hocalarıma gönülden teşekkür ederim. Çalışmaya Bilimsel Araştırma Projesi olarak sağladığı destekten dolayı Adıyaman Üniversitesi'ne teşekkür ederim.

Anketin uygulanması esnasında kapılarını bizlere samimi duygularla açan, kendisi yoksul ama gönülleri zengin Adıyaman kent yoksullarına, Yüksek Lisans Programı'nda ve çalışmanın tamamlanmasında emeği geçen Gazi Üniversitesi'ndeki hocalarıma, çalışmaya sağladığı katkı dolayısıyla Adıyaman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine de teşekkür ederim.

Destegini her zaman yanımda hissettiğim fedakar aileme ve eşim Tuba Ceren'e ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Adem CEREN
Ocak 2013, Adıyaman

Bu çalışmayı, tez yazım aşamasında kaybettiğim, yetişmemde büyük emekleri olan merhum dedem Memiş Ceren'e ithaf ediyorum...

İÇİNDEKİLER

ONAY.....	
ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iv
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
TABLolar	xi
ŞEKİLLER.....	xvi
GRAFİKLER.....	xvii
GİRİŞ	1
ÇALIŞMANIN KAPSAMI	5
ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM

KENTSEL YOKSULLUK

1.1.YOKSULLUK KAVRAMI	10
1.1.1. Yoksulluk Çalışmaları ve Tanımları	10
1.1.1.1. Mutlak Yoksulluk	13
1.1.1.2. Görelî Yoksulluk	14
1.1.1.3. İnsani Yoksulluk	15
1.1.2. Yoksulluğu Ortaya Çıkaran Nedenler	17
1.2. KENTSEL YOKSULLUK	26
1.2.1. Kentsel Yoksulluğun Tanımı.....	26
1.2.2. Yeni Kentsel Yoksulluk.....	31
1.2.3. Toplumsal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi	34
1.2.4. Yoksulluk Sınırının Hesaplanması.....	38

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KENTSEL YOKSULLUK VE ADIYAMAN KENT REHBERİ

2.1. TÜRKİYE'DE KENTSEL YOKSULLUK.....	44
2.1.1. Türkiye'deki Kent Yoksulluğunun Gelişimi ve Kentlerdeki Toplumsal Yapı	46
2.1.2. Yoksulluk Oranları ve Milli Gelirin Paylaşımı	49
2.1.3. Türkiye'de Kentleşme Süreci	60
2.1.4. Gecekondu Olgusu	65
2.2. ADIYAMAN KENT REHBERİ.....	70
2.2.1. Adıyaman'ın Tarihçesi.....	70
2.2.2. Adıyaman'ın Coğrafi Konumu	73
2.2.3. Adıyaman'ın Nüfus Yapısı.....	76
2.2.3.1. Nüfusun Sosyal Özellikleri.....	82
2.2.3.1.1. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı	82
2.2.3.1.2. Nüfusun Eğitim Durumu	85
2.2.4. Adıyaman'ın Ekonomik Özellikleri	87

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YOKSULLUĞUN AZALTILMASINDA KAMU KURUMLARI VE

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

3.1. KENTSEL YOKSULLUĞUN ÇÖZÜMÜNDE YASAL BOYUT.....	95
3.1.1. 1982 Anayasası	97
3.1.2. 5393 Sayılı Belediye Kanunu	98
3.1.3. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu	100

3.1.4. 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu	101
3.1.5. 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu	101
3.1.6. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu	103
3.1.7. 442 Sayılı Köy Kanunu.....	105
3.2. YOKSULLUĞUN AZALTILMASINDA SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI	106
3.2.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu	106
3.2.2. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	108
3.2.3. Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	112
3.3. YOKSULLUĞUN AZALTILMASINDA AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI.....	119
3.3.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	119
3.3.2. Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü	121
3.4. YOKSULLUĞUN AZALTILMASINDA BELEDİYELER	124
3.4.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Yerel Yönetimler	124
3.4.2. Adıyaman Belediyesi	129
3.4.3. Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi.....	130
3.5. YOKSULLUĞUN AZALTILMASINDA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI ...	136
3.5.1. Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşu	137
3.5.2. Adıyaman'da Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşları	141

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ADİYAMAN KENT YOKSULLARI ÜZERİNDE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

4.1. ARAŞTIRMA PROBLEMİNİN TANIMLANMASI.....	143
4.1.1. Konunun Önemi ve Gerekçesi	143
4.1.2. Araştırmanın Amacı	145
4.1.3. Araştırmanın Varsayımları	145
4.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	146
4.2.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	146
4.2.2. Veri Toplama Araçları	151
4.2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	152
4.3. ALAN ARAŞTIRMASININ BULGULARI	153
4.3.1. Kişisel-Demografik Özellikler	153
4.3.2. Kent-Köy İlişkisi.....	163
4.3.3. Çevreyle Olan İlişkiler	166
4.3.4. Hanelerin Ekonomik Özellikleri	169
4.3.5. Hanelerin Önemli İhtiyaçları ve Bunları Karşılama Yöntemleri.....	172
4.3.6. Konuta İlişkin Özellikler	173
4.3.7. Sosyal Yardım Kuruluşlarıyla İlişkiler	178
4.3.8. Sosyal Yardımlarla İlgili Genel Görüşler.....	182
4.3.9. Yoksulluğun Çözümü Hakkındaki Görüşler ve Çözüm İçin Gösterilen Çabalar	184
4.3.10. Yoksulluğun Algılanış Biçimi	186
4.3.11. Yoksullarda Sosyo-Kültürel Hayat.....	188

SONUÇ	193
Öneriler	200
KAYNAKÇA	203
EK: Hane Halkı Örnek Anket Formu	218
ÖZET	223
ABSTRACT	225

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

%	:	Yüzde
\$	:	Dolar
m	:	Metre
km ²	:	Kilometrekare
m ³	:	Metreküp

Açıklamalar

Kisaltmalar

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	:	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ASPİM	:	Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü
AZED	:	Adıyaman Zihinsel Engelli Aileleri Derneği
BAĞ-KUR	:	Esnaflar ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
BM	:	Birleşmiş Milletler
Çev.	:	Çeviren
Der.	:	Derleyen
DİE	:	Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	:	Devlet Planlama Teşkilatı
E-Devlet	:	Elektronik Devlet
Ed.	:	Editör
FAO	:	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
GAP	:	Güneydoğu Anadolu Projesi
GSYİH	:	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
İKA	:	İpekyolu Kalkınma Ajansı
İŞ-KUR	:	Türkiye İş Kurumu
KASDEP	:	Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi

Açıklamalar

KOBİ	:	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
M.Ö.	:	Milattan Önce
M.S.	:	Milattan Sonra
MRI	:	Manyetik Rezonans Görüntüleme
NGOs	:	Hükümet Dışı Organizasyonlar
OSB	:	Organize Sanayi Bölgesi
s.	:	Sayfa
SGP	:	Satın Alma Gücü Paritesi
SOYBİS	:	Sosyal Yardım Bilgi Sistemi
SPSS	:	Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi
SSK	:	Sosyal Sigortalar Kurumu
STK	:	Sivil Toplum Kuruluşu
SYDTF	:	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
SYDV	:	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TL	:	Türk Lirası
TODAİE	:	Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	:	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	:	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı
UN-HABİTAT	:	Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı
URAK	:	Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu
vd.	:	Ve Diğerleri
WB	:	Dünya Bankası

TABLOLAR

Tablo 1	:	Milli Gelirin % 20'lik Gruplar Arasında Paylaşımı (2009-2010)	21
Tablo 2	:	Kentsel Yoksulluğun Nedenleri ve Sonuçları	29
Tablo 3	:	Türkiye'de Hane Halkı Büyüklüğüne Göre Açlık Sınırları	41
Tablo 4	:	Türkiye'de Hane Halkı Büyüklüğüne Göre Yoksulluk Sınırları	42
Tablo 5	:	Dört Kişilik Bir Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı (TL/Ay)	43
Tablo 6	:	Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları (2002-2010)	51
Tablo 7	:	Türkiye'de Milli Gelirin % 20'lik Gruplar Arasında Paylaşımı (2002-2008)	59
Tablo 8	:	Türkiye'nin 2005-2009 Yılları Arasındaki Yoksulluk Oranları (%)	60
Tablo 9	:	Türkiye'de İnşaat Ruhsatlarına Göre Bina İnşaatları	64
Tablo 10	:	Türkiye'de Gecekondu Sayısı ve Gecekondu Nüfus Dağılımı	68
Tablo 11	:	Adıyaman'ın Tarihi (Kronolojik)	73
Tablo 12	:	Adıyaman Merkez ve İlçelerinin Yüz Ölçümü ve Yükseklik Değerleri	75
Tablo 13	:	Adıyaman'ın 1990-2000 Yıllarına Ait Şehir ve Kır Nüfus Hareketi	77
Tablo 14	:	Adıyaman'ın 1990-2000 Yıllarına Ait Şehir ve Kır Nüfus Hareketi (Yıllık Nüfus Artış Hızı, Yüz Ölçümü ve Nüfus Yoğunluğu)	78
Tablo 15	:	Adıyaman'ın 2011 Yılı İl/İlçe, Kırsal Kesim Nüfusu ve Yıllık Nüfus Artış Hızı	80
Tablo 16	:	2007-2011 Yılları Arasında Adıyaman'ın Nüfus Dağılımı	84
Tablo 17	:	Adıyaman'ın Eğitim Kurumlarına Göre Mezuniyet İstatistikleri	86

Tablo 18 :	Türkiye ve Adıyaman Nüfusunun Eğitim Durumu (2011)	87
Tablo 19 :	Adıyaman'ın ve Bazı İlçelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması	89
Tablo 20 :	Adıyaman'ın Türkiye Geneliyle Kıyaslamalı İş Gücü Verileri (2010)	92
Tablo 21 :	Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Endeksi	94
Tablo 22 :	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Gelir-Gider Durumu	111
Tablo 23 :	Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın 2005-2010 Yılları Arasında Amaca Yönelik Yardımlarının Dağılımı	113
Tablo 24 :	Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın 2005-2010 Yılları Arasında Gelir-Gider Dağılımı	115
Tablo 25 :	Amaca Yönelik Yardımlarının Kişi Sayısı İtibariyle Dağılımı (2005-2007)	116
Tablo 26 :	2011 Yılında SYDTF Bütçesinden Adıyaman SYDV'ye Sosyal Yardım Kapsamında Yapılan Transferlerin Dağılımı	117
Tablo 27 :	2011 Yılında SYDTF Bütçesinden SYD Vakıflarına Sosyal Yardım Kapsamında Yapılan Transferlerin Bölgesel Bazda Dağılımı	118
Tablo 28 :	Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Sosyal Hizmet Durumu	123
Tablo 29 :	2011 Yılı İtibariyle Belediyelerin Dağılımı	127
Tablo 30 :	Adıyaman Belediyesi TOGEM Kursları ve Kursiyer Sayıları	132
Tablo 31 :	Adıyaman Belediyesi TOGEM Yardım Faaliyetleri (2009)	133
Tablo 32 :	Adıyaman Belediyesi TOGEM Yardım Faaliyetleri (2010)	134
Tablo 33 :	Adıyaman Belediyesi TOGEM Yardım Faaliyetleri (2011)	135

Tablo 34 :	Adıyaman Belediyesi TOGEM Yardım Faaliyetleri (2012)	136
Tablo 35 :	Adıyaman'daki Dernek Sayıları	142
Tablo 36 :	Örneklem Olarak Seçilen Mahallelerin Dağılımı	149
Tablo 37 :	Örneklem Olarak Seçilen Mahallelerin Nüfus Dağılımı	150
Tablo 38 :	Yaş Grubu Dağılımı	153
Tablo 39 :	Cinsiyet	154
Tablo 40 :	Medeni Durum	155
Tablo 41 :	Boşanma Sebepleri	155
Tablo 42 :	Öğrenim Durumu	156
Tablo 43 :	Ankete Katılanların Mesleklere Göre Dağılımı	157
Tablo 44 :	Ankete Katılanların Sosyal Güvencelerinin Dağılımı	158
Tablo 45 :	Kadın Hane Reislerinin Eş Durumu	159
Tablo 46 :	Hane Reisinin Bakmakla Yükümlü Olduğu Hane Halkı Sayısı	160
Tablo 47 :	Okula Giden Çocuk Sayısı	161
Tablo 48 :	Okula Giden Çocuk ya da Çocukların Başarı Durumu	161
Tablo 49 :	Adıyaman'da Yaşam Süresi	163
Tablo 50 :	Adıyaman'a Nereden Göç Edildiğinin Dağılımı	163
Tablo 51 :	Adıyaman'a Göç Etme Nedenlerinin Dağılımı	164
Tablo 52 :	Başka Bir Şehre Taşınma İsteğinin Dağılımı	165
Tablo 53 :	Yakın Çevrede Oturan Akrabaların/Hemşerilerin Dağılımı	166
Tablo 54 :	Akraba/Hemşeri ve/veya Komşulardan Alınan Yardımların Dağılımı	167
Tablo 55 :	Komşular/Akrabalar Tarafından Dışlanma Hissi	168

Tablo 56 :	Ankete Katılanların Gelir Durumuna Göre Dağılımı	169
Tablo 57 :	Haneye Giren Ek Gelirin Dağılımı	170
Tablo 58 :	Aylık Gelirin Geçimi Sağlamaya Yeterliliği	171
Tablo 59 :	Güçlük Çekilen İhtiyaçların Dağılımı	172
Tablo 60 :	Alışveriş Yapma Şekli	173
Tablo 61 :	Oturulan Konutun Tipi	173
Tablo 62 :	Oturulan Konuttaki Oda Sayıları	174
Tablo 63 :	Oturulan Konutun Kira Durumu	175
Tablo 64 :	Sahip Olunan Başka Ev, Arsa, Araç vs. Durumu	176
Tablo 65 :	Konutta Elektrik ve Su Bulunma Durumu	176
Tablo 66 :	Konutta Bulunan Donatılar	177
Tablo 67 :	Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Tarafından Yapılan Yardımların Dağılımı	179
Tablo 68 :	Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi (TOGEM) Tarafından Yapılan Yardımların Dağılımı	179
Tablo 69 :	Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Tarafından Yapılan Yardımların Dağılımı	180
Tablo 70 :	Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Tarafından Yapılan Yardımların Dağılımı	181
Tablo 71 :	Sivil Toplum Kuruluşları Tarafından Yapılan Yardımların Dağılımı	181
Tablo 72 :	Diğer Organizasyonlar Tarafından Yapılan Yardımların Dağılımı	182
Tablo 73 :	Yapılan Yardımların Yeterliliği	182
Tablo 74 :	Yapılan Yardımların Tembel Birey Yetiştirme Algısı	183

Tablo 75 :	Yoksulluk Sorununun Çözümü Hakkında Görüşler	184
Tablo 76 :	Yoksulluktan Kurtulmak İçin Gösterilen Çaba	185
Tablo 77 :	Ailelerin Yoksulluk Algılaması	186
Tablo 78 :	Ailelerin Yoksulluk Sebeplerinin Dağılımı	187
Tablo 79 :	Boş Zaman Değerlendirme	188
Tablo 80 :	Gazete Okuma Oranları	189
Tablo 81 :	İzlenen Televizyon Programları	189
Tablo 82 :	Sinemaya/Tiyatroya Gitme Sıklığı	190
Tablo 83 :	Adıyaman'da Gidilip Görülen Yerler	191
Tablo 84 :	Adıyaman Belediye Başkanını ve Cumhurbaşkanı Tanıma	192

ŞEKİLLER

Şekil 1	: Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Gelirlerinin Lorenz Eğrisi Yardımıyla Gösterimi	20
Şekil 2	: Gelir Dağılımındaki Adaletsizliğin ve Yoksulluğun Nedenleri	25
Şekil 3	: Adıyaman Mülki Taksimat Haritası	74

GRAFİKLER

Grafik 1 :	2002 ve 2009 Yıllarında Gıda Yoksulluk Oranı (%)	52
Grafik 2 :	2002 ve 2009 Yıllarında Gıda ve Gıda Dışı Yoksulluk Oranı (%)	53
Grafik 3 :	Türkiye'de 2,15 Doların Altında Yaşayan Nüfus Oranı (2002 ve 2010)	54
Grafik 4 :	Türkiye'de 4,3 Doların Altında Yaşayan Nüfus Oranı (2002 ve 2010)	55
Grafik 5 :	Türkiye'nin Milli Gelir Paylaşımında En Yüksek % 20'lik Grubun 2002-2008 Arası Gösterimi	56
Grafik 6 :	Türkiye'nin Milli Gelir Paylaşımında En Düşük % 20'lik Grubun 2002-2008 Arası Gösterimi	57
Grafik 7 :	Türkiye'nin Milli Gelir Paylaşımında Üçüncü % 20'lik Grubun 2002-2008 Arası Gösterimi	58
Grafik 8 :	Adıyaman Merkez ve İlçelerinin Nüfus Dağılımı	81
Grafik 9 :	1927-2000 Yılları Arasında Türkiye'nin Nüfus Seyri	83
Grafik 10 :	Türkiye'de 2002 ve 2011 Yıllarında Sosyal Yardımlara Aktarılan Kaynak Miktarı (Milyon TL)	109
Grafik 11 :	Türkiye'de 2002 ve 2011 Yıllarında Sosyal Yardımlara Aktarılan Kaynak Miktarının Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya (GSYİH) Oranı (%)	110
Grafik 12 :	Yıllara Göre Belediye Sayıları (1960-2011)	128
Grafik 13 :	Yıllara Göre Faal Dernek Sayıları (Adet)	139
Grafik 14 :	Faal Derneklerin Türlerine Göre Dağılımı (Adet)	140

GİRİŞ

Yoksulluk, dün olduğu gibi günümüzde de çözülmesi gereken büyük bir sorun olarak durmaktadır. Önceleri daha çok ekonomik nedenlerle, bir gelir yetersizliği olarak açıklanan yoksulluk, günümüzde insani bir sorun olarak ifade edilmektedir. Yoksulluk olgusunun insani boyutta ele alınması, insanların karınlarını doyurmanın ötesinde, geleceğe yönelik kaygılarını ortadan kaldıracak beslenme, barınma, güvenlik, eğitim, sağlık vb. sosyal ve ekonomik sorunlarının aşılmasına katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda yoksullar iyi şartlar altında yaşamayı en az diğerleri kadar hak etmektedir.

Yoksulluk çok yönlü ve disiplinler arası bir olgudur. Ekonomiyle, sosyolojiyle, eğitimle ve yönetim yapısıyla yakından ilgili olan yoksulluk, aynı zamanda yaş, cinsiyet, kişisel tutumlar ve davranışlarla da yakından ilgilidir. Yoksulluğun en belirgin nedeni olarak, gelir dağılımındaki adaletsizlik gösterilebilir. Bunun yanında ekonomik krizler, doğal afetler, göçler, savaşlar, kuraklıklar ise yoksulluğun şiddetini artırmaktadır. Türkiye’de tarım arazilerinin daralması ve üretimde makineleşmenin artmasına ek olarak, kentlerin sağlık, eğitim, istihdam, özgürlük yönünden, sosyal ve kültürel yönlerden çekici olması kentlere doğru yoğun göç hareketlerini de beraberinde getirmiştir.

Geçmiş yıllarla mukayese edildiğinde zengin bir dönemin yaşandığı dünyada, aksine yoksulluğu artan ve derinleşen bir kesimin varlığı da bir gerçektir. İnsan onuruna yaraşır bir düzeyin altında yaşayan bu insanlar, ekonomik, sosyal ve kültürel imkânlarla ulaşmakta zorluk çekmektedir.

Dünya genelinde ne kadar insanın yetersiz beslendiği bilinmemektedir. Ancak yapılan araştırmalar neticesinde tahmini rakamlar söylenebilmektedir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü’nün verilerine göre (FAO, 2010:10), dünya genelinde 925 milyon insan beslenme yetersizliğiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Dünyada yaklaşık yedi milyar insan yaşamaktadır. Bu nüfusun % 13,2’si (925 milyon) yeterli beslenememektedir. Özellikle çocuklar yetersiz beslenmenin en görünür

kurbanlarıdır. Yetersiz beslenen bu çocuklar yılda 160 günden fazla olmak üzere çeşitli hastalıklardan dolayı acı çekmektedir. Yetersiz beslenme yılda 10,9 milyon çocuğun hayatını riske atmakta ve bunların en az beş milyonu ölmektedir. Gıda ve Tarım Örgütü bu durumu üç nedene bağlamaktadır: Bunlardan ilki, gerek hükümetler gerekse uluslararası organizasyonlar tarafından yoksul insanlara yönelik tarımın ihmal edilmesi; ikincisi mevcut ekonomik krizler; üçüncüsü ise gıda fiyatlarındaki artış ve buna bağlı olarak beslenme yetersizliği çeken insanların zaten ulaşamadığı gıdalara hiç ulaşamamasıdır.

2001 yılında 924 milyon insan elverişsiz barınma mekânları olan gecekonduda yaşamaktaydı. Çoğunlukla gelişmekte olan bölgelerde ortaya çıkan gecekondularda yaşayan bu insanlar, dünya kentli nüfusunun % 31,6'sını oluşturmaktadır. Gelişmekte olan bölgelere bakıldığında, Güney Afrika'da % 71,9, Kuzey Afrika'da % 28,2, Güney Orta Asya'da % 58,0, Doğu Asya'da % 36,4, Batı Asya'da % 33,1, Latin Amerika ve Karayipler'de % 31,9 ve Güneydoğu Asya'da % 28 oranlarında gecekondulu kentsel nüfus bulunmaktadır (UN-Habitat, 2003:25).

Türkiye'de, 1950'lerde başlayan sosyo-ekonomik değişiklik, kırsal bölgelerdeki nüfusu kent merkezlerine doğru taşımıştır. Artan kent nüfusu ve sanayileşme sonucu ortaya çıkan kentleşme, çok sayıda sorunu da beraberinde getirmiştir. 1980'lerden sonra gündeme gelen kentsel yoksulluk kavramı da bunlardan biridir. Kentsel yoksulluk küreselleşme sürecinin de etkisiyle, kentlerde yaşayan insanların ekonomik ve sosyal bir takım imkanlara erişememe sorunu olarak gündeme gelmiştir. Kentsel yoksulları, gündelik ve düşük ücretli, genellikle de ağır sanayide çalışan, kentin çevresine veya kent merkezine yakın alanlarda ikamet eden kimseler oluşturmaktadır.

Yoksulluğu çözme noktasında, Türkiye'de yoksullukla mücadelenin üç önemli aktörü vardır. Bunlar; merkezi yönetim, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarıdır. İstenilen düzeyde olmasa da, bu organizasyonlar

yoksullara sosyal yardımlar yapmakta, eğitim ve sağlık desteği vermekte, yoksulluğun çözümü noktasında çeşitli projeler üretmektedir. Sosyal yardım politikalarının yanında, meslek edindirme çalışmalarının etkin bir şekilde uygulanabilmesi ve yoksullara iş kapılarının açılması için, kamu kurumu ile sivil toplum kuruluşu (STK) işbirliği geliştirilmeli, STK'ların ayrıcalıklı özellikleri yoksulluğun çözümünde kullanılmalıdır.

Yoksullukla mücadelede önemli kamu kurumlarından biri olan Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı (SYDV), dayanağını Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 2. maddesindeki "Türkiye Cumhuriyeti demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir" hükmünden alan, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, 14.06.1986 tarihinde yürürlüğe giren 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile kurulmuştur. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, 3294 sayılı Kanun'un amacına uygun çalışmalar yapmak ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara nakdi ve ayni yardımda bulunmak üzere her il ve ilçede faaliyet göstermektedir. Bu vakıflar, devlet ile yoksul vatandaş arasında sosyal yardımların, doğrudan ve en kısa sürede ulaştırılması açısından bir köprü görevi görmektedirler. Türkiye genelinde olduğu gibi, Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ihtiyaç sahibi yoksul ailelere yakacak, gıda, barınma ve sağlık yardımları ile nakdi yardımlar yapmaktadır.

Yoksullukla mücadelede önemli diğer bir kamu kurumu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'dır. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nün¹ yoksullukla mücadeledeki yasal dayanağını oluşturmaktadır. Bu Kanun'un amacı; korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç ailelere, çocuklara, özürlülere, yaşlılara ve diğer kişilere sosyal hizmetlerin götürülmesi ve bu hizmetlerin yürütülmesi şeklinde belirtilmiştir.

¹ 08.06.2011 tarih ve 27958 sayılı Mükerrer Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasıyla daha önceki adı Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü olan birimler, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir.

Kurum, muhtaç, özürlü ve yaşlıların hayatlarını, sağlık, huzur ve güven içinde sürdürmesini, muhtaç özürliülerin toplum içinde kendi kendilerini idare edebilecek ve üretken hale gelebilecek şekilde bakım ve rehabilitasyonlarının yapılmasını, bunlardan tedavisi mümkün olmayanların sürekli bakım altına alınmasını sağlamak üzere tedbir almakta ve bu doğrultuda çalışmaktadır. Bu yönüyle çalışmada, Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü faaliyetleri ve yoksullukla mücadelesi değerlendirilecektir.

Türkiye'nin yerel yönetim sisteminde belediyeler önemli bir konuma sahiptir. 2011 yılı itibariyle Türkiye'de 16 büyükşehir belediyesi, 143 büyükşehir ilçe belediyesi, 65 il belediyesi, 749 ilçe belediyesi, 1977 belde belediyesi olmak üzere toplam 2950 belediye bulunmaktaydı². Böylesine büyük bir yerel yönetim örgütlenmesinin tüm Türkiye'ye yayılmış olması, gerek organik gerekse idari yönden, yoksullukla mücadelede elverişli bir altyapıya sahip olunduğunu göstermektedir. Belediyeler istemeleri halinde, yoksulluk sorununun çözümüne büyük katkı sağlayabilir. Temel kentsel hizmetlerin tarihsel süreç içerisinde belediyeler tarafından sunulması, yerel yönetim birimlerini halkın gözünde belirgin hale getirmiş ve önemini arttırmıştır. Belediyelerin yerel nitelik taşıması, sınırları içerisindeki halka hesap verme mecburiyetinde olması ve sınırları içerisinde yaşayan halkı daha yakından tanıma imkanı olması gibi nedenler, belediye yönetimlerini kentsel yoksulluk sorununun çözümünde kilit konuma taşımaktadır.

Çalışmanın önemli bir ayağını da sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. Sivil toplum kuruluşları, resmi kurumlar dışında ve bunlardan bağımsız olarak çalışan, politik, sosyal, kültürel, hukuki ve çevreyle ilgili amaçları doğrultusunda lobi çalışmaları yapan kâr amacı gütmeyen ve

² 12.11.2012 tarihinde kabul edilen 6360 sayılı 'On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun' ile 13 büyükşehir belediyesi daha kurulmuştur. Kanun'la birlikte Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van illerinde, sınırları il mülki sınırları olmak üzere aynı adla büyükşehir belediyesi kurulmuş ve bu illerin il belediyeleri büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür. Yine Kanun'la birçok köyün ve belediyenin tüzel kişiliği kaldırılarak ilçeye bağlı mahalle olarak bağlanmıştır. Kanun, adından anlaşılacağı üzerine yönetsel işlemlerle alakalı olup, yoksullukla ilgili herhangi bir düzenleme içermemektedir.

gelirlerini bağışlar ve/veya aidatlar ile sağlayan kuruluşlardır. Sendika, vakıf ve dernek adı altında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, herhangi bir devlet organından bağımsız bir şekilde, özel kişilerin girişimleriyle, topluma yararlı bir hizmet geliştirmek için, yasal her türlü organizasyon için kullanılan genel bir terimdir. Bu çalışma kapsamında Adıyaman ilinde faaliyet gösteren ve yoksulluk konusunda aktif çalışmalar yürüten çeşitli STK'lar ve bunların faaliyetleri incelenecektir.

ÇALIŞMANIN KAPSAMI

Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yoksulluğun kavramsal çerçevesi çizilmekte, çeşitli yoksulluk çalışmalarına değinilmekte, yoksulluğun farklı tanımları yapıldıktan sonra, yoksulluğu ortaya çıkaran nedenler sıralanmaktadır. Devamında, günümüzün önemli bir toplumsal sorunu olan kentsel yoksulluk irdelenmekte, yeni kentsel yoksulluk, yeni kentsel yoksulların kentle bütünleşememe, sosyal dışlanma ve yoksullukla olan ilişkisi etraflıca ele alınmaktadır. Ayrıca yoksulluk sınırının hesaplanmasına değinilmektedir.

İkinci bölümde, ilk olarak yoksulluk konusunda yapılan çalışmalara değinilmekte, Türkiye'deki kentsel yoksulluk olgusu ortaya konulmaktadır. Kentlerdeki toplumsal yapı, kent yoksulluğunun yakın tarihsel süreci ve kentleşme ele alınmaktadır. Türkiye'de yoksulluk oranlarına ve milli gelirin paylaşımına ilişkin birtakım bilgiler ve veriler sunulmaktadır. Özellikle 1950'lerle başlayan ve artarak devam eden kent planlaması ve kentleşme sürecini olumsuz etkileyen gecekondu olgusu ve bunun kentsel yoksulluk üzerine etkileri ortaya konulmaktadır. Ardından çalışmanın daha iyi anlaşılması açısından Adıyaman kent rehberi (Adıyaman'ın tarihi, coğrafi konumu, nüfus yapısı 'nüfusun yaş, cinsiyet, eğitim durumu' ve sosyo-ekonomik özellikleri) incelenmektedir.

Üçüncü bölüm ise yoksullukla mücadele üzerinedir. Bu kapsamda öncelikle, kentsel yoksullukla mücadelede 1982 Anayasası, 5393 sayılı

Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve 442 sayılı Köy Kanunu incelenmekte ve kanunlarda yoksulluğa bakış değerlendirilmektedir. Ardından, yoksulluğun azaltılmasında kamu örgütlerinden olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ve Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ve Adıyaman Belediyesi bünyesinde faaliyet gösteren kısa adı TOGEM olan Toplumsal Gelişim Merkezi ve bunların faaliyetleri üzerinde durulmaktadır. Devamında sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri ve Adıyaman özelinde faaliyet gösteren ve özellikle yoksullukla mücadelede öne çıkan Adıyaman Deniz Feneri Derneği, Adıyaman İnsani Yardım Derneği, Adıyaman Rahmet Eli Derneği ve Adıyaman Umut Işığı Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği olmak üzere çeşitli sivil toplum örgütleri incelenmektedir.

Çalışmanın son bölümünde Adıyaman kent yoksullarının genel profilinin ortaya konulması, bu kesimin başta ekonomik ve sosyal olmak üzere çeşitli sorunlarının belirlenmesi, yapılan sosyal yardımların yeterliliğinin yanında, kamu örgütlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının yoksullukla mücadelede etkinliğinin belirlenmesi amacıyla yürütülen anket çalışmasının sonuçları ve bunlara ilişkin yorumlar yer almaktadır. Alan araştırması ile ilgili varsayımları test etmek amacıyla “Adıyaman Kent Yoksulları”yla yapılan ankette Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi, Adıyaman’da faaliyet gösteren ve yoksullukla mücadelede öne çıkan Adıyaman Deniz Feneri Derneği, Adıyaman İnsani Yardım Derneği, Adıyaman Rahmet Eli Derneği ve Adıyaman Umut Işığı Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği gibi sivil toplum kuruluşlarından yardım alan ve Adıyaman’ın değişik mahallelerinde ikamet eden en yoksul hane halklarıyla yüz yüze görüşmek suretiyle çalışma tamamlanmıştır.

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma, güncelliğini yitirmeden zamanların en önemli toplumsal sorun haline gelen “kentsel yoksulluk” sorununu ele almaktadır. Kırdan kente göç ile mekansal değişime, kentin sosyal ve ekonomik çekiciliğiyle de içeriksel değişime uğrayan, özellikle son yıllarda küreselleşmenin etkileriyle giderek derinleşen bir olgu olarak, insanlığın en büyük sorunu haline gelen yoksulluğun kavramsal çerçevesi, nedenleri, Türkiye'deki boyutları, ekonomik, sosyal, psikolojik, kültürel vb. yansımalarıyla birlikte kuramsal düzeyde ele alınmakta ve konularla ilgili pratiklere atıfta bulunmaktadır.

Çalışmanın başında evvela yoksullukla ilgili literatür taranmıştır. Gerek yoksulluk konusunda yapılan çalışmaların azlığı, gerekse bunların çoğunun teorik çalışmalardan oluşması, araştırmacıyı zora sokan noktalardan biri olmuştur. Literatürün okunmasının yanında, alan araştırmasından derlenen anket ve görüşme verilerinin derlenmesiyle çalışma belirli periyotlarda gözden geçirilerek metne son şekli verilmiştir.

Kaynak taramasında, tarihsel bir sınırlama yapılmamış, ancak özellikle son dönem çalışmalara, güncel verilerin ve yaklaşımların değerlendirilmesine özen gösterilmiştir. Çünkü geçmişte çok eskiye dayanan ve özellikle son otuz yıldır derinliği artan yoksulluk, bu dönem çalışmalarına ağırlık verilmesini gerekli kılmaktadır. Yoksulluğun, Türkiye genelinde ve Adıyaman özelinde değerlendirildiği çalışmada, genel olarak yerli kaynaklara başvurulurken, zaman zaman yabancı kaynaklara da başvurulmuştur.

Kentsel yoksulluk denilince akla daha çok İstanbul, Ankara, İzmir vb. büyükşehirlerde yaşanan yoksulluk gelmektedir. Oysa kent olarak tanımlanan mekanlarda şiddeti farklı olmakla beraber kentsel yoksulluk vardır. Bu açıdan Türkiye'nin geri kalmış bölgelerinden biri olan ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi sınırlarında bulunan Adıyaman'ın sosyal imkanlarının kısıtlı, ekonomik gelişmişlik düzeyinin düşük bir il olduğu gerçeğinden hareketle derin yoksulların daha yakından analiz edileceği düşünülmüştür. Ayrıca Adıyaman kent yoksullarına dönük ilk çalışma olması, kamu kurumları ve

STK'lar tarafından yapılan sosyal yardım faaliyetlerinin yoksulların gözüyle ilk defa değerlendirilecek olması gibi nedenlerden dolayı Adıyaman örneklem olarak seçilmiştir.

Çalışmanın cevap aradığı ana soru, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının yoksulluk sorununun çözümüne ne ölçüde katkı sağladıklarını ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışmanın temel varsayımını, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında geliştirilecek işbirliği sayesinde hem yoksullara daha hızlı ve etkin bir sosyal yardım ulaştırma düşüncesi hem de onlara meslek edindirmek suretiyle yoksulluktan kurtulmaya kalıcı çözümler üretilbileceği düşüncesi oluşturmaktadır. Bu saikle çalışmanın uygulama kısmında, Adıyaman kent merkezindeki değişik mahallelerde ikamet eden, kamu kurumlarından (kamu kurumları; yoksullukla mücadelede öne çıkan Adıyaman Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ve Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi ile sınırlı tutulmuştur) ve sivil toplum kuruluşlarından (Adıyaman'da kentsel yoksullukla mücadelede öne çıkan Adıyaman Deniz Feneri Derneği, Adıyaman İnsani Yardım Derneği, Adıyaman Rahmet Eli Derneği ve Adıyaman Umut Işığı Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği ile sınırlı tutulmuştur) yardım almış en yoksul 513 hane reisiyle görüşülmüştür.

Görüşmede, çoktan seçmeli sorulardan oluşan anket yüz yüze uygulanmıştır. Verilerin ve alan araştırması çıktılarının da göz önünde tutulması suretiyle, bu kesimin genel profili ortaya konularak, başta ekonomik olmak üzere, çeşitli sorunları belirlenmiş, kentlileşme düzeyleri ele alınmış, geleceğe dönük düşünce ve beklentileri ortaya konularak, sorunun asgariye indirilmesine yönelik çözüm önerileri sunulmuştur. Toplam 513 hane reisiyle görüşülerek hazırlanan çalışma verileri SPSS 1.6 istatistik programıyla değerlendirilmiştir. Anket uygulaması neticesinde, tüm sorular için elde edilen sonuçlar, "Araştırmanın Bulguları" bölümünde tablolar halinde sunulmuş ve analiz edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KENTSEL YOKSULLUK

Toplumsal bir sorun olarak yoksulluk, dün olduğu gibi bugün de çözülmesi gereken meselelerin başında gelmektedir. Sosyalleşmenin ve toplumsal bütünleşmenin önünde ciddi bir engel olan yoksulluk, insanca yaşama hakkını ortadan kaldırmaktadır. Meselenin çözümünü kolaylaştırmak için, öncelikle çerçevesi iyi çizilmeli, sınırları netleştirilmelidir.

21. yüzyıl, birçok alanda olduğu gibi kentleşme ve sanayileşme alanlarında da hızlı bir değişim getirmiştir. Kırsal alanlardan kentlere doğru yaşanan göç, kentlerde insan yığınlarının ve yeni bir sorun alanı olarak yoksulluğun oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu nedenle, kentlerde yaşanan yoksulluğun fotoğrafinin çekilmesi ve bu mekanlarda yaşanan yoksulluğa çözüm arayışlarının hız kazandırılması gerekmektedir.

Ekonomik büyümenin motoru olan kentler; istihdam, eğitim, sağlık, güvenlik ve bilginin odak noktası haline gelmişken, kırsal bölgelerin sınırlı altyapı gelişimi, hizmetlere ulaşmada ve geçim kaynaklarının çeşitlendirilmesi konusunda sınırlı fırsatlar ile yetersiz tarımsal faaliyetler bir eksiklik olarak kırsalın itici nedenleri olmuştur. Fırsatlar ve kolaylıklardaki bu eksiklik, gelişmekte olan ülkelerin kent merkezlerine kitle halinde nüfus akışına neden olmuştur (Shrestha, 2011:580).

Hızlı kentleşmenin düzenlenmesindeki başarısızlık, artan sosyo ekonomik eşitsizlikler, düşen yaşam kalitesi, kent yoksullarının marjinalleşmesi, kent çevresinin ve ekolojisinin bozulması ve doğal afetlere hassasiyetin yoğunlaşması ile sonuçlanmıştır. Bu sayılanlar, daha çok insanları ve devletlerin bütünlüğünü tehdit etmektedir. Kırsal alanlardan gelen yoksul göçmenler ve kentlerin resmi veya planlanmış alanlarında bir yer edemeyenler, sağlıklı bir yaşamı temin için gereken imkanları yetersiz,

afetlere karşı hassas bölgelerde yerleşik kötü konut koşullarında yaşamaya zorlanmışlardır (Shrestha, 2011:580).

Dünya, zenginliğin yanı başında derin ve şiddetli bir yoksullukla karşı karşıyadır. Dünya nüfusunun % 10'u, toplam mal ve hizmetlerin % 70'ini üreterek dünya gelirinin % 70'ini elde etmektedir ki, bu yaklaşık kişi başına yıllık ortalama 30.000 Amerikan Doları'na denk gelmektedir. Öte yandan 6 milyarı aşkın dünya nüfusunun 2,8 milyarı günlük 2 dolarlık yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Bu nüfusun 1,2 milyarı ise (yaklaşık beşte biri), günlük 1 dolarlık sınırın altında yaşamlarını idame ettirmek zorundadır. Zengin ülkelerde 100 çocuk içinde 1'den az oranda çocuk beş yaşına ulaşmamaktadır. Yoksul ülkelerde ise, 100 çocuk içinde 5'den fazla oranda çocuk beş yaşına ulaşmamaktadır. Zengin ülkelerde beş yaş altı çocuk nüfusunun % 5'i yetersiz beslenme ile karşı karşıya iken, fakir ülkelerde ise bu oran % 50'nin üstündedir (DPT, 2007:7).

1.1. YOKSULLUK KAVRAMI

Literatür taraması yapıldığında, yoksulluğun farklı şekillerde tanımlandığı, görüş birliğine varılmış bir yoksulluk tanımının oluşmadığı görülmektedir. Yani yoksulluğun boyutları ve nedenleri arttıkça, tanımları da genişlemektedir. Dolayısıyla, çalışmada yoksulluğun tanımları farklı açılardan ele alınmaktadır.

1.1.1. Yoksulluk Çalışmaları ve Tanımları

Yoksulluk, insanlık tarihinin eski sorunlarından birisi olmasına rağmen bir sorun olarak çalışmanın tarihi ancak 1899 yılı İngiltere'sine uzanır. Charles Booth, 1899 yılında, İngiltere'de ilk yoksulluk çalışması yapan kişidir. Booth, ailelerin geçimleri üzerinde durmuş ve gelir düzeyini yoksulluğu belirlemede bir ölçüt olarak kullanmıştır (Erdem, 2003:20). Booth'un Londra'da "İnsanların Yaşamı ve Emeği" başlıklı çalışmasının akabinde

sosyal haklar alanında ilk büyük ilerleme olmuştur. Bu ilerleme, yurttaşlıkta ifade edilen eşitlik ilkesinde önemli değişiklikler içeriyordu (Marshall, 2011:29).

Booth tarafından yapılan bu çalışmada yoksul aileler birinci dereceden ve ikinci dereceden yoksullar olarak iki sınıfa ayrılmıştır. Birinci dereceden yoksullar, yaşamlarını devam ettirebilmek için minimum temel gereksinimlerini karşılayacak kadar kazanamayanlar olarak sınıflanırken; ikinci dereceden yoksullar, temel gereksinimleri yanında yararlı ya da yararsız başka harcamalar yapabilen hane halkları olarak ayırt edilmişlerdir. Minimum gereksinimler olarak gıda, giyim gibi harcamalar dikkate alınarak, bu harcamaların maliyeti yoksulluk sınırı olarak kabul edilmiştir (DPT, 2001:108).

Booth'un çalışmasının sonuçları 1902 yılında diğer önemli bir yoksulluk araştırmacısı olan Seebom Rowntree tarafından yayınlanmıştır. Rowntree'nin bu çalışmasında yoksulluk, yiyecek ve içeceklerin temini için ihtiyaç duyulan gerekli gelirin yanında, giyim ve barınma gibi daha geniş bir açıdan ele alınmıştır (Erdem, 2003:20).

Yoksulluk ekonomik yetersizlik durumuna ek olarak, aynı zamanda temel haklara ulaşamamadan bireysel tutum ve davranışlara kadar çok boyutlu bir sorundur. Yoksulluğun varlığı günlük hayatın olağan bir parçası olarak kabul edilirse, yani bireyler yoksulluğu baştan kabul ederler ve bunu davranış haline dönüştürürlerse yoksullukla mücadele başarısız olacaktır.

Bugün yoksullukla mücadele hem ulusal hem de uluslararası düzeyde sıkça gündeme gelmektedir. Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği gibi büyük kuruluşların yanında, sivil toplum kuruluşları da yoksullukla mücadelenin önemli aktörleri olarak çalışma yapmaktadır. Yoksulluğun azaltılması, 1990 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) en öncelikli hedefleri haline gelmiştir. Birleşmiş Milletler (BM) 1993 yılında, 17 Ekim gününü "Dünya Yoksullukla Mücadele Günü" olarak belirlemiştir. Eylül 2000 tarihinde 55. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu

tarafından New York'ta gerçekleştirilen tarihi Milenyum Zirvesini ve sonrasında kabul edilen 'Milenyum Deklarasyonu' ülkelerin özellikle barış, güvenlik, kalkınma, çevre, yardıma muhtaç grupların korunması, insan hakları ve yönetim konularında ortak çalışmasını öngörmektedir.

Yoksulluk geniş içeriğe sahip bir kavramdır. Yoksulluğun ilk anlamlı tanımı, 1901 yılında Seebom Rowentree tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre yoksulluk, toplam kazançların, biyolojik varlığın devamı için gerekli olan yiyecek, giyim vb. asgari düzeydeki fiziki ihtiyaçları karşılamaya yetmemesidir. Diğer bir tanıma göre yoksulluk, yeteri kadar yiyecek elde edememe veya az ya da çok açlık çekme durumu olarak ifade edilmektedir (Sipahi, 2005:6-7). Dünya Bankası (1990) yoksulluğu genel bir tanımla; asgari yaşam standardına erişememe durumu, başka bir ifadeyle maddi nitelikteki mahrumiyetler nedeniyle kaynaklara, üretim faktörlerine erişememe ve asgari bir yaşam düzeyini sürdürecektir gelirden yoksul olma hali olarak ifade etmektedir (Cafri, 2009:6).

Drewnowski (1977), yoksulluğu asgari yaşam standardının gerektirdiği temel gereksinimlerin karşılanabilmesi için yeterli miktarda gelirin elde edilememesi durumu olarak (gelir yoksulluğu); Lipton (1997) ise özel tüketimdeki yetersizliklere odaklanarak yoksulluğu kişi başına özel tüketimin belirli bir düzeyin altında olduğu durum olarak (tüketim yaklaşımı) tanımlamaktadır (Drewnowski'den, (1977) aktaran ve Lipton'dan (1997) aktaran, Cafri, 2009:6).

Yoksulluk literatürde farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bunlardan en yaygın olanları "mutlak yoksulluk" ve "görelî yoksulluk" olarak incelenmektedir. Bunlara ek olarak kapsamı daha geniş tutulan ve son zamanlarda geliştirilen insani yoksulluğa da değinilmektedir.

1.1.1.1. Mutlak Yoksulluk

Hane halkı³ veya bireyin hayatını sürdürebilmesi için gereken asgari yaşam standardını karşılayamaması durumudur (TÜSİAD, 2000:96). Başka bir tanımda yoksulluk, "hane halkı ya da bir kişinin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan en düşük tüketim düzeyi" (Dumanlı, 1996:6) olarak tanımlanmıştır. Bu kişilerin miktarı, genellikle belirli bir minimum gelir düzeyinin altında yaşayan insanların sayısı ile hesap edilmektedir. Bu düzey ulusal gelir düzeylerinden bağımsız olarak, günlük bir dolardan aşağı gelir düzeyine sahip olanların sayısı şeklinde belirlenmektedir (World Bank, 2000/2001:17). Ancak ülkelerin gelişmişlik düzeylerindeki ve satın alma paritelerindeki farklılıklar da düşünülerek, ortalama bir hesaplama yöntemi ile mutlak yoksulluk sınırı az gelişmiş ülkeler için kişi başına günde 1 dolar kabul edilirken, Latin Amerika ve Karayipler için bu sınır 2 dolar, Türkiye'nin de dahil edildiği Doğu Avrupa ülkelerinin de içinde bulunduğu grup için 4 dolar, gelişmiş sanayi ülkeleri için 14.40 dolar olarak belirlenmiştir. (DPT, 2001:104; Öztürk ve Çetin, 2009:2665-2666). TÜİK'e göre (2008:34) mutlak yoksulluk oranı, asgari refah düzeyini yakalayamayanların sayısının toplam nüfusa oranı olarak hesaplanmaktadır.

Dünya Bankası'nın 1990 yılındaki çalışmasında mutlak yoksulluk, bir insanın hayatta kalabilmesi için gerekli minimum kalori miktarı olan 2400 k/cal hesaplamasına dayanılarak (tıbben; normal bir erişkinin yeterli kalori alabilmesi için gerekli kalori 2.800-3.000, ağır işlerde çalışanlar için ise işin niteliğine göre 3200-3800 k/cal ihtiyacı esas alınmaktadır) geliştirilmiş ve bu noktadan hareketle günlük geliri 2400 k/cal besini almaya yetmeyen insanlar "mutlak yoksul" olarak tanımlanmıştır (DPT, 2001:104).

³ TÜİK (2008:8) hane halkı kavramını, "aralarında akrabalık bağı bulunsun veya bulunmasın aynı konutta veya aynı konutun bir bölümünde yaşayan, kazanç ve masraflarını ayırmayan, hane halkı hizmet ve yönetimine iştirak eden bir veya birden fazla kişiden oluşan topluluk" olarak tanımlamaktadır.

Dünya Bankası'nca hesaplanan bu parasal değerler Dünya Bankası'nın metodolojisi çerçevesinde düşünülmelidir. Asgari kalori miktarına bağlı mutlak yoksulluk sınırı hesaplanırken, metodoloji içerisinde kabul edilen varsayımlar çeşitlendikçe mutlak yoksulluk sınırı da değişmektedir. Örneğin Dünya Bankası'nın "Türkiye'nin Ekonomik Reformu" adlı bir çalışmasında bu değer 1994 yılı için 1,2 dolar, Erdoğan'ın (1996) çalışmasında 1,7 dolardır. Bu farklı rakamsal değerlerin hesaplama tekniklerinin birbirine göre üstünlüğü yoktur. Her biri kendi içinde doğrudur, fakat farklı metodolojik varsayımlara ve siyasi tercihlere sahiptir (DPT, 2001:104).

Mutlak yoksulluk tanımı aynı zamanda yoksulluk sınırını da göstermektedir. Çünkü tanım içerisinde kira, elektrik, giyim ve yakıt gibi zorunlu gereksinimler de vardır. Ancak yoksulluk kavramı ifade edildiği gibi göreceli bir kavramdır; kırdan ya da kentte yaşamaya göre değişebilmektedir. (Şenses, 2001: 62).

1.1.1.2. Göreceli Yoksulluk

Yoksulluk sınırı için yapılan "mutlak" sınırın ortaya çıkışı beraberinde ülkeden ülkeye değişen "göreceli" bir yoksulluk yaklaşımını da gündeme getirmiş oldu. Ülkelerin kendi tüketim alışkanlıklarına bağlı olarak geliştirilen "göreceli yoksulluk" tanımına göre, minimum kalori ihtiyacının yanı sıra, kültürel ve toplumsal açıdan tüketimi yoksul olanlar için de zorunlu görülen malların kapsamına alınması öngörülmektedir. Dolayısıyla göreceli yoksulluk sınırı, bir ülkenin genel yaşam düzeyini yansıtmaya ve içerisindeki eşitsizliği göstermesi açısından önemlidir (DPT, 2001:104).

Göreceli yoksulluk kavramı, daha çok az gelişmiş ülkelerde kalkınma göstergesi olarak kullanılmaktadır. Göreceli yoksulluk kavramı, insanın toplumsal bir varlık olmasından yola çıkar ve literatürde, temelde algılanan ya da hissedilen ihtiyaçlar şeklinde bir referans grubuyla (bireyin beklentilerinin karşılandığı grup) bağdaştırılır (Sipahi, 2005:8). "Mutlak Yoksulluk"ta birey ya da hane halkının temel gereksinimleri karşılanamazken; "göreceli yoksulluk"ta

birey ya da hane halkının, toplumda oluşturulmuş refahtan yeterince yararlanması söz konusudur (Önen, 2010:66).

Görelî yoksulluk, kişinin toplumsal bir varlık olmasından hareket etmekte ve kendisini biyolojik olarak değil, toplumsal olarak yeniden üretebilmesi için gerekli tüketim ve yaşam düzeyinin saptanmasını içermektedir. Bu durumda, belirli bir toplumda kabul edilebilir minimum tüketim düzeyinin altında geliri olanlar görelî yoksul olarak tanımlanmaktadır. İşlevsel olarak bu iki kavram genelde parasal göstergeler üzerinden hesaplanmaktadır. Daha önce değinildiği gibi, uluslararası karşılaştırmalarda mutlak yoksulluk sınırı çoğunlukla, satın alma paritesiyle düzeltilmiş olarak, bir ABD Doları'na eşit günlük harcama düzeyi olarak ifade edilmektedir. Görelî yoksulluk için çoğunlukla benimsenen yöntem ise, ülke içindeki ortalama ya da medyan gelirin belli bir oranının altında (% 40) geliri olan bireylerin topluma oranının bulunmasıdır (Sipahi, 2005:9). Böylece görelî yoksulluk, ortalama ile ortalamanın altındakiler arasındaki "gelir kaynaklarına sahip olma arasındaki açıklığı ifade etmektedir". Görelî yoksulluk, bireyin günlük toplumsal yaşama katılması için alması gereken mal ve hizmetler karşılığında ödemesi gereken maliyet olduğundan, bireyin toplumsal yaşama katılım maliyetlerinin yüksekliği o ülkenin gelişmişlik düzeyiyle bağlantılıdır. Bu yüzden gelişmiş ülke yoksulluğu olarak anılır (Erdem, 2003:28-29).

1.1.1.3. İnsani Yoksulluk

Son yıllarda yoksulluğun gelire veya tüketim harcamalarına indirgenemeyecek kadar geniş ve çok boyutlu bir kavram olduğuna ilişkin, gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde yapılan gözlemler yoksulluğun tanımlanmasında yeni arayışları beraberinde getirmiştir. Bu tanımlardan birisi olan "insani yoksulluk", UNDP tarafından "katlanılabilir bir yaşam için gerekli fırsatlardan ve seçeneklerden feragat etmek" olarak tanımlanmıştır. Adam Smith'in yoksulluk tanımını esas alan bu tanımlamaya göre yoksulluk, gelir düzeyi ile ilişkilendirilemez, çünkü gelir ekonomik bir

kategoridir. Buna karşın yoksulluk insani bir kategori olmak zorundadır (Cafri, 2009:6-7).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından, 1997 yılında yayınlanan İnsani Gelişme Raporu'nda geliştirilmiş yeni bir yoksulluk ölçütü olan insani yoksulluğa göre, bir kısım bireyler insanca yaşam imkânlarına sahip olamamaktadır. Buradan hareketle BM insanca yaşam imkanlarının neler olduğunu çeşitli kriterlerle ortaya koymaya çalışmaktadır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı geliştirmekte olan ülkelerde insani yoksulluğu üç ölçütten yola çıkarak hesaplamaktadır:

1. Yaşam Süresi: Bireylerin uzun bir yaşamdan yoksun olması, insani yoksulluğun ilk göstergesi olarak kabul edilmektedir. UNDP, hesaplamalarında 40 yaşı esas almakta ve bu yaşın altındaki yaşam süresini insani yoksulluğun bir ögesi olarak değerlendirmektedir.

2. Eğitim: Eğitim imkânlarından yoksun olma, insani yoksulluk indeksinin ikinci göstergesini oluşturmaktadır. Hesaplamalarda yetişkinler arasındaki okuma yazma bilmeme oranı insani yoksulluğun bir diğer ölçütünü oluşturmaktadır.

3. Ekonomik ve Sosyal İmkânlar: Bireylerin ekonomik ve sosyal imkânlardan yoksun olması, insani yoksulluk indeksinin üçüncü göstergesini oluşturmaktadır. UNDP aşağıda belirtilen başlıca üç veriden yararlanarak ekonomik ve sosyal imkânlarla sahip olma düzeyini belirlemektedir. Bunlar:

- Sağlıklı içme suyuna sahip olmayan nüfus yüzdesi,
- Temel sağlık imkânlarından yoksun olan nüfus yüzdesi ve
- 5 yaşın altında olan ve yeterli beslenemeyen nüfus yüzdesidir.

Yukarıda belirtilen üç ölçütün (yaşam süresi, eğitim, ekonomik ve sosyal imkânlar) ortalaması alınarak “insani yoksulluk indeks değeri” tespit edilmektedir. Türkiye’de ülke vatandaşlarının 40 yaşına kadar yaşamama olasılığı % 8,9, 15 yaş üstünde olup da okuma yazma bilmeyen aynı yaş

nüfusuna oranı % 11,7, temiz su kaynaklarına ulaşamayanların nüfusa oranı % 7 ve 5 yaş altı çocukların arasında kilosu normalin altında olanların nüfusuna oranı % 8'dir (Başbakanlık, 2008:7).

Yoksulluk, tanımlanması ve sınırlarının belirlenmesi güç bir kavram olmasına ve herkesin kabul ettiği ortak bir yoksulluk tanımı bulunmamasına rağmen (Arabacı, 2011:122), yoksulluğa yüklenen anlamları toparlayacak olursak yoksulluk "açlıktır, eğitimsizliktir, barınacak bir evinin olmamasıdır, hasta olmak ve tedavi olamamaktır, hiçbir işinin olmaması ya da iyi bir işe sahip olamamaktır, kirli suyun sebep olduğu hastalık nedeniyle çocuğunu kaybetmektir, gelecek korkusuyla yaşamak ve çocuklarının geleceğinden endişe duymaktır, umutsuzluktur, eşitsizliktir, özgür olamamaktır, siyasal yaşama katılamamaktır" (Gündoğan, 2008:42-43).

1.1.2. Yoksulluğu Ortaya Çıkaran Nedenler

Bugünkü haliyle yoksulluk sorunu, kentleşmenin yayılması ve bireyciliğin hakim hale gelmesiyle tanımlanan sanayi toplumlarının gelişimi ile ortaya çıkmıştır (Mingione, 2011:261). Yoksulluk, özünde bireysel ve sosyal olduğu kadar, aynı zamanda politik bir süreçtir. Bu nedenle yoksulluğun ya da yoksulluğa neden olan yoksunlukların neler olduğu oldukça önemlidir (Sallan-Gül, 2002:108).

Yoksulluk temelde iki farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. İlk durumda ülke olarak üretim kapasitesi düşüktür ve toplumun büyük bir kesimi yoksuldur. Bu tür yoksulluk, ülkenin genel karakteristik yapısından kaynaklanmaktadır. Afrika'nın birçok ülkesi ve bazı Uzakdoğu ülkeleri bu duruma örnek gösterilebilir. Buna rağmen bu ülkelerde bile toplumda çok zengin bir kesim vardır. İkinci durumda ise; ülke esas olarak zengin olduğu halde, toplumda yoksul bir kesim yine de mevcuttur. Bu tür yoksulluk, ülkenin genel karakterinden değil, sistemin insan merkezli olmayışından kaynaklanmaktadır. Tamamen gelir dağılımı bozukluğunun sonucu olan bu tip yoksulluk, birçok batı ülkesinde görülmektedir (Bolayır, 2007:57-58).

Yoksulluğun nedenleri konusunda BM ölçeğinde yapılan çalışmalar genel olarak incelendiğinde neden tanımlamasından kaçınıldığı görülmektedir. Bağımsız kaynaklarda gelir dağılımında adaletsizlik, kapitalizmin temel gelişme dinamikleri, ekonomik küreselleşme gibi gerekçeler yoksulluğun artış nedeni olarak gösterilmektedir. BM kaynaklarına, özellikle UNDP'nin mevcut çalışmalarına bakıldığında ise, 1985 sonrası yoksulluğun evrensel boyutlarda artışı uluslararası kuruluşların da dikkatini çekmiştir. İlk kez Dünya Bankası 1990 yılı raporunda yoksul sayısını resmen beyan eden ülkelerin bildirmiş oldukları resmi yoksul miktarının 6,7 milyar nüfuslu dünyada, 1,3 milyar düzeyine eriştiği belgelenmiştir. Anılan çalışmada Türkiye'nin yanı sıra Mozambik, Brundi ve Çad gibi ülkelerin de hiç resmi yoksul bildirmediği göz önüne alındığında, 1990 yılında dünyada var olduğu ilan edilen 1,3 milyar yoksulun son derece iyimser bir hesaplama ile elde edildiği sonucuna varılabilir. 1990 yılından sonra, gerek UNDP, gerekse WB (Dünya Bankası) kaynaklarında dünya ölçeğinde yoksul sayısı konusunda net bir bilgi verilmemektedir (DPT, 2001:127).

Yoksulluğun tanımı genişledikçe, yoksulluğun nedenlerini belirlemek de güçleşmektedir. Bununla birlikte yoksulluğun nedenleri zaman içerisinde sosyo-ekonomik değişiklikler ile çeşitlenmektedir (Hazman, 2010:137).

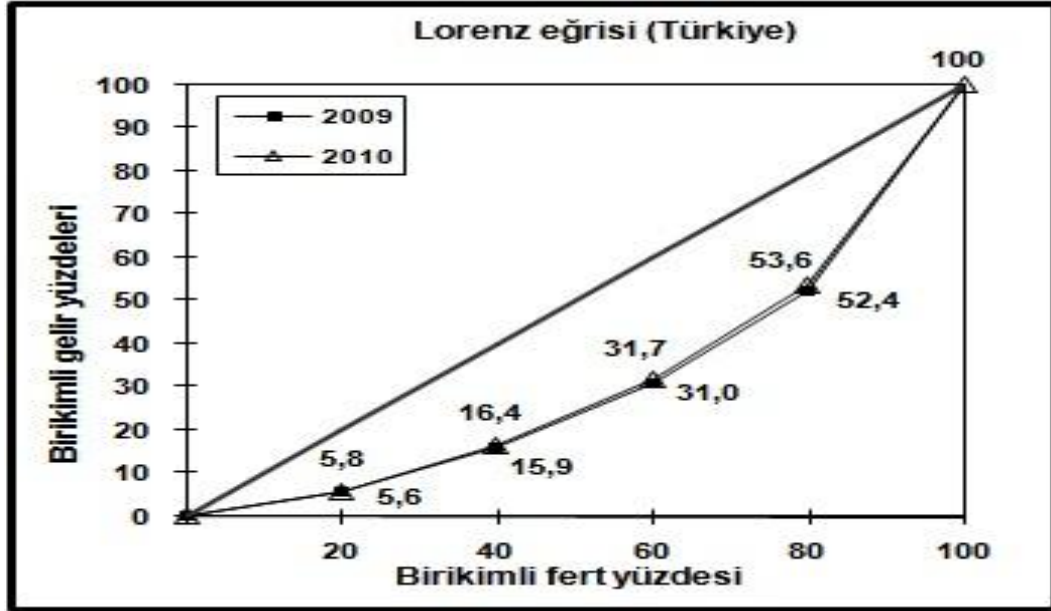
Yoksulluğun nedenlerini yapılan çalışmalardan hareketle genel olarak şu şekilde sıralayabiliriz;

- Gelir dağılımındaki eşitsizliklerin artışı,
- Ekonomik dalgalanmalar,
- Göç,
- Cinsiyet ayrımı,
- Korunmasız grupların varlığı (kadınlar, özürllüler, çocuklar, yaşlılar vb.),
- İstihdam olanaklarının yetersiz oluşu,
- Bireysel tutum ve davranışlar
- Nüfus vb.

Gelir dağılımında eşitsizliklerin artışı, anılan kaynaklarda önemle belirtilen bir konu olmaktadır. 1960 yılında dünya nüfusunun en zengin % 20'si ile en fakir % 20'si karşılaştırıldığında, oran 30'a 1 iken, (en fakir % 20 sadece 1 kazanırken en zengin % 20 ise 30 kazanmaktadır) bu oranın 1994'te 78'e 1 haline geldiğine dikkat çekilmektedir. Yoksulluğun en somut artış gösterdiği bölgeler açısından ise, satın alma gücü paritesine göre, yoksulluk sınırı Dünya Bankası tarafından 4 \$ olarak belirlenen eski doğu bloğu ülkelerine dikkat çekilmektedir. 1988'de nüfusunun % 4'ü, 4 \$ sınırında ve altında gelire sahip doğu bloğu ülkelerinin nüfusunun % 32'si 1994'te yoksulluk sınırının altına düşmüş durumdadır (DPT, 2001:127).

Günümüzde gelir dağılımı kavramının yanında gelir eşitsizliği kavramı da çokça kullanılmaktadır. Gelir dağılımı aynı zamanda bir gelir eşitsizliği içermekle beraber, kavram olarak daha tarafsızdır. Gelir eşitsizliklerinin ölçümünde kullanılan yöntemlerden biri olan Lorenz Eğrisi gelir dağılımının bir diyagramla gösterilmesidir. Lorenz Eğrisi'nde yatay eksen nüfusun yüzdesini belirtmekte ve eksen uzunluğu yüzde yüz olup ülkenin toplam nüfusunu temsil etmektedir. Dikey eksen ise ülkedeki kişisel gelir yüzdesini göstermekte ve uzunluğu yüzde yüz olup ülkedeki toplam kişisel gelire eşit olmaktadır (Arabacı, 2012:118-119). Max Otto Lorenz tarafından geliştirilen, yoksulluğun önemli nedenlerinden biri olan gelir dağılımındaki eşitsizliklerin gösterilmesinde kullanılan 'Lorenz Eğrisi', Şekil 1'de sunulmaktadır.

Şekil 1: Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Gelirlerinin Lorenz Eğrisi Yardımıyla Gösterimi

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8661> (04.05.2012)

Gelir dağılımındaki eşitsizliği göstermek için kullanılan Lorenz Eğrisi'ni oluşturan yatay eksenle birikimli fert yüzdesi, dikey eksenle ise fertlerin elde ettiği birikimli gelir yüzdesi yer almaktadır. Nüfusun yüzde kaçının gelirin yüzde kaçını aldığını gösteren bu eğride eğer herkes gelirden eşit bir şekilde pay almışsa Lorenz Eğrisi mutlak eşitlik doğrusu ile çakışmaktadır. Bu eğrinin çukurlaşmaya başlaması eşit olmayan bir gelir paylaşımının başladığı anlamına gelmektedir. Çukur derinleştikçe gelir dağılımı adaletsizliği artmaktadır. Şekilden hareketle 2009 ve 2010 yıllarında adaletsiz bir gelir dağılımının olduğu görülmektedir.

Yoksulluğun asgariye indirilmesinde adil bir gelir dağılımı büyük öneme sahiptir. Tablo 1'de 2009 ve 2010 yıllarına ait gelirin % 20'lik gruplar halinde dağılımı kent ve kırsal ayrımıyla birlikte gösterilmektedir.

Tablo1: Milli Gelirin % 20'lik Gruplar Arasında Paylaşımı (2009-2010)

% 20'lik Fert Grupları	Türkiye		Kent		Kır	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
En Yüksek % 20	47.6	46.4	47.3	45.7	44.0	44.3
2. % 20	10.3	10.6	10.7	11.0	10.9	11.0
3. % 20	15.1	15.3	15.0	15.3	15.9	15.7
4. % 20	21.5	21.9	21.1	21.6	23.1	22.8
En Düşük % 20	5.6	5.8	6.0	6.3	6.1	6.2
Gini Katsayısı	0.415	0.402	0.405	0.389	0.380	0.379
Son % 20 / İlk % 20 (P80/P20)	8.5	8.0	7.9	7.3	7.2	7.1

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2010.

Eşdeğer hane halkı kullanılabilir gelirlere göre oluşturulan yüzde 20'lik gruplarda, en yüksek gelire sahip ilk gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay 2010 yılında % 46,4 iken, en düşük gelire sahip son gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay % 5,8'dir. Buna göre, ilk % 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay, son % 20'lik grubun (P80/P20 göstergesi) toplam gelirden aldığı payın 8 katıdır. P80/P20 göstergesi 2010 yılı için kentsel yerler için 7,3, kırsal yerler için ise 7,1 olarak hesaplanmıştır. % 20'lik fert grupları arasındaki uçurum gelir dağılımının adaletli olmadığını göstermektedir.

Kişisel gelir dağılımının adil olması, yüksek gelirli sosyal tabakalardan, düşük gelirli sosyal tabakalar lehine yapılacak gelir transferi ile mümkün olur. Marjinal fayda teorisine göre bir kişinin geliri ne derece artarsa, o kişinin gelirinin son birimine attığı değer o derece az olacaktır. Bu sebeple yüksek gelirli sosyal tabakalardan düşük gelirli sosyal tabakalara yapılan transferler, toplumsal fayda ve refahı artırıcı yönde bir etkiye bulunmaktadır (Altınok, 2007:144).

Yaşlılar ve çocuklar açısından bakıldığında, 1989-1994 yılları arasında Bulgaristan'da yaşlıların yoksulluğunun % 4'lerden % 28'e; Romanya'da ise çocuk yoksulların % 9'dan % 36'ya çıktığına dikkat çekilmektedir. Yaşlılığın ve çocuk olmanın yoksulluk nedenleri arasında yer aldığına dikkat çeken bir diğer bilgi ise ABD ve İngiltere'deki yoksulların % 20'sinin yaşlılar olmasıdır.

Amerika'daki her dört çocuktan biri gelir yoksulu olarak görülürken, Avustralya, Kanada ve İngiltere'de her altı çocuktan biri yoksulluk sınırının altında yer almaktadır. Gelir yoksulluğu ya da mutlak yoksulluk konusunda alarm veren bir diğer grup ise tek ebeveynli aileler ve özellikle yaşlı kadınların aile reisi olduğu aileler olarak görülmektedir (DPT, 2001:127).

Cinsiyete bağlı ayrımcılığın yaygın olduğu toplumlarda kadın olmak yoksulluk nedenleri arasında yer almaktadır. Gelişmekte olan ülkelerdeki okur yazar olmayanların % 60'ını kadınlar oluşturmaktadır. UNDP tarafından yapılan çalışmalarda kadınlar ile erkekler arasında hiçbir ülkede tam eşitlik koşulları oluşturulamadığı, 39 ülkede eşite yakın uygulamanın gerçekleştiğine dikkat çekilmektedir. Farklı cinsiyetlerin varlığı ile gelir yoksulluğu arasında ise doğrudan bir ilişki kurulamamaktadır. Örneğin, kadınların eşitliğinde benzer ve oldukça iyi konumdaki Ekvator ve Peru'nun (cinsiyete bağlı gelişmişlik sıralaması sırasıyla 73 ve 76) 1 \$ düzeyinin altında gelir yoksulu olanların toplam nüfusa oranı Peru'da % 49, Ekvator'da ise % 31 olmasına karşın, cinsiyete bağlı gelişmişlik sıralamasında 126. sırada olan Cote d'Azor ve 123. sıradaki Tanzanya'da yoksulluk sınırı altındaki nüfus oranları ise sırasıyla % 18 ve % 16 olarak belirlenmektedir (DPT, 2001:128).

Yapılan ilk çalışmalarda yoksulluğun nedenleri, aylaklık ve bireysel zayıflık gibi sonucu tamamen yoksulların kendisine bağlanan bir yaklaşımla açıklanmış, düşük ve düzensiz kazanç ile geniş aile yapısı da yoksulluğun nedenleri arasında sayılmıştır. 1936 yılında Rowntree tarafından yapılan ikinci yoksulluk araştırmasında işsizlik ve ihtiyarlık daha önemli bir yoksulluk nedeni olarak ileri sürülmüştür (Erdem, 2003:20-21).

Her ne kadar genellemelere gidilemese de kırdan kente göç de yoksulluk nedenleri arasında gösterilebilir. Yoğun göçün sonucunda kentlerde ayrı bir yoksulluk çeşidi olan kentsel yoksulluk olgusu karşımıza çıkmaktadır. Kent yoksulları deyince akla kolaylıkla gecekondualarda yaşayanlar gelmektedir. Kentle bütünleşme ve kentleşme sürecini

düşündüğümüzde, kentle bütünleşmenin önünde en önemli engellerden biri olarak “gecekondulaşma” olgusu karşımıza çıkmaktadır.

Elbette her ülkede bahsedilen yoksullaşma süreci, farklı yaşanmaktadır. Kültürel ve sosyal farklılıklar dolayısıyla, kentsel yoksulluk mekanda ve toplumda farklı şekillerde yansımıştır. Türkiye örneğinde mekanda “gecekondu” olarak karşılık bulan bu kültürün diğer ülkelerdeki örneklerle benzer yönleri olduğu gibi kendine özgü tarafları da bulunmaktadır (Gümüş, 2005:18). Türkiye, 1950 yılından sonra hızla şehirleşmeye başlayınca şehirlerin göçü kaldıramaması, sanayileşmenin yetersizliği, iktisadi güçlükler kentlerde gecekondu alanlarının ortaya çıkmasına ve bugüne kadar sürekli büyümesine sebep olmuştur (Görmez, 2003:68).

İç göçlerin devam etmesi ve artan nüfusa istihdam, konut vb. alanlarda çözüm üretilmemesi kentleri daha karmaşık hale getirmektedir. Göçler neticesinde, kentin kozmopolit ortamında alıştığı değer ve yaşam tarzını bulamamış kişilerin, çevresine yabancılaşarak toplum dışı davranışlara ve şiddete başvurabileceği öngörülmektedir.

Derdiman'a göre (2010:52-53) kentleşmenin doğal bir sonucu olarak nüfus, düzensiz yapılaşma ve ekonomik sorunlar artmaktadır. Gözlemler ve sayısal veriler kentleşmenin suç sayı ve çeşidini kent dışı alanlara nazaran arttırdığını göstermektedir. Örneğin; 2003 yılında İstanbul'da 82.529 adet, Ankara'da 30.887 adet, Erzurum'da 279 adet, Rize'de 202 adet suç işleme olayı meydana gelmişken, bu sayılar 2005 yılında İstanbul'da 135.834 adet, Ankara'da 34.707 adet, Erzurum'da 5.063 adet ve Rize'de 1.219 adet olarak artış göstermiştir.

Kır-kent ayrımının yoksulluk ile doğrudan bağlantılı olduğu uluslararası kaynaklarca kabul edilmektedir. İnsani gelişmişlik göstergeleri bakımından Türkiye'de kentsel erkek nüfusun % 15'inin kırsal erkek nüfustan, kentsel kadın nüfusunun % 13'ünün kırsal kadın nüfustan daha iyi konumda olduğu tahmin edilmektedir. Aynı şekilde, 1990 yılında Güney Asya ülkelerinde kentlerde yaşayanların % 36'sı yoksulluk sınırının altında iken, kırsal

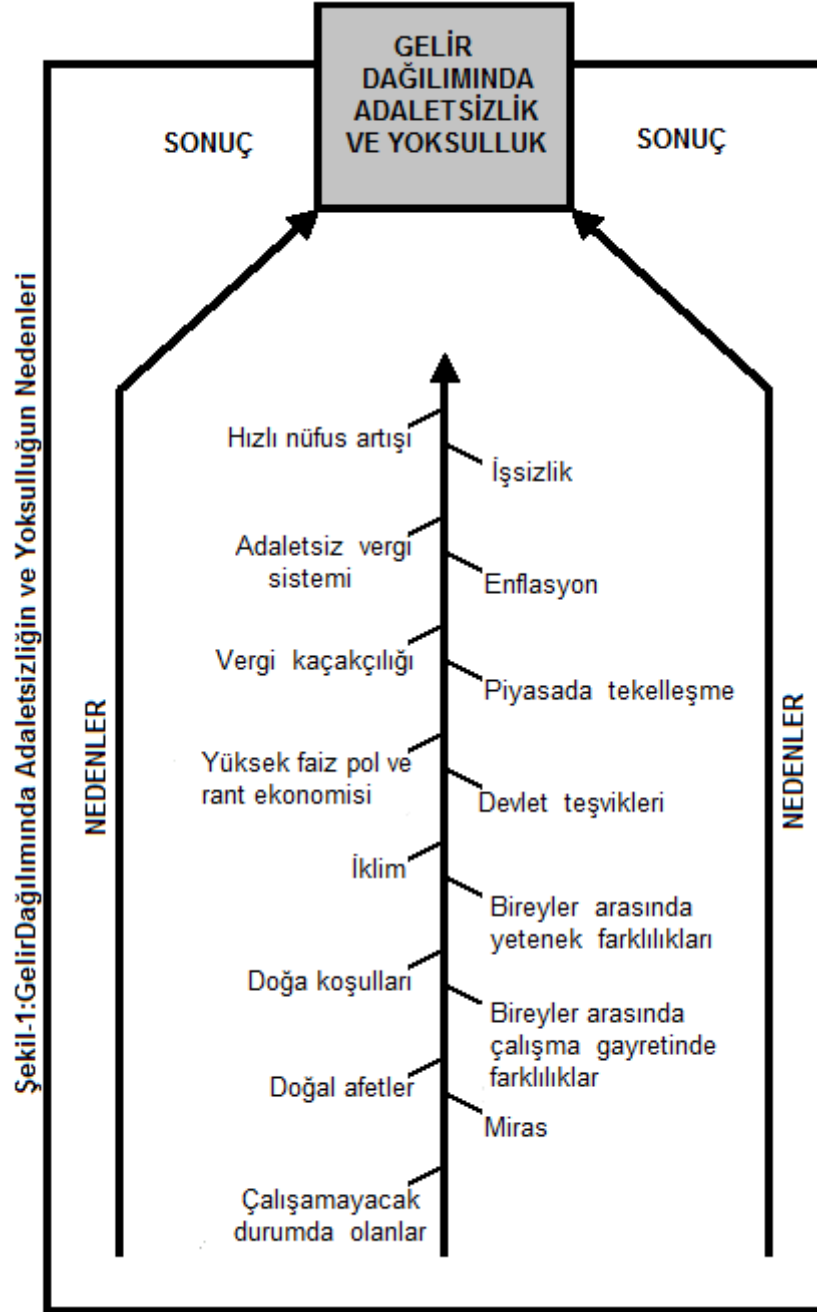
kesimlerde yaşayanların % 47'si yoksul tanımına girmektedir. Latin Amerika ve Karayipler'de de kırsal yoksulların oranı % 58 ile kentsel yoksulların (% 33) 1,8 katına ulaşmaktadır (DPT, 2001:128).

Yoksulluğun yapısal denilebilecek nedenleri üzerinde yoğunlaşıldığında, uluslararası kaynaklarda eğitim ve cinsiyet açısından doğrudan ilişkilerin yeterince kurulamadığının görülmesine karşın, yaşlılar, çocuklar, tek ebeveynli aileler ile gelir dağılımında adaletsizlik ve kır-kent ayrımının yanı sıra bölgeler arasındaki dengesizliklerle de doğrudan ilişki kurulduğu görülmektedir. Örnek olarak Filipinler'de 1991'de başkentte yoksul oranı % 15 iken, Bicol ilinde yoksulluk oranı % 56'lara ulaşmaktadır. Aynı şekilde Endonezya'da, Jakarta bölgesinde yoksul oranı % 10'larda kalırken, Yogyokarta ve Bali'de % 40'ın üzerine çıkabilmektedir (DPT, 2001:128).

Yoksulluğun düzeyi ve derinliği açısından açıklayıcı yukarıdaki nedenlere, uluslararası kaynaklarda doğrudan atıfta bulunulmasa da dolaylı atıflarla yoksulluğu arttıran bir başka neden olarak da ekonomik küreselleşmeye işaret edilmektedir. Yoksulluğun yükselişe geçtiği ve evrensel boyut kazandığı önemli bir tarih olan 1985'te evrenselleşerek devreye giren ekonomik politikalar, 1990'larda tüm uluslararası camiada yoksulluğun artışı konusunda alarma geçilmesini sağlamıştır. 1997 tarihli çalışmalarda küreselleşmeyle "adil kalkınma" vaadinin işlendiği bu çalışmaların 1998'den itibaren yön değiştirdiği görülmektedir. 1998'deki uluslararası araştırmalar, yoksulluğun temel gerekçeleri arasına "yolsuzluk ve devletin asli görevlerine geri dönmemesi"ni de eklemiştir (DPT, 2001:128-129).

Yoksulluk uzantıları çok geniş ve en temel sorunlardan biri olduğu için, yoksulluğun nedenlerini de çoğaltmak mümkündür. Şekil 2'de yoksulluk sorununun bazı nedenleri diyagramla gösterilmiştir.

Şekil 2: Gelir Dağılımındaki Adaletsizliğin ve Yoksulluğun Nedenleri

Kaynak: AKTAN, Coşkun Can; "Yoksulluk Sorununun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri", Yoksulluk Sempozyumu, 31 Mayıs - 1 Haziran 2003, Deniz Feneri Yayınları, Cilt I, İstanbul, 2003, s.150.

Şekil 2'den de görüleceği gibi hızlı nüfus artışından işsizliğe, doğal afetlerden ekonomik koşullara kadar birçok neden, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve dolayısıyla yoksulluk sonucunu beraberinde getirmektedir.

1.2. KENTSEL YOKSULLUK

Kentsel yoksulluk çok kapsamlı ve karmaşık bir olgudur. Kentsel yoksulluk konusundaki çalışmalar daha ilk aşamada, temel tanımlar ve kavramlar konusunda bile sorunlarla karşılaşmaktadır. Bunlardan bir tanesi, kentsel yoksulluk konusunda bir ikircim oluşturmaktır. Kentsel yoksulluk, yoksulluğun özgün bir boyutu mudur, yoksa yalnızca kentsel alanlarda yaşanan yoksulluğa mı referans etmektedir? Eğer özgün bir yoksulluk biçimi ise onu genel anlamdaki yoksulluktan veya kırsal yoksulluktan ayıran temel özellikler nelerdir? Eğer yoksulluğun mekansal olarak yalnızca kentlerde araştırılması ve bulgulanmasına referans ediyorsa, buna kent içinde yoksulluk demek daha doğru olabilir mi? Bu ve benzer sorular oldukça büyük bir literatür yapılmış olmasına karşın, kentsel yoksulluk çalışmalarında net olarak yanıtlanmamış sorulardır (Erkan, 2009:424).

Kentsel yoksulluk konusunda bir diğer sorun, kavramın içeriği ve kapsamının genişliğinin ne kadar olacağıdır. Çünkü kavram genişledikçe buna bağlı olarak tanımlar, nedenler, ölçüm yöntemleri vb. zorlaşmaktadır.

1.2.1. Kentsel Yoksulluğun Tanımı

UN-HABITAT (2003:29) kentsel yoksulluğu daha çok hanelerin geliri açısından tanımlamaktadır. Hanelerin düşük gelir elde etmesini, onların yoksulluk sınırının altında kalmasının nedeni olarak görmüştür. Bunun yanında, eğitimsizlik, sağlık koşulları, bireysel yeteneksizlik gibi insan sermayesinin yetersiz olmasını, dışlanma ve düşük mali sermayenin olmayışı gibi durumları da yoksulluğu tanımlamada referans olarak görmüştür.

Modernizmle gelen farklı iş alanları insanları şehirlere sürüklemekte, birçok insan yoksullukla karşı karşıya gelmektedir. Artık dünyadaki her sanayi şehrinin düşük hayat standartlarına sahip bölgeleri ve mahalleleri vardır. Zengin ve yoksul bölgeler arasındaki uçurum giderek derinleşmekte, neticede ekonomik olduğu kadar sosyal, kültürel ve ahlaki problemler ortaya çıkmaktadır (Yel, 2004:70).

Kentler,⁴ toplumsal ilişkiler, kültürel alanlar, nüfus yoğunluğu ve geçim sağlama gibi yönlerden kırsal alanlardan farklılık gösteren, kırsal alanların dışında kalan yerleşim yerlerdir. 1950'lerden itibaren kentlerde meydana gelen hızlı nüfus artışı ve sanayileşme sonucu ortaya çıkan kentleşme olgusu, çok sayıda sorunu da beraberinde getirmiştir. 1960'dan itibaren Türkiye'de planlı kalkınma dönemine girilmiş, kentleşme konusunda ulusal politikalar geliştirilmiş olmasına rağmen, planlı, düzenli, yaşanılabilir ve dengeli bir kent yapısı planları geliştirilememiştir. Çünkü kentlerde yaşayanların kentli kültürüne sahip olmamaları/kentlileşememeleri, uygulamadaki aksaklıklar ve çıkarılan mevzuatlara uyulmaması gibi

⁴ Kent kavramı çeşitli ölçütlere göre tanımlanmaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsü yayınlarında, il ve ilçe nüfusu kentsel nüfus sayıldığına göre, Türkiye'de kent ve köy ayrımında yönetsel örgüt sınırları ölçütünün benimsenmiş olduğu belirtilebilir. Bunun bir sonucu olarak, 750 nüfuslu bir ilçe de, 2,5 milyonluk bir il merkezi kadar kent sayılmak hakkına sahiptir. Öte yandan başka tanımlarda, nüfus ölçütüne dayanılmakta, belli bir nüfus düzeyini aşmış olan yerleşmelere kent, diğerlerine köy adı verilmektedir. Köy Yasası* nüfus ilkesine göre bir ayırım yapmakta, "Nüfusu 2 000'den aşağı yurtlara köy, nüfusu 2 000 ile 20 000 arasında olanlara kasaba, 20 000'den çok nüfuslu olanlara da şehir denir" demektedir. Son yirmi yıl içinde Türkiye'de Devlet Planlama Teşkilatı'nın hazırladığı Kalkınma Planlarında ve bu örgütün öteki yayınlarında, genellikle nüfusu 10 000'den fazla olan yerleşmelere kent denildiği görülür. Salt nüfus ölçütünün doğuracağı çeşitli sakıncaları gidermek için kent tanımlarında ekonomik ölçütler de yer almaktadır. Bir ekonomiste göre kent "mal ve hizmetlerin, üretim, dağıtım ve tüketim sürecinde toplumun sürekli olarak değişen gereksinimlerini karşılamak için ortaya çıkan bir ekonomik mekanizmadır". Bu genel tanımın dışında, bir yerleşmeye "kent" adının verilebilmesi, genellikle, nüfusun tarım dışı kesimlerde çalışmasına bağlıdır. Buna göre yerleşmeler, tarım dışındaki ve tarımdaki nüfus oranlarına bakılarak, "kent" ya da "köy" adını almaktadır (Keleş, 2006:108-109). Çalışmanın devamında kentler toplumbilimsel ölçütler kullanılarak da tanımlanmaktadır.

* 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediye Kanunu'nda bir yerde belediye kurulması için asgari 2 000 nüfus şartı bulunmaktaydı. 2005 yılında kabul edilen, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 4. maddesinde bu şart 5 000 olarak değiştirilmiştir. Dolayısıyla günümüzde nüfusu 2 000'in altında olan yerler belediye olamamaktadır.

nedenlerle yeterince gerçekleştirilememiştir. Sonuçta, plansız ve çarpık bir kentleşme ortaya çıkmıştır (Evin ve Ceren, 2010:203).

Eskiden kentsel yoksulluk; gelişmiş ülkelerde kentlerin bir parçası olarak tanımlanmış ve kendi içinde devingen bir yapısı olan “slum” olarak adlandırılmıştır. Ülkemizin de içinde bulunduğu az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise, hızlı ve plansız kentleşmenin bir sonucu olarak kırdan göç eden nüfusun neden olduğu bir olgu olarak tanımlanmıştır. Çeşitli nedenlerle göç eden bu nüfusun en önemli özelliği düzensiz işlerde, yoğun olarak da ağır şartlar altında sanayi sektöründe niteliksiz işgücü olarak çalışıyor olmalarıdır. Kent çevrelerinde hızla genişleyen kaçak yapılarda yaşayan bu insanların kendilerini toplumla bütünleştirememeleri, toplumdan kopuk bir hayat sürdürmeleri de diğer ortak noktalarıdır. Bu yaşam şekliyle kent yoksulları tüm sosyal ve kentsel olanaklardan mahrum, kendi içine kapanık ekonomik yoksulluğun yanında kültürel bir yoksulluğu da oluşturmuştur (Gümüş, 2005:17).

Kısaca kentsel yoksulluk; kent özelinde yaşanan yoksulluk olarak ifade edilmektedir. Kentsel yoksulluk, kalori ihtiyacı aynı olsa bile kentsel alanlardaki tüketim kalıpları ile mal ve hizmet fiyatları itibariyle, kırsal yoksulluktan farklıdır. Bir kentin sunduğu hak ve olanaklara o kent halkının ulaşip ulaşamaması kent yoksulluğu düzeyini ortaya çıkarmaktadır. Sorunun nedenlerinin başında ekonomik yetersizlikler gelmekte, bunun da gerçek nedeni çoğu kez politik istikrarsızlıklar olmaktadır. Eğitim, sağlık, barınma, güvenlik, sosyal olanaklardan yararlanma gibi temel gereksinimlerin karşılanamaması kentsel yoksulluğu beslemektedir. Bu gibi nesnel ölçütlerin dışında toplumsal olarak da kent yaşamına katılamayan kişi tam anlamıyla artık bir 'kent yoksulu'dur ve bu oran kentli nüfusun büyük bir yüzdesini oluşturmaktadır (Sipahi, 2005:37).

Kentsel yoksulluğun sağlık, eğitim, güvenlik, gelir vb. birçok nedeni ve bunlara bağlı olarak birçok sonucu vardır. Kentsel yoksulluğun farklı boyutları, nedenleriyle birlikte tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2: Kentsel Yoksulluğun Nedenleri ve Sonuçları

Yetersizlikler	Nedenler	Siyasal İçerikli Nedenler	Diğer Etkiler
Gelir	Temel mal ve hizmetleri alma gücünden yoksunluk Geçici işler Niteliksiz iş gücü	Ekonomik krizler Eğitim, sağlık, altyapı ve ulaşım gibi sosyal ve fiziksel altyapının yetersizliği	Barınma sorunları Temel kamusal hizmetlerin sağlanamamasından dolayı sağlıksız ortamlarda yaşama Eğitimsizlik Sosyal sermayenin bozulması, şiddet eğilimleri ve suçluluk
Sağlık	Sağlıksız yaşam koşulları Konut ve sanayinin iç içeliği Sel ve heyelan tehlikesiyle karşı karşıya bulunma Bulaşıcı hastalıklar Güvensiz çalışma koşulları	Çevre sağlığının ihmal edilmesi Katı atık ve su sorunlarının çözülmemesi Yetersiz iş güvenliği Sosyal güvenlik olanaklarındaki yetersizlik	Eğitimsizlikten gelen sağlık sorunları Geçim sıkıntısından ihmal edilen sağlık
Eğitim	Okul sayısındaki yetersizlik Okul masraflarının karşılanamaması	Kamu kurumlarının yeterli altyapıyı sağlayamaması Yeterli yatılı eğitim verilememesi Eğitim kurumlarına ulaşım sorunları	İş bulma sorunları Okul çağındaki gençler için gerekli etkinliklerin sağlanamaması
Güvenlik	Çoğunlukla imarsız konutlar söz konusu olduğu için evler asgari konut standartlarından yoksundurlar. Sosyal bölünme, şiddet ve suçluluk	Arsa politikalarındaki yanlışlıklar. Yasal düzenlemelerin ruhsatlı yapılar için oldukça maliyetli ve zor süreçlerden oluşması Güvenlik ağlarının oluşturulamaması dolayısıyla mekansal kopuklukların oluşması	Arsa düzenlemelerinin yetersiz olması sosyal kayıplara ve informel yapıların oluşmamasına neden olmaktadır. Güvenlik ve sağlık için artan maliyetler. Sosyal soyutlanma ve ailenin zarar görmesi Rüşvet ve diğer yolsuzlukların yaygınlaşması Kentsel hizmetlerin eksikliği

Kaynak: ES, Muharrem; Kent Üzerine Düşünceler, İstanbul, Okutan Yayıncılık, Aralık, 2007, s.28.

Buna göre kent yoksulluğu sadece bir gelir eksikliği değildir. Beraberinde bazı problemleri de ortaya çıkarmaktadır. Bunlar; kentsel uyumsuzluk, gecekondulaşma, sosyal marjinalite, sağlıksız çevre, işsizlik, kayıt dışı istihdamda artış, kentsel şiddet, sokak çocuklarında artış ve kadın sorunlarıdır ki özellikle büyük kentlerde daha belirgindir (Torlak ve Yavuzçehre, 2008:25-26).

Baharoğlu ve Kessides'in Dünya Bankası için yaptıkları ortak bir çalışmada, kent yoksulluklarının özellikleri verilmiştir. Kent yoksullarının gelir, sağlık, eğitim, güvenlik, güçsüzlük ve süreçlerde etkisizlik gibi temel sorunları bulunmaktadır. Buna göre, kent yoksullarının temel özellikleri şunlardır:

- Konut ya da iş ve kredi sağlanmasında zorluk yaşarlar
- Düzenli bir işe, gelire ve sosyal güvenceye sahip değildirler
- Sağlıksız koşullarda yaşarlar
- Düşük düzeyde kamusal hizmetlerden yararlanırlar
- Zayıf beslenirler
- Sağlık sorunları vardır
- Eğitim düzeyleri düşüktür
- Dışlanma ve ayrımcılık yaşarlar
- Yeterli koşulları yoktur
- Birikim yapma olanakları yoktur ya da azdır
- Güvensizlik duygusuyla gelecek kaygısı yaşarlar (Baharoğlu ve Kessides'ten aktaran, Torlak ve Yavuzçehre, 2008:26).

Özetleyecek olursak kent yoksulluğu, dünyada endüstri devrimiyle ortaya çıkan, kentleşme sürecinde beliren çok yönlü ve karmaşık bir olgudur. Sosyal bilim literatüründe kent yoksulluğu daha çok, kentlerde ortaya çıkan yoksulluğun farklı yönlerini yansıtan sekiz faktöre vurgu yapılarak tanımlanmaktadır. Bu sekiz faktör (Aytaç, 2009:143):

- Yetersiz gelir
- Yetersiz ve istikrarsız kaynak sahipliği

- Yetersiz barınma
- Kamusal altyapı hizmetlerindeki yetersizlik
- Sosyal güvenlikten mahrumiyet
- Yoksulların hukuksal güvenceden yoksun olmaları
- Karar alma sürecine yoksulların katılamamaları
- Yoksul kesimin sessizliği

Başka bir tanıma göre de kent yoksulluğu daha çok, ekonomik bir sorun olmanın ötesinde daha geniş bir tablo içinde ele alınmaktadır. Buna göre, kent yoksulluğunu, bireysel gelişim, fiziksel koşullar ve toplumsal ilişkiler bağlamında irdelemek gerekir. Bireysel gelişim; gelir, eğitim, sağlık ve güvenliği içine alır. Fiziksel koşullar; konut, kentsel altyapı ve doğal çevreden oluşur. Toplumsal ilişkiler ise; aile, enformel örgütlenmeler, siyasal partiler, sivil toplum kuruluşları ve cemaat ilişkilerini içine alır. Kent yoksulluğu yukarıdaki farklı alanlardaki mutlak ve göreceli yoksulluk hallerini kapsar (Aytaç, 2009:143).

1.2.2. Yeni Kentsel Yoksulluk

Yeni kentli yoksulluk sorunu, kapitalizmin yan çıktısı olarak ABD'ye ait bir sorun olarak ortaya çıkmasına rağmen, ABD ile sınırlı kalmamış, başta Batı Avrupa olmak üzere, diğer ülkelerin metropollerinde de kendisine geniş bir alan açmıştır. Küreselleşme ve yeni uluslararası işbölümüyle eşitsizlikler, hem dünya ölçeğinde hem de bölgeler ve kentler arasında giderek derinleşmiştir. Artık metropollerin, çok uluslu kentlerin ortalarında 'üçüncü dünyalar' kurulmuştur. Kentlerdeki bu yoksul bölgeler, hiç kuşkusuz, özellikle post-fordist üretim sistemleri, ihtisaslaşmış kentler ve yeni kentli yoksulluk olgusunun tam da orta yerinde durmaktadır. Ayrıca, ulusal ya da uluslararası göç, nüfus yapısını, kültürel ilişkileri, geleneksel bağları/bağılılıkları ve yerel/mahalli kimliklerin değişimini önemli ölçüde etkilemektedir. Yeni kentli yoksulluk görüntüleri de, bu göçle birlikte yeniden oluşan kimlik matrisleri içerisinde yeni ve farklı görünüm almaktadır" (Aytaç ve Akdemir, 2003:52).

Kapitalizm uzun süre, ürettiği/sömürdüğü yoksullar üzerinden (proleterler, emekliler, çocuklar) gelecek vizyonu oluşturmuş, bununla birlikte özellikle post-fordist süreçle, yeni yoksul, işsiz, evsiz, dışlanmış, ayrıştırılmış sosyal kesimler de üretmiştir. Bu kesimler, sistemden pay alamayacak kadar gözden çıkarılmış, kentin çeperinde yaşam mücadelesi veren ve sosyal bilimcilerin ‘sınıfaltı’ ya da ‘underclass’ yapılar olarak tanımladıkları kesimlerdir (Aytaç ve Akdemir, 2003:52). Sanayi sonrası toplumda, aile istikrarsızlığı ve işsizlik artmış, hayat akışı içerisinde ortaya çıkan riskler artık gençliği ve çalışma hayatının en verimli dönemlerini kaplamıştır. Sınıf-altı kesimin alt seviyede hayat şartlarına takılıp kalma ihtimali artmaktadır (Andersen, 2011:47).

Literatürde, “yeni yoksullar”, “sınıf-altı (underclass) yoksulluğu” biçiminde de kullanımlara sahip olan kavram, bilinen genel yoksulluk anlayışından farklı bir yoksulluk tipini tarif etmektedir. Kentsel yoksulluk, kimi durumlarda bir sınıf-altı yoksulluğu biçiminde ele alınmaktadır. Sınıf-altı kitleden kastedilen, kent-içi (kentin merkezinde ve yakın çevresindeki çöküntü alanlarındaki yoksulluk) mekânlardaki yoksullardır. Yani bunlar, düzenli bir işi olmayan veya hiçbir işi olmayan, devlet yardımlarına bağımlı, suç işleme potansiyeli yüksek, herhangi bir barınağı olmayan veya çok kötü barınma koşullarına sahip bir kitleyi temsil etmektedir (Bıçkı, 2005:1).

İlk kez Gunnar Myrdal tarafından yapısal işsizliğe ve “giderek daha umutsuz bir biçimde geniş ulustan ayrı düşerek onun yaşamını, hedeflerini ve başarılarını paylaşmaz hale gelenlere” işaret etmek üzere kullanılan “underclass/alt sınıf kavramı bir süre egemen medya tarafından yaygınlaştırılarak, sosyal güvence ve refah uygulamalarında kesintiler yapmayı hedefleyen neo-liberal politikaların elinde uygun bir argüman oluşturmuştur (Özbudun, 2002:56-57). Aslında burada vurgulanmaya çalışılan konu sistemden ihraç edilenlerin ciddi yoksulluk içinde bulunması ve toplum içerisinde bir ayırım oluşturmasıdır Bu ayırım toplumda mekansal, ekonomik ve sosyal olarak izlenebilir hale gelmiştir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2011:69).

Çok sayıda araştırmacı günümüzde kentlerde yaşanan yoksulluk olgusunun geçmiştekinden farklılaştığı konusunda hemfikirdir. Toplumun büyük bir kesimini etkisi altına alan yoksulluğun bugünkü biçimini “yeni kentsel yoksulluk” olarak tanımlamaktadır. Yoksulluğun değişen yapısı özellikle II. Dünya Savaşı’nın hemen ardından başlayan refah devleti uygulamaları sonucu belirginleşmiştir. Rowntree, 1950’de İngiltere’de gerçekleştirdiği bir alan çalışması sonucu, yoksulluğun artık sistem içinde yer alanların değil, bir şekilde sistem dışında kalanların sorunu olduğu, sistem içinde çalışanların çok büyük bir grubu yükselen reel ücretler ve hızla artan istihdam sayesinde yoksulluktan kurtulmaya başlarken, yoksul grupların çok büyük oranını da yaşlıların oluşturduğunu tespit etmiştir (Sipahi, 2005:39).

Yeni kentsel yoksulluk iki temel özelliğe sahiptir. Birincisi, artık kent yoksulu olarak adlandırılan nüfus, eskiye oranla büyük rakamlara ulaşmıştır. İkinci ve daha önemlisi ise kent yoksulluğu en gelişmiş ülkeler dahil bütün dünyanın ortak sorunu haline gelmiştir. Günümüzde dünya genelinde kentlerde göreceli olarak yoksullaşan, eskiye oranla daha büyük bir nüfusu tanımlayan bir olgudur. Bu anlamda yeni kentsel yoksulluk az gelişmiş ülkelerin yanı sıra gelişmiş ülkeleri de kapsayacak bir biçimde, sadece toplumsal kategori olarak yedek emek ordusunun parçası olan kent yoksulları kategorisinin değil, son yıllarda göreceli olarak yoksullaşan daha geniş toplum kesimlerinin yaşam koşullarını anlatmak üzere kullanılmaktadır (Gümüş, 2005:17-18).

Alt sınıf veya sınıf-altı kavramında ağır basan konu, sosyal ve mekânsal olarak izole edilmiş olmaktır. Wilson’a göre alt-sınıfı oluşturan üç nitelik vardır. Bunlar; yoğunluk, sosyal izolasyon ve mekansal uyumsuzluktur (Wilson’dan aktaran, Evin ve Ceren, 2010:204). Sınıf-altı biçiminde tanımlanan kitleye daha çok ABD’nin ve “dünya kenti” biçiminde tanımlanan Batılı ülkelerin metropollerinde rastlanmaktadır. Türkiye’de sokak çocukları, baliciler vb. olarak nitelenenler dışında, sınıf-altı ile benzerlik kurulabilecek yaygın bir kitle gözlenmemektedir” (Bıçkı, 2005:1).

1.2.3. Toplumsal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi

Yoksulluk kavramı tartışılırken öne çıkan kavramlardan birisi de toplumsal dışlanma kavramıdır.⁵ Son yıllarda sosyal bilimler yazınında önemli bir yer tutan, başta Fransa ve giderek Avrupa Birliği literatüründe yer edinen dışlanma kavramı, yoksullukla birlikte anılmaktadır. Yoksulluk sebebiyle sosyal hayattan kopan, iyi bir arkadaşlık ve komşuluk ilişkisi kuramayan bu insanlar, toplumun sosyal yapısına entegre olamamaktadır. Toplumsal dışlama kavramı yoksulluk çalışmalarında sosyal dışlanma, toplumsal dışlanma veya toplumsal dışlama olarak da kullanılmaktadır.

Yoksulluk insanlık tarihi kadar eski bir kavram olmasına karşın, sosyal dışlanma oldukça yeni bir kavramdır. Sosyal dışlanma -les exclus- kavramı ilk kez 1970'li yıllarda Fransız Rene Lenoir tarafından, ekonomik büyümenin sonuçlarından yararlanamayan kişiler için kullanılmış, dışlanmışlar sadece yoksul kişiler değil daha çeşitli gruplar olarak ele alınmıştır⁶ (Şahin, 2009:285).

1970'lerde toplumsal dışlama kavramı uzun süreli işsizlik durumunun artmasının yanı sıra aile parçalanması, toplumsal yalnızlaşma, sendika, işyeri ve çeşitli birlikler üzerinden işleyen sınıf dayanışmasının azalması gibi toplumsal ilişkilerdeki değişikliklere işaret etmekteydi. Bu koşullar altında dışlanma, bireyleri topluma bağlayan toplumsal ve sembolik bağların çözülmesiydi. 1980'lerden sonra toplumsal dışlama kavramı, etnik azınlık grupları ve engelliler gibi farklı toplumsal grupları, sorunları da içine alarak genişletilmiştir (Öztürk, 2009:161-162).

⁵ Diğer kavramlara örnek olarak Latin Amerika'da kullanılan "marjinalleşme" kavramı ve Amerika Birleşik Devletleri'nde kullanılan underclass/sınıf-altı kavramları gösterilebilir.

⁶ Fransa'da yoksulluk kavramı Hristiyan hayırseverlik, klasik rejim ve faydacı liberal görüşleri çağrıştırdığı için kabul görmemiş, sosyal dışlanma kavramı tercih edilmiştir (Şahin, 2009:285).

Toplumu ile yabancılaşan yoksullar, kendilerini yalnız, güçsüz, başıboş, sahipsiz ve mutsuz hissederler. Bu psikolojik durum da içinde yaşadıkları sistemin ve toplumun kültürel ve manevi değerlerine ilgisiz kalmalarına ve hatta düşman olmalarına sebebiyet verebilir. Toplumun sosyal yapısına entegre olmakta güçlük çeken böyle bir insan, son tahlilde derin psiko-sosyal sorunlarıyla kötü alışkanlıklar (alkolizm, fuhuş, hırsızlık gibi sosyal-ahlaki sapmalar) edinebilir (Seyyar, 2004:107).

Kapitalist üretim sürecinin yeniden yapılanma aşamasına geldiği yıllar olan 1980'ler, sosyal problemlerin de su yüzüne çıktığı yıllardır. Literatür, bu noktada sosyal eşitsizliklerin sadece yoksullukla açıklanamayacağı, ortada çok boyutlu bir yoksunluk süreci olduğu ve yeni bir kavramsallaşmaya gidilmesi gerektiği konusunda hemfikirdir (Tartanoğlu, 2011:2). İşte bu noktada modern yoksulluğun statik bir problem değil de, daimi sorunları - zamanla daha kötü bir hâl alan ve gelecek kuşaklara da taşınabilecek olan- sosyal dışlanmaya çevirebilecek dinamik bir süreç olması nedeniyle karmaşıkmaktadır. Yani yoksulluk geçici bir düşüş olmaktan çıkıp içinden çıkılması gittikçe güçleşen bir kısır döngü haline geldiği andan itibaren ciddi bir toplumsal sorun olacaktır (Mingione, 2011:262).

Adaman (2010:47-48) sosyal dışlanmanın; ekonomik, mekansal, kültürel ve politik dışlanma gibi çeşitli tezahürlerini şöyle açıklamaktadır:

1. Ekonomik Dışlanma: Emek piyasasının dışına düşmekten ötürü kısa ya da uzun süreli işsizliklerin yaşanması ve/veya kredi olanaklarına ulaşamama durumudur. Sosyal politikanın iyi işlediği ortamlarda emek gelirinden yoksun kalma karşısında emeklilik, işsizlik sigortası veya sosyal yardım mekanizmalarının devreye girmesi ile ekonomik dışlanmanın önlenmesi mümkün olabilir.

2. Mekansal Dışlanma: Bir dizi nedenden dolayı belli mekanlara ulaşmada ve mekanlardan yararlanmada sorunların bulunması, engellerle karşılaşılması durumudur. Mekansal dışlanmanın büyük ölçüde iç içe geçmiş iki bileşkesi vardır. İlki toplum genelinin kişiyi yaşadığı mekanı/coğrafyası

nedeniyle dışlaması, hakir görmesi, ayrımcılığa tabi tutmasıyken; ikincisi kişinin, bireysel/hanesel maddi kaynaklara ulaşım imkanlarından bağımsız olarak, yaşadığı coğrafyadaki kamusal hizmetlerin nitelik ve niceliksel seviyeleri nedeniyle toplumsal hayatın içine tam anlamıyla girememesi halidir.

3. Kültürel Dışlanma: Ekonomik nedenlerden bağımsız olarak, toplumsal ve kültürel hayata dilediğince katılamama durumudur. Örneğin, bulunulan coğrafyadaki çoğunluk referans alındığında, farklı bir etnik kökenden/ırktan gelmek ya da farklı bir din/mezhep üyesi olmak, çoğunluk dilini rahat konuşamamak, ya da aksanlı konuşmak, farklı giyim kuşam ya da cinsel tercihler gibi nedenlerden ötürü toplumsal yaşamın genelinde süregitmekte olan etkinliklere alınmama, soğuk davranılma, engellerin çıkartılması şeklinde tezahür edebilir.

4. Politik Dışlanma: Çeşitli nedenlerden dolayı vatandaşlık haklarını, özellikle de hukuki ve siyasi hakları tam olarak kullanamama ve/veya siyasal yaşama katılmanın doğrudan ya da dolaylı olarak engellenmesi durumudur.

Bu boyutlar çoğu zaman iç içe geçmiş ve birbirinin etkisini artıran bir şekilde ortaya çıkabilmektedir. Dışlanma bir süreç olarak incelenmeli ve bu tezahürler arasındaki ilişkiler ve dinamikler çeşitli boyutlarıyla değerlendirilmelidir. Yalnızca ekonomik dışlanmanın veya yalnızca politik dışlanmanın incelenmesi, yoksullukla dışlanma arasındaki ilişkinin eksik değerlendirilmesi anlamına gelebilir (Tartanoğlu, 2012:222).

Neo-liberalizmin ücretleri düşürücü, istihdamı ve kamusal alanı daraltıcı baskısı, dünya nüfusunun büyüyen bir kesimini işsizliğe ya da güvencesiz, marjinal, “esnek” işlerde sefalet ücretleriyle çalışmaya mahkum kılmaktadır. Sosyal bütçelerde yapılan kısıtlamalar sonucu eğitim hizmetleri yoksullar için “erişilmez”leşirken, erişilebilir durumdaki eğitim kalitesi (dolayısıyla vasıf kazandırıcı özelliği) de giderek düşmektedir. Bu durum yoksulluğu “dışlanmışlar”ın çoğunluğu açısından kuşaklar boyu içinden çıkılmaz bir kısır döngüye dönüştürmektedir (Özbudun, 2002:58).

Yoksulluk ve sosyal dışlanma gibi olguların nedenleri öncelikle iktisadi ve sosyolojik yapıya bağlıdır. Yine bu olgular, birey düzeyinde ele alındığında özellikle sosyal dışlanma bağlamında psikolojik faktörler de rol oynamaktadır. Ancak toplumlarda var olan hukuk sistemleri, bu olgular üzerinde pozitif bir etkide bulunabileceği gibi negatif bir etkide de bulunabilir. Eğer ülkelerin sosyal koruma sistemleri güçlü ise o toplumda yoksulluk nicel ve nitel açıdan düşük düzeyde kalmakta, buna karşın sosyal koruma düzeyinin düşük olduğu toplumlarda, yoksulluk hem nicel hem de nitel olarak kendini daha güçlü bir biçimde hissettirmektedir (Balcı, 2002:478).

Toplumsal cinsiyet, etnik köken ve engellilik gibi kategoriler de yoksulluğu üreten bir toplumsal dışlanmaya neden olmaktadır. Özellikle toplumsal cinsiyet merkezinde aile içi ya da dışı toplumsal ilişkilere bakıldığında, bölgesel ve etnik farklılıklarla beraber, kadın ve çocukların maruz kaldığı eşitsizliklerin yoksulluğu yeniden üreten bir faktör olarak dikkate alınması gerekmektedir (Cafrı, 2009:8).

Dolayısıyla sosyal dışlanmanın en aza indirilmesi ve yoksulluk sorununun çözülebilmesi için hukuk kuralları, yoksulların korunması ve kollarına yönelik düzenlemeleri daha güçlü bir şekilde ele almalıdır. Bu düzenlemeler yoksulluğu önlemeye, yoksulların ekonomik durumunu iyileştirmeye, dışlanmış bireyleri topluma yeniden bağlamaya ve onları toplumun birer parçası olarak düzenlemeye yönelik olmalıdır.

Burada vurgulanması gereken nokta sosyal dışlanmanın hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkabileceği, ancak dışlanmışlığın biçiminin farklılık göstereceğidir. Aslında sosyal dışlanma, belirtildiği gibi, küresel kapitalizm dönemine özgü bir kavramdır. Eşitsizliği ortaya çıkaran alt yapısal nedenler değişmemiştir. Sadece, sistemin ortaya çıkardığı yoksunluklar daha geniş kesimleri çok boyutlu olarak etkilemektedir (Tartanoğlu, 2011:11).

1.2.4. Yoksulluk Sınırının Hesaplanması

Yoksulluk sınırı ile ilgili yapılan çalışmalar, günümüze kadar artarak devam etmiştir. Ülkeler, ulusal boyutta yoksulluk sınırlarını ve yoksul fertlerini ortaya koymaya yönelik çalışmalara girişmişlerdir. Ülkeler arasında yoksulluğun boyutunu ortaya çıkarmada ise daha çok, Dünya Bankası'nın azgelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerde yaptığı çalışmalara rastlanmaktadır. Aynı zamanda Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) çerçevesinde hazırlanan İnsani Gelişme Raporu'nda, dünya ülkeleri arasındaki gelişmişlik farklılıklarını ve yoksulluğun boyutunu veren sonuçlar yer almaktadır (DPT, 2001:108). Yoksullukla ilgili çalışmaların en temel veri kaynağını hane halklarının gelir, harcama ve sosyal durumlarını içeren çalışmalar ve veriler oluşturmaktadır.

TÜİK'e göre (2008:38).yoksulluk sınırının belirlenmesinde mutlak yoksulluk, görel yoksulluk ve öznel yoksulluk şeklinde sayılabilecek üç temel yaklaşım vardır. Mutlak yoksullukta bireylerin yaşamlarını sürdürebilmek için gerek duyduğu minimum ihtiyaçlar üzerinden yoksulluk sınırı belirlenirken; görel yoksullukta toplumun ortalama gelir veya harcama düzeyi temel alınarak, onun belli bir oranı yoksulluk sınırını belirlemektedir. Öznel yaklaşımdaki temel düşünce ise büyük ölçekli anketler yaparak toplumun bu konudaki görüşünü (bazı özel hedeflere ulaşabilmek için yeterli olduğu düşünülen gelir miktarının sorulması) belirlemektir.

Yoksulluğun ölçümünde kullanılan veri türü, her bir ülkenin istatistik kapasitesine göre değişmektedir. Genelde hane halkı anketleri, nüfus sayımları ve idari kayıtlar ana veri kaynaklarıdır. Türkiye'de yoksulluk konusunda yapılan çalışmalarda hane halkı gelir ve tüketim harcamaları anketlerinden yararlanılmıştır (DPT, 2001:111).

Kişinin iyi beslenme yanında ihtiyaç duyduğu giyim, barınma, ulaştırma, haberleşme gibi minimum yaşam düzeyini ya da temel gereksinimlerini karşılayabilmesi için gerekli olan tüm mal ve hizmetleri satın alırken ödemesi gereken para veya başka bir deyişle asgari düzeyde bir

yaşam kalitesine sahip olabilmesi için yapması gereken minimum harcama miktarına yoksulluk sınırı denir. Gelire göre irdelendiğinde ise, toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelire sahip olan birey veya hane halkı görece anlamda yoksul olarak tanımlanmaktadır (TÜİK, 2008:35).

TÜİK'in 2002 yılından itibaren her yıl düzenli olarak yaptığı yoksulluk çalışmalarında tüketim harcamalarına dayalı olarak mutlak ve görece yoksulluk sınırları 1 dolar, 2,15 dolar ve 4,30 dolar olarak tanımlanmaktadır. Harcama düzeyi bu sınırların altında kalan yoksul nüfus oranları hesaplanmakta ve yoksulların cinsiyet, eğitim durumu, çalışma durumu vb. temel özelliklerine ilişkin bilgiler verilmektedir. Satın alma gücü paritesine göre kişi başına tanımlanan yoksulluk sınırının altında kalanlar yoksul olarak nitelendirilmektedir.

Yoksulluk sınırı ile ilgili çalışmalarda genelde izlenen yol, kişinin yaşamını devam ettirebilmesi için gereken minimum standart geçinme düzeyinin belirlenmesi yönündedir. Yaş, cinsiyet ve yerleşim yerine göre bu tür gereksinimler bireysel olarak farklılık gösterebilmektedir. Minimum standart geçinme düzeyinin belirlenmesinde, kişinin günlük asgari alması gereken kalori miktarı ve bu kaloriyi alabilmesi için yapması gereken harcama dikkate alınmaktadır. Düzenlenen hane halkı gelir ve tüketim harcamaları anketi verileri, gıda harcamalarının toplam harcama içindeki paylarını vermesi açısından önemlidir. Toplumun gelişmişlik düzeyini belirleyici bir oran olan gıda oranı, yoksulluk sınırını belirleme açısından çeşitli çalışmalarda kullanılmıştır (DPT, 2001:112).

Engel Kanunu'na göre gelir arttıkça gıda harcamalarının toplam tüketim harcamaları içindeki payı azalmaktadır. Bir başka deyişle, gelirin yükselmesiyle hane halkı tüketim harcamaları gıdadan ziyade diğer harcama gruplarına dağılmakta, dolayısıyla hane harcamaları yalnızca gıda harcamalarında yoğunlaşmamaktadır. Yalnızca gelir değil, aynı zamanda hane halkı büyüklüğü de harcamaların belirlenmesinde etkin bir role sahiptir. Dolayısıyla yoksulluk sınırını belirlemede hane halkı büyüklüğü de önemli bir

değişkendir. Ayrıca hane halkının sosyo-ekonomik durumu, yaşadığı konutla ilgili harcamaları, sağlık hizmetlerinden yararlanışı, hane halkı fertlerinin meslek ve çalışma koşulları gibi etkenler de yoksulluk düzeyini belirlemede göz ardı edilemeyecek özellikte değişkenlerdir (DPT, 2001:112).

TÜİK'in (2008:36) belirlediği açlık sınırını oluşturan sepetin muhtevasında;

- Ekmek ve tahıllar (bulgur, pirinç, makarna)
- Et (dana, koyun, tavuk eti)
- Balık
- Süt, peynir, yoğurt, yumurta
- Katı ve sıvı yağlar
- Meyveler
- Sebzeler
- Şeker, reçel, bal, çikolata, salça vb.
- Çay, kahve, kakao
- Alkolsüz içecekler (su, kola) bulunmaktadır.

Bir insanın yaşamını idame ettirebilmesi için alması gereken azami gıda sınırı olan açlık sınırını oluşturan sepetteki madde çeşidi ve miktarı aynı kalmak üzere her yıla ilişkin piyasa fiyatıyla yeniden değerlendirilmektedir.

Tablo 3: Türkiye’de Hane Halkı Büyüklüğüne Göre Açlık Sınırları

Hane Halkı Büyüklüğü	Açlık Sınırı ¹ TL								
	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008	2009	2010 ²
1	59	75	81	84	91	105	122	127	141
2	90	113	122	127	138	159	185	192	213
3	113	143	154	161	174	201	233	243	269
4	133	168	182	190	205	237	275	287	318
5	152	192	207	217	235	271	313	328	363
6	170	214	230	242	261	301	350	365	404
7	187	235	253	264	287	331	382	401	444
8	201	253	275	287	311	359	414	435	482
9	215	271	294	306	331	387	446	465	515
10	230	288	315	325	351	404	471	495	548

Kaynak: TÜİK, Yoksulluk Çalışması Sonuçları, 2009.

1 Gıda harcamalarından oluşan yoksulluk sınırıdır.

2 Gıda yoksulluk sınırı, 2003 temel yıllık Tüketici Fiyat Endeksi'nin gıda ana grup indeksi ile; gıda ve gıda dışı bileşenlerden oluşan yoksulluk sınırı ise genel indeks ile genişletilerek 2010 yılına inflasyonla edilmiştir.

* Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

Gıda harcamalarından oluşan açlık sınırı Tablo’da görüldüğü üzere nüfusa paralel olarak yükselmektedir. Ancak nüfus sayısı kalabalık ailelerde açlık sınırı katlanarak değil daha düşük bir seviyede olmaktadır. Örneğin 2010 yılında dört kişilik bir ailenin açlık sınırı 318 TL iken; 8 kişilik bir ailenin açlık sınırı 482 TL olarak belirlenmiştir. (Oysa en az iki katı olması gerekirdi. 636 TL). Sadece gıda harcamalarından oluşan açlık sınırında her bir fert bir boğaz anlamına geldiğinden hane halkı aleyhine oluşan bu fark, zaten açlık sınırında yaşayan bireyleri daha da zora sokmaktadır.

Tablo 4: Türkiye’de Hane Halkı Büyüklüğüne Göre Yoksulluk Sınırları

Hane Halkı Büyüklüğü	Yoksulluk Sınırı ¹ TL								
	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008	2009	2010 ²
1	137	186	190	216	244	283	341	365	396
2	208	280	288	327	368	428	515	552	599
3	262	354	363	414	466	540	651	699	759
4	310	417	429	487	549	638	767	825	896
5	353	476	488	557	627	728	874	944	1.025
6	395	531	543	620	697	809	976	1.050	1.140
7	433	582	597	679	766	889	1.066	1.153	1.252
8	466	629	649	737	831	965	1.154	1.251	1.358
9	498	672	692	786	884	1.040	1.242	1.336	1.451
10	535	714	742	836	938	1.088	1.313	1.423	1.545

Kaynak: TÜİK, Yoksulluk Çalışması Sonuçları, 2009.

1 Gıda ve gıda dışı harcamalardan oluşan yoksulluk sınırıdır.

2 Gıda yoksulluk sınırı, 2003 temel yıllık Tüketici Fiyat Endeksi’nin gıda ana grup indeksi ile; gıda ve gıda dışı bileşenlerden oluşan yoksulluk sınırı ise genel indeks ile genişletilerek 2010 yılına inflate edilmiştir.

* Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

Gıda ve gıda dışı harcamaları kapsayan yoksulluk sınırı rakamları 2002-2010 yılları arasında fert sayısına da paralel bir şekilde artmıştır. Bir kişinin yoksulluk sınırı 2010 yılında 396 TL, dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı 896 TL, on kişilik kalabalık bir ailenin de yoksulluk sınırı 1.545 TL olarak belirlenmiştir. Ailelerin açlık sınırlarında olduğu gibi yoksulluk sınırlarındaki artışlar da hane halkı sayıları ile orantısız bir şekilde gerçekleşmiştir.

TÜRK-İŞ tarafından, çalışanların geçim koşullarını ortaya koymak ve temel ihtiyaç maddelerindeki fiyat değişikliğinin aile bütçesine yansımalarını belirlemek amacıyla her ay düzenli olarak yapılan “açlık ve yoksulluk sınırı”

araştırmasının 2012 Ekim ayı sonuçlarına göre açlık ve yoksulluk sınırları şu şekilde belirlenmiştir:

Tablo 5: Dört Kişilik Bir Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı (TL/Ay)

Sınırlar	Ekim 2011	Aralık 2011	Eylül 2012	Ekim 2012
Yetişkin Erkek Gıda Harcaması	252.48	259.17	261.15	264.55
Yetişkin Kadın Gıda Harcaması	212.07	218.48	219.20	221.88
15–19 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	267.35	274.94	278.05	280.62
4–6 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	181.39	187.80	190.74	190.95
Açlık Sınırı	913.29	940.39	949.14	958.01
Yoksulluk Sınırı	2.974.90	3.063.17	3.091.65	3.120.55

Kaynak:<http://www.turkis.org.tr/index.dyn?wapp=haberdetay0&did=560DFB73-54A9-44F5-BBFD-CA001DC05986> (31.10.2012)

* Gıda harcaması tutarı, yuvarlama nedeniyle, toplamda farklı olabilmektedir.

Yetişkin erkek, yetişkin kadın ve çocuk yaş gruplarında açlık ve yoksulluk sınırı, 2011 yılının Ekim ayına göre 2012 yılında da artmıştır. 2011 yılının Ekim ayında açlık sınırı 913,29 TL iken; bu sınır 2012 Ekim ayında 958,01 TL'ye yükselmiştir. Aynı şekilde yoksulluk sınırı -ailenin yaşam maliyeti- 2011 yılının Ekim ayına göre 145,65 TL artarak, 2012 yılının Ekim ayında 3.120,55 TL olarak belirlenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KENTSEL YOKSULLUK VE ADIYAMAN KENT REHBERİ

2.1. TÜRKİYE'DE KENTSEL YOKSULLUK

Yoksulluk dünya ülkelerinin olduğu gibi Türkiye'nin de önemli bir sorunudur. Yoksulluk sosyoloji, kamu yönetimi, siyaset, psikoloji, ekonomi vb. pek çok bilim dalının inceleme alanına girmektedir. Artan nüfus, yeni iş imkânlarına sahip olma isteği, eğitim, sağlık, güvenlik gibi birçok nedenle 1950'ler ve sonraki dönemlerden itibaren kırsal alanlardan kent merkezlerine doğru göçler başlamıştır. Artan göçle birlikte kentleşmenin ivme kazanması ve yoğunlaşan insan toplulukları, kentsel mekanlarda çeşitli toplumsal sorunların oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Özellikle 1980'li yıllardan itibaren kentsel yoksullarla ilgili araştırmalar da çeşitlenmeye başlamıştır. Ercan Tatlıdil'in 1989'da Kayseri'de yaptığı 'Kentleşme ve Gecekondu' adlı saha çalışması gecekondu sorununu bu kent düzeyinde tartışmaktadır. Kemal Görmez'in Ankara örneğinde kentleşme, kentleşme düzeyiyle ilgili siyasal kültür ve siyasal davranışlar arasındaki ilişkiyi anlamayı amaçlayan, 1997'de gerçekleştirdiği 'Kent ve Siyaset' adlı alan araştırması ve yine aynı yıl Mümtaz Peker, Engin Önen ve Bekir Balkız'ın birlikte İzmir'de gerçekleştirdikleri 'Göç, Kentleşme Sorunları ve Yerel Sorunlar' adlı araştırma, son dönemde gerçekleştirilen önemli çalışmalardan birkaçıdır (Sipahi, 2005:78).

Konuyla ilgili olarak 1991'de DPT tarafından yapılan üç büyük kenti kapsayan 'Gecekondu Araştırması', 1992'de Aile Araştırma Kurumu ve Sosyoloji Derneği'nin öncülüğünde 1992 yılında başlatılan ve Türkiye genelinde 24 merkez, 15 bölge koordinatörü ve yaklaşık 280 görüşmeciyile yapılan, 5181 kişiyi kapsayan araştırma, 'Gecekondularda Aileler Arası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü' adıyla 1993 yılında yayınlanmıştır. Yine, Nihat Erdoğan'ın İş ve İşçi Bulma

Kurumu'nun İzmir şubesinde gerçekleştirdiği, 'Sosyolojik Açıdan Kent İşsizliği ve Anomi' adlı çalışması konuyla ilgili önemli bir alan araştırmasıdır. Gülten Kazgan, Sema Erder, Korkut Boratav, İlhan Tekeli, Tansı Şenyapılı, Tarık Şengül, Oğuz Işık ve Melih Pınarcıoğlu gibi araştırmacıların çalışmaları da bu açıdan önemlidir (Sipahi, 2005:78-79).

Recep Dumanlı (1996), 1987 yılı Hane Halkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi verilerine dayalı olarak Türkiye'de yoksulluğun boyutu hakkında tespitler yapmaya çalışmıştır. 1987-1994 yılları arasında Türkiye ve seçilmiş bazı iller için ayrı ayrı yoksulluk sınırları hesaplanmıştır. Güzin Erdoğan (1996), çalışmasında Türkiye geneli, kırsal ve kentsel yerleşim yerleri ile yedi coğrafi bölge ayırımında yoksulluk sınırlarını bulmaya çalışmış ve bu sınırların altında olan hane halkı sayısını belirlemeye yönelik sonuçlara yer vermiştir (Cafri, 2009:61).

Ercan Dansuk (1997), çalışmasında yoksulluğun 1973–1987 yılları arasındaki değişimini incelemiş ve yoksulluğu; işgücü, cinsiyet, sosyal güvenlik, bazı demografik göstergeler ve gelir dağılımı yapısı gibi sosyal göstergelerle ilişkilendirmiştir. Özcan Dağdemir (1999), çalışmasında Türkiye ekonomisinde makroekonomik daralmanın yaşandığı 1987–1994 dönemindeki ekonomik gelişmelerin hane halkı yaşam düzeyi ve yoksulluğun boyutlarını ne yönde etkilediğinin araştırılmasını ve 1987–1994 döneminde ekonomik büyüme ve gelirin yeniden dağılımı gibi iki temel faktörün yoksulluk ölçütleri üzerindeki etkilerinin ayrıştırılmasını amaçlamıştır (Cafri, 2009:62).

Bunların dışında, Tevfik Erdem'in 2003 yılında yaptığı, Yoksulluk Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma 'Ankara Kent Yoksulları' isimli çalışmaya, konuya sosyolojik açıdan eğilen önemli çalışmalardan biri olarak bakılabilir.

2.1.1. Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Gelişimi ve Kentlerdeki Toplumsal Yapı

Durkheim'a göre toplum, bireylerin basit bir toplamı değildir. Onun için toplum "kendine has nitelikleri olan, özgül bir gerçekliği temsil eder (Durkheim'den aktaran, Bozkurt, 2011:8). Basit bir tanıma göre toplum, "bir kültür ve bölgeyi paylaşan insan grubudur. Başka bir tanıma göre ise toplum "ortak kültürü paylaşan, belirli bir toprak parçasında yerleşik, kendilerini birleşik ve özgün varlık olarak gören insanlardan oluşan bir grup" olarak tanımlanmaktadır (Bozkurt, 2011:8). Toplamların saygınlık (prestij) ve güç (iktidar) ölçütleri çerçevesinde belirli bir tabakalaşmaya gitmesi tarih boyunca tüm toplumlar için geçerli olan bir toplumsal görüntüdür. Kölelik-efendilik, toprak sahipleri serfler, seçkinler-şövalyeler, aristokrat ve burjuvalar bu görüntüleri pekiştiren ve tarihin değişik dönemlerini temsil eden hiyerarşi gruplarıdır (Doğan, 2010:141).

Toplumlarda sınıflar; üst, orta ve alt sınıf olmak üzere üçe ayrılır. Bu üç sınıfın oluşturduğu piramidin dar ve sivri olan yukarı kısmında üst sınıf, piramidin en geniş ve toplumun en kalabalık nüfusunu temsil eden kısmında alt sınıf ve ikisi arasında kalan kısmında ise orta sınıf bulunmaktadır.

Türkiye kentlerindeki toplumsal yapı, Batı'dan farklı olarak, kısa zamanda köklü nüfus hareketlerinin yaşandığı, buna bağlı olarak da kent mekanında düzensiz gelişmeler şeklinde kendini gösteren değişim sonunda oluşmuştur. En basit sınıflandırma ile üst gelir grubu ve orta gelir grubu klasik kentsel gelişim süreci içinde oluşurken; alt gelir grubu hızlı kentleşmenin bir sonucu olarak kır kökenli, enformel sektörlerde veya sanayide niteliksiz işgücü olarak çalışan kesimin büyük çoğunluğunu oluşturduğu bir gruptur. Kentsel mekanda ve toplumda yer edinebilme çabalarının "gecekondu" kavramı ile bütünleştiği daha önce tarif edilen kent yoksullarının Türkiye örneğinde temsilcileridir (Gümüş, 2005:19).

I. Dünya Savaşı ve Ulusal Bağımsızlık Savaşı (Kurtuluş Savaşı) gibi savaşların ardından Cumhuriyet Dönemi'nde ilk nüfus sayımı 1927 yılında

yapılmıştır. Bu sayımda (TÜİK) 13 648 270 olan nüfusun büyük bir çoğunluğu kırsal alanlarda yaşıyordu. 1927 yılında şehirde yaşayan nüfusun oranı % 24,2 iken; 1950 yılında % 25, 2000 yılında % 64, 9 ve 2011 yılında % 76,8'e yükselmiştir. 2011 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre 74.724.269 olan Türkiye nüfusunun, 57.385.706'sı kentlerde, 17.338.563'ü ise kırsal alanlarda yaşamaktadır. Kentlere doğru akan bu nüfus, toplumsal yapıda önemli değişikliklerin yanında kentlerde ve etrafında kümelenen, ekonomik gelirin yanında sosyal ve kültürel birçok hizmetten yoksun bir kesimi, kentsel yoksulları ortaya çıkarmıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında Türk ekonomik ve toplumsal yapısı kırsal ekonomiye dayalı, geleneksel geniş ailenin ya da ataerkil geniş ailenin, kısmen de geçici geniş ailenin egemen olduğu durumda idi. Nüfus, daha çok kırsal kesimde yoğunlaşmıştı. Kentleşme yaygın değildi. Sanayileşme çok hızlı olmadığı için çekirdek ailenin gelişimi ise yavaş bir seyir takip etmekteydi. Bu dönem toplumun yapılanma aşamasında olduğu için aile açısından fazla çeşitlenmelerin olmadığı, yozlaşmaların fazla görülmediği, devrimlerin yerleşmekte olduğu, çağdaş toplum olma çabasının yoğunlaştığı bir dönemdi. Bu nedenle aile yapısında nispeten istikrarlı bir dönem yaşanmıştı (http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/tezcan_aile.pdf).

Yeni bir toplum olarak nüfusun artması gerekiyordu. Bu doğrultuda nüfusun arttırılması teşvik edilmişti. Kadının topluma katılması için gösterilen çabalar ve kadının eğitimi gibi konular oldukça zaman almıştı. Böylece çağdaş toplumlardaki aile yapısı model olarak alınmıştı. Ailede var olan geleneksel öğeler bir kenara atılmış, yeni, çağdaş bir aile yaşantısı amaçlanmıştı. Bunda da başarılı olundu ve böylece 1950'li yıllara kadar gelindi (http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/tezcan_aile.pdf).

1930'lu yıllarda devletin giderek ekonomideki ağırlığını arttırmasında ve özellikle sanayileşme alanına odaklanmasında iç ekonomik faktörlerin dışında dış gelişmeler de etkili oldu. Bu hiç şüphesiz, o günkü siyasi elit üzerinde 1930 başlarından itibaren devletin ekonominin genelinde ve

özellikle sanayi sektöründe daha fazla inisiyatif alması gerektiği düşüncesinin gelişiminde etkili olmuştur (Şen, 2005:1166).

1950'li yıllar, Türkiye açısından birçok sosyal bilimci tarafından da ifade edilen önemli bir toplumsal dönüşüm yaşandığı bir dönem olarak ele alınmaktadır. Bu dönem, Türk siyasal hayatında tek parti döneminin son bulduğu ve çok partili hayatın başlangıç yılları, ekonomik alanda geleneksel tarım toplumundan sanayi toplumuna doğru yönelişin hızlandığı, çeşitli nedenlerle kentlere doğru hızlı göç hareketinin ortaya çıktığı yıllardır. Tüm bu değişimler toplumsal yapının yanında ekonomik ve kültürel alanda da toplumu şekillendirmiştir.

1950'li yıllar ile birlikte Türkiye'deki çok partili sistemle, toplumsal alanda belirli kesimlerin siyasal mücadeleleri ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler günümüze kadar olan Türk siyasi hayatını derinden etkilemiştir. 1950'lilerden günümüze kadar teknolojik gelişmelerin üretim faaliyetlerinde yoğun olarak kullanılması ile birlikte gerek tarımda gerekse de sanayide önemli ilerlemeler sağlanmış, buna bağlı olarak da toplumsal yapıda burjuvazi ile işçi sınıfı diğer toplumsal kesimlere göre daha çok güçlenmişlerdir. Genel olarak, 1950'li yıllardan ve özellikle de 1960'lı yıllardan sonra sanayileşme ile kırdan kentte doğru olan göç hızlanmış, bu çerçevede kentleşme, gecekondulaşma ve kırsal yapının çözülmesi gibi toplumsal gelişmeler, Türkiye'nin toplumsal gelişim dinamiğini derinden etkilemiştir (Suğur, 1998:157).

1920'lerden 1990'ların başına kadar olan dönemde Türkiye dış dünya ile olan ilişkilerini her geçen gün arttırmıştır. Özellikle ekonomi politikaları devletçilikten liberalizme kaymış, serbest piyasa yapısı oluşturulmuştur. Bunun yanında kent nüfusları hızla artmış, iskân ve konut sorunu kent yönetimlerinin en önemli sorunu haline gelmiştir. 1960'lara kadar konut sorunu doğrudan bir devlet politikası değilken, artan çevre kirliliği, kent merkezlerinin gürültülü hale dönüşmesi, yeşil alanların gittikçe azalması gibi nedenler orta sınıfın kent dışına taşınması sürecini başlatmış, kent dışındaki arazilere olan bu talep bir rant kaynağına dönüşmüştür. Bir yandan kentlerde

artan yoksullukla mücadele, diğer yandan konut politikası belediyelerin ve merkezi yönetimin önünde ciddi problem olmuştur.

2.1.2. Yoksulluk Oranları ve Milli Gelirin Paylaşımı

Milli gelirin paylaşımı (gelir dağılımı), bir ekonomide belirli bir dönemde oluşturulan gelirin kişiler, toplumsal gruplar ve üretim faktörleri arasında nasıl bölüştürüldüğünü ifade eden bir kavramdır. Bir ülkedeki milli gelir, o ülkedeki bireyler tarafından adil olarak bölüşülmüyorsa, o ülkede gelir eşitsizliği var demektir (Bolayır, 2007:3).

Gelir dağılımı analizlerde, genel itibariyle fonksiyonel gelir dağılımı, kişisel gelir dağılımı, sektörel gelir dağılımı ve bölgesel gelir dağılımı olmak üzere dört ana grupta incelenmektedir (Turhan, 2011:286, Altınok, 2007:143).

a. Fonksiyonel Gelir Dağılımı: Üretim faktörlerinin milli gelirden aldıkları payı, bu faktörlerin üretime katkıda bulunurken yaptıkları fonksiyona göre ayıran bir dağılımdır. Bir başka deyişle fonksiyonel gelir dağılımı, milli gelirin üretilmesine katkıda bulunan üretim faktörlerinin milli gelirden aldıkları paylar, yani milli gelirin ücret, faiz, rant ve kar arasındaki dağılımıdır (<http://www.deu.edu.tr/userweb/yesim.kustepeli/dosyalar/gelir-sbe.pdf>).

Fonksiyonel gelir dağılımı bir ülkenin gelişmişlik seviyesi hakkında oldukça sağlıklı bilgi verebilir. Nitekim gelişmiş ülkelerde iktisadi kalkınmanın başlangıç dönemlerinde, tarım kesimi milli gelirden en büyük payı alırken, gelişme düzeyi yükseldikçe ücretlilerin payının arttığı gözlemlenmektedir (Ulusoy, 2007:304).

b. Kişisel Gelir Dağılımı: Milli gelirin ülkedeki nüfusu oluşturan kişiler tarafından nasıl paylaşıldığını gösteren dağılımdır. Bu dağılımda kişiler eşit olarak düşünülür ve sosyal sınıf farklılıkları göz önüne alınmaz. Toplam milli gelir, ülkenin nüfusuna bölünerek elde edilen kişi başına düşen milli gelir, bu dağılıma ait bir ölçüttür. Bir başka ölçüt, ülke nüfusunu, en düşük gelirli grup

ile en yüksek gelirli gruba doğru, beş eşit gruba ayırır ve her gruba ait milli gelir hesaplanır. Gruplara denk gelen milli gelirin toplam milli gelire olan yüzdesi hesaplanarak beş grup arasında karşılaştırma yapılır. Gelir dağılımındaki eşitsizlik, en düşük gelirli % 20 ile en yüksek gelirli % 20'nin milli gelirden aldıkları paylar arasında büyük bir farkın olması demektir (<http://www.deu.edu.tr/userweb/yesim.kustepeli/dosyalar/gelir-sbe.pdf>).

c. Sektörel Gelir Dağılımı: Bu dağılım milli geliri bir ekonomideki üretim sektörlerine göre ayırır. Tarım, sanayi, hizmet, ticaret ve diğer sektörlerin milli gelirden aldıkları payları gösteren sektörel gelir dağılımı, o ülkenin ekonomik gelişimi açısından da bilgi verir. Yıllara göre incelenebilecek olan bu dağılım, o ülkenin endüstrileşme sürecinde hangi konumda olduğu, küreselleşme sürecinde ise hangi sektöre ağırlık vermesi veya vermemesi gerektiği gibi konularda ülkelere politika önerileri açısından ışık tutar (<http://www.deu.edu.tr/userweb/yesim.kustepeli/dosyalar/gelir-sbe.pdf>).

d. Bölgesel Gelir Dağılımı: Milli gelirin ülkedeki farklı bölgelerde yaşayan kişilere göre dağılımıdır. Bu gelir dağılımı, ülkenin gelişmiş ve az gelişmiş bölgeleri arasındaki farklılıkları gösterir, aynı zamanda bölgesel gelişim araştırmacıları ve ülkedeki politika yapıcıları için önemli bir kaynaktır. (<http://www.deu.edu.tr/userweb/yesim.kustepeli/dosyalar/gelir-sbe.pdf>). Yani, bir ekonomide bölgesel gelir dağılımı bulunarak, o ülkenin çeşitli bölgeleri arasındaki gelir dağılımı farklılıklarını gidermeye yönelik teşvik ve önlemler alınabilir (Ulusoy, 2007:305).

Tablo 6'da TÜİK tarafından yapılan 2010 yılı yoksulluk çalışması sonuçlarına göre satın alma gücü paritesine göre kişi başı 2,15 ve 4,3 dolar sınırlarına göre yoksulluk oranları 2002-2010 yılları arasında kent ve kırsal ayrımıyla birlikte verilmektedir.

Tablo 6: Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları (2002-2010)

Yöntemler	Fert Yoksulluk Oranı (%)								
	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008	2009	2010
Kişi Başı Günlük	TÜRKİYE								
2,15 \$'ın altı	3,04	2,39	2,49	1,55	1,41	0,52	0,47	0,22	0,21
4,3 \$'ın altı	30,30	23,75	20,89	16,36	13,33	8,41	6,83	4,35	3,66
	KENT								
2,15 \$'ın altı	2,37	1,54	1,23	0,97	0,24	0,09	0,19	0,04	0,04
4,3 \$'ın altı	24,62	18,31	13,51	10,05	6,13	4,40	3,07	0,96	0,97
	KIR								
2,15 \$'ın altı	4,06	3,71	4,51	2,49	3,36	1,49	1,11	0,63	0,57
4,3 \$'ın altı	38,82	32,18	32,62	26,59	25,35	17,59	15,33	11,92	9,61

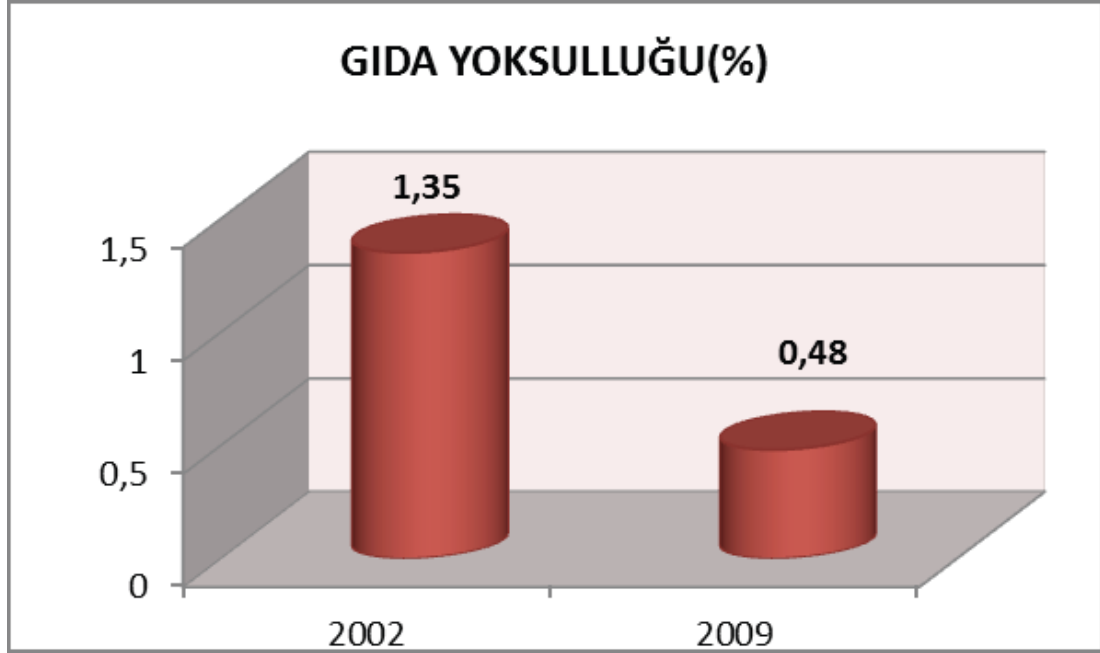
Kaynak: TÜİK, Yoksulluk Çalışması Sonuçları, 2010.

(1) Satınalma gücü paritesine (SGP) göre hesaplama yapılmıştır. 2010 yılı için 1 \$'ın SGP'ye göre karşılığı olarak 0,990 TL kullanılmıştır.

(*) 2007 yılından itibaren yeni nüfus projeksiyonları kullanılmaktadır.

Kişi başı günlük harcaması, satın alma gücü paritesine göre 2,15 doların altında kalan fert oranı 2009 yılında % 0,22 iken, bu oran 2010 yılında % 0,21 olarak hesaplanmıştır. 4,3 dolar sınırına göre ise 2009 yılında % 4,35 olan yoksulluk oranı 2010 yılında % 3,66'ya düşmüştür. Gerek kentte gerekse kırdaki 2,15 ve 4,30 doların altında yaşayan nüfusun yüzdesinde 2002-2010 yılları arasında düşüş göstermektedir. Kırsal bölgelerde günlük 2,15 ve 4,30 doların altında yaşayan insanların oranı kentlerde yaşayan nüfustan daha fazla olmaktadır. 2010 yılı itibariyle kentte günlük 4,30 doların altında yaşayan % 0,97'lik bir grup varken; bu oran kırdaki % 9,61 olarak kaydedilmiştir. Buradan hareketle kırsal yerlerde yaşayanların yoksulluk riski kentsel yerlerde yaşayanlardan fazladır diyebiliriz.

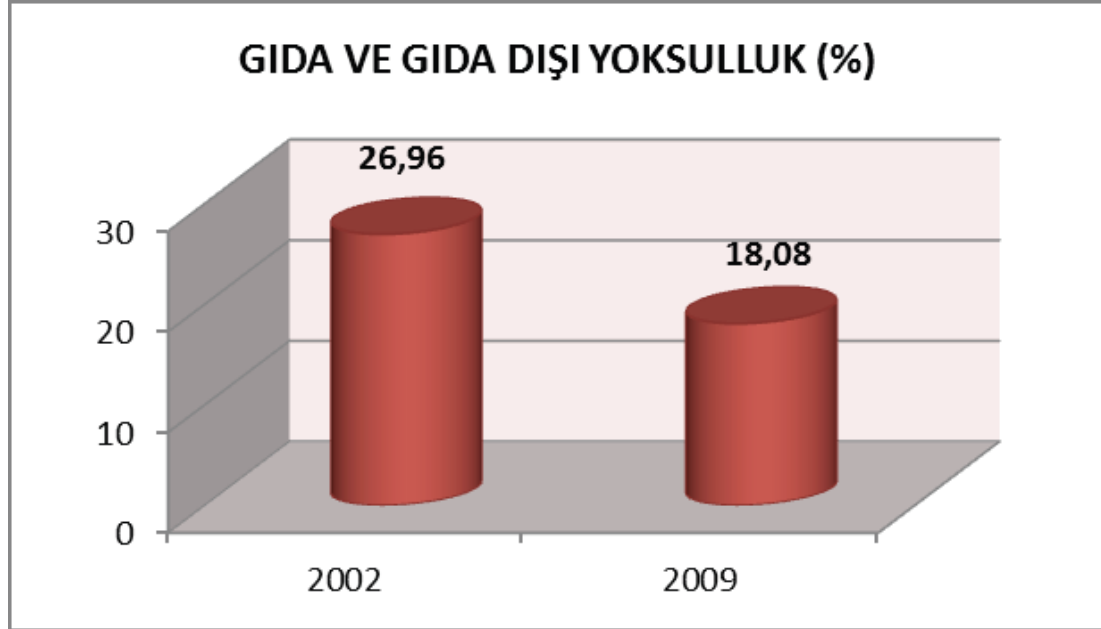
Grafik 1: 2002 ve 2009 Yıllarında Gıda Yoksulluk Oranı (%)

Kaynak: Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, Haziran 2012, s.17.

Grafiğe baktığımızda anılan yıllar arasında, insanların hayatta kalması için alması gereken minimum seviye olan gıda yoksulluk oranının azaldığı görülmektedir. 2002 yılında gıda yoksulluğu % 1,35 iken, 2009 yılında % 0,48'e düşmüştür.

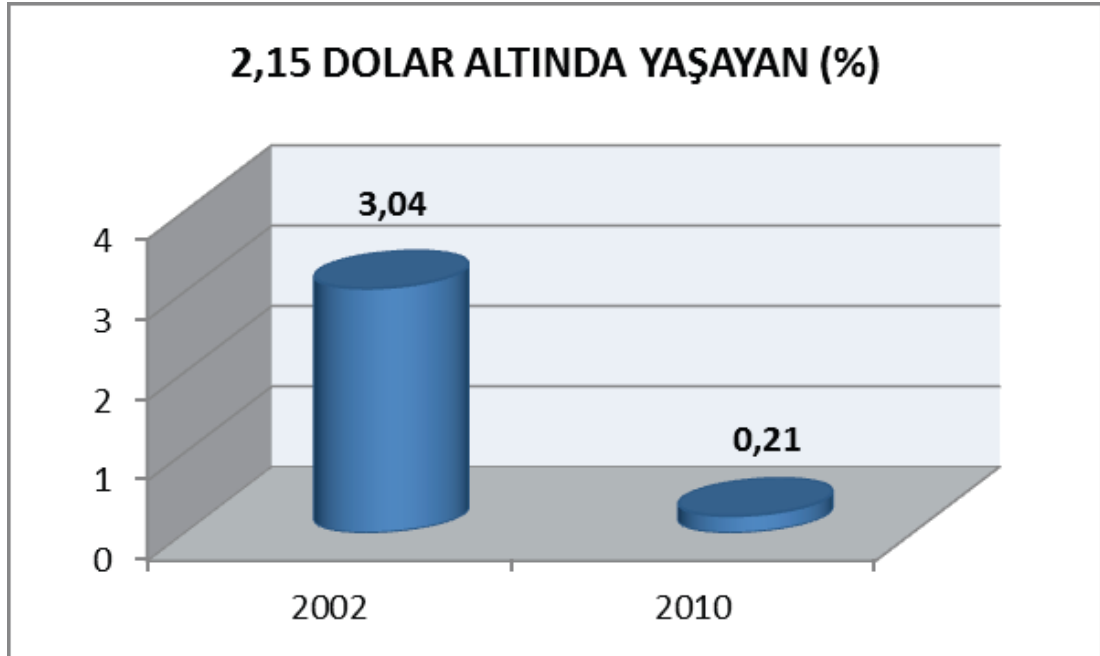
Grafik 2: 2002 ve 2009 Yıllarında Gıda ve Gıda Dışı Yoksulluk Oranı (%)

Kaynak: Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, Haziran 2012, s.17.

Grafikte görüldüğü üzere 2002 yılında gıda ve gıda dışı yoksulluk oranı % 26,96 iken bu oranın 2009 yılında % 18,08'e düştüğü görülmektedir. Yoksulluk oranlarının düşmesi önemli bir gelişme olmasına rağmen, bir insanın bile evine ekmek götürememesi, çocuklarının akşam aç uyuması ve sabah olduğunda aynı kaygılarla uyanması, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları açısından yapılacak çok işin olduğunu göstermektedir.

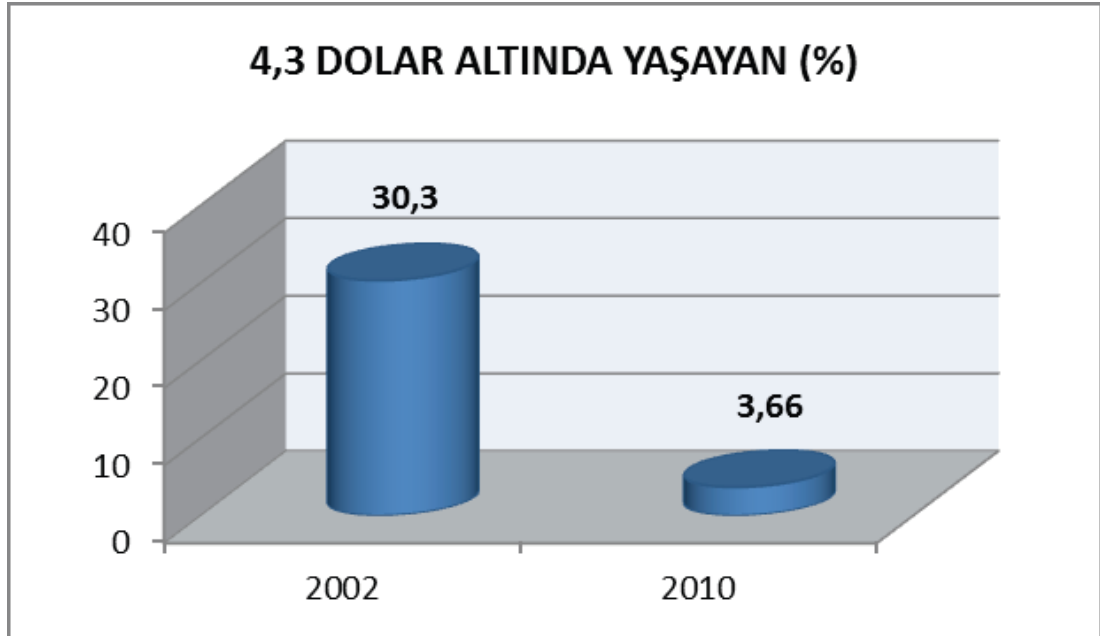
Grafik 3: Türkiye'de 2,15 Doların Altında Yaşayan Nüfus Oranı (2002 ve 2010)

Kaynak: Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, Haziran 2012, s.17.

Yoksulluğun ölçümünde dünya genelinde kullanılan kıstaslardan biri de günlük 2,15 doların altında yaşamını sürdüren insanların ne kadar olduğudur. Buna göre Türkiye'de günlük 2,15 doların altında yaşayan nüfus oranı 2002 yılında % 3,04 iken, 2010 yılında iyileşme sağlanarak % 0,21'e gerilemiştir.

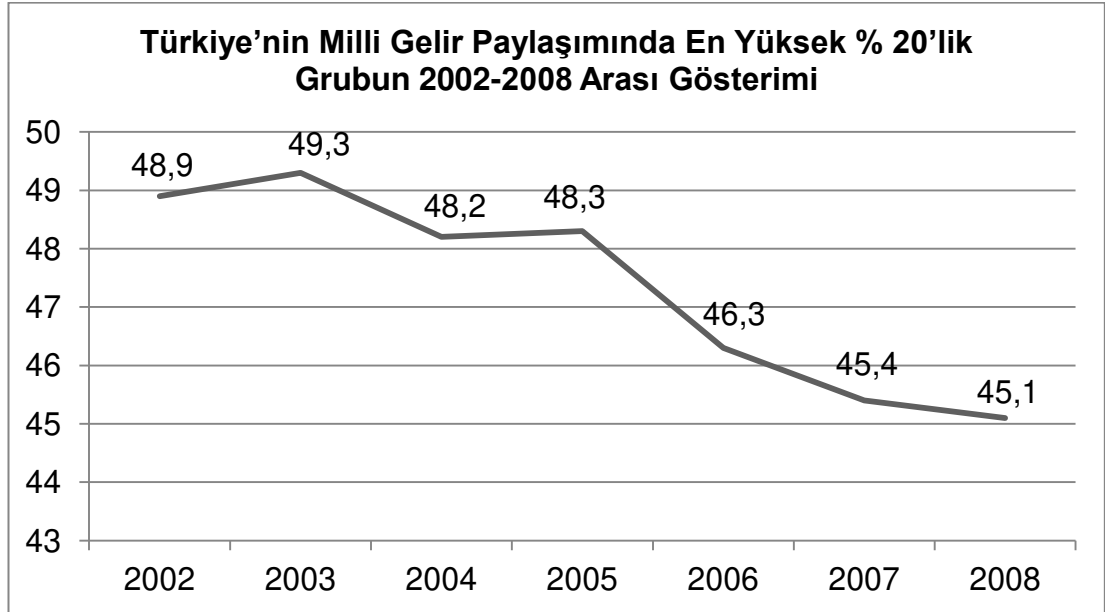
Grafik 4: Türkiye'de 4,3 Doların Altında Yaşayan Nüfus Oranı (2002 ve 2010)

Kaynak: Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, Haziran 2012, s.17.

Grafiğe bakıldığında günlük 4,3 doların altında yaşayan kesimin oranında da iyileşmeler sağlanmıştır. 2002 yılında günlük 4,3 doların altında yaşayan nüfus oranı % 30,3 iken, 2010 yılında bu oran % 3,66 olarak kaydedilmiştir. Türkiye ekonomisinde sağlanan gelişmelerin yanı sıra, sosyal transfer harcama miktarının artması ve yoğun bir şekilde kullanılması bu durumun önemli etmenleridir. Sosyal yardım niteliğindeki transferlerin GSYİH'ye oranı 2002 yılında % 0,50 iken, bu oran 2011 yılında % 1,42'ye yükselmiştir. (Bakınız Grafik 11)

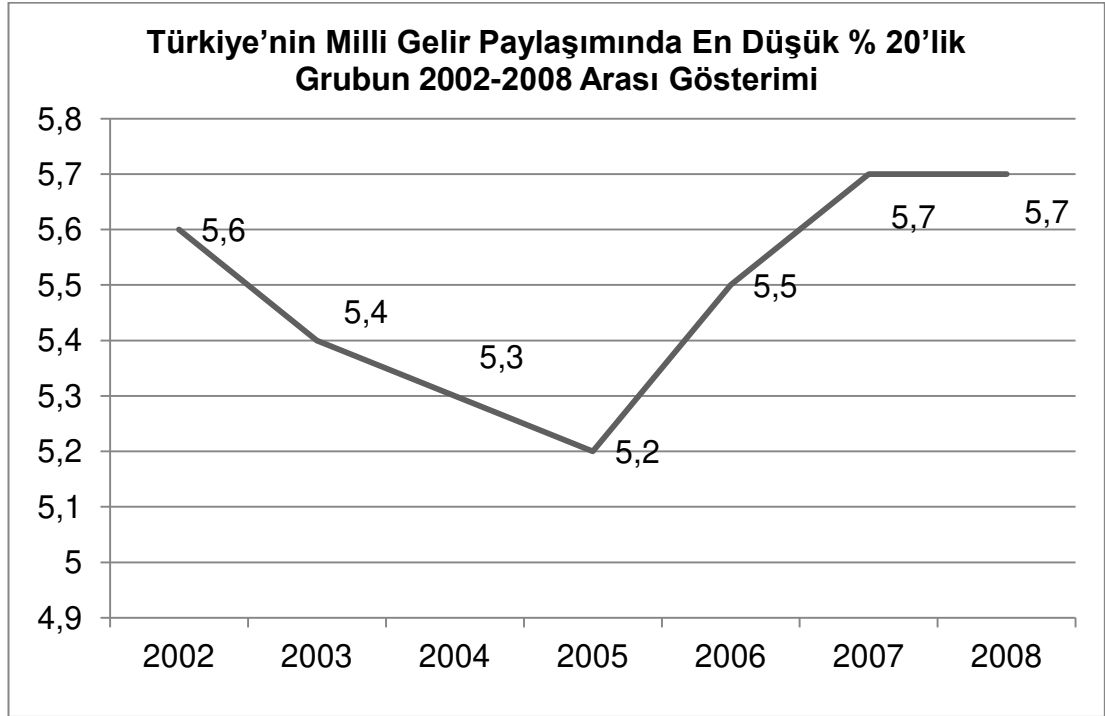
Grafik 5: Türkiye'nin Milli Gelir Paylaşımında En Yüksek % 20'lik Grubun 2002-2008 Arası Gösterimi

Kaynak:<http://data.worldbank.org/indicator/SI.DST.05TH.20/countries/1W?display=default>
(23.05.2012)

Dünya Bankası'nın Türkiye'ye ilişkin verilerine göre, grafiğe bakıldığında milli gelirden en fazla pay alan en zengin % 20'lik grubun gelirlerinde 2002 yılına göre, 2008 yılına gelindiğinde düşüş yaşandığı görülmektedir. Bu durum yoksullar açısından iyi olmakla birlikte, aradaki farkın hala çok fazla olması gelir dağılımı adaletsizliğini ortaya koymaktadır. 2002 yılında milli gelirin % 48,9'unu elde eden en zengin % 20'lik kesimin geliri 2003 yılında % 49,3, 2004 yılında % 48, 2 olmuştur. Diğer yıllarda da en zengin yüzde yirminin gelirinde azalmalar devam ederek, 2008 yılında % 45,1'lik bir geliri paylaşmıştır.

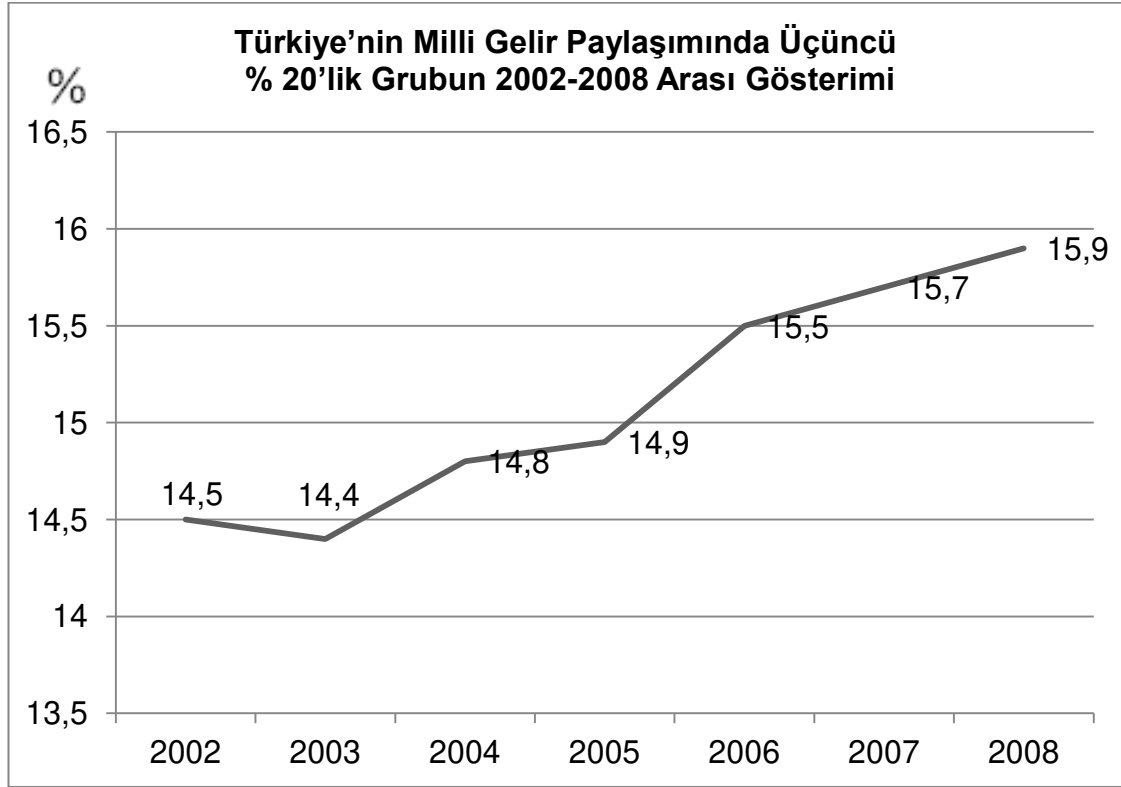
Grafik 6: Türkiye'nin Milli Gelir Paylaşımında En Düşük % 20'lik Grubun 2002-2008 Arası Gösterimi

Kaynak: <http://data.worldbank.org/indicator/SI.DST.FRST.20/countries/1W?display=default>
(23.05.2012)

Dünya Bankası'nın Türkiye'ye ilişkin verilerine göre, grafikte milli gelirden en az pay alan, yani en yoksul % 20'lik grubun gelirlerinde 2002 yılından 2005 yılına kadar düşüş yaşanırken; 2005 yılından 2008 yılında kadar artış olduğu görülmektedir. Toplumun en yoksul kesimi olarak nitelendirilen ve milli gelirin paylaşımında en düşük % 20'lik grubu temsil edenlerin gelirinde 2002 yılına göre 2008 yılında sadece % 0,1'lik bir artış olmuştur. En yoksul % 20'lik kesimin 2002 yılında milli gelirden aldığı pay % 5,6 iken, bu oran 2008 yılında % 5,7'ye yükselmiştir. Bu değişim az olmakla beraber yoksulların lehine bir gelişmedir.

Grafik 7: Türkiye'nin Milli Gelir Paylaşımında Üçüncü % 20'lik Grubun 2002-2008 Arası Gösterimi

Kaynak: <http://data.worldbank.org/indicator/SI.DST.03RD.20/countries/1W?display=default>
(23.05.2012)

Orta sınıf olarak da nitelendirebilen üçüncü % 20'lik grubun milli gelirden aldığı payın trendi artış eğimlidir. 2002-2003 yıllarını saymazsak, 2008 yılına kadar bu grubun gelirinde bir artış olduğu görülmektedir. Milli gelirin paylaşımında üçüncü % 20'lik grubu temsil eden bu kesimin gelirinde 2002 yılına göre 2008 yılında % 1,4'lük bir artış olmuştur. Bu kesimin 2002 yılında milli gelirden aldığı pay % 14,5 iken, bu oran 2008 yılında % 15,9'a yükselmiştir.

Tablo 7: Türkiye’de Milli Gelirin % 20’lik Gruplar Arasında Paylaşımı (2002-2008)

% 20’lik Fert Grupları	Milli Gelirden Aldığı Pay (%)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
En Yüksek % 20	48,9	49,3	48,2	48,3	46,3	45,4	45,1
2. % 20	9,9	9,7	9,8	10,0	10,5	10,7	10,9
3. % 20	14,5	14,4	14,8	14,9	15,5	15,7	15,9
4. % 20	21,1	21,2	22,0	21,7	22,2	22,5	22,4
En Düşük % 20	5,6	5,4	5,3	5,2	5,5	5,7	5,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: <http://data.worldbank.org/topic/poverty> (10.10.2012)

Tablo 7 incelendiğinde, 2002 yılında nüfusun en zengin % 20’sinin milli gelirden aldığı pay, % 48, 9 gibi neredeyse ülke gelirinin yarısı kadardır. 2008 yılında bu oran % 3,8’lik bir azalma kaydetmiştir. Nüfusun en yoksul % 20’si, 2002 yılında toplam gelirin % 5,6’sını paylaşırken aradan geçen altı yıl sonra, sadece % 0,1’lik bir artışla 2008 yılında % 5,7’lik bir geliri paylaşmaktadır. En zengin % 20’nin gelirinde meydana gelen azalma diğer % 20’lik fert gruplarının gelirinde bir artış olarak yansımaktadır.

Maliye politikasının en önemli amaçlarından birisi, kişisel gelir dağılımındaki eşitsizliği gerçekleştirmektir (Turhan, 2011:288). Nitekim, gelirin adil dağılımı toplumda fırsat eşitliğinin sağlamanın yanında, iktisadi istikrarı sağlayıcı bir yönü de bulunmaktadır (Altınok, 2007:144). Bu bağlamda, bir ülkenin refah durumunu ortaya koyan verilerden birisi olan kişi başına düşen milli gelirin paylaşımında eşitlik olması durumunda, o ülkede meydana gelebilecek sosyal tepkiler de azalacaktır. Milli gelirin yüzde dilimler halinde sınıflandırılmasıyla gelir dağılımı dengesi ortaya konulur. Dünyadaki gelir dağılımı adaletsizliğine benzer bir şekilde Türkiye’de de bu gruplar arasında uçurum vardır. Tablo 7 bu durumu örneklemektedir.

Tablo 8: Türkiye'nin 2005-2009 Yılları Arasındaki Yoksulluk Oranı (%)

Yıllar	2005	2006	2007	2008	2009
Yoksulluk Oranı (%)	20,5	17,8	17,8	17,1	18,1

Kaynak: <http://data.worldbank.org/country/turkey> (23.05.2012)

Tabloya bakıldığında, Türkiye'nin yoksulluk oranı 2005 yılında % 20,5 iken, izleyen yıllarda yoksulluk oranında bir düşüş yaşanmıştır. 2009 yılında, 2008 yılına göre yoksulluk oranında, % 1'lik artışla % 18,1 olarak gerçekleşmiştir.

2.1.3. Türkiye'de Kentleşme Süreci

Kentleşme, sanayi devrimiyle başlayan bir olgudur. Sanayi devriminin birçok etkisi söz konusu olmakla beraber, özellikle üretimde yenilik, sosyal yapıda farklılık ve nüfus mobilizesinde hızlilik en önemli etkiler olarak ortaya çıkmıştır. Böylece modern üretim kurumları oluşmuş, siyasal ve ekonomik düzende yeni yapılanmalar meydana gelmiştir. Buna bağlı olarak da sosyal yapıda farklılıklar artmış; iş bölümü ve uzmanlaşmada çeşitlenmeler ve artışlar görülmüş, geleneksel aile, kentte çekirdek aileye dönüşmüştür (Bulut, 2005:30). Görüldüğü üzere kentleşme insan hayatında maddi ve manevi unsurlarıyla kültürel bir değişime yol açmaktadır. Belli başlı maddi kültür değişmelerini; fiziki yerleşme, mekânın değişmesi, ev şeklinin değişmesi, günlük hayatta kullanılan ev eşyalarının değişmesi olarak, manevi kültür değişmelerinin ise; değer hükümlerinde değişmeler, zihniyet ve davranışlardaki değişmeler, sosyal ilişkilerdeki değişmeler olarak belirtmek mümkündür (Kurt, 2011:265).

Kentleşme dar anlamıyla, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması olarak tanımlanırken; geniş anlamıyla sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşmaya dayalı, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere

özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi süreci olarak tanımlanabilir (Keleş, 2006:23-24).

Bu bakımdan kentli olmak ve kentlilik bilinci birtakım davranış biçimlerini gerektirir ki bunlar Başoğlu'na (2007) göre şöyle sıralanmaktadır;

- Kente taşınmak ya da uzun süredir kentte yaşıyor olmak değil, kentli olma bilinci ve sorumluluğuna uygun davranmak,
- Ülke kalkınmasına sağlayacağı yararların farkında olmak,
- Toplum refahını arttıracak gönüllü çalışmalara katılmak, destek vermek,
- Kültürel, sosyal ve sanatsal etkinliklere katılmak, bunlara destek olmak,
- Çocukların sokak çocuğu olmamasına yönelik çalışmalara katılmak, destek vermek ve sokak çocuklarının korunmasına katkıda bulunmak,
- Kadın haklarına ve kadınlara saygılı olmak,
- Kent yönetimi ile sürekli bilgi alışverişinde bulunmak,
- Birey-kentli vatandaş olarak yasal-toplumsal hak ve sorumluluklarını bilmek vs.

Bu noktadan bakılırsa kentleşme, sadece bir yerdeki nüfus birikimi değildir. Kentleşme, bir hayat biçimidir. Bir ülkenin teknolojik, ekonomik ve toplumsal yapısında meydana gelen değişimlerin sonucunda ortaya çıkan evrensel bir süreçtir (Derdiman, 2010:51).

Zira '-laşma, -leşme' şeklinde biten bütün kavramlar gibi kentleşme kavramı da bir süreci ifade etmektedir. Kentleşmeyi dört değişik kriterden yola çıkarak tanımlamak mümkündür (Şahin, 2011:7). Buna göre kentleşme;

- Demografik anlamda, kentlerde yaşayan nüfusun toplam nüfus içindeki payının yükselmesi,
- Siyasi anlamda, kent sayılan/kabul edilen yerleşim yerlerinin sayısındaki artışı

- İktisadi anlamda, kent ekonomisinde tarımın payının azalması buna karşın sanayi, ticaret ve hizmet sektörünün payının artması,
- Sosyolojik anlamda, kente özgü yaşam tarzının hakim hale gelmesi süreci olduğu söylenebilir (Şahin, 2011:7).

Kent kültüründe, insanın yaşadığı kente ait sorumluluk hissinin düşük olması, bireysel çıkarların öne çıkması, yönetsel olumsuzluklara ve işlenen suçlara karşı ilgisizlik, açık tepkisizlik kentleşme sorununun bir göstergesi olacaktır. Kentleşme, kentsel değerleri ve kentli yaşam biçimini içselleştirmedir. Bir başka ifadeyle, kente göç eden nüfusun yeni koşullara uygun ilişkiler biçimi geliştirerek kentin bir ögesi olma, toplumsal değişme, uyum ve bütünleşme sürecidir (Kurt, 2011:268).

Çağımızda ülkelerin gelişmişlik durumları incelenirken, ülkeler “gelişmiş” ve “gelişmekte olan” şeklinde sınıflandırılırlar. Gelişmiş veya gelişmekte olan devletin belirlenmesinde esas alınan ölçütlerden bir tanesi de yerleşme alanlarının durumudur. Diğer bir deyimle, toplumların belirli yerlerde yerleşmeleri olan kentleşme, aynı zamanda ülkelerin gelişmişlik durumunu belirlerken göz önünde tutulan bir başka faktördür (İsbir, 2012:4). Bu yönüyle kentleşme ülkelerin gelişmişliğinin veya az gelişmişliğinin bir ölçütü olarak görülebilir.

Kentleşmenin ekonomik gelişmişlik düzeyi ile yakından ilgili olduğu dikkate alınırsa, gelişmiş ülkelerdeki kentleşmenin niteliği ile az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin kentleşme süreci ve nitelikleri arasında bazı farklılıkların da olduğu görülebilir. Herhangi bir ülke ‘gelişmekte olan bir ülke’ olmasına rağmen kentleşme oranı çok yüksek olabilir. Özellikle 1950 sonrası sanayileşme sürecine girmiş olan az gelişmiş ülkelerin kentleşme süreci de hız kazanmıştır. Sanayileşmesini tamamlayan ülkelerde, kentleşme oranı çok yüksek boyutlara çıktığından, 1970 sonrası kentleşme oranı azalmaya başlamıştır. Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere ise sanayileşmeye paralel olarak kentleşme oranı da büyümektedir. Ancak gelişmiş

lkelerdeki aksine gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme, sanayileşmeden daha hızlı bir seyir izlemiştir (Bulut, 2005:35).

Türkiye’de kentleşmenin, sanayileşmeden çok büyük oranda etkilendiği bir gerçektir. Ancak bu gelişme, sanayileşmeyle orantılı bir şekilde gelişmemiştir. Bunun doğal sonucu olarak sanayileşmenin getirdiği yeni sorunlar ve ihtiyaçlar kentleşmeyi olumsuz etkilemiştir. Sanayileşme-kentleşme ikilisinin olumsuz sonuçlarını giderebilmek ve sanayinin belirli bir düzen içerisinde gelişmesini sağlayabilmek amacıyla “Organize Sanayi Bölgesi (OSB)” uygulamasına ağırlık verilmiş olup, Türkiye genelinde mevcut 43 OSB’nin 10’u Ege, 9’u İç Anadolu, 6’sı Marmara, 6’sı Karadeniz, 5’i Akdeniz, 4’ Güneydoğu Anadolu ve 3’ Doğu Anadolu Bölgelerinde faaliyet göstermektedir (İsbir, 2012:23).

Bunlardan bir sonuca varmak istersek; kentleşme nüfus hareketinin yanında toplumların ekonomik, kültürel ve sosyal ilişkilerinde köklü değişikliklere yol açmaktadır. Ayrıca yönetimin karmaşıklaşması, devletin görev ve iş yükünün artması sonucunu doğuran kentleşme ile büyük kentler ve büyük sorun alanları oluşmuştur.

Kentleşmeye binalaşma ve diğer yapılaşma açısından baktığımızda Türkiye’de yapılaşmanın çok hızlı bir biçimde ilerlediğini görebiliriz.

Tablo 9: Türkiye’de İnşaat Ruhsatlarına Göre Bina İnşaatları

	TOPLAM			KONUT		
Yıllar	Yapı Sayısı	Yüz Ölçüm (Bin m ²)	Değer (Bin TL)	Yapı Sayısı	Yüz Ölçüm (Bin m ²)	Değer (Bin TL)
2007	105 865	124 132	67 709 611	90 837	89 282	44 635 851
2008	95 193	103 846	59 006 449	81 003	74 341	42 492 549
2009	92 342	100 727	54 367 862	79 021	77 912	42 317 181
2010	139 344	176 928	102 226 60	119 443	139 470	81 184 047
2011	101 052	124 303	81 243 894	86 300	93 591	61 657 266
Ortalama	106 759	125 987	71 710 895	91 321	94 919	54 457 379

Kaynak:TÜİK, Ekonomik Göstergeler 2012/I. Çeyrek

2007-2011 yılları arasında yapı sayılarında dalgalı bir seyir vardır. 2007 yılında 105 865 olan inşaat halindeki yapı sayısı, 2008 yılında 95 193’e gerilemiştir. 2010 yılında bir önceki yıla göre 47 002’lik bir artışla 139 344 adet bina inşaatı ortaya çıkmıştır. Bina yüz ölçümleri genel olarak yapı sayısına paralel olarak değişmiştir. Toplam inşaat sayısının, inşaat değerlerinin ve yüz ölçümün büyük çoğunluğunu konutlar oluşturmaktadır. Sanayi binaları, ticaret binaları ve diğer yapılar konutlara göre ikinci sırada yer almaktadır.

2012’in ilk üç ayında toplam yapı sayısı 15 237 olmuştur. Bunun 12 939’unu konut inşaatı oluşturmaktadır. Ocak, Şubat ve Mart ayları inşaat sektörünün en aza indiği ‘ölü aylar’dır. Buna rağmen çok sayıda inşaat yapılmakta, bunun için bir yüz ölçüm ve parasal değer ortaya konulmaktadır. Türkiye’de kentleşme sürecini bir yapılaşma olarak da hızlı bir şekilde ilerlediğini söyleyebiliriz.

Cumhuriyet ile beraber kalkınma çabalarının hız kazandığı Türkiye’de kentler, özellikle nüfus hareketlerinden etkilenmiştir. Böyle olunca Batı toplumlarında görülenin aksine Türkiye’deki kentler ani ve sıçramalı bir büyüme göstermiştir. Türkiye bu açıdan kentleşme sürecine hazırlıksız yakalanmıştır.

Diğer bir ifade ile Türkiye’deki kentleşme, sanayileşme ile yakın ilişki içinde olmasına rağmen, sanayileşme ile orantılı bir gelişme göstermediği ve sanayileşmenin doğurduğu ihtiyaçlara cevap veremediği için, sağlıklı ve düzensiz bir şekilde gelişmiştir. Bu da önemli boyutlarda kentleşme sorunlarına yol açmış; ülkemizdeki kentleşme, kent sayısının ve kentteki nüfusun artması olarak değerlendirilmiştir (Bulut, 2005:36-37).

Kentleşme olgusunun Türkiye’ye özgü nedenleri; demografik nedenler, tarımsal yapıdaki değişimler, iletici, çekici, siyasal-hukuksal ve sosyo-psikolojik nedenler, kentleşmenin oluşumunu hazırlayan iç etmenler olarak değerlendirilmektedir. Dış etmenleri ise, İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası ekonomik-toplumsal ve siyasal olayları Türkiye’de kentleşme sürecini etkileyen yapısal değişimler olarak sıralayabiliriz. Kuramsal olarak böyle bir ayrıma gidilmesinin nedeni, kentleşme olgusunu etkilediği varsayılan toplumsal değişkenleri açıklama kolaylığıdır. Bu etkenler birbirini etkilediği gibi, birbirinden de etkilenmektedir (Özer, 2012:326).

2.1.4. Gecekondu Olgusu

Gecekondu, barınma sorunu gibi görünmesine karşın, daha geniş bir içeriğe sahiptir. Gelişmekte olan ülkenin birçoğunun büyük kentlerinde gecekondu olgusu vardır ve benzer koşullar içinde, benzer nedenlerle yer almaktadır. Meksika’da jacale, Panama’da rancho, Brezilya’da macambo, Arjantin’de favela, Tunus’ta gourbeville, Cezayir’de casbah, Fas’ta bidonville, Hindistan’da bustee gibi adlar alan gecekondu, bu ülkelerde büyük kentler nüfusunun % 20’si ile % 70’i arasında kalan bir kesiminin yaşamını simgelemektedir. Gerçekten, kent nüfusunun, Lima’da % 36’sı, Caracas’ta

% 35'i, Manila'da % 35'i, Calcutta'da % 33'ü gecekondu bölgelerinde yaşamaktadır. Türkiye'de de, bu oran genel olarak % 35; Ankara'da % 62,5, İstanbul'da ve İzmir'de yarıdan fazladır (Keleş, 2006:553-554).

Gecekondu, başkalarının arazisi üzerinde yapılan izinsiz, yasa dışı konutlardır. Büyük ölçüde mimari geleneğe ve imar kurallarına aykırı örneklerdir. Genellikle hazine arazileri üzerine ve kaçak olarak yapılır. Bu çerçevede gecekonduların temel özellikleri şöyle sıralanabilir (Doğan, 2010:569):

- Gayri sıhhi ve gayri fennidirler.
- İmar mevzuatına aykırı yapılardır.
- Bir gecede başkalarına ait topraklar üzerine yapılır.
- Yerel yönetimin izni yoktur. (Ama Türkiye deneyimi bunu doğrulamamaktadır. Yerel yönetimler, hükümetler, hatta BM ve Dünya Bankası gecekondu tipi yapılaşmayı uzun yıllar teşvik etmiştir) (Doğan, 2010:569).

Dünyada kentsel nüfus artış hızı en yüksek beş ülke sırasıyla; % 90,4 ile Suudi Arabistan, % 78,8 ile İran, % 74,6 ile Pakistan, % 69,7 ile Türkiye ve % 68,7 ile Bangladeş'tir. Nüfusun hızlı artışı köyden kente göçü doğurmuştur. Bunun sonucunda kentlerin çevrelerinde yeni yerleşimler ve kentli yaşama büyük ölçüde yabancı olan yeni kent sakinleri ortaya çıkmıştır. Bu insanlar kamu arazilerine yasa dışı bir uygulama ile konutlar yaparak kentin dış mahalleleri olarak adlandırılan yeni yerleşim birimleri oluşturmuşlardır (Doğan, 2010:570).

Türkiye özelindeki kentleşme sürecini düşündüğümüzde, kentle bütünleşmenin ve modern topluma intibak etmenin önünde engellerden biri olarak "gecekondulaşma" olgusu karşımıza çıkmaktadır (Evin ve Ceren, 2010:205). Özellikle kentsel yoksulluk söz konusu olduğunda, yoksulların nerede yaşadığı sorusu akla gelmektedir. Bu sorunun Türkiye açısından hazır cevabı, yoksulluğun mekansal karşılığı olan gecekondu olgusudur (Ocak, 2011:135).

Türkiye'nin kentlerinde yaşanan günümüz değişimlerinin altyapısını hazırlayan sebep, kentleşme deneyimimizin içeriği ve bu içeriğin günümüze kadar geçirdiği değişimlerdir. Türkiye'de 1950'li yıllarda başlayan kitlesel göçe hazır olmayan kentler, büyük bir nüfusu bünyesinde barındırmaya başlamıştır. Göçle birlikte kentlere gelen nüfusun, gerek barınmasına gerekse de istihdamına yönelik kurumsal bir hazırlığın olmaması, kentleşme deneyiminin kendi çözüm yollarını üretmesi sonucunu doğurmuştur (Yılmaz, 2010:94).

Oğuz Işık'a göre ilk dönem göçlerin sarsıcı etkilerinin giderilmesinde en önemli kurum, 'gecekondu' olmuştur. Gecekondulaşma, ilk dönem göçlerin temel konut edinme biçimi olarak ortaya çıkmıştır. İlk dönem gecekonduların temel özelliği, kırdan göçlerin kamu arazisi üzerinde kurulması ve esas olarak kendi emekleriyle yapım sürecini gerçekleştirmiş olmalarıdır. Bu dönem gecekonduların bir diğer özelliği ise kullanıcıların gereksinimine göre zaman içinde genişleyebilmesidir. Ayrıca bu dönem gecekonduları, üreten ile kullanıcının aynı olduğu, bunlar arasında bir ayrımlaşmanın olmadığı mekânlardır (Işık'tan aktaran, Yılmaz, 2010:94).

İkinci kuşak gecekondu, arsa elde etme koşullarının radikal bir şekilde değişmesiyle ortaya çıkmıştır. Eskiden olduğu gibi kamu arazilerinin kullanıcılar tarafından, üzerinde gecekondu yapmak amacıyla elde edilmesi, arsa edinmenin tek yolu olmaktan çıkmış; kent çeperindeki arsalar bu kez sahipleri tarafından parsellenip satılmaya başlamıştır. Ayrıca bu dönemde yapımçı-konut özdeşliği giderek ortadan kalkmış ve gecekondu artan oranlarda başka gruplar tarafından inşa edilip kullanıcılara satılan bir meta haline dönüşmüştür (Yılmaz, 2010:95).

Tablo 10: Türkiye’de Gecekondu Sayısı ve Gecekondu Nüfus Dağılımı

Yıllar	Gecekondu Sayısı	Gecekondu Nüfus	Kentsel Nüfustaki Payı (%)
1955	50.000	250.000	4,7
1960	240.000	1.200.000	16,4
1965	430.000	2.150.000	22,9
1970	600.000	3.000.000	23,6
1980	1.150.000	5.750.000	26,1
1990	1.750.000	8.750.000	33,9
1995	2.000.000	10.000.000	35,0
2002	2.200.000	11.000.000	27,0

Kaynak: Keleş, Ruşen; Kentleşme Politikası, Ankara, İmge Kitabevi, 9. Baskı, Nisan 2006, s.569.

Özellikle 1950’li yıllarda başlayan kitlesel göçlerin bir çıktısı olan gecekondu sayısı ve gecekondu nüfus 1955-2002 yılları arasında sürekli artmıştır. 1955 yılında 50.000 olan gecekondu sayısı aradan geçen 47 yılda 44 kat artarak 2002 yılında 2.200.000’e yükselmiştir. Bu mekânlarda yaşayan nüfus benzer şekilde 250.000’den 11.000.000’a yükselmiştir. 1955 yılında gecekonduların kentsel nüfustaki payı % 4,7 iken bu oran 1995 yılına kadar sürekli artarak, 1995 yılında % 35,0’a yükselmiş; 2002 yılında ise % 27,0’a gerilemiştir.

Yapılan araştırmalar, gecekondu büyüklüklerinin ortalama olarak Bursa’da 35 m², Erzurum’da 48,8 m², Samsun’da 30,3 m² olduğunu göstermiştir. Bu araştırmalar gecekondu bölgelerinde yaşayanlar içinde nitelikli işçi oranının % 25-30 arasında olduğunu gösterir. Ancak gecekondu araştırmalarında, nitelikli olarak belirtilen işçilerin çoğunun, ayakkabı tamircisi, garson, aşçı, yapı ustası, terzi kalfası, şoför, tezgahdar olduğu gözlenmektedir. Bu durumda nitelikli işçi sayılabileceklerin oranı gerçekte % 5 dolaylarında olup, bunların çoğu büyük şirketlerde sigortalı olarak çalışan mavi yakalılardır. Düz işçiler ise, ayakkabı boyacısı, taşıyıcı, sürücü yardımcısı, yapı işçileri ve belediye işçileridir. Bekçi, çöpçü, odacı, kapıcı,

mübaşir, kaloriferci ise küçük hizmetliler arasında yer alır. Küçük esnaf ve tüccarın da bakkal, at arabacısı, eskici, pazarcı, taşımacı, seyyar satıcı, kasap, aşçı olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, kentlerimizdeki gecekondu nüfusu, modern sanayi işçilerinin oluşturduğu görüşü doğrulanmaz (Özer, 2012:343).

Kentleşme hızının arttığı bu dönemde gecekondulaşma sorununa bir çözüm olarak 1966 yılında 'Gecekondu Kanunu' çıkartılmıştır. Bu Kanun'a göre takip edilecek politikalar üçe ayrılmıştır (Şahin, 2011:286). Bunların ilki ıslah edildiklerinde oturulabilecek durumda olan gecekonduların ıslah edilmesi (iyileştirme); ikincisi, iyileştirilse dahi oturulması mümkün olmayan gecekonduların yıkılması (ortadan kaldırma); üçüncüsü ise gecekonduların yapımının önlenmesidir (önleme) (Şahin, 2011:286).

Kanun gecekonduların ortadan kalkması için yeterli olmamış, Kanun çıktıktan sonra da gecekondu yapımına devam edilmiştir. Gecekondu yapımına göz yumulması bir bakıma, devletin kırsal alandan göç edenlere bedava arsa sağlayarak konut yapılmasına yardımcı olması olarak da ifade edilmektedir. İlk yapılan gecekondu, baraka şeklinde damları tenekelerden yapılmıştı ve alt gelir grubuna mensup olanların kentlerde tutunmalarına yardımcı olan barınma şekilleriyken; ilerleyen dönemlerde gecekondu, imarlı alan haline getirilerek rant sağlanan yerler haline geldi (Şahin, 2011:287).

Kentsel yenileme gerek eski yapılardan arınma ve gerekse yaşanabilir bir kent ortamı oluşturmada bir fırsat olabilir. Banger (2011:7) gelişmiş ülkelerde kentsel yenilemeyi üç amaç etrafında toplamıştır. Bunlardan biri yoksulluk yuvalarının temizlenmesi (canlandırmayı, korumayı ve yeniden geliştirmeyi içerecek şekilde), ikincisi kent merkezlerinin, anakentlerin öteki kesimleri ve yöre kentler ile arasındaki ekonomik canlılık ayrımını gidermek üzere bu kesimlerin yenilenmesi, üçüncüsü de kent merkezindeki yerel yönetimlerin akçal olanaklarının arttırılmasıdır.

Konuyu toparlayacak olursak, yoksulluğun azaltılması ve onlara daha iyi bir yaşam ortamının sunulması isteniyorsa, kentleşme deneyimlerinden faydalanarak, kentlere canlılık kazandırmak suretiyle kalıcı çözümler ortaya konulmalıdır. Bu anlamda şehrin kimliği, ekonomik ve sosyal gelişimi göz önünde tutulmalıdır. 'Kentsel yenileme süreci' bir fırsat olarak görülmeli bu kapsamında kentler, zengin ve yoksulun bir arada yaşayabileceği sosyal mesafelerin kısa olduğu bir şekilde tasarlanmalıdır.

2.2. ADIYAMAN KENT REHBERİ

Adıyaman'ın tarihi özelliklerinin, coğrafi konumunun, nüfus yapısının (nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı, eğitim durumu gibi özellikleri) ve ekonomik özelliklerinin anlatıldığı kent rehberinin faydalı olacağı düşünülmektedir çalışmaya dahil edilmiştir.

2.2.1. Adıyaman'ın Tarihçesi

Azaltun ve Uca (2010:416-417) Adıyaman'ı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin batısında yer alan, tarihi uzantıları çok eskilere uzanan, pek çok kültüre merkezlik etmiş tarihin bilinen en eski yerleşim yerlerinden biri olan turizm kenti olarak nitelendirmektedir. Dünyanın en eski yerlerinden birisi olan Adıyaman toprakları üzerinde, insanlık tarihinin bütün evrelerine dair bulgular elde edilmiştir. Adıyaman Palanlı Mağarası'nda yapılan incelemelerde kent tarihinin M.Ö. 40000 yıllara kadar uzandığı anlaşılmaktadır.

Samsat ilçesi-Şehremuz Tepe'deki tarihi bulgulardan M.Ö. 7000 yılına kadar Paleolitik, M.Ö. 5000 yıllarına kadar Neolitik, M.Ö. 3000 yıllarına kadar Kalkolitik ve M.Ö. 3000-1200 yılları arasında da Tunç Çağı dönemlerinin yaşandığı anlaşılmıştır. Bu dönemde bölge Hititlerle Mitannılar arasında el değiştirmiş ve Hitit Devleti'nin yıkılmasıyla (M.Ö. 1200) karanlık bir dönem başlamıştır. M.Ö. 1200'den Frig Devleti'nin kuruluşu olan M.Ö. 750 yılları

arası dönemle ilgili olarak yazılı kaynağa rastlanmamıştır. Bu dönemde yöre, Asur etkisine girmeye başladığından, Samsat'ta bulunan Asur etkili mühürler ve Kahta ilçesi Eskitaş Köyü'nde bulunan Hitit Hiyeroglifi ile yazılmış kitabeler, Anadolu'daki tarihi silsilenin Adıyaman'da da aynen devam ettiğini göstermektedir. Bu dönemde Adıyaman ve çevresinde Hitit Devleti'nin yıkılmasıyla ortaya çıkan Geç Hitit şehir devletlerinden biri olan Kummuh Devleti hüküm sürmüştür (www.adiyamankulturturizm.gov.tr/belge/1-32725/tarihce.html).

M.Ö. 900-700 yılları arasında yöre Asurluların etkisinde kalmıştır. Ancak Asurlular yöreye tam olarak egemen olamamışlardır. 6. yüzyılın başlarından itibaren yöreye Persler hakim olmuş ve yöre Satrap'lar (Valiler) aracılığıyla yönetilmeye başlamıştır. M.Ö. 334 yılında Makedonya Kralı Büyük İskender'in Anadolu'ya girmesiyle Pers'ler hakimiyetini kaybetmiştir. M.Ö. 1. yüzyıla kadar yörede Makedonyalı Selev-Kos Sülalesi hüküm sürmüştür. Bu sülalenin gücünün zayıfladığı sıralarda, Kral Mithradetes I. Kallinikos Kommagene Krallığı'nın bağımsızlığını ilan etmiştir (M.Ö. 69) (www.adiyaman.gov.tr/default_B0.aspx?content=211).

Başkenti Samosota (Samsat) olan Kommagene Krallığı, egemenliğini M.S. 72 yılına kadar sürdürmüştür. Bu tarihte yöre Roma İmparatorluğu'nun eline geçmiş ve Adıyaman Roma İmparatorluğu'nun, Syria (Suriye) Eyaletine, 6. Lejyon olarak bağlanmıştır. Roma İmparatorluğu'nun 395 yılında Batı ve Doğu Roma olarak ikiye ayrılmasıyla, Adıyaman Doğu Roma İmparatorluğu'na katılmıştır. 643 yılından itibaren bölgeye İslam akınları başlamakla birlikte, İslam hakimiyeti ancak 670 yılında Emevi'lerle kurulabilmiştir. 758 yılında ise, Adıyaman II. Abbasi komutanlarından Mansur İbni Cavene'nin hakimiyetine girmiştir. 926 yılından 928 yılına kadar Hamdaniler bölgede varlığını sürdürmüştür. 958 yılına gelindiğinde ise Adıyaman uzun mücadelelerin ardından, yeniden Bizanslıların eline geçmiştir (www.adiyaman.gov.tr/default_B0.aspx?content=211).

Adıyaman bölgesine çeşitli akınlar düzenlenmiştir. 1114-1181 yılları arasında yöreye Türk akınları olmuştur. 1204-1298 yılları arasında Samsat ve yöresini Anadolu Selçukluları ele geçirmiştir. 1230 ve 1250 yıllarında Moğol saldırıları yaşanmıştır. 1298'de yöre ve bölge Memlüklerin eline geçmiştir. 1393 yılında Adıyaman bu kez de Timurlenk tarafından yağmalanmıştır (www.adiyaman.gov.tr/default_B0.aspx?content=211).

Büyük bir istikrarsızlığın olduğu Orta Çağ boyunca Adıyaman Bizans, Emevi, Abbasi, Anadolu Selçukluları, Dulkadiroğulları arasında el değiştirmiştir. Sonunda Yavuz Sultan Selim'in İran seferi sırasında 1516 yılında Osmanlı topraklarına katılmıştır. Osmanlı topraklarına katılan Adıyaman, başlangıçta merkezi Samsat'ta bulunan bir Sancakla Maraş Beylerbeyliği'ne bağlıyken, Tanzimat'tan sonra bir kaza olarak Malatya'ya bağlanmıştır (www.adiyamankulturturizm.gov.tr/belge/1-32725/tarihce.html).

Cumhuriyetin kuruluşundan 1954 yılına kadar eski idari yapısı korunarak Malatya'ya bağlı kaza konumunda olan Adıyaman, 1 Aralık 1954 tarihinde 6418 sayılı Kanun'la Malatya'dan ayrılarak müstakil il haline gelmiştir. 22.06.1954 tarih ve 6414 sayılı Kanun'la Kahta, Besni, Gerger ve Çelikhhan ilçeleri ile birlikte 16 bucak da Adıyaman'a bağlanmıştır. Daha sonra 7035 sayılı Kanun'la 01.04.1958 tarihinde Gölbaşı, 01.04.1960 tarihinde Samsat, 09.05.1990 tarihinde 1664 sayılı Kanun'la Tut ve 1991 yılında ise Sincik ilçe merkezine dönüştürülmüştür. Bugün Adıyaman'a bağlı 8 ilçe bulunmaktadır.

Tablo 11'de, M.Ö. 40000'li yıllardan günümüze kadar birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan Adıyaman'ın tarihi, çeşitli dönemler ve uygarlıklar itibariyle gösterilmektedir.

Tablo 11: Adıyaman'ın Tarihi (Kronolojik)

Zaman	Dönem	Zaman	Dönem
M.Ö. 40000-M.Ö. 7000	Paleolitik	395-670	Doğu Roma (Bizans)
M.Ö. 7000-M.Ö. 5000	Neolitik	670-758	Emeviler
M.Ö. 5000-M.Ö. 3000	Kalkolitik	758-926	Abbasiler
M.Ö. 3000-M.Ö. 1200	Hititler	926-958	Hamdaniler
M.Ö. 1200-M.Ö. 750	Asurlular	958-1114	Bizanslılar
M.Ö. 750-M.Ö. 600	Frigler	1114-1204	Eyyubiler
M.Ö. 600-M.Ö. 334	Persler	1204-1298	Anadolu Selçukluları
M.Ö. 334-M.Ö. 69	Makedonlar	1298-1516	Memluklular
M.Ö. 69-M.S. 72	Kommagene Krallığı	1516-1923	Osmanlı Devleti
72-395	Roma İmparatorluğu	1923- ---	Türkiye Cumhuriyeti

Kaynak: http://www.adiyaman.gov.tr/default_B0.aspx?content=212 (14.05.2012)

Görüldüğü üzere Adıyaman'ın tarihi M.Ö. 40000'li yıllara kadar uzanmaktadır (Paleolitik Dönem). 1516-1923 yılları arasında Osmanlı Devleti bölgeye sahip olmuş, bölge 1923'ten günümüze kadar da Türkiye Cumhuriyeti tarihi içerisinde yer almaktadır.

2.2.2. Adıyaman'ın Coğrafi Konumu

Adıyaman ili, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Fırat Havzasında yer almaktadır. Sınırlarını Kuzey'de Güneydoğu Toroslar'ı, Güney'de Atatürk Barajı belirlemektedir. Toroslar'ın güneydoğu uzantıları üstünde yer alan Adıyaman'ın kuzeyinde Malatya (Pütürge, Yeşilyurt ve Doğanşehir ilçeleri), Batı'da Kahramanmaraş (Merkez ile Pazarcık ilçesi), Güneybatı'da Gaziantep (Araban ilçesi), Güneydoğu'da Şanlıurfa (Siverek, Hilvan, Bozova ve Halfeti ilçeleri), Doğu'da ise Diyarbakır (Çermik ile Çüngüş ilçeleri) bulunmaktadır.

Şekil 3: Adıyaman Mülki Taksimat Haritası

Adıyaman ili, kuzeyde yer alan son derece kıvrımlı Toroslar ile güneyde Gaziantep ve Şanlıurfa illerinin son derece düz alanları arasında yer alır. Adıyaman ilinde, kıvrımlara fazlaca rastlanmazken, geniş düzlüklere ise kuzey hariç çok rastlanmaktadır. Yani Adıyaman genellikle az eğimli olup, yer yer daha fazla eğimli alanlara rastlanılmaktadır.

Adıyaman GAP Bölgesinde yer alan illerden biridir. $37^{\circ} 25'$ ve $38^{\circ} 11'$ kuzey enlemleriyle; $37^{\circ} 39'$ doğu boylamları arasında yer almaktadır. İlin yüz ölçümü 7.614 km^2 , göller ile 7.871 km^2 ve merkez ilçenin alanı 1.702 km^2 olup, rakımı 669 metredir. Adıyaman merkez ilçe dahil dokuz ilçeden oluşmaktadır. Bunlar: Besni, Çelikhan, Gerger, Gölbaşı, Kahta, Samsat, Sincik ve Tut.

Adıyaman'ın kuzey ve kuzeybatı kesimleri dağlık bir yapıya sahiptir. Güney Toroslar'ın uzantısı olan bu kesimde birçok yüksek dağlar bulunmakta ve bunların en yüksekini Akdağ (2551 m) oluşturmaktadır. İlin güneyi ise Fırat Nehri, Kahta Çayı ve bunları besleyen dere ve çayları içinde bulunduran, oldukça düz bir yapı arz eder. Bu kesimin kotu 600 m civarında

değişir. Ovalar (Başlıcaları; Kahta ve Adıyaman ovaları) ise ancak % 10,7 gibi küçük bir orandan ibarettir (Gönüllü, 2008:405).

İl içinde 180 km uzunluğu ile Fırat Nehri, Şanlıurfa ve Diyarbakır illeri ile olan sınırı oluşturur. Bu nedenle Adıyaman ili içinde Atatürk Barajı da önemli bir varlık olarak yer almaktadır. Diğer önemli bir varlık ise ilde çıkartılan petrol olup, Türkiye’de üretilen petrolün % 60’ı il topraklarından çıkartılmaktadır. Milli Park olarak Nemrut Dağı ve çevresi il için önemli diğer bir varlıktır. Sulu tarım yapılan alan henüz % 18 oranındadır. İlde maden çıkarma faaliyeti gelişmemiştir (Gönüllü, 2008:405-406).

Tablo 12: Adıyaman Merkez ve İlçelerinin Yüz Ölçümü ve Yükseklik Değerleri

İlçeler	Yüz Ölçümü (km ²)	Yüz Ölçüme Oranı (%)	Yükseklik (m)
Merkez	1.702	22,35	669
Besni	1.330	17,47	1050
Çelikhan	584	7,67	1388
Gerger	702	9,22	750
Gölbaşı	784	10,30	867
Kahta	1.490	19,57	750
Samsat	338	4,44	610
Sincik	364	4,78	1150
Tut	320	4,20	1050
Toplam	7614	100,0	

Kaynak: <http://www.adiyamanli.org/tr/cografya.htm> (18.05.2012).

Adıyaman’ın kuzeyinde, doğu-batı yönünde uzanan ve genellikle 2.000 metrenin üzerinde bir yüksekliğe sahip Toroslar; güneyde ise yüksekliği az olan dağlar, tepeler, ovalar ve vadiler yer almaktadır. Tablodan hareketle Adıyaman’ın kuzeyinde yer alan Çelikhan (1388 m), Sincik (1150 m), Tut (1050 m) gibi yüksek rakımlı ilçeler varken; daha çok ova ve vadiden

oluşan güneyde ise Adıyaman merkez (669 m), Samsat (610 m) ve Kahta (750 m) gibi daha düşük rakımlı ilçeler yer almaktadır.

İlde üçü doğal (Gölbaşı, Azaplı ve İnekli) üçü yapay (Atatürk Barajı, Çat Barajı ve Çamgazi Barajı) olmak üzere 6 adet göl vardır (Sucu, 2008:6). Dolgu hacmi bakımından dünyanın en büyük 6. barajı durumunda olan Atatürk Barajı⁷, özellikle bölge ekonomisi ve tarımsal faaliyetlerin çeşitliliği açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Adıyaman'da 7 adet gölet bulunmaktadır Bunlar; Gözebaşı, Kınık, Hasancık, İncesu, Dot, Mülk ve Karahöyük göletleridir. Akarsular bakımından da zengin olan şehirde, Fırat Nehri, Göksu Irmağı, Kahta Çayı, Değirmen Çayı, Akdere, Ziyaret Çayı, Çakal Çayı, Kalburcu Çayı, Eğri Çay, Şepker Çayı, Çat Deresi, Gürlevik Deresi, Halya Deresi olmak üzere bir çok akarsu bulunmaktadır (Sucu, 2008:8).

2.2.3. Adıyaman'ın Nüfus Yapısı

Nüfus en genel anlamıyla, belirli bir yerde yaşayan insan sayısını ifade etmektedir (Işığışık, 2012:77). Arazinin dağlık ve engebeli oluşu nüfus dağılımını da etkilemektedir. Ovalarda ve su kenarlarına yakın yerlerde nüfus yoğunluğu artarken, ulaşımın zor sağlandığı engebeli alanlarda daha az insan yaşamaktadır. Adıyaman için de aynı durum söz konusudur. Adıyaman'ın kuzey kesimleri dağlık ve kıvrımlı bir yapıya sahip olup, buralarda Gerger, Çelikhan, Sincik ve Tut gibi daha az nüfuslu ilçeler yer

7 Atatürk Barajı, Adıyaman ve Şanlıurfa illeri arasında, Fırat Nehri üzerinde kurulu olup, enerji ve sulama amaçlıdır. GAP Projesi içinde, Şanlıurfa ilinin Bozova ilçesine 24 km uzaklıkta Fırat Nehri üzerinde kurulan barajdır. İnşaatına, 4 Kasım 1983 tarihinde başlanan baraj, 1992 yılında işletmeye açıldı. 84,5 milyon m³ kaya ve toprak dolgu ile dolgu hacmi bakımından bugüne kadar dünyada inşa edilen barajlar arasında beşinci sıradadır. Meydana gelen göl alanı 817 km²'dir. Avrupa'nın ve Türkiye'nin en büyük barajıdır. Yıllık ortalama su akışı 26 654 milyar m³ tür. Toplam su depolama hacmi 48,7 milyar m³ tür. Her bir grupta, gücü 300 Megawatt olan 8 adet türbün jeneratör bulunmaktadır. 25 Temmuz 1992'de bu 8 ünitelerden ikisi hizmete açılmıştır. Şanlıurfa, Harran, Mardin, Ceylanpınar, Siverek-Hilvan ovaları ile beraber 1,43 milyon dönüm arazi için önemli bir projedir. Tüm alanların sulamaya açılması halinde, yıllık getirisi 2,5 milyar dolar olacaktır (www.dsi.gov.tr/projeler/ataturk-baraji) (19.05.2012)

alırken; güney kesimlerinde geniş vadilerin üzerine kurulu Gölbaşı ve Besni gibi daha kalabalık nüfuslu ilçeler yer almaktadır.

Tablo 13: Adıyaman'ın 1990-2000 Yıllarına Ait Şehir ve Kırsal Nüfus Hareketi⁸

İlçe Adı	1990 Yılı			2000 Yılı		
	Toplam Nüfus	Şehir Nüfusu	Kırsal Nüfus	Toplam Nüfus	Şehir Nüfusu	Kırsal Nüfus
Merkez	175 647	100 045	75 602	249 530	178 538	70 992
Besni	88 531	26 076	62 455	108 667	36 123	72 544
Çelikhan	19 087	8 033	11 054	20 271	11 306	8 965
Gerger	32 587	3 854	28 733	27 208	4 223	22 985
Gölbaşı	55 358	29 588	25 770	52 988	28 656	24 332
Kahta	94 928	42 183	52 745	114 994	60 689	54 305
Samsat	11 451	3 354	8 097	12 541	6 917	5 624
Sincik	19 524	2 503	17 021	21 828	5 274	16 554
Tut	13 714	6 466	7 248	15 784	7 213	8 571
Toplam	510 827	222 102	288 725	623 811	338 939	284 872

Kaynak: DİE; 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçları

Adıyaman'ın toplam nüfusu 1990 yılında 510 827 iken; 2000 yılında 623 811'e yükselmiştir. Bu yıllar arasında Gölbaşı hariç diğer ilçelerin şehir nüfuslarında artış olmuştur. Kırsal nüfus hareketine baktığımızda, Adıyaman merkez, Çelikhan, Gerger, Gölbaşı, Samsat ve Sincik ilçelerinin kırsal nüfusu anılan yıllarda azalırken; Besni, Kahta ve Tut ilçelerinin ise kırsal nüfusunda artış gözlenmiştir.

⁸ Şehir kavramı idari bölünüş yapısı dikkate alınarak tanımlanmıştır. İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan nüfus şehir nüfusu, bucak ve köylerde yaşayan nüfus köy nüfusu (kırsal nüfus) olarak tanımlanmıştır.

Tablo 14: Adıyaman'ın 1990-2000 Yıllarına Ait Şehir ve Kırsal Nüfus Hareketi (Yıllık Nüfus Artış Hızı, Yüz Ölçümü ve Nüfus Yoğunluğu)

	Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)			Yüz Ölçüm	Nüfus Yoğunluğu
İlçe Adı	Toplam Nüfus	Şehir Nüfusu	Kırsal Nüfus	Km ²	
Merkez	35,10	57,90	-6,29	1507	166
Besni	20,49	32,58	14,97	1151	94
Çelikhan	6,02	34,17	-20,94	651	31
Gerger	-18,04	9,14	-22,31	628	43
Gölbaşı	-4,37	-3,20	-5,74	816	65
Kahta	19,17	36,36	2,91	1179	98
Samsat	9,09	72,36	-36,44	153	82
Sincik	11,15	74,51	-2,78	461	47
Tut	14,05	10,93	16,76	487	32
Toplam	19,98	42,26	-1,34	7033	89

Kaynak: DİE; 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçları

Adıyaman'ın şehir nüfusu 1990-2000 yılları arasında genel olarak artmıştır. Şehir nüfus artış hızı Sincik'te % 74,51, Samsat'ta % 72,36, Adıyaman merkezde % 57,90, Kahta'da % 36,36, Çelikhan'da % 34,17, Besni'de % 32,58, Tut'ta % 10,93 ve Gerger'de % 9,14 olarak kaydedilmiştir. Gölbaşı'nda ise şehir nüfus hızı % - 3,20 azalmıştır. Besni, Kahta ve Tut ilçelerinde ise kırsal nüfus artış hızı pozitif yönde gerçekleşmiştir. 1990-2000 yılları arasında, aradan geçen on yılda şehir nüfusu % 42,26 artarken; kırsal nüfus % -1,34 azalmıştır. Kilometrekareye düşen nüfus yoğunluğuna bakıldığında 166 kişiyle en yoğun nüfuslu yer Adıyaman merkez olurken; en az yoğun nüfuslu yer 31 kişi ile Çelikhan olmuştur.

2000 yılı Genel Nüfus Sayımı verilerine göre, 1990 yılında, Adıyaman'ın toplam nüfusu 510.827 kişiden oluşmaktadır. Bu nüfusun 100.045'i il merkezinde ikamet ederken; 75.602'si ise kırsal kesimde ikamet

etmektedir. İlçelerdeki nüfusa baktığımızda 1990 yılında 94.928 kişi ile Kahta öne çıkmaktadır. Bunu 88.531 kişi ile Besni izlerken, en az nüfusa sahip ilçe olarak 11.451 kişi ile Samsat olmuştur.

2000 yılına gelindiğinde Adıyaman il merkezi 178.538 kişi ile kalabalık bir yerleşim yeri olarak karşımıza çıkmaktadır. 1990 yılına göre 2000 yılında Adıyaman'ın toplam nüfusu 510.827'den 623.811'e yükselmiştir. Kilometrekareye 89 kişi düşmektedir. Bu yıllar arasında şehir merkezinde yaşayan nüfus da 116.837 artışla, 338.939 kişiye ulaşmıştır. Yine bu yıllar arasında toplam kır nüfusunda % 1,34'lük bir azalma olurken; şehir nüfusunda % 19,9'luk önemli sayılabilecek bir artış yaşanmıştır. Bu durum kırdan şehir merkezine doğru göç olduğunu göstermektedir.

2000 yılında ilçelerin şehir nüfus yoğunluklarına baktığımızda 60.689 nüfuslu Kahta ve 36.123 nüfuslu Besni en kalabalık ilçeler olarak öne çıkmaktadır. Gerger ise 4.223 kişi ile en az nüfus yoğunluğuna sahip ilçe özelliği göstermektedir.

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (TÜİK, 2011) sonuçlarına göre Adıyaman'ın nüfusu 2010 yılında 590.935 kişi iken, 2011 yılında 593.931 kişiye yükselmiştir. 2010 yılında il ve ilçe merkezlerinde yaşayan nüfus 347.236 iken, 2011 yılında bu nüfus 356.595'e yükselmiştir. 2010 yılında kırsal kesimde 243.699 kişi yaşamaktayken, 2011 yılında bu sayı 6.363 kişi azalarak 237.336 kişiye düşmüştür.⁹ Nüfus artış hızına baktığımızda 2010 yılında bir önceki yıla göre nüfus artış hızı % 4,2 iken bu oran 2011 yılında % 5,1 olarak kaydedilmiştir. Adıyaman'ın il ve ilçe merkezinde 2011 yılı itibarıyla Türkiye'nin birçok şehrindeki artışa paralel olarak % 26,6'lık bir nüfus artış

⁹ 2010 yılında Türkiye'nin nüfusu 73.722.988, 2011 yılında 74.724.269 olarak belirlenmiştir. 2010 yılında il ve ilçe merkezinde yaşayan toplam nüfus 56.222.356, 2011 yılında ise 57.385.706 kişidir. Yine 2010 yılında kırsal kesimde yaşayan nüfus 17.500.632 kişi, 2011 yılında 17.338.563 kişi olarak belirlenmiştir. Nüfus artış hızı 2010 yılında % 15,9 iken, 2011 yılında % 13,5 olarak kaydedilmiştir.

hızı olmuştur. Aynı zamanda kırsal kesimde nüfus artış hızında % 26,5'lik bir düşüş olmuştur.¹⁰

Tablo 15: Adıyaman'ın 2011 Yılı İl/ilçe, Kırsal Kesim Nüfusu ve Yıllık Nüfus Artış Hızı

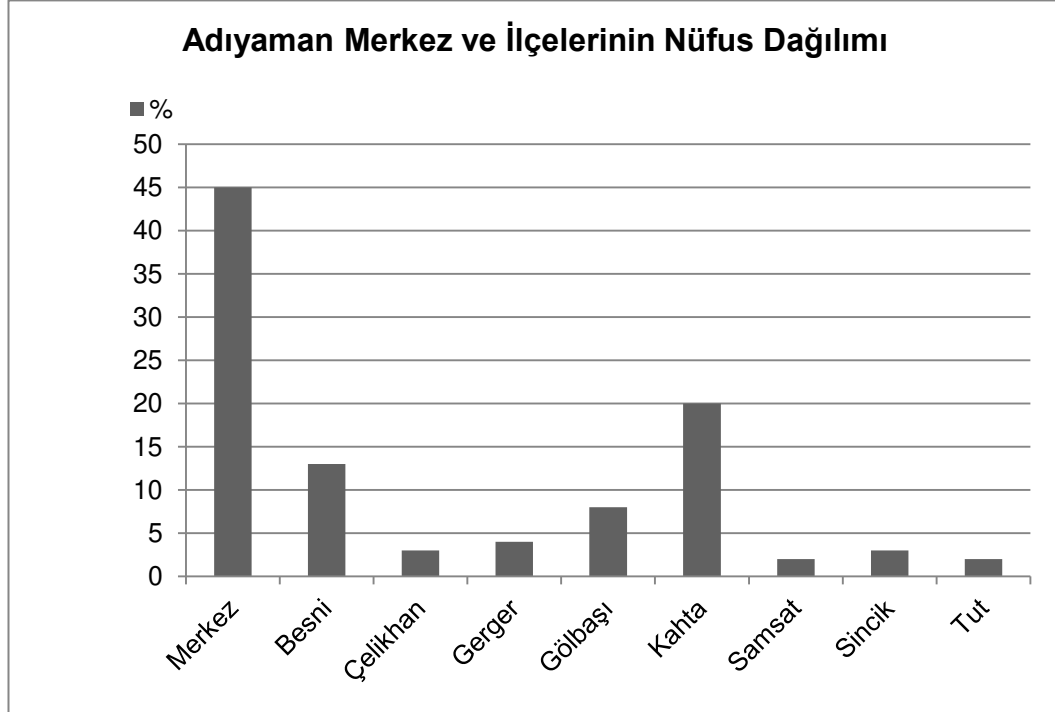
	Toplam Nüfus	İl-İlçe Merkezi	Kırsal Kesim	Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)
Merkez	270.117	211.789	58.328	29,2
Besni	79.443	28.516	50.927	-23,2
Çelikhan	15.205	8.213	6.992	-14,4
Gerger	23.826	3.189	20.637	-32,9
Gölbaşı	47.560	28.204	19.356	-7,2
Kahta	117.378	64.441	52.937	-2,4
Samsat	9.519	4.216	5.303	-36,4
Sincik	19.789	4.179	15.610	-31,3
Tut	11.094	3.848	7.246	-25,7
Toplam	593.931	356.595	237.336	5,1

Kaynak: www.tuik.gov.tr (20.05.2012).

Tablodan hareketle Adıyaman şehir merkezinde yaşayan nüfus (211.789), toplam nüfusun % 35,6'sını oluşturmaktadır. Çelikhan, Gölbaşı ve Kahta ilçe merkezlerinde ikamet eden nüfus, kırsal kesimde ikamet eden nüfustan fazla iken; Besni, Gerger, Samsat, Sincik ve Tut ilçe merkezinde ikamet eden nüfus kırsal kesimde ikamet eden nüfustan daha azdır. Adıyaman şehir merkezinin yıllık nüfus artış hızı (% 29,2) pozitif seyir izlerken, diğer ilçelerin yıllık nüfus artış hızı negatif olarak tespit edilmiştir.

¹⁰ Türkiye genelinde bu oran il ve ilçe merkezinde % 20, 5'lik bir nüfus artışı, kırsal kesimde ise % 9, 4'lük bir nüfus azalışı olarak kaydedilmiştir.

Grafik 8: Adıyaman Merkez ve İlçelerinin Nüfus Dağılımı

Kaynak: TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2011.

Grafikten yola çıkarak ilçelerin nüfus dağılımlarına baktığımızda Adıyaman merkez ilçe toplam nüfusun % 45'ini barındırmaktadır. Kahta % 20'lik bir oranla ikinci en kalabalık nüfusu barındırmaktadır. Samsat % 2'lik, Tut % 2'lik ve Sincik % 3'lük oranla en düşük nüfusa sahip ilçelerdir.

2.2.3.1. Nüfusun Sosyal Özellikleri

Bir ülkenin nüfusunun genç ya da yaşlı oluşu, eğitim düzeyinin seviyesi, nüfusun çalışma durumu, kentsel veya kırsal nüfus fazlalığı ya da azlığı vs. bizlere o ülkenin nüfus özellikleri ve gelişmişlik düzeyi hakkında bilgi verir.

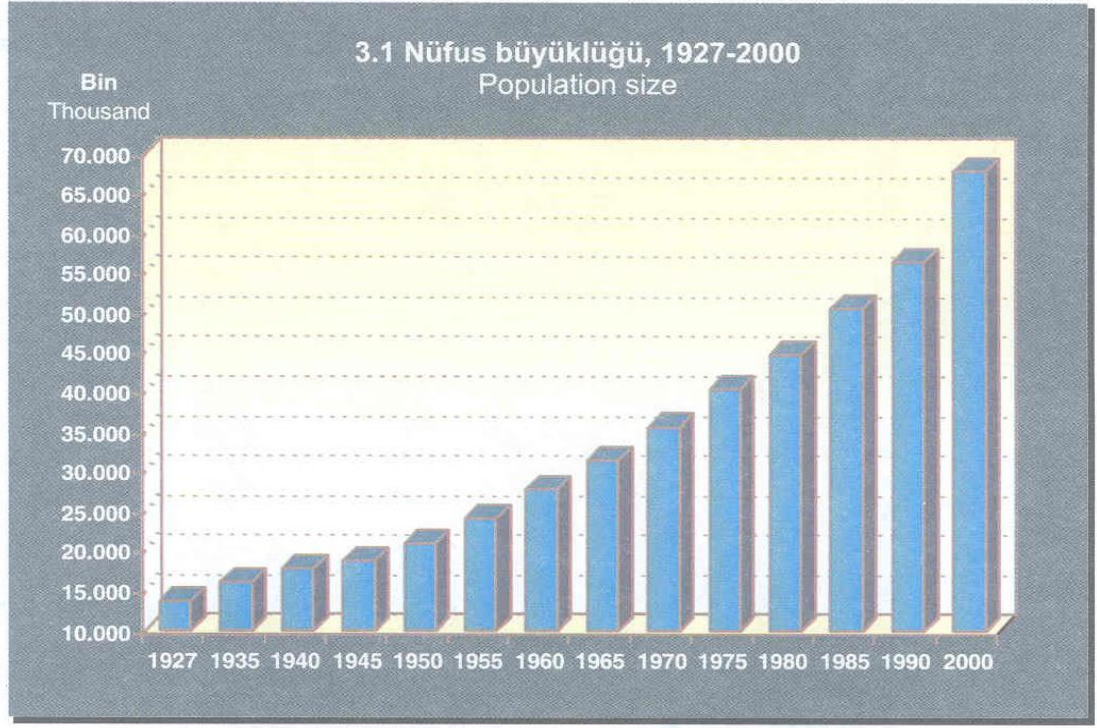
2.2.3.1.1. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

Bir ülkenin nüfusunda erkek sayısının, kadın sayısına oranla azlığı veya çokluğu, o toplumun kuvvet ve gelişiminde önemli bir etken olarak algılanmaktadır. Nüfusta cinsiyet durumunun incelenmesinde, bazı önemli yorumlara gidilebilir. Örneğin, küçük yaşlarda erkek cinsiyet oranının yüksek olması, erkek çocuk doğum fazlalığından; ileri yaşlarda oranın düşmesi, erkekler arasında ölüm sayısının artmaya başlamasından ve en yaşlı nüfus grubu içinde oranın en düşük çıkması, erkek ölümünün artışıdan kaynaklanmaktadır (Alpaydın, 2010:286).

Bir ülkedeki nüfusun cinsiyet yapısı kadar önemli bir diğer konu ise genç nüfus oranıdır. Türkiye Avrupa Birliği ülkelerine kıyasla oldukça genç bir nüfusa sahiptir. TÜİK verilerine göre (2011) genç nüfusun toplam nüfus içindeki oranı % 16,8 olup, 15-24 yaş grubunda 12 milyon 542 bin kişi bulunmaktadır. Dolayısıyla etkili gençlik politikalarının ülkemiz açısından önemi daha da artmaktadır.

1927 yılında yapılan Cumhuriyet Dönemi ilk nüfus sayımı sonucuna göre Türkiye'nin nüfusu 13 648 270 kişi olarak tespit edilmiştir. Yüz ölçümü 769 604 km² olan Türkiye'de 1927 yılında kilometrekareye düşen kişi sayısı yaklaşık 18 kişi iken, 2000 yılında bu sayı 88'e yükselmiştir.

Grafik 9: 1927-2000 Yılları Arasında Türkiye'nin Nüfus Seyri

Kaynak: DİE, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, s.27.

2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarını gösteren tabloya bakıldığında Türkiye'nin nüfusu 1927'den 2000 yılına kadar sürekli artış göstermiştir. En düşük yıllık nüfus artış hızı % 10,6 ile 1940-1945 döneminde, en yüksek yıllık nüfus artış hızı ise % 28,5 ile 1955-1960 döneminde gerçekleşmiştir. 1990-2000 yılları arasında Türkiye'nin yıllık nüfus artış hızı % 18,3 olarak kaydedilmiştir. Son 73 yılda Türkiye'nin nüfusu yaklaşık 5 kat artarak 2000 yılında 67 803 927 kişiye ulaşmıştır.

Tablo 16: 2007-2011 Yılları Arasında Adıyaman'ın Nüfus Dağılımı

Yıllar				İl ve İlçe Merkezi			Kırsal Kesim			Yoğunluk
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	
2007	582762	288615	294147	329060	163256	165804	253702	125359	128343	83
2008	585067	291660	293407	329965	164986	164979	255102	126674	128428	83
2009	588475	294213	294262	338617	170343	168274	249858	123870	125988	84
2010	590935	294920	296015	347236	174026	173210	243699	120894	122805	84
2011	593931	298204	295727	356595	179937	176658	237336	118267	119069	84

Kaynak: www.tuik.gov.tr (20.05.2012).

2007-2010 yılları arasında toplam kadın nüfusu, toplam erkek nüfusundan fazlayken 2011 yılında toplam erkek nüfusunun toplam kadın nüfusundan fazla olduğu gözlemlenmiştir. 2011 yılı itibariyle Adıyaman nüfusunun 298.204'ünü (% 50,2) erkekler, 295.727'sini (% 49,8) kadınlar oluşturmaktadır.¹¹ 2000 yılı verilerinde ise, 528.467 olan Adıyaman'ın toplam nüfusunun 263.638'ini erkekler, 264.829'unu ise kadınlar oluşturmaktadır. Aradan geçen on bir yılda erkek nüfus kadın nüfusunu geçmiştir. Bu durum, erkek nüfus doğumundaki artışa veya Adıyaman'a erkek nüfus ağırlıklı göçlerin olmasına bağlanabilir.

TÜİK verilerine göre, Adıyaman'da 2011 yılı itibariyle 122.709 evli erkek, 123.953 evli kadın vardır. Boşanan erkek sayısı 1.912, boşanan kadın sayısı 2.969; eşi ölen erkek sayısı 2.426, eşi ölen kadın sayısı 14.730 olarak kaydedilmiştir.

¹¹ 2011 yılı verileri itibariyle Türkiye nüfusunun (74.724.269) 37.532.954'ünü erkekler, 37.191.315'ini ise kadınlar oluşturmaktadır.

2.2.3.1.2. Nüfusun Eğitim Durumu

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri incelendiğinde, gelişmişlik düzeyleri ile o ülkede yaşayan nüfusun eğitim seviyesi arasında güçlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyi yüksek toplumlar, ekonomik ve sosyal yönden başkalarını etkileyen ve yönlendiren toplumlardır. Eğitimli toplumlarda bilgi ve teknoloji üretilir, nitelikli işgücü artar ve sosyal kalkınma gerçekleşir. Bu nedenle, eğitim düzeyinin en önemli göstergeleri okur yazar nüfus oranı ile yetişmiş insan kaynağı anlamına gelen yüksek öğrenim görmüş olanların oranı gösterilebilir. Bunun yanında okuma yazma bilen kadın nüfus oranındaki artışlar da ülkelerin gelişmişliği açısından önemlidir.

2000 yılında Adıyaman'da okuma yazma bilmeyen erkek sayısı 28.552 kişi olup % 10,83'lik bir nüfus dilimine denk gelirken; okuma yazma bilmeyen kadın sayısı 77.743 olup, % 29,38'lik bir dilime denk gelmektedir.

2011 yılında 6 yaş ve üzeri toplam nüfus 520.022 kişi olup, bunun 260.447'sini erkekler, 259.575'ini de kadınlar oluşturmaktadır. Okuma yazma bilmeyen erkek sayısı 10.334, okuma yazma bilmeyen kadın sayısı, 39.672 kişidir. Okuma yazma bilmeyen kadın sayısı, okuma yazma bilmeyen erkek sayısının yaklaşık dört katıdır. Toplam nüfusun % 10,4'ü (50.006) okuma yazma bilmemektedir.

TÜİK (2011) verilerine göre okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 62.729 erkek, 66.693 kadın vardır. 259.575 olan 6 yaş ve üzeri toplam kadın nüfusun % 25,69'unu herhangi bir okul bitirmeyenler oluşturmaktadır. Bu oran erkeklerde % 24,08'dir. İlkokul bitiren erkek ve kadın nüfusa bakacak olursak, ilkokul mezunu 40.830 erkek, 52.030 kadın vardır.

Tablo 17: Adıyaman'ın Eğitim Kurumlarına Göre Mezuniyet İstatistikleri

İlköğretim, Ortaokul veya Dengi Okul Mezunu		Lise veya Dengi Okul Mezunu		Yükseköğretim		Bilinmeyen	
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
73 120	56 652	47 534	28 797	17 865	8 832	8 035	6 899

Kaynak: TÜİK, 2011 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

Tablo incelendiğinde ilköğretim, ortaöğretim veya dengi okuldan mezun olan 73.120 erkek, 56.652 kadın olmak üzere toplam 129.772 kişi vardır. Bir üst eğitim kurumundan mezun olan kişi sayısı Türkiye geneline paralel olarak azalmaktadır. Her bir eğitim kurumundan mezun olan erkek sayısı kadın sayısından fazla olmakla birlikte ilköğretim, ortaokul veya dengi okuldan mezun olan erkek sayısı aynı eğitim kurumundan mezun olan kadın sayısının 1,29 katı, bu oran lise veya dengi okul mezunları arasında 1,65 katı, yükseköğretim kurumlarında ise 2,02 katı olmaktadır. Lise veya dengi bir okul mezunu erkek sayısı 47.534 kişi, lise veya dengi bir okuldan mezun kadın sayısı 28.797 kişidir. Bir yükseköğrenim kurumundan mezun olan erkek sayısı 17.865 kişi iken, bir yükseköğrenim kurumundan mezun olan kadın sayısı 8.832 kişidir.

Tablo 18: Türkiye ve Adıyaman Nüfusunun Eğitim Durumu (2011)

Nüfusun Eğitim Durumu (2011) (%)	Türkiye	Adıyaman	Türkiye Sıralaması
+6 yaş okuma yazma bilen	95,1	90,1	72
+15 yaş okuma yazma bilen	94,1	87,3	70
+6 yaş erkek okuma yazma bilen	98,3	95,9	79
+15 yaş erkek okuma yazma bilen	97,9	94,7	74
+6 yaş kadın okuma yazma bilen	91,9	84,3	68
+15 yaş kadın okuma yazma bilen	90,3	80,0	69

Kaynak: www.ika.org.tr/bolgemiz-sayfa.asp?Sayfald=33 (16.12.2012)

Tabloya bakıldığında okuma yazma bilen nüfus sıralamasında Adıyaman'ın Türkiye ortalamasının altında kaldığı görülmektedir.Örneğin + 6 yaş okuma yazma bilen nüfusun Türkiye ortalaması % 95,1 iken; Adıyaman ortalaması % 90,1'dir. Türkiye genelinde paralel bir şekilde okuma yazma bilen erkek nüfus, okuma yazma bilen kadın nüfusa göre yüksektir. Adıyaman'da + 6 yaş üzeri okuma yazma bilen erkek nüfus % 95,9, + 6 yaş üzeri okuma yazma bilen kadın nüfus % 84,3'tür. + 6 yaş okuma yazma bilen erkek nüfusun Türkiye sıralaması 79, +6 yaş okuma yazma bilen kadın nüfusun Türkiye sıralaması ise 68'dir.

2.2.4. Adıyaman'ın Ekonomik Özellikleri

2004 yılında DPT tarafından 81 il ve 872 ilçe esas alınarak yapılan, İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması¹² isimli çalışmada ilçeler gelişmişlik endeksine göre 1'den 6'ya kadar sıralanmıştır. Araştırmaya göre, birinci derecede gelişmiş ilçeler genellikle ülkenin batı

¹² Bahsedilen araştırmada sosyo-ekonomik gelişme bir toplumun demografik yapısının, kırsal nüfus, doğum ve ölüm oranlarının, yatay ve dikey hareketliliğin, şehirleşme hızının, aile büyüklüğünün, istihdam, tarım, eğitim ve sağlık göstergelerinin, gelir dağılımının ekonomik gelişmeye paralel değişikliklere uğraması olarak tanımlanmaktadır.

bölgelerinde yer almaktadır. Sıralamada en gelişmiş ilk 25 ilçe arasında, merkez ilçeler haricinde 12 ilçe bulunmaktadır. Söz konusu ilçelerden; Körfez, Gebze, Aliağa ve İskenderun'da sanayi sektörünün; Kemer, Kuşadası, Çeşme ve Marmaris gibi ilçelerde ise turizm sektörünün oldukça gelişmiş olduğu görülmektedir.

Sıralamanın bölgeler itibarıyla değerlendirmesi yapılacak olursa, en gelişmiş ilçelerin Marmara bölgesinde bulunduğu, bu bölgeyi sırasıyla Ege, Akdeniz, İç Anadolu, Karadeniz, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nin takip ettiği görülmektedir. Altıncı dereceden gelişmiş ilçeler ağırlıklı olarak, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'ndeki ilçelerden oluşmaktadır. Bu grupta Marmara ve Ege Bölgelerinden ilçe bulunmamaktadır. Diğer yandan, Orta Karadeniz ve Orta Anadolu Bölgeleri'nin bazı ilçeleri de bu grupta yer almaktadır.

Frey Raporu¹³ göstermiştir ki, bölgeler arası farklılıklar gerçekte sert çizgiler halinde ortaya çıkmaktadır. Özellikle bugün GAP alanına giren Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Türkiye ortalamasının (1/3) oranında gerisindedir. Frey'in tespitine göre sadece demokrasinin temelini teşkil eden vatandaşların oya katılma oranı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Türkiye ortalamasından yüksek olmuştur (Türkdoğan, 2009:311).

¹³ Frederick W. Frey, Regional Variations in Rural Turkey, Report No:4, 1966.

Tablo 19: Adıyaman'ın ve Bazı İlçelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması¹⁴

872 İlçe Arasında Gelişmişlik Sıralaması	İl	İlçe	Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Endeksi	Gelişmişlik Grubu
1	Bursa	Büyükşehir	7,95333	1
2	Adana	Büyükşehir	5,71564	1
3	Kocaeli	Körfez	5,07532	1
175	Adıyaman	Merkez	0,57604	3
408	Adıyaman	Gölbaşı	-0,16573	3
549	Adıyaman	Besni	-0,40959	4
617	Adıyaman	Çelikhan	-0,54032	4
652	Adıyaman	Samsat	-0,59949	4
656	Adıyaman	Kahta	-0,61547	5
685	Adıyaman	Tut	-0,65274	5
845	Adıyaman	Sincik	-1,38337	6
858	Adıyaman	Gerger	-1,46753	6
870	Van	Çaldıran	-1,62954	6
871	Bitlis	Mutki	-1,63985	6
872	Van	Bahçesaray	-2,01076	6

Kaynak: DPT, İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, 2004.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın 2004 yılında yapmış olduğu İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması'na göre 872 ilçe sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesini yansıttığı var sayılan ve gelişmişliğin neden ve/veya sonucu olarak ortaya çıkan çok sayıda gösterge arasından tutarlı ve güvenilir olduğu saptanan çeşitli değişkenler (demografik göstergeler, istihdam olanakları, eğitim, sağlık, tarım göstergeleri ve mali göstergeler) aracılığıyla sıralanmıştır. Tablo incelendiğinde gelişmiş ilçe sıralamasında ilk sıralarda sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi 7,95333 olan Bursa Büyükşehir ve sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi 5,71564 olan Adana Büyükşehir yer almaktadır. Bunları gelişmiş sanayisi ve istihdam olanakları ile sosyo-

¹⁴ İstanbul Büyükşehir, Ankara Büyükşehir ve İzmir Büyükşehir gelişmiş merkezler kabul edilmiş, araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır

ekonomik gelişmişlik endeksi 5,07532 olan Kocaeli Körfez takip etmektedir. Anılan her üç ilçe birinci derecede gelişmiş ilçeler grubunda yer almaktadır.

175. sırada ve 3. derecede gelişmiş ilçeler grubunda yer alan Adıyaman merkez ilçenin sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi 0,57604 olarak hesaplanmıştır. Bunu 408. sırada ve 3. derecede gelişmiş ilçeler grubunda yer alan sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi -0,16573 olan Gölbaşı takip etmektedir. 872 ilçe arasında 858. sırada ve 6. derecede gelişmiş ilçeler grubunda yer alan sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi -1,46753 olan Gerger Adıyaman sıralamasında en son sırada yer almaktadır. 872. ilçe olarak listenin sonunda sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi -2,01076 olan ve 6. derecede gelişmiş ilçeler grubunda yer alan Van'ın Bahçesaray ilçesi gelmektedir.

Tablo 19'dan anlaşılacağı üzere, Adıyaman merkez ilçe dahil diğer ilçelerin sosyo ekonomik gelişmişlik düzeyi düşüktür. Gaziantep, Adıyaman ve Kilis illerini kapsayan TRC1 Bölge Kalkınma Ajansı verilerine göre Adıyaman ve Kilis, Gaziantep'in sahip olduğu gelişmişliği yakalayamamıştır. Adıyaman'ın iş olanakları diğer şehirlerle karşılaştırıldığında sınırlı kalmaktadır.

Bölgenin Türkiye'deki rolü üzerinde durulduğunda öne çıkan konuların sanayi ve ticaret olduğu görülmektedir. TRC1 Bölgesi Türkiye toplam ihracatının % 2,96'sını oluştururken, toplam ithalatının % 1,55'ini, dış ticaret hacminin ise % 2,14'ünü oluşturmaktadır. Bölge illeri içinde Gaziantep, sadece TRC1 Bölgesi'nin değil Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en gelişmiş ili olarak göze çarpmaktadır. Gaziantep, gelişmiş ticaret ve sanayi yapısı ile Türkiye'de ön sıralarda yer almaktadır. 173 ülke ile ticaret yapmakta olan il, en çok ihracat yapan iller arasında 6., en çok ithalat yapan iller arasında ise 7. sırada yer almaktadır. Gaziantep'in ihracat yaptığı ülke sayısı 2009 yılı sonu itibarıyla 158'e ulaşmıştır. Lüksemburg, Bolivya, Bahamalar, Papua Yeni Gine'nin de içinde yer aldığı yeni ülkeler 2009 yılında ihracat yapılan ülkeler arasında yer almıştır. Fiji, Kamboçya, Zimbabwe gibi ülkelere ise

2008 yılında ihracat yapılmasına rağmen, bu ülkeler 2009 yılında listeye girememiştir. İhracat yapılan ülkelere bakıldığında TRC1 Bölgesi'nin oldukça geniş bir yelpazede dünya pazarlarıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Bu yelpazenin geniş olmasını sağlayan tek il Gaziantep'tir. Bölgedeki diğer illere bakıldığı zaman, Gaziantep'in sahip olduğu gelişmişliği yakalayamadıkları, Adıyaman ve Kilis'in özellikle sanayi ve ticaretle gelişmemiş oldukları görülmektedir (İKA, 2010-2013:36-37).

Mayıs 2003'te yapılan "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması"na göre, Gaziantep 81 il arasında 20., Adıyaman 65., Kilis ise 54. sırada yer almaktadır. Ekonomi ve Dış Politikalar Araştırma Merkezi tarafından yapılan "Türkiye İçin Rekabet Çalışması"nda, Gaziantep 55.1'lik endeks değeri ile 32., Kilis 39.5'lik endeks değeri ile 61. ve Adıyaman 32.1'lik endeks değeri ile 68. sırada yer almıştır. Ekonomik Etkinlik ve Canlılık Endeks verilerine göre Gaziantep 17., Adıyaman 53. ve Kilis 59. sırada bulunmaktadır (İKA, 2010-2013:35).

Bölge illerinin dış ticaret verileri incelendiğinde, 2009 yılında Gaziantep'in toplam ihracatının 2.952.488.000 dolar, toplam ithalatının 2.127.308.000 dolar; Adıyaman'ın toplam ihracatının 58.091.000 dolar, ithalatının 33.323.000 dolar; Kilis'in toplam ihracatının 16.456.000 dolar, ithalatının ise 25.840.000 dolar olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bölgenin toplam 3.027.035.000 dolar olan ihracat değeri, Türkiye toplam ihracatının % 2,96'sını oluştururken, bölgenin toplam 2.186.471.000 dolar olan ithalat değeri Türkiye toplam ithalatının % 1,55'ini oluşturmaktadır. İthalat ve ihracat rakamlarının toplamı olan dış ticaret hacmi ise 2009 yılı için 5.213.506.000 dolar olup, TRC1 Bölgesi, Türkiye dış ticaret hacminin % 2,14'ünü oluşturmaktadır (İKA, 2010-2013:18).

Adıyaman merkezde 1, Besni, Gölbaşı ve Kahta'da 1'er olmak üzere toplam 4 adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. TRC1 bölgesinde yer alan işletmelerin % 99'u Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme'lerden (KOBİ) oluşmaktadır. Gaziantep, 64.390 KOBİ ile Türkiye genelinde 10. sırada;

Adıyaman, 16.754 adet KOBİ ile Türkiye genelinde 42. sırada; Kilis ise 4.703 adet KOBİ ile Türkiye genelinde 77. sırada yer almaktadır (İKA, 2010-2013:18).

2000 yılına göre il bazında aktif nüfusun % 55'ini erkekler, % 58'ini kadınlar oluşturmaktadır. Ancak bu nüfusun içinde üretime katılmayan öğrenci, emekli, işsiz, geliri olup da çalışmayan ve iş arayan nüfusu çıkarmak gerekir. Nüfusun işgücüne katılma payı, gerek Adıyaman il merkezinde, gerekse ilçelerin genelinde düşüktür. Ancak kırsal alanda, nüfusun üretime katılma payının yüksek olmasından dolayı, il bazında yüksek değeri yakalamıştır (Alpaydın, 2010:290).

Tablo 20: Adıyaman'ın Türkiye Geneliyle Kıyaslamalı İş Gücü Verileri (2010)

İş Gücü Verileri (2010) (%)	Türkiye	Adıyaman	Türkiye Sıralaması
İşsizlik Oranı	11,9	10,2	44
İşgücüne Katılma Oranı	48,8	40,8	74
İstihdam Oranı	43,0	36,6	72

Kaynak:TÜİK, Temel İşgücü Göstergeleri, 2010.

www.ika.org.tr/bolgemiz-sayfa.asp?Sayfald=32 (16.12.2012).

TÜİK'in 2010 yılı il bazında temel işgücü göstergeleri araştırmasında, Türkiye'nin işgücüne katılma oranı % 48,8, Adıyaman'ın işgücüne katılma oranı % 40,8'dir. Türkiye'nin istihdam oranı % 43,0'dır. Adıyaman'ın istihdam oranı (% 36,6), işgücüne katılma oranında olduğu gibi Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Adıyaman'ın işsizlik ortalamasında bakıldığında Türkiye ortalamasından % 1,7 daha düşük olmuştur

Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu (URAK) tarafından yapılan "İller Arası Rekabetçilik Endeksi" çalışmalarında Türkiye'deki 81 ilin rekabetçilik düzeyi belirlenmiştir. 2007-2008 çalışmasında Adıyaman

Türkiye'nin en rekabetçi 63. ili olurken; bu sıra 2008-2009 ve 2009-2010 çalışmalarında bir sayı artarak 64. sıraya gerilemiştir (URAK, 2009-2010:13). “İller Arası Rekabetçilik Endeksi” 2009-2010 çalışmasında Adıyaman’a komşu illerin rekabet edebilirlik potansiyeli daha yüksek olmuştur. Örneğin, Gaziantep’in genel endeks sırası¹⁵ 10 olurken, Malatya’nın genel endeks sırası 28, Diyarbakır’ın genel endeks sırası 32, Kahramanmaraş’ın genel endeks sırası 34 ve Şanlıurfa’nın genel endeks sırası 39 olarak gösterilmiştir.

Adıyaman, Gaziantep ile aynı Bölge Kalkınma Ajansı’na dahil olmasına rağmen Gaziantep ile arasında büyük bir ekonomik fark vardır. Gaziantep kadar olmasa da, Adıyaman ile diğer komşu iller arasında da ekonomik farklılıklar önemli boyutlara ulaşmaktadır.

Ekonomi ve Dış Politikalar Araştırma Merkezi tarafından yapılan “Türkiye İçin Rekabet Çalışması”nda ise, Gaziantep 55.1’lik endeks değeri ile 32., Adıyaman 32.1’lik endeks değeri ile 68. ve Kilis 39.5’lik endeks değeri ile 61. sırada yer almıştır. Ekonomik Etkinlik ve Canlılık Endeks verilerine göre Gaziantep 17., Adıyaman 53. ve Kilis 59. sırada bulunmaktadır (İKA, 2010-2013:35).

Verilerden de anlaşılacağı üzere Adıyaman kendisine komşu illerin çok gerisinde kalmaktadır. Bu durum, Adıyaman’ın komşu illerle kıyaslandığında daha az ulaşım ağının oluşu ve gerek yerli gerekse yabancı yatırımların Adıyaman’a civar illerden daha az yapılıyor olmasıyla açıklanabilir. 2007-2010 yılı verilerinden hareketle yatırımın yapılması durumunda Adıyaman ekonomisinin kısa sürede canlanacağı da söylenebilir.

¹⁵ Genel endeksin belirlenmesinde; Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi, Erişilebilirlik, Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik, Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli başlıkları altında dört alt endeks kullanılmıştır. Gaziantep Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik endeksinde 6. sırada, Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli endeksinde 8. sırada yer alarak TRC1 Bölgesi’nde ön plana çıkmıştır (İKA, 2010-2013:35).

Tablo 21: Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Endeksi

İller	2007-2008	2008-2009	2009-2010
İstanbul	1	1	1
Ankara	2	2	2
İzmir	3	3	3
Kocaeli	4	4	4
Bursa	5	5	5
Adıyaman	61	61	61

Kaynak: URAK; İllerarası Rekabetçilik Endeksi, 2009-2010, s.42.

İllerarası Rekabetçilik Endeksi kapsamında, 10 değişken bazda değerlendirmenin yapıldığı bu alt endekste, önceki senelerde olduğu gibi üç büyük şehrin ilk üç sırayı paylaştığı görülmektedir. İstanbul'un en rekabetçi il olduğu sıralamada, Ankara 2., İzmir 3. sırada yer almaktadır. İzmir'i sırasıyla, Kocaeli ve Bursa izlerken 61. sırada yer alan Adıyaman'ın üç yıl boyunca sırasını koruduğu saptanmıştır. Adıyaman ticaret becerisini, üretim potansiyelini koruyabilen ve geliştirebilen bir il olması için yeni yatırımlara ihtiyaç duymaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YOKSULLUĞUN AZALTILMASINDA KAMU KURUMLARI VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

3.1. KENTSEL YOKSULLUĞUN ÇÖZÜMÜNDE YASAL BOYUT

Yoksullukla daha etkin bir mücadelede yasal düzenlemelerin varlığı büyük önem taşımaktadır. Yoksullukla mücadeleyi kendine görev bilen bir devlet, vatandaşlarının refah içinde yaşaması için bunu sistematik bir şekle dönüştürmelidir. Sosyal devlet vasfının bir gereği olarak vatandaşların ihtiyaçlarının karşılanması yanında, adil gelir dağılımının ve fırsat eşitliğinin sağlanması da gerekmektedir.

Sosyal devlet kavramı oldukça eski bir kavramdır. Bu kavram genel olarak vatandaşların sosyal durumlarını iyileştirmeyi, onlara belirli bir yaşam düzeyi sağlamayı, onları sosyal güvenliğe kavuşturmayı kendisi için ödev bilen devlet anlayışıdır (Yılmaz, 2005:61). Sosyal devlet olgusal olarak 20. yüzyılda ortaya çıkmış, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren birçok anayasada düzenlenmiştir. Liberal devlet anlayışına uygun olarak ekonomik ve sosyal hayata müdahale etmeyen bekçi/jandarma devlet, yasa önündeki eşitlik ilkesinin sağlanmasında yetersiz kalmıştır. Sosyal eşitlik arayışlarının bir sonucu olarak bekçi/jandarma devlet, “koruyucu/sosyal refah devleti” şekline dönüşmüştür (Çetin, 2008:128)

Sosyal devletin temel amaçlarından biri toplumu ve bireyleri yoksulluktan kurtararak, içinde bulundukları güvensizlik alanını daraltmak, herkesin kendi kaderine hakim olmasını sağlayacak koşulları ve ortamı hazırlamaktır. Yoksullukla mücadelede temel hedef, herkese insanca yaşaması için gereken minimum gelir düzeyini garanti etmektir (<http://www.canaktan.org/politika/refah-devleti/amaclar.htm>)

Her şeyden önce, yoksullukla mücadelenin yasal dayanağını 1982 Anayasası'nın 2. maddesi oluşturmaktadır. Bu maddede "Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devletidir" denilerek; güçsüzleri güçlüler karşısında korumayı, sosyal adalet ve toplumsal dengeyi sağlamayı, toplumda yoksul ve muhtaç insanlara devletçe yardım edilerek onlara insan onuruna yaraşır asgarî yaşam düzeyi temin etmeyi amaçlamaktadır.

Sosyal devlet olmanın bir gereği sosyal politika belirlemektir. Çeşitlilik gösteren sosyal politika hedefleri şu başlıklar halinde sıralanabilir (Kleinman, 2011:161-162):

- Hayat döngüsü içinde yeniden dağıtım
- Haneler arasında zenginden fakire, sermayeden emeğe yeniden dağıtım
- Refah arzı eksikliği ile sonuçlanacak dışsallıkları düzeltme
- Gruplar arası sosyal barışı ya da uyumu pekiştirme
- Emeklilik, işsizlik ve maluliyet destekleri gibi sosyal koruma tedbirleri
- Aile ve çocuğa dönük politikalar
- Sosyal bakım
- Yoksulluğa ve sosyal içermeye yönelik politikalar
- Kentsel politikalar
- Fırsat eşitliğinden yana, ayrımcılığa karşı politikalar
- Sağlık, eğitim, konut ve kişisel sosyal hizmetlerin sağlanması

Burada dikkat edilmesi gereken nokta sosyal politikaların bütünleşik olarak paket halinde sunulması gereğidir. Bu paket sağlık, emeklilik, eğitim ve barınma haklarının işteki konumdan ve prim ödemelerinden bağımsız olarak, herkesin yasal hakkı olduğu, herkesin toplu ulaşım hizmetlerinden yararlanabildiği, sadaka niteliğindeki düzensiz ayni yardımların değil, düzenli ve nakdi bir asgari gelir desteğinin bir vatandaşlık hakkı olarak kabul gördüğü, çalışma koşullarının yasayla düzenlendiği bir toplumla hayata geçirilebilir (Buğra, 2011:264). İyi bir politika belirlenmesinde şüphesiz kamu görevlilerinin istekleri, yetenekleri ve teknik altyapının varlığıyla da yakından

ilgilidir. Bunun için kamu politikası uygulama makamındaki kamu görevlileri çevrelerindeki değişime uyum sağlayabilen ve değişen şartlara bağlı olarak kendilerini sürekli yenileyebilen örgütsel sistemler kurmak için uğraşmalıdır. Böyle bir adım ise yeterli derecede teknik ve örgütsel kapasiteye sahip sosyo-teknik sistemler kurma adına yeni politika anlayışlarının gelişmesini ve yatırımları gerektirmektedir (Çelik, 2010:231). Özellikle yoksulluğun asgariye indirilmesi amacıyla yardım veri tabanları başta olmak üzere diğer teknik sistemler kurum ve kuruluşlarda aktif olarak işletilerek zaman zaman paylaşılmalıdır.

3.1.1. 1982 Anayasası

1982 Anayasası'nın 2. maddesinde "Cumhuriyetin niteliklerinden biri de sosyal devlet ilkesidir" ifadesi yer almaktadır. Özellikle 20. yüzyılda Batı demokrasilerinde ortaya çıkmış olan sosyal devlet veya refah devleti kavramı, devletin sosyal barışı, sosyal adaleti sağlamak amacıyla sosyo-ekonomik hataya aktif müdahalesini meşru ve gerekli gören bir anlayışı ifade eder (Özbudun, 2009:79).

Sosyal devletin temel amaçlarından biri, herkese insan haysiyetine yakışır asgari bir hayat düzeyi sağlamaktır. Bunun yolları arasında, herkese çalışma imkanının sağlanması, çalışan herkese insanca yaşayabilmesini mümkün kılacak adaletli bir ücret ödenmesi ve çalışamayacak durumda olanların ise çeşitli sosyal güvenlik tedbirleriyle korunması yer almaktadır (Özbudun, 2009:82).

Kişinin yaşamını idame ettirmesi ve yaşam koşullarını iyileştirmesi en tabii hakkıdır. Nitekim 1982 Anayasası'nın 17. maddesinde bu durum "Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir" şeklinde ifade edilmektedir. Yaşama hakkı insanların en temel hakkı olduğundan, hiçbir birey karnını doyuramama sorunuyla karşı karşıya bırakılamaz. Bu sorunu çözmek öncelikli olarak devletin görevidir.

Korunmasız grupların varlığı (kadınlar, engelliler, çocuklar, yaşlılar vb.) bir yoksulluk nedeni sayılabilir. Bu grupların korunması toplumsal adaletin sağlanması açısından önemlidir. 1982 Anayasası'nın Ailenin Korunması ve Çocuk Haklarına ilişkin 41. maddesinde devletin, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması tedbirlerini alacağından, her türlü istismara ve şiddete karşı ise çocukların korunacağından bahsetmektedir.

55. madde, devletin, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alacağından söz ederken; 60. madde sosyal güvenlik hakkını düzenlemektedir. Devlet sosyal güvencesi olmayanların korunmasına yönelik güvenlik tedbirleri alır ve teşkilatı kurar denilmektedir. 61. madde ise yaşlıların, engellilerin, korunmaya muhtaç çocukların korunması ve kollanmasını içermektedir.

1982 Anayasası'nda yoksullukla mücadelede ve yoksullara yönelik tedbirlerin alınması hususlarında önemli düzenlemeler yer almaktadır. Devlet sosyal adaletin ve sosyal güvenin sağlanması ve herkes için insan haysiyetine yaraşır asgari bir hayat düzeyini gerçekleştirme konusunda kendisine görevler yüklemiştir. Bunun için de gelir dağılımını düzenlemesinin ve ekonomik hayata müdahale etmesinin gerekliliği açıktır.

3.1.2. 5393 Sayılı Belediye Kanunu

2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre belediyeler "belde sakinlerinin yerel müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişileri" olarak tanımlanmaktadır. Belediye Kanunu'nda yoksullukla mücadeleye yönelik hizmetler, yerel ve müşterek nitelikli hizmetler olarak değerlendirilmektedir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun "Hemşehri Hukuku" başlıklı 13. maddesine göre, "herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir ve belediye

yönetiminin yardımlarından yararlanma haklarına sahiptir" denilmektedir. Aynı Kanun'un 14. maddesine göre belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla; sosyal hizmet ve yardım ile meslek ve beceri kazandırma hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar ve gıda bankacılığı yapabilir. Hizmet sunumunda özürlü, yaşlı, düşkün ve dar gelirli durumuna uygun yöntemler uygulanır.

Kanun'un belediye başkanının görev ve yetkilerini düzenleyen 38. maddesine göre belediye başkanı, bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özürlülere yönelik hizmetleri yürütmek ve özürlüler merkezini oluşturmakla görevlidir. Kanun'un 60. maddesinde belediyenin giderleri arasında dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürlülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar yer almaktadır.

Kanun'un 76. maddesi, sosyal yardımlaşma ve dayanışma ilkesini hayata geçirmeye çalışan kent konseyine, faaliyetlerini etkili ve verimli bir şekilde yerine getirebilmesi için belediyenin vereceği desteğe değinmektedir. Kanun'un 77. maddesi ise, belediyeler; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürlülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular hükmü getirerek yönetişim ilkesine de atıf yapmaktadır.

Türkiye'de en etkili yerel yönetim birimi olan belediyelerin, yoksulluk sorununu daha aktif bir şekilde çözmeleri yönünde önemli yasal düzenlemeler vardır. 5393 sayılı Kanun'un birçok maddesinde açık bir şekilde ihtiyaç sahibi insanlara yönelik hizmet alanı belirlenmiştir. Kanun'da belediyelerin yaşlılara, çocuklara, kadınlara, engelli ve dar gelirli vatandaşlara, eğitim, sağlık, spor, çevre ve sosyo-kültürel vb. birçok alanda hizmet etme yükümlülüğü getirilmiştir.

3.1.3. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu

Büyükşehir belediyesi, en az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; idarî ve malî özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisini ifade eder (m. 3).

Büyükşehir belediyesinin görev yetki ve sorumluluklarını düzenleyen 7. maddede korunmaya muhtaç kesimleri oluşturan yaşlılara, engellilere kadınlara, gençlere ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak belediyenin görevleri arasında sayılmıştır. Aynı maddede bu hizmetlerin yürütülmesi sırasında sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapmanın önemi vurgulanmaktadır. Aynı şekilde, yukarıda sayılan görev ve sorumlulukların yerine getirilmesi ilçe ve ilk kademe belediyeleri için de geçerlidir.

5216 sayılı Kanun'da büyükşehir belediyesinin görev ve sorumlulukları sıralanırken İl Özel İdaresi ve Belediye Kanunu'ndaki gibi 'dar gelirli', 'muhtaç' ya da 'yoksul' kelimelerinin kullanılmadığı, yerine daha geniş kapsama sahip 'sosyal ve kültürel hizmetler' ifadesinin kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Kanun'un büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkilerini düzenleyen 18. maddesinde (18/m) belediye başkanı, bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özürllülerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere özürllü merkezleri oluşturmakla görevlendirilmiştir.

Diğer belediyelerde olduğu gibi büyükşehir belediyesinin giderleri arasında dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürllülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar (m. 24/j) bulunmaktadır.

3.1.4. 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu

İl özel İdaresi bulunduğu il sınırları içerisinde yaşayan il halkının ortak nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan hem idari, hem de mali özerkliği bulunan kamu tüzel kişiliğini ifade etmektedir.

İl Özel İdaresi Kanunu'yla, il özel idarelerine sağlık, tarım, sanayi, gençlik, spor gibi alanlarda verilen görev ve sorumlulukların yanında; sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları (m. 6/a.) yapma yetki ve görevi verilmiştir.

İl özel idaresi hizmetlerinde, belediyelerde olduğu gibi hizmetin yerelliği esas alınmıştır. Buna göre hizmetler, vatandaşa en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle ivedilikle yerine getirilir. İlgili Kanun'un 6. maddesinde özürlü, yaşlı, düşkün ve dar gelirli durumuna uygun hizmet uygulanır denilmektedir. Hizmetlerin mahalli idareler ve kamu kuruluşları arasında bütünlük ve uyum içerisinde yürütülmesine yönelik koordinasyon faaliyetinin ise o ilin valisi tarafından sağlanacağı belirtilmektedir.

Vali, yoksullukla mücadelede ve yoksullara yardım konusunda yetkili kılınmış, istemesi halinde il özel idaresi bütçesinden yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanabileceği belirtilmiştir (m. 30/n). Ayrıca Kanun'un "Mali Hükümler ve Cezalar" başlığını taşıyan beşinci kısımdaki 43. maddenin h bendine göre yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürlülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar il özel idaresi giderleri arasında sayılmıştır.

3.1.5. 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu

3294 sayılı Kanun'un, dayanağını Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Türkiye Cumhuriyetisosyal bir hukuk devletidir" ilkesi oluşturmaktadır. Bu Kanun'un amacı birinci maddede ifade edildiği üzere; "fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal

adaleti pekiştirici tedbirler olarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir”.

2. maddede Kanun'un kapsamı belirtilmektedir. Buna göre “fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan, kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkanı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişiler bu Kanun kapsamı içindedir.” Daha sonra, “sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir alan özürlülerin, tedavi giderleri ile fonksiyon kazandırıcı ortopedik ve diğer yardımcı araç ve gereçlerin kurumlarca karşılanamayan kısmı bu Kanun kapsamındadır” ifadesi eklenmiştir.

Engelli bireyler, yoksulluğa düşme tehlikesi yüksek grupların başında gelmektedir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'nun çalışma usul ve esaslarını düzenleyen 5. madde engellilerin topluma kazandırılması yönünde önemli bir yasal dayanak oluşturmaktadır. Anılan maddeye göre “özürlülerin topluma uyumunu kolaylaştıracak her türlü ortopedik ve diğer yardımcı araç ve gereçlerin standartlara uygun olarak teminini dikkate almak suretiyle, özürlülere yönelik destek programlarına ilişkin usul ve esaslar ayrı bir yönetmelikle tespit edilir” ifadesi yer almaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'nda toplanan kaynağın ülke çapında ihtiyaç sahibi vatandaşlara nakdi ve ayni olarak dağıtmak ve Kanun'un amacına uygun faaliyet ve çalışmalarda bulunmak üzere her il ve ilçede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (m. 7) kurulmuştur. Görüldüğü üzere vakfın tüm ülke genelinde faaliyet gösteren yaygın bir örgütlenme ağı vardır.

3.1.6. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu

2828 sayılı Kanun'un amacı birinci maddede, “korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, özürlü, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemek” şeklinde tanımlanmıştır.

İlgili Kanun'un 3. maddesinde Sosyal Hizmetler, Korunmaya Muhtaç Çocuk, Özürlü, Bakıma Muhtaç Özürlü ve Muhtaç Yaşlı kavramları açıklanmaktadır. Buna göre:

Sosyal Hizmetler: Kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözülmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür.

Korunmaya Muhtaç Çocuk: Beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup, ana veya babasız, ana ve babasız; ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan; ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen; ana veya babası tarafından ihmal edilip, fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu ifade etmektedir.

Özürlü: Doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olup; korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişiyi ifade eder.

Bakıma Muhtaç Özürlü: Özürlülük sınıflandırmasına göre resmî sağlık kurulu raporu ile ağır özürlü olduğu belgelendirenlerden, günlük

hayatın alışılmış, tekrar eden gereklerini önemli ölçüde yerine getirememesi nedeniyle hayatını başkasının yardımı ve bakımı olmadan devam ettiremeyecek derecede düşkün olan kişidir.

Muhtaç Yaşlı: Sosyal veya ekonomik yönden yoksunluk içinde olup korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç yaşlı statüsündeki kişi muhtaç yaşlı olarak tanımlanmaktadır.

Sosyal hizmetlere ilişkin genel esasları düzenleyen 4. madde sosyal hizmetlerin uygulanmasında, korunmaya muhtaç çocuğa, muhtaç engelliye ve muhtaç yaşlıya öncelik tanınmaktadır. Ayrıca sosyal hizmetlerin yürütülmesi ve sunulmasında sınıf, ırk, dil, din, mezhep veya bölge farklılığı gözetilemez, hizmet talebinin hizmet arzından fazla olması halinde öncelikler, muhtaç olma derecesi, başvuru veya tespit sırası esas alınarak belirlenir (m. 4/d) denilmek suretiyle eşitlik ilkesine vurgu yapılmaktadır.

Muhtaç, özürlü ve yaşlıların hayatlarını sağlık, huzur ve güven içinde sürdürmesi, muhtaç özürliülerin toplum içinde kendi kendilerini idare edebilecek ve üretken hale gelebilecek şekilde bakım ve rehabilitasyonlarının yapılması, bunlardan tedavisi mümkün olmayanların sürekli bakım altına alınması amacıyla gerekli her türlü tertip ve tedbir alınır (m. 4/l).

Görüldüğü üzere 2828 sayılı Sosyal Hizmet Kanunu toplumun korunmaya muhtaç kesimlerine yönelik önemli düzenlemeler içermektedir. Korunmaya, bakıma, yardıma muhtaç aile, çocuk, özürlü ve yaşlılar ile sosyal hizmete muhtaç diğer kişilerin tespit edilmesi ve bunlara yönelik tedbirlerin alınması kurumun görevidir. Bu görevi yerine getirirken kamu kurumları ve STK'lar ile işbirliği içerisinde halkın gönüllü katkısı ve katılımı da sağlanarak yürütüleceğini düzenlemektedir.

3.1.7. 442 Sayılı Köy Kanunu

442 sayılı Köy Kanunu, cumhuriyetin ilk yıllarında çıkartılmış olup günümüz gereksinimlerini karşılamanın gerisinde kalmaktadır. Bununla birlikte yoksullukla mücadele önemli hükümleri barındıran Köy Kanunu'nda köylüler arasındaki yardımlaşma ve dayanışma görevi olarak belirtilmiştir. Kanun'da birçok konu ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.

Genel olarak bakıldığında köy sakinleri arasında topyekun bir sorumluluk ve dayanışma istenmektedir. Konuya mutlak yoksulluk açısından bakıldığında, kişilerin meslek edindirilmesi, çalışması suretiyle üretmesi amaçlanmakta bu sayede karnını doyuramama riski en aza indirilmektedir. Konuya insani yoksulluk açısından bakıldığında, genel anlamda köy sakinlerinin yaşadıkları ortamın bütün yönleriyle (yol, su, temizlik, kanalizasyon, eğitim vs.) iyileştirilmesine Kanun'da genişçe yer verilmiştir. Zorunlu ve isteğe bağlı işler olarak ikiye ayrılan bu görevler yoksullar için de önemli düzenlemeler barındırmaktadır.

Köyün mecburi işlerinin düzenlendiği 13. madde insan onuruna yaraşır bir yaşam için birçok önemli düzenlemeyi içermektedir. Bunlar; içme suyunun temiz tutulması, kanalizasyon yapılması, insan yaşam alanının ahırlardan ayrı tutulması, yeşillendirme ve ağaç dikme çalışmalarının yapılması, köyde meydana gelebilecek salgın ve bulaşıcı hastalıklar için hükümete haber vermek suretiyle tedbir alınması vs. sıralanmıştır. Bunun yanında öksüzlerin korunması için tarla, bağ ve bahçelerinin imece yoluyla sürülmesi, harmanlarının hasat edilmesi köyün mecburi işleri arasında sayılmıştır.

Köylünün isteğe bağlı işlerini düzenleyen 14. madde, köylünün berber, ayakkabıcı, nalbant, demirci, arabacı, kalaycı gibi meslek sahibi olması suretiyle üretime katılmasını amaçlamaktadır. Bunun yanında yemek yedirmek, para ile öksüzlere, köydeki ihtiyaç sahibi yoksullara yardım etmek, kimsesiz çocukları sünnet ettirmek ve kızları evlendirmek, kaza ile yanan veya yıkılan yoksul evleri köy yardımı ile yapmak gibi yoksullara doğrudan

yardım yapılmasına ilişkin günün şartlarına göre önemli düzenlemeleri barındırmaktadır.

3.2. YOKSULLUĞUN AZALTILMASINDA SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI

Yoksulluk, kökeni itibariyle eski ve o derece yaygın olmasına karşın, uzun sayılabilecek bir zaman boyunca devlet ya da hükümetler, sorunu doğrudan çözmeye yönelik etkin kurumsal ve istikrarlı bir mücadeleye girişmemiştir-girişememiştir. Türkiye’de yoksulluk probleminin çözümü için kurumsal ve bütüncül mücadele yolunda ilk adımlar önemli bir gecikmeyle, 1980’lerin ortalarında başlayabilmiştir. Bu tarihten önce hükümetler sınırlı bir kesimi ilgilendiren ve sosyal hizmet adıyla ifade edilen birtakım hizmetleri hayata geçirmekle yetinmiştir. 1986 yılında ise devleti bir fiil yoksulluk sorunu karşısında harekete geçirecek “Fon” kurulmuştur (Demirhan ve Kartal, 2011:136). Böylece devlet kendisine yasayla bir görev yüklemiştir. Bu görev yoksul insanlara yardım etmek, sosyal adaleti sağlamak ve gelir dağılımının adilane yapılmasını sağlamak vb. şekillerde tezahür etmiştir.

3.2.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) 14.06.1986 tarihinde yürürlüğe giren 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile kurulmuştur. Kurulduğu tarihten 09.12.2004 tarihine kadar Fon'un idari işleri Başbakanlığa bağlı bir birim olarak faaliyet gösteren Fon Genel Sekreterliği eliyle yürütülmüştür. 01.12.2004 tarihinde kabul edilen, 09.12.2004 tarihinde de Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunla Fon Genel Sekreterliği, Başbakanlığa bağlı bir Genel Müdürlük olarak teşkilatlandırılmış, böylece Fon idaresi bu tarihte kurumsal bir yapıya kavuşmuştur.

Fon'un kuruluş amacı yasanın 1. maddesinde, “hiçbir sosyal güvenlik ve yardım kurumunun el uzatmadığı kişilere kamu vicdanını rahatlatmak ve devletin itibarını artırmak için yardım etmek” olarak tanımlanmıştır. Kuruluştaki Fon'dan yararlanmak bir “vatandaşlık hakkı” olarak görülmüştür (Sozan, 2004:95). Türkiye'ye yönelik dış göç dalgası yasada değişiklik yapılması ve kapsamın genişletilmesini zorunlu hale getirmiştir. 3582/1 sayılı Yasa'nın getirdiği ‘gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek’ şeklindeki değişiklikle mültecilere de Fon idaresinden yardım yapılmasının önü açılmış oldu.

1991 yılından itibaren yoksulların Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fon'u tarafından yapılan yardımlardan faydalanabilmeleri için şu ilkeler benimsenmiştir (Sozan, 2004:96):

- a. Hiçbir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmamak,
- b. Herhangi bir yardım kuruluşundan yardım almamak,
- c. Muhtaç durumda olmak ve bunu ispatlamak,
- d. Türkiye'ye kabul edilmiş ve/veya gelmiş olmak,

e. Terörle mücadeleden zarar görmüş olmak (4131 sayılı yasayla 1995 yılından itibaren terörle mücadeleden dolayı köyleri boşaltılan ailelerin çocuklarının öğrenim masraflarının karşılanması ve üniversite öğrencilerine de öğrenim sürelerinde burs verilmesinin yanında, terörle mücadele sürecinde yaralananların tedavilerinin ve uğradıkları zararların SYDT Fonu'ndan karşılanması kararlaştırılmıştır),

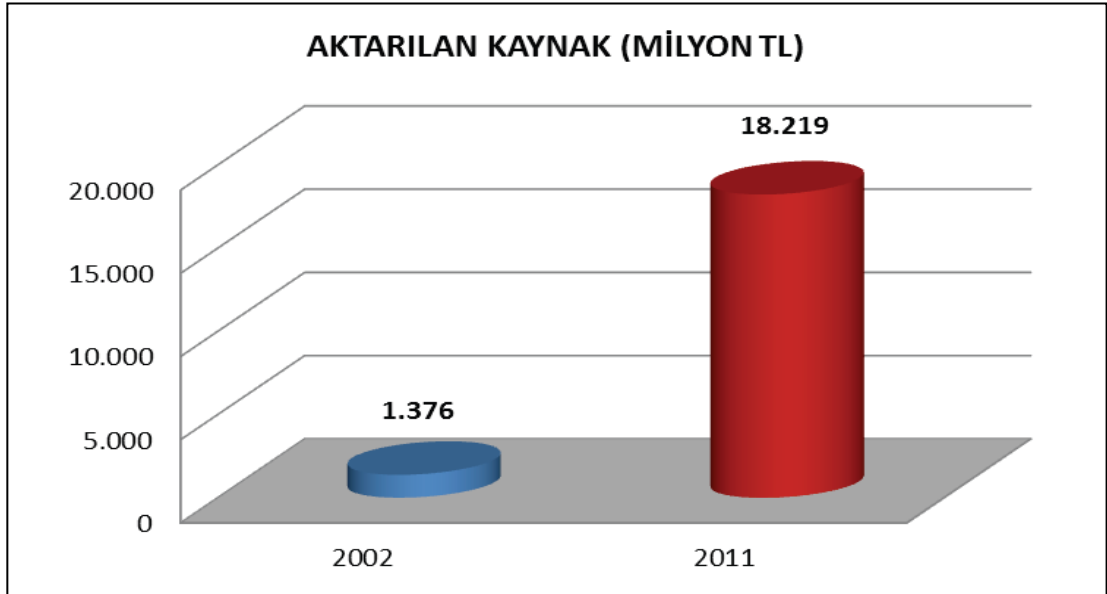
f. 1996 yılında 95/7750 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla doğal afet nedeniyle hayatını kaybeden, sakat kalan ve fiilen oturduğu konutları veya kullandıkları işyerleri hasar görenlere yardım yapılması kararlaştırılmıştır (Sozan, 2004:96).

3.2.2. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün taşradaki faaliyetleri Türkiye çapında 81 il ve 973 ilçede, her ilde vali ve her ilçede kaymakam başkanlığında oluşturulmuş Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla yürütülmektedir. Böylece bu vakıflar, devlet ile yoksul vatandaşlar arasında sosyal yardımların doğrudan, etkili bir şekilde ve en kısa sürede vatandaşa ulaştırılması açısından bir köprü görevi görmektedirler. (www.sosyalyardimlar.gov.tr/tr/html/514/SYDV_lerin+Yapisi). Her il ve ilçede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'nın kurulmasıyla hizmet yerel nitelikte hızlı ve esnek bir yapıda sunulabilmektedir. Hem bu sayede hedef kitle olan muhtaçlara en yakın noktadan yardım yapma olanağı doğmuştur.

633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısı altında faaliyet gösteren Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, sosyal yardım faaliyetlerini Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynaklarını kullanarak, ülke genelindeki tüm il ve ilçelerde bulunan 973 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı aracılığıyla yürütmektedir.

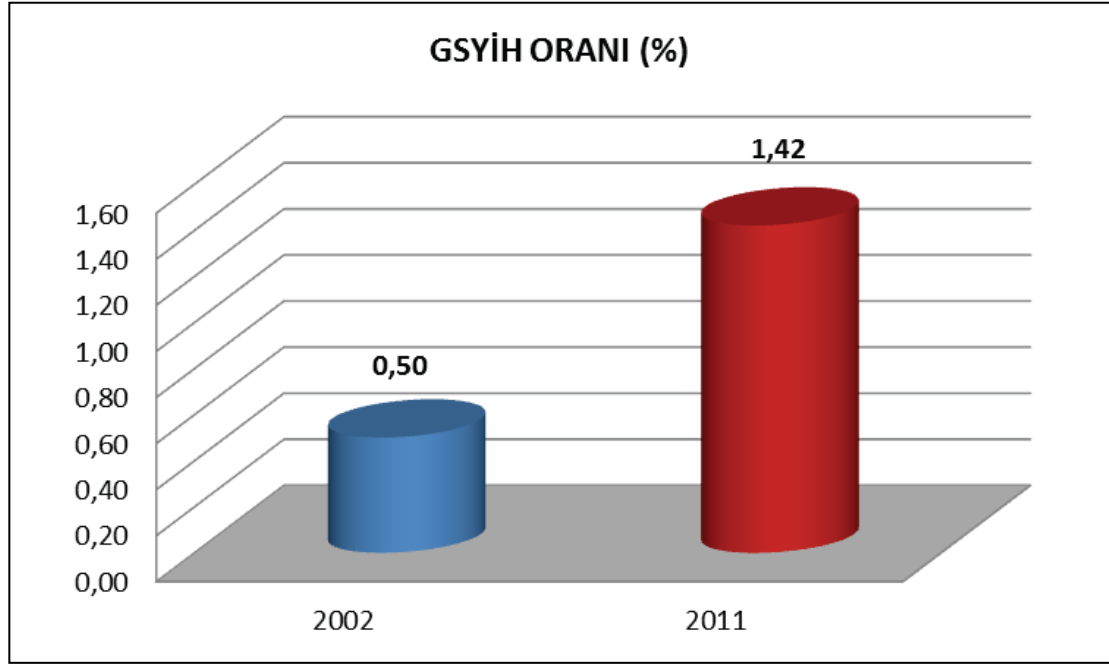
Grafik 10: Türkiye'de 2002 ve 2011 Yıllarında Sosyal Yardımlara Aktarılan Kaynak Miktarı (Milyon TL)

Kaynak: Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, Haziran 2012, s.17.

Türkiye'de sosyal yardımlara bütçeden aktarılan para 2002 yılında 1.376 Milyon Türk Lirası iken; aktarılan kaynak miktarında büyük bir artış sağlanarak bu miktar 2011 yılında 18.219 Milyon Türk Lirası'na ulaşmıştır. Sosyal yardım havuzuna aktarılan paraların artması daha fazla yoksul insana yardım anlamına geldiğinden önem taşımaktadır.

Grafik 11: Türkiye'de 2002 ve 2011 Yıllarında Sosyal Yardımlara Aktarılan Kaynak Miktarının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya (GSYİH) Oranı (%)

Kaynak: Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, Haziran 2012, s.17.

Türkiye'de 2002 ve 2011 yıllarında bütçeden aktarılan sosyal yardım miktarlarının GSYİH içindeki payını gösteren grafiğe baktığımızda 2002 yılında sosyal yardımların GSYİH içindeki oranı % 0,50'dir. 2011 yılında ise bu oran % 1,42'ye yükselmiştir.

2011 yılında sosyal yardım veren kurumlar tarafından aktarılan kaynak tutarları incelendiğinde kaynakların büyük bir bölümünün sırasıyla, Sağlık Bakanlığı Yeşilkart harcamaları, Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü 2022 Ödemeleri ve Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan yardımlar kapsamında aktarıldığı görülmektedir (Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, 2012:18).

Tablo 22: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Gelir-Gider Durumu

Yıllar	Gelirler (TL)	Giderler (TL)
2003-2011	15.339.917.376	14.950.193.416
2011	2.745.185.930	2.633.395.491
2012 Mart	1.450.415.606	1.526.227.980

Kaynak: Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, Haziran, 2012, s.21.

Tablo'dan hareketle 2003-2011 yılları arasında Fon'un gelirleri 15.339.917.376 TL iken, bunun 14.950.193.416'sı (% 97,45) gider olarak harcanmıştır. 2011 yılında Fon'un geliri 2.745.185.930 TL, giderleri ise 2.633.395.491 TL olmuştur. 2012 yılı Mart ayında daha az gelir, daha fazla giderle 75.812.374 TL açık oluşmuştur.

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından; Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu kaynağı kullanılarak, 3294 sayılı Kanun kapsamında yer alan vatandaşlara yönelik çeşitli sosyal yardım programları uygulanmaktadır. Sosyal Yardım İstatistikleri Bültenine göre (2012), yapılan sosyal yardımlar beş ana kalemden oluşmaktadır.

a. Aile Yardımları: Gıda yardımları, yakacak yardımları, barınma yardımları

b. Eğitim Yardımları: Eğitim materyali yardımı, şartlı eğitim yardımı, öğle yemeği yardımı, yüksek öğrenim bursları, ücretsiz kitap yardımı, öğrenci taşıma, barınma ve iaae yardımı, özörlü öğrencileri okullarına ücretsiz taşıma projesi

c. Sağlık Yardımları: Tedavi destekleri, şartlı sağlık yardımı

d. Özörlü İhtiyaç Yardımları: 3294 sayılı Kanun kapsamındaki yoksul özörlü vatandaşların topluma uyumunu kolaylaştıracak her türlü araç gereç ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yürütölen bir sosyal yardım programıdır.

e. Özel Amaçlı Yardımlar: Aşevleri, afet ve terörden zarar görenlere yönelik yardımlar

3.2.3. Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

Türkiye genelinde olduğu gibi Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı da Kanun'daki haliyle, "fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan, kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan (2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkındaki Kanun'a göre aylık alan kişiler dahil) vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkanı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişilere yardım etmek ve sosyal adaleti pekiştirici tedbirler almak suretiyle, gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak ve sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmek üzere" faaliyetlerini yürütmektedir.

Tablo 23:Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın 2005-2010 Yılları Arasında Amaca Yönelik Yardımların Dağılımı

Yardım Türü	Yıllar					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Yiyecek Yardımı (Ayni)	3.544,98	4.278,00	9.010,00	423.792,00	457.708,74	711.919,00
Yakacak Yardımı (Ayni/Ton)	10.000	9.000	9.900	10.890	12.500	12.750
Eğitim Yardımı (Nakdi)	256.850,00	298.450,00	408.800,00	759.965,00	1.607.620,00	390.203,00
Eğitim Yardımı (Ayni)	22.810,97	3.838,00	10.775,00	59.272,00	51.362,04	209.629,00
Sağlık Yardımı (Nakdi)	276.230,00	221.945,00	271.305,00	362.796,61	444.465,00	510.772,00
Ortopedi Yardımı (Ayni)	119.622,04	90.154,62	127.779,06	160.712,46	237.624,65	263.801,28
Periyodik Yardım (Nakdi)	359.895,00	874.437,00	1.026.518,00	837.070,00	866.121,00	1.894.991,26
Periyodik Yardım (Ayni)	1.308,00	-	512,35	3.208,00	4.415,29	-
Gıda Yardımları (Nakdi)	285.400,00	223.700,00	490.200,00	829.050,00	1.208.085,00	--
Aşevi Gideri	293.058,17	279.050,00	292.593,30	370.073,59	353.682,80	361.219,84

Kaynak: Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Faaliyet Raporları, 2005-2010.

Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın 2005-2010 yılları arasında yapmış olduğu amaca yönelik yardımların dağılımına baktığımızda aynı yiyecek yardım miktarında diğer birçok yardım kaleminde olduğu gibi düzenli bir artış olmuştur. 2005 yılında 3.544.98 olan yardım miktarı 2009 yılında 457.708,74 iken, 2010 yılında 711.919,00'a ulaşmıştır. Nakdi gıda yardımlarına baktığımızda 2005 yılında 285.400,00 TL'den, 2006 yılında 223.700,00 TL'ye düşmüştür. Ancak 2007 ve diğer yıllarda artan yardım miktarı 2010 yılında 1.208.085,00 TL olarak kayda geçmiştir. Aşevi yardımları da dalgalı bir seyir izlemiştir. 2005 yılında 293,058,17 TL olan aşevi yardımı, 2006'da 279.050,00 TL, 2007'de 292.593,30 TL, 2008'de 370.073,59 TL, 2009'da 353.682,80 TL ve yardımlar 7.537,01 TL artarak 2010 yılında 361.219,84 TL'ye ulaşmıştır.

Yakacak yardımları vakfın önemli yardım kalemlerinden biridir. Türkiye genelinde olduğu gibi Adıyaman'da da birçok yoksul insan bu yardımlardan faydalanmaktadır. 2005 yılında 10.000 ton aynı yakacak yardımı yapan vakıf, 2006 yılında 9.000 ton, 2007 yılında 9.900 ton, 2008 yılında 10.890 ton, 2009

yılında 12.500 ton ve 2010 yılında 12.750 ton olmak üzere toplam 65.040 ton yakacak yardımı yoksul insanlara ulaştırılmıştır.

Nakdi olarak yapılan eğitim yardımlarında baktığımızda 2005'te 256.850,00 TL vakıf bütçesinden yardım yapılmıştır. 2009 yılında 1.607.620,00 TL'ye ulaşan yardım miktarı, 2010 yılında 390.203,00 TL'ye düşmüştür. Aynı olarak yapılan eğitim yardımlarında dalgalanmalar görülmektedir. Örneğin 2005 yılında yapılan aynı eğitim yardımı 22.810,97 TL iken, 2006 yılında yapılan yardım miktarında büyük bir azalma olmuştur. 2007 yılında 10.775,00 TL olan aynı yardım miktarı 2010 yılında 209.629,00 TL'ye yükselmiştir.

2005 yılında yapılan periyodik nakdi yardım miktarı 359.895,00 TL iken, 2006 yılında 874.437,00 TL olmuştur. Genel olarak artan periyodik nakdi yardım miktarı 2010 yılında 1.894.991,26 TL olmuştur. Aynı şekilde vakıf tarafından periyodik aynı yardımlar da yapılmaktadır. 2005 yılında yapılan periyodik aynı yardım miktarı 1.308,00 TL, 2008 yılında 3.208,00 TL ve 2009 yılında artan yardım miktarı 4.415,29 TL olarak gerçekleşmiştir.

Vakıf tarafından yapılan bir diğer yardım kalemini sağlık yardımları oluşturmaktadır. Anılan yıllar arasında sağlık yardımlarında genel olarak artış olmuştur. 2005 yılında yapılan nakdi sağlık yardımı 276.230,00 TL iken, 2006 yılında bu rakam 221.945,00 TL'ye gerilemiştir. 2010 yılına gelindiğinde 510.772,00 TL nakdi sağlık yardımı yapılmıştır.

Aynı ortopedi yardımlarına baktığımızda 2005 yılında aynı ortopedi yardım miktarı 119.622,04 TL, 2006 yılında 90.154,62 TL, 2007 yılında 127.779,06 TL, 2008 yılında 160.712,46 TL, 2009 yılında 237.624,65 TL iken 2010 yılında 263.801,28 TL aynı ortopedi yardımı yapılmıştır.

Tablo 24: Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın 2005-2010 Yılları Arasında Gelir-Gider Dağılımı

Yıllar	Gelir Toplamı	Amaca Yönelik Gider	Oran %	Genel Yönetim Gideri	Oran %	Gelir-Gider Farkı
2005	3.829.506,38	3.349.421,01	87	480.085,37	13	--
2006	4.287.357,18	3.735.123,01	91	368.073,28	9	184.160,89
2007	5.651.753,01	4.608.742,33	93	348.411,87	7	694.598,81
2008	7.865.022,94	7.094.021,65	94	448.784,00	6	322.217,23
2009	7.022.073,16	5.840.882,58	92	497.343,92	8	683.846,66
2010	7.730.011,26	8.381.808,22	95	465.421,72	5	1.117.218,68
Toplam	36.385.723,93	33.009.998,80	93	2.608.120,16	7	3.002.042,27

Kaynak: Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Faaliyet Raporları, 2005-2010.

Tablo Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın 2005-2010 yılları arasında gelir-gider dağılımını göstermektedir. 2005 yılında 3.829.506,38 TL olan gelirin, 3.349.421,01'i amaca yönelik gider, 480.085,37 TL'si genel yönetim gideri olmak üzere, % 100 oranında harcama yapılmıştır. Vakfın gelirleri büyük oranda amaca yönelik gider olarak kullanılmıştır. Örneğin 2005 yılında amaca yönelik gider oranı % 87 iken, 2006'da % 91, 2007'de % 93, 2008'de % 94, 2009'da % 92 ve 2010'da % 95 olmuştur. 2010 yılında toplam gelir miktarı 7.730.011,26 TL, toplam gider miktarı genel yönetim gideri dahil 8.847.229,94 TL gerçekleşmiştir.

Tablo 25: Amaca Yönelik Yardımların Kişi Sayısı İtibariyle Dağılımı (2005-2007)

Yardım Türü	Yıllar		
	2005	2006	2007
Yiyecek Yardımı (Ayni)	30	-	150
Eğitim Yardımı (Nakdi)	5533	6040	5290
Sağlık Yardımı (Nakdi)	2467	2586	3161
Ortopedi Yardımı (Ayni)	145	143	191
Periyodik Yardım (Nakdi)	3436	6015	4766

Kaynak: Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Faaliyet Raporları, 2005-2010.

2005-2007 yılları arasında amaca yönelik yardımların kişi sayısı itibariyle dağılımı gösteren tabloya baktığımızda yardım yapılan kişi sayılarının yıllar itibariyle arttığını ve azaldığını söyleyebiliriz. 2005 yılında ayni yiyecek yardımı yapılan 30 kişi varken, 2007 yılında 150 kişiye bu yardım yapılmıştır. 2005 yılında nakdi eğitim yardımı yapılan 5533 kişi varken, 2006 yılında 6040 kişi ve 2007 yılında 5290 kişi olmak üzere toplam 16.863 yoksul öğrenciye nakdi eğitim yardımı ulaştırılmıştır. Diğer yardım kalemlerinde olduğu gibi ayni ortopedi yardımı ve nakdi periyodik yardım yapılan kişi sayılarında 2005-2007 yılları arasında hem artış hem azalış olmuştur.

Tablo 26: 2011 Yılında SYDTF Bütçesinden Adıyaman SYDV'ye Sosyal Yardım Kapsamında Yapılan Transferlerin Dağılımı

Transfer Türü	Miktar (TL)
Periyodik	8.133.300,00
Sağlık	5.469.105,00
Mesleki Eğitim ve İstihdama Yönelik Proje	1.054.917,00
Eğitim	13.021.930,75
Aile Destek	1.949.341,00
Sosyal ve Özel Amaçlı	585.000,00
Vakıflara Diğer	62.600,00
Kasdep	1.220.000,00
Gelir Getirici Projeler	1.929.495,00
Genel	33.425.688,75

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2011 Yılı Faaliyet Raporu, s. 167.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu bütçesinden 2011 yılında, Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na aktarılan sosyal yardım transfer türlerine baktığımızda, eğitim transferi 13.021.930,75 TL ile ilk sırada yer almaktadır. Periyodik transferler 8.133.300,00 TL ile ikinci sırada gelmektedir. Sağlık transferi 5.469.105,00 TL gelir getirici projeler 1.929.495,00 TL, aile destek transferleri 1.949.341,00 TL'dir. Bunun yanında mesleki eğitim ve istihdama yönelik proje transferleri, sosyal ve özel amaçlı transferler, Kasdep transferleri de ilgili transfer türlerindendir. 2011 yılında Fon'dan aktarılan en az para ise 62.600,00 TL ile 'vakıflara diğer' transfer türüdür. 2011 yılında Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na aktarılan toplam sosyal yardım miktarı 33.425.688,75 TL olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 27: 2011 Yılı İçerisinde SYDTF Bütçesinden SYD Vakıflarına Sosyal Yardım Kapsamında Yapılan Transferlerin Bölgesel Bazda Dağılımı

Bölgeler	Miktar (TL)
Doğu Anadolu	409.814.322,83
Güneydoğu Anadolu	404.767.306,94
İç Anadolu	256.512.520,43
Marmara	215.947.560,58
Akdeniz	195.942.251,77
Karadeniz	194.374.353,90
Ege	159.815.103,03
Genel Toplam	1.837.173.419,48

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2011 Yılı Faaliyet Raporu, s. 165.

Tabloda, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan 2011 yılında Türkiye genelinde bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına aktarılan sosyal yardım transferlerinin bölgeler itibariyle dağılımı görülmektedir. Doğu Anadolu Bölgesi 409.814.322,83 TL ile en fazla sosyal yardım transferi alan bölge olmuştur. Adıyaman ilinin de içinde bulunduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne ise 404.767.306,94 TL sosyal yardım transferi yapılmıştır. Özellikle Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri¹⁶ geri kalmış ve desteklenmeye en fazla ihtiyaç duyulan bölgelerdir. Dolayısıyla bu bölgelere aktarılan sosyal yardım miktarının daha fazla olması yukarıdaki bilgiyi doğrulamaktadır.

¹⁶ Doğu ve Güneydoğu Anadolu üzerinde yapılan araştırmalar özellikle DPT'nin kurulmasıyla ağırlık kazanmıştır. DPT bünyesinde yabancı uzman olarak incelemeler yürüten Frederick W. Frey, 1966 yılında hazırladığı raporda doğunun kapalı, geri kalmış yapısını beş temel unsurla açıklamıştır. Bunlar;

- Yoksulluk,
- Dış dünyayla kısmen alakanın kesilmiş, yalnızlık içinde olunması,
- Hareketsizlik,
- Okur-yazarlık oranının düşük oluşu ve
- Tevekküle dayalı kaderci bir dünya görüşünün hakim olmasıdır (Türkdoğan, 2009:311-312).

Diğer bölgelere aktarılan sosyal yardım transferleri olarak, İç Anadolu Bölgesine 256.512.520,43 TL, Marmara Bölgesine 215.947.560,58 TL, Akdeniz Bölgesine 195.942.251,77 TL ve Karadeniz Bölgesine 194.374.353,90 TL para Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan aktarılmıştır. En az para aktarımının yapıldığı bölge 159.815.103,03 TL ile Ege Bölgesi olmuştur. 2011 yılında Fon bütçesinden 7 bölgeye aktarılan toplam sosyal transfer miktarı 1.837.173.419,48 TL'dir.

3.3. YOKSULLUĞUN AZALTILMASINDA AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 08.06.2011 tarih ve 27958 sayılı Resmi Gazete'nin mükerrer sayısında yayımlanan, 633 sayılı "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile kuruldu.

3.3.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Bakanlığın kurulmasıyla, daha önce Başbakanlığa bağlı olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ile Sosyal Güvenlik Kurumu Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü faaliyetlerinin yürütülmesi görevi de bakanlığa verilmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 1982 Anayasası'nın ikinci maddesinde ifade edilen "Türkiye Cumhuriyeti....sosyal bir hukuk devletidir" hükmüne istinaden toplumun korunmaya muhtaç kesimlerine ve yoksullara yönelik gerekli tedbir ve faaliyetleri daha etkin yapabilmek üzere bakanlık merkez teşkilatının yanında taşra teşkilatlarında da hizmet vermektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı misyonunu "birey, aile ve toplum refahını arttırmak amacıyla dezavantajlı kesimler öncelikli olmak üzere tüm toplumu hedefleyen katılımcı anlayışla, adil ve arz odaklı bütüncül sosyal politikalar üretmek, uygulamak ve izlemek" olarak belirlemiştir (<http://www.aile.gov.tr/tr/html/212/Misyonumuz/>).

Sosyal politika¹⁷ toplumsal risklerin kamusal idaresi demektir. İnsanlar yoksulluk, evsizlik, fiziksel engellilik, şiddet ve ani ölüm ile karşılaşmaktadır. (Andersen, 2011:39). Burada kamu idarelerine, başta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na büyük sorumluluk düşmektedir. Bakanlık, misyonunda belirttiği üzere, bütüncül sosyal politikalar ortaya koymak suretiyle başta dezavantajlı kesimlerden biri olan yoksulların toplum refahını arttırmak amacıyla korunması, (bunu yaparken yoksulların sosyal yönü ihmal edilmemeli, onlara sadece karınları doyurulacak bir birey olarak bakılmamalıdır. Yani yoksullar maddi olduğu kadar manevi olarak da doyurulmalıdır) bunun yanında engellilere, şiddete maruz kalanlara, çeşitli sebeplerle işini kaybedenlere dönük politikalara da ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı vizyonunu "Türkiye'nin 2023'e doğru tarihsel yürüyüşünde, mutlu birey ve güçlü ailelerden oluşan müreffeh bir toplum için, zamanın ruhunu yakalayan, değişimi yönetebilen ve buna yönelik dönüşümü gerçekleştiren, sosyal riskleri önleyici sosyal politikalar geliştiren ve uygulayan bir bakanlık olmak" şeklinde ifade etmektedir (<http://www.aile.gov.tr/tr/html/213/Vizyonumuz/>). Vizyonda, mutlu bireyden yola çıkarak müreffeh toplum oluşturma amacı görülmektedir. Bunun için de gerekli sosyal politikalar geliştirilmesine ve uygulanmasına vurgu yapılmaktadır.

¹⁷ Sosyal politika çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. **Dar anlamda sosyal politika** "ekonomik bakımdan bağımlı ve güçsüz insanları sermayeye karşı korumak, sömürülmesini önlemek için devletin müdahalesi ile sınıflar arasında uyum ve denge sağlayıcı önlemlerin alınması" olarak tanımlanmaktadır. **Geniş anlamda sosyal politika** ise "toplumda çıkarları çatışan işçi ve işverenleri uzlaştırmaktan öte, toplumsal düzende rahatsızlık veren tüm çatışmalarla ilgilenen" politika olarak tanımlanmaktadır (Serdar, 2012:3-4).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı özellikle Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü gibi toplumda korunmaya muhtaç kesimlere yönelik doğrudan hizmet vermek üzere kurulan birimlerin yanında; Özel Kalem Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Bilgi İşlem Daire Başkanlığı, Denetim Hizmetleri Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği, Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği vs. birçok birimden oluşmaktadır.

3.3.2. Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü

Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının taşra teşkilatı olarak görev yapmaktadır.

Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, misyonunu "köklü devlet tecrübemiz, engin kültür ve medeniyet birikimimiz, evrensel hukuk ilkeleri, ulusal plan ve politikalar ile sosyal değişim ve gelişim çerçevesinde, vizyonumuzu gerçekleştirmek" olarak belirlemiştir. Müdürlük vizyonunu ise "ülkemizi; hayallerini gerçeğe, mutluluğunu yüzüne, sesini kürsüye taşıyabilen çocukları olan, rol model bir ülke haline getirmek" şeklinde ifade etmektedir (www.adiyamanaile.gov.tr/icerik/7-hakkimizda.html).

Adıyaman Aile ve Sosyal Bakanlığı aklın ve bilimin rehberliğinde hareket etmek üzere yol haritası olarak aşağıdaki ilkeleri belirlemiştir (www.adiyamanaile.gov.tr/icerik/7-hakkimizda.html):

- İnsan haklarına, çocuk haklarına, evrensel hukuk ilkelerine ve mevzuata bağlı kalmak,
- Çocuğun yüksek yararı çerçevesinde; milli ve manevi değerleri gözeterek bilimsel veriye dayalı sürdürülebilir hizmet vermek,
- Tarafsız, şeffaf, adil ve hesap verebilir olmak,
- İşbirliğine açık olmak,
- Teknolojik imkanlardan etkin yararlanmak,

- Hizmet sunumunda gelişimi, değişimi, toplam kaliteyi ve memnuniyeti esas almak,
- Performans odaklı yönetim sergilemek.

Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nün hedeflerine baktığımızda, (www.adiyamanaile.gov.tr/icerik/7-hakkimizda.html) çocukların korunmasına ve geliştirilmesine önem verildiği görülmektedir. Örneğin, çocukların aile sıcaklığına en yakın ortamda bakımlarının sağlanabilmesi için, evlat edindirme hizmetleri, koruyucu aile hizmetleri ve çocuk aile hizmetlerinden faydalandırılmaları esas alınmıştır. Bunların yanında çocuklarla ilgili diğer hedefler şunlardır:

- Suça karışmış ya da kendilerine karşı suç işlenmiş çocukların topluma kazandırılmasının sağlanması için yeni hizmet modelleri oluşturmak,
- Çocuğa yönelik her türlü istismarı engellemek,
- Çocuğa hizmet veren tüm paydaşlarla işbirliği içerisinde hizmetleri sunmak ve çocuğa sunulacak hizmetlerin entegre olarak tek noktadan verilmesini sağlamak,
- Vizyona uygun Çocuk Strateji Belgesi'ni oluşturarak uygulamaya geçirmek,
- Alo Çocuk Hattı'nı oluşturmak,
- Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocukları sokaktan çekerek, onları rehabilite etmek suretiyle topluma yeniden kazandırmak,
- Çocuk dostu kentlerin, mekânların ve kurumların oluşturulmasını sağlamak,
- Çocuğa karşı şiddetin önlenmesine yönelik toplumsal bilinç ve duyarlılığı artırıcı aktivitelerde bulunmak,
- Çocuk işçiliğinin sonlandırılmasına yönelik ilgili tüm sektörlerle etkin işbirliği yapmak,
- Çocuk ticaretini ve kaçakçılığını önlemeye yönelik çalışmalarda ilgili kurumlarla işbirliği yapmak,

- Koruma ve bakım altındaki çocuklara yönelik olumlu bir kamuoyu oluşturmak,
- Çocukların işe yerleştirilmesini sağlamak için düzenlenen 2828 sayılı Kanun'un Ek 1. maddesini, çocukların akademik başarısını artırıcı yönde revize etmek.

Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ayrıca;

- Projeler geliştirerek, Genel Müdürlüğe ilave kaynaklar kazandırmayı, ulusal ve uluslararası imkanları bu alanda etkin kullanmayı,
- Kurum hizmetlerine gönüllü katılım noktasında kamuoyu duyarlılığının artırılmasını,
- Medya duyarlılığını artırıcı çalışmaları teşvik etmeyi,
- Personele ihtisas eğitimi verilerek uzmanlaşmalarını sağlamayı kendine hedef olarak belirlemiştir.

Tablo 28: Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Sosyal Hizmet Durumu

Sosyal Hizmet Durumu	
13-18 Yaş Grubu Altında Bulunan Çocuk Sayısı	25
7-12 Yaş grubu Altında Bulunan Çocuk Yuvası Sayısı	3
7-12 Yaş Grubu Altında Bulunan Zihinsel Özürlü Çocuk Sayısı	-
İl Geneli Rehabilitasyon Sayısı	1
Evde Bakımı Yapılan Aile Sayısı	4352
2012 Mart Ayı Sonu Ayni-Nakdi Yardım Miktarı (TL)	249.365.41

Kaynak: www.adiyaman.gov.tr/default_B0.aspx?content=1038 (14.12.2012)

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nün 02.04.2012 tarih ve B.17,0.SÇE.4.02.00.00-104,99/940 sayılı yazısı.

Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen sosyal hizmet durumunu gösteren tabloya baktığımızda, 13-18 yaş grubunda bulunan 25 çocuk koruma altında tutulmaktadır. Müdürlüğe bağlı 3 çocuk yuvasında, 7-12 yaş grubundaki kimsesiz çocuklar

barınmaktadır. Adıyaman genelinde 1 adet rehabilitasyon merkezi bulunmaktadır. 4352 aile evde bakım hizmetinden faydalanmıştır. 2012 Mart ayı sonu itibariyle yapılan ayni-nakdi yardım miktarı 249.365,41 TL olmuştur.

3.4. YOKSULLUĞUN AZALTILMASINDA BELEDİYELER

Türkiye'de il özel idareleri, belediyeler ve köyler olmak üzere üç kademeli bir yerel yönetim sistemi mevcuttur. Bu sistemin işleyişi yani yerel yönetimlerin kuruluşu, organları, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esasları çeşitli mevzuatlarda düzenlenmiştir (Akıllı, 2010:12, Eryılmaz, 2010:139). Belediyeler yerel yönetim sistemi içerisinde etkin bir konuma sahiptir. Gerek örgütlenme ağının ülke çapında yaygın olması, gerekse mevzuat açısından önemli yetkilerle donatılmış olması belediyeleri yoksullukla mücadelede bir adım öne çıkarmaktadır.

Yoksullukla mücadelede belediyelerin sosyal politikalarının başında sosyal yardımlar gelmektedir. Sosyal yardım kapsamında belediyeler en fazla gıda, giyecek ve nakit yardımında bulunmaktadır. Ayrıca huzurevi, kadın koruma evi, özürölüler merkezi vb. sosyal hizmetlerin yanında eğitim, sağlık ve konut hizmetleri de belediyelerin sosyal politikaları arasında yer almaktadır (Aydın, 2008:152). Yoksullukla mücadelede sosyal belediyecilik önemli bir araç olmaktadır. Sosyal belediyecilik uygulamalarından olan sosyal yardımlar, gıda/giyim bankası uygulaması, mikro kredi uygulaması, sosyal dayanışma merkezi uygulaması, meslek ve beceri kazandırma uygulamasına ağırlık verilmelidir.

3.4.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Yerel Yönetimler

Ülke sınırlarının büyüklüğüne ve yerleşim bölgelerinin dağılımına göre farklı büyüklüklerde olmakla birlikte, her ülke açısından toplumsal ihtiyaçların giderilmesi devletin vazgeçilmez görevlerinden birisini oluşturmaktadır. Yerel

nitelikteki bu hizmetlerin ortaya çıkması ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır (Akdoğan, 2009:403).

Türkiye, köklü bir yerel yönetim geleneğine sahip değildir. Bizdeki yerel yönetimlerin güçsüzlüğü, Batı'da olduğu gibi böyle bir tarihi temelden yoksun oluşuna bağlanabilir. Batı demokrasilerinde yerel yönetimler, 12. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar uzanan tarihi gelişmenin ürünüdür. Merkezi hükümet karşısında, bir bölgenin ya da bir kentin, mali-idari alanda özerklik elde edip güçlenmesiyle Batı'da yerel yönetimler ortaya çıkmıştır (Eryılmaz, 2010:184). Dolayısıyla, her ülkenin yerel yönetimleri, o ülkenin tarihi süreç içerisinde ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve diğer faktörlerin etkisiyle belirlenmekte ve gelişim göstermektedir (Parlak, 2011:856).

İdari ve siyasi tarihimizde, siyasi-idari otoritenin birliğini, bütünlüğünü korumak, güçlendirmek yönünde hakim bir görüş ve uygulama söz konusu olmuştur. Bu nedenle "muhalafet"e pek hoşgörü ile bakılmamıştır. Meşru bir muhalafet kavramı, Tanzimat'a kadar Osmanlı devlet yönetiminde yoktur (Eryılmaz, 2010:184). Dolayısıyla modern anlamda belediye yönetimlerinin ortaya çıkışı, Osmanlı yönetiminin batılılaşma girişimlerinin bir sonucu olarak Tanzimat'la birlikte olmuştur (Gökçe ve Bayrakçı, 2006:99).

İlk belediye İstanbul'da 1856 yılında şehremaneti (şehrin emanet edildiği kurum) adıyla kuruldu. Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Lozan Anlaşması'yla belirlenen sınırları içinde kalan 389 adet şehremaneti (belediye) devraldı (Kavruk, 2009). İstanbul Şehremaneti'nin kurulması iyi bir başlangıç olabilirdi. Sadece İhtisab Nezareti'nin adının değiştirilmesinden ibaret olan İstanbul Şehremaneti modern anlamda kendisinden bekleneni verememiştir. Bunun üzerine akabinde 'İltizam-ı Şehir Komisyonu' kuruldu (Gökçe ve Bayrakçı, 2006:103).

Ardından, yabancı ve gayrimüslimlerin yoğun olarak yaşadığı Beyoğlu ve Galata'da belediye sisteminin kurulmasında fazla bir güçlük çekilmeyeceği düşüncesiyle 1857'de "Altıncı Belediye Dairesi" kurulmuştur (Gökçe ve Bayrakçı, 2006:103). Tüm bu gayretlere rağmen İstanbul'un bütün

semalarında belediye örgütü kurulamamıştır. Bundan sonraki gelişmeler ise I. Meşrutiyet dönemi bağlamında olmuştur. I. Meşrutiyet hareketi ilk yazılı anayasa olan 1876 Anayasa'sını getirerek, bu anayasada belirtildiği üzere belediyelerin özel bir kanunla düzenleneceğini ifade etmiştir. Bu Kanun Osmanlı Parlamentosunun kabul ettiği ilk kanun olan 1877 yılındaki "Dersaadet Belediye Kanunu" dur. Bu Kanun'a göre ise İstanbul yirmi daireye ayrılmış ve Altıncı Daire-i Belediye'nin ayrıcalıkları ortadan kaldırılmıştır (Yörükoğlu, 2009). İlerleyen yıllarda bazı yasal düzenlemeler yapılmış ve belediyeler Cumhuriyet Dönemi'ne taşınmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nin ilk anayasası olan 1924 Anayasası'nın 93. maddesinde "Vilayetler, şehir, kasaba ve köyler hükmi şahsiyetle haizdir" denilerek yerel yönetimlerin tüzel kişiliği kabul edilmiştir (Gökçe ve Bayrakçı, 2006:105). Görüldüğü üzere Tanzimat'tan Cumhuriyet'e, oradan da günümüze kadar geçen süreçte yerel yönetim birimleri çeşitli mevzuatlarda farklı şekillerde ele alınmıştır.

Türkiye'de yerel yönetimlerin başlangıç tarihini köy ve mahalle muhtarlıklarının ilk kuruluşu olarak ele alabiliriz. Köy ve mahalle muhtarlığı uygulamasına, II. Mahmut döneminde, 1829 yılında İstanbul'da başlanmış ve 1833 yılından itibaren tüm ülkeye genelleştirilmiştir. Günümüzde her ikisi de en küçük yerleşim birimlerini oluşturmaktadır. Köy, kamu tüzel kişiliği olan bir yerel yönetim birimi iken, mahalle ise kamu tüzel kişiliği bulunmayan ve daha çok merkezî idare ile ilgili işleri gören, geleneksel ve sosyal kentsel bir birimdir (Kavruk, 2009).

Mahalli idareler¹⁸ kavram olarak; merkezi yönetimin dışında, yerel bir topluluğun ortak bir ihtiyacını karşılamak amacıyla oluşturulan, karar organlarını doğrudan halkın seçtiği, demokratik, özerk bir yönetim kademesi ve bir kamusal örgütlenme modeli olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu bu örgütlenmeler, belli amaçlara ulaşmak ve belli ihtiyaçlara cevap vermek üzere, toplumun tarihsel gelişimine paralel olarak ortaya çıkmışlardır (Tortop vd., 2008:2). Ayrıca yerel hizmetlerin yapılmasında önceliklerin tespiti ve

¹⁸ Yerel yönetim kavramının yanında 'mahalli idareler' kavramı da kullanılmaktadır.

tespit edilen önceliklerin hızlı, verimli ve ucuz bir şekilde yerine getirilmesi bu birimler sayesinde olmaktadır. Bütün bu nedenlerden dolayı hemen hemen her ülkede yönetim sistemi merkezi yönetim ve yerel yönetim arasında paylaşılmıştır (Görün ve Elagöz, 2007:152).

1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu'yla nüfusu 2000 geçen yerlerde belediye kurulabilmesi mümkün olmuştur (Kavruk, 2009). Ancak 2005 yılında kabul edilen 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 4. maddesinde bu şart 5000 olarak değiştirilmiştir. Dolayısıyla günümüzde nüfusu 2000'in altında olan yerler belediye olamamaktadır. 6360 sayılı 'On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun' ile birçok köyün ve belediyenin tüzel kişiliği kaldırılarak ilçeye bağlı mahalle olarak bağlanmıştır.

Bugün Türkiye'de büyük bir belediye örgütlenmesi ülke çapına yayılmış durumdadır. 2011 yılı itibariyle belediye sayı ve türleri Tablo 29'da gösterilmektedir.

Tablo 29: 2011 Yılı İtibariyle Belediyelerin Dağılımı

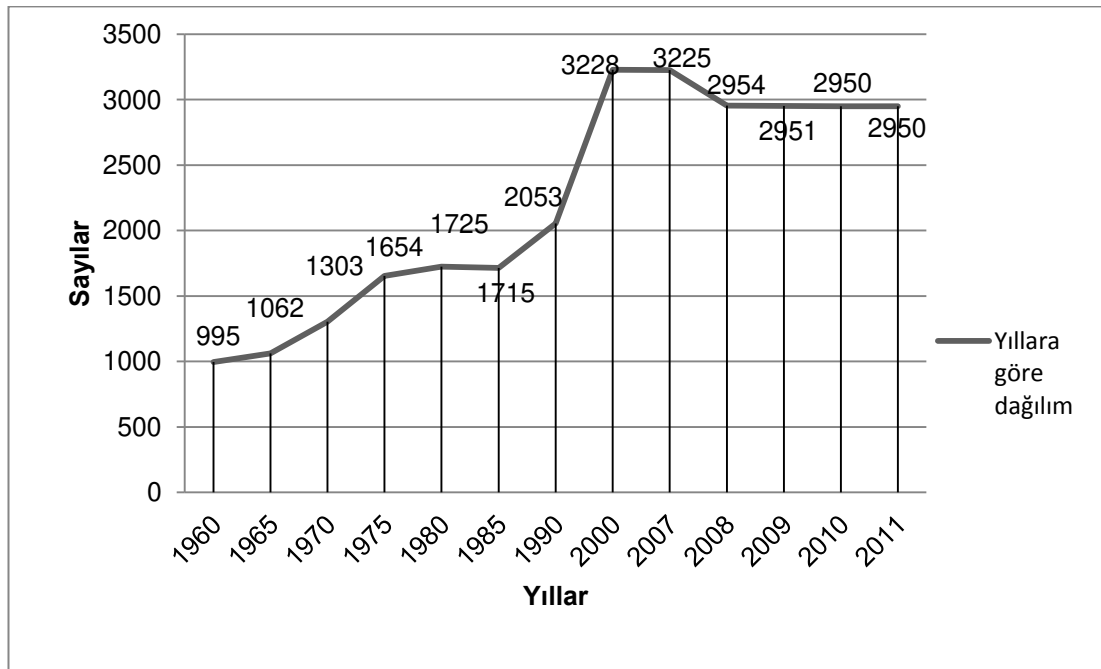
Tür	Sayı	Oran %
Büyükşehir Belediyesi	16	0,5
İl Belediyesi	65	2,2
Büyükşehir İlçe Belediyesi	143	4,9
İlçe Belediyesi	749	25,4
Belde (Kasaba) Belediyesi	1.977	67,0
Toplam	2.950	100,0

Kaynak: http://www.tbb.gov.tr/HD612_genel-istatistik.html (24.12.2012).

Ülkelerin benimsemiş olduğu idari yapılanma ve yönetim yapısına göre değişmekle birlikte, özellikle yerel nitelikteki kamu hizmetlerinin topluma sunulması bakımından yerel yönetim birimlerinin büyük bir önemi vardır

(Akdoğan, 2009:406). 2011 yılında Türkiye genelinde faaliyet gösteren 2.950 belediyenin 16'sını büyükşehir, 65'ini il belediyesi, 143'ünü büyükşehir ilçe belediyesi, 749'unu ilçe belediyesi ve 1.977'sini de belde (kasaba) belediyesi oluşturmaktadır. En büyük belediye örgütlenmesi % 67,0'lık bir oranla belde (kasaba) belediyesidir.

Grafik 12: Yıllara Göre Belediye Sayıları (1960-2011)

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/Gosterge.do?id=58995&metod=IlgiliGosterge> (24.12.2012)

1960-2011 yılları arasında belediye sayılarını gösteren grafiğe bakıldığında, belediye sayılarında büyük bir artış olduğu görülmektedir. 1960 yılında 995 adet belediye varken, bu sayı 2000 yılında gelindiğinde 3228 adet olmuştur. 2011 yılı itibariyle de 2950 adet muhtelif belediye birimi vardır. Ancak 6360 sayılı Kanun'la on üç il daha büyükşehir olmuş, yeni ilçeler kurulmuş ve birçok köy ve belde belediyesinin tüzel kişiliğine son verilerek ilçelere bağlı birer mahalleye dönüştürülmüştür.

3.4.2. Adıyaman Belediyesi

5393 sayılı Kanun'un 3. maddesi belediyeyi tanımlamaktadır. Buna göre belediye, "Belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir."

Belediye kamu yönetimi sözlüğünde "il, ilçe, kasaba, belde vb. yerleşim merkezlerinde temizlik, aydınlatma, su, toplu taşıma ve esnafın denetimi gibi kamu hizmetlerine bakan, başkanı ve üyeleri halk tarafından seçilen, tüzel kişiliği olan örgüt, şehremaneti (Parlak, 2011:63) olarak tanımlanmaktadır.

Adıyaman Belediyesi Türkiye çapında faaliyet gösteren il belediyelerinden birisidir. Belediye, misyonunu "Halkımızın beldecilik anlamında müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, halka en iyi şekilde hizmet etmek, yaşayanlara ve gelecek nesillere modern bir kent hazırlamak" olarak tanımlarken, vizyonunu ise "Şehircilik problemini çözmüş, bugününü mutlu, yarınını umutlu, güler yüzlü çağdaş bir Adıyaman oluşturmak" olarak tanımlamaktadır.

Adıyaman Belediyesi bünyesinde bir belediye başkanlığı, üç belediye başkan yardımcılığı ve yirmi bir müdürlük birimi bulunmaktadır. Bunlar içerisinde Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü yoksullukla mücadelede ön plana çıkmaktadır.

Belediye tarafından toplumun korunmaya muhtaç kesimlerine yönelik yürütülen çalışmalar, onların sosyal yaşama katılmaları açısından önemlidir. Engelliler Koordinasyon Merkezi bu amacı gerçekleştirmek üzere kurulmuştur. Engellilerin sosyal yaşama katılımlarını en üst düzeyde sağlamak amacıyla, "Bayanlar ve Engelliler Çarşısı" açılmıştır. Bunun yanında belediye otobüsü bilet satış noktalarında engelli bireylere çalışma imkanı verilmiştir. Bu sayede engelli bireyler bir yandan sosyal yaşama katılırken öbür taraftan aile ekonomilerine katkıda bulunmaktadır. Yine

Engelliler Koordinasyon Merkezi bünyesinde faaliyet gösteren Adıyaman Zihinsel Engelli Aileleri Derneği (AZED) ile ortak yürütülen "Takı Tasarım Projesi" sayesinde engelli aile bireyleri, bu proje ile takı tasarımı konusunda hem eğitilmekte hem de bu bireylerin bir iş sahibi olmaları için çalışılmaktadır (<http://www.adiyaman.bel.tr/projeler/detay.aspx?SectionID=%2fmp%2b7BGdp3xhKT8kKoFaOg%3d%3d&ContentID=kG8y5EReXLuX7YB7w8m0gg%3d%3d#!prettyPhoto>).

Adıyaman Belediyesi'nin sosyal belediyecilik anlamında 20.000,00 TL maliyetle oluşturduğu "Yardım Merkezi Projesi" kapsamında ihtiyaç sahibi yoksul ailelere çeşitli yardımlar yapılmaktadır. 1 Ağustos 2004 yılında uygulamaya geçirilen projenin amacı, "evlerde bulunan, ihtiyaç fazlası kullanılabilecek malzemelerin evlerden alınıp, hazır hale getirilerek yardımlaşma geleneğine uygun bir şekilde, (bir marketten alışveriş yapar gibi) ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması" olarak belirlenmiştir. Birçok hayırseverin ve duyarlı insanın ilgi gösterdiği proje sayesinde başta giyecek olmak üzere, battaniye, mobilya, elektronik ev aletleri ve ilaç yardımları yoksul ailelere ulaştırılmaktadır. Bu süreçte 7.251 yoksula 32.750 adet giyim, 716 yoksula 2.550 adet ilaç yardımı yapılmış, 445 ihtiyaç sahibinin muayene isteğine cevap verilmiştir. Bu yardımların etkili bir şekilde yapılabilmesi ve daha çok yoksula ulaştırılabilmesi için toplumsal duyarlılığa daha fazla önem verilmelidir. (<http://www.adiyaman.bel.tr/projeler/detay.aspx?SectionID=6QirLq3EimbJlxw7IDRLow%3d%3d&ContentID=aZUqk7Za6bvgZP47Taastw%3d%3d>).

3.4.3. Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi

Adıyaman Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren TOGEM, 3 Temmuz 2009 tarihinde Adıyaman Belediyesi Meclis kararıyla kurulmuştur. Kurulduğu günden bu güne gıda, yakacak, giyecek, sağlık, barınma, eşya, çeyiz yardımı vb. sosyal yardımlar yapan TOGEM, aynı zamanda çeşitli kurslar, atölyeler açarak özellikle meslek

sahibi olmak isteyen kadınlara ve gençlere bu imkanı sunmaktadır. Bu sayede ihtiyaç sahibi insanlar kendi ayakları üzerinde durabilecekleri bir meslek sahibi olmaktadır.

Bugün Türkiye genelinde 9 adet Toplumsal Gelişim Merkezi faaliyet göstermektedir. Bunlar, Adapazarı TOGEM, Adıyaman TOGEM, Ankara Keçiören TOGEM, Düzce TOGEM, İstanbul TOGEM, Kocaeli TOGEM, Mardin TOGEM, Siirt TOGEM ve Tekirdağ TOGEM'dir (<http://www.togem-istanbul.org/content/t1.asp?PageName=organizasyonsemasi>).

Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi, "ihtiyaç sahibi insanlara bir gün değil her gün yardım ulaştırmayı" kendisine misyon olarak belirlemiştir. Bu sayede hayırseverlerin yaptıkları yardımlar ihtiyaç sahiplerine birebir ulaştırılmaktadır.

Yardım talebinde bulunan aileleri yerinde incelenen Sosyal İnceleme Ekibi'nin desteklenmesini uygun bulması halinde, yoksul ailelere ayda bir, üç ayda bir, altı ayda bir veya yılda bir defa olmak üzere çeşitli sosyal yardımlar yapılmaktadır.

Toplumsal Gelişim Merkezi bünyesinde faaliyet gösteren giyim, ayakkabı ve çeyiz mağazalarından, gıda ve kırtasiye reyonlarından, kayıtlı ihtiyaç sahiplerine yardım yapılmaktadır. Toplumsal Gelişim Merkezi bünyesinde açılan atölyede, hayır severlerin verdikleri eski mobilyalar değerlendirilerek yenilenip ihtiyaç sahiplerine verilmektedir. Benzer şekilde ihtiyaç sahibi kayıtlı yaşlıların kıyafetleri TOGEM'a ait çamaşırhanede yıkanıp evlerine teslim edilmektedir. Bunun yanında eğitim faaliyetleri kapsamında bilgisayar kursu, tekstil eğitim kursu, genç kızlar için kuaförlük kursu, ahşap boyama eğitimi, yabancı dil eğitimi (İngilizce ve Arapça) ve dershaneye gidecek maddi gücü olmayan öğrencilere Seviye Belirleme Sınavı'na hazırlık kursu ücretsiz olarak verilmektedir. Tablo 30'da 2012 yılı itibariyle Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi bünyesinde faaliyet gösteren kurslar, bu kurslara kayıtlı ve mezun olan kursiyer sayıları verilmektedir.

Tablo 30: Adıyaman Belediyesi TOGEM Kursları ve Kursiyer Sayıları (2012)

Kurs Türü	Eğitimi Bitiren Kursiyer Sayısı	Eğitime Devam Eden Kursiyer Sayısı
Tekstil Eğitim Kursu	150	20
Bilgisayar Kursu	192	35
Kuaförlük Kursu	40	35
Mobilya ve Döşemecilik Kursu	30	27
Ahşap Boyama Kursu	17	20
Aşçılık Eğitim Kursu	-	20
İngilizce Dil Kursu	-	40
Arapça Dil Kursu	-	28

Kaynak: Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi Faaliyet Raporu, 2012.

Tablodan hareketle tekstil eğitim kursunu bitiren 150 kursiyer varken kursa devam eden kursiyer sayısı 20 kişidir. Bilgisayar kursuna devam eden kursiyer sayısı 35 kişi, eğitimi bitiren kursiyer sayısı 192 kişidir. İngilizce ve Arapça dil kursu yeni açılmış olup, eğitime devam eden toplam kursiyer sayısı 68 kişidir. Bu bölümlerden mezun kursiyer bulunmamaktadır. Benzer şekilde hem aşçı eleman hem de kalifiye servis elemanı yetiştirmek amacıyla açılan aşçılık kursuna devam eden 20 kursiyer vardır. Bu kurslar insanlara meslek sahibi olmak suretiyle gelir elde etme imkanı sunmaktadır. Bunun yanında kendi ayakları üzerine durabilen bu insanlar sosyal yardıma bağlı olmaktan da kurtulmaktadırlar. Bu açıdan kurslar büyük önem taşımaktadır ve desteklenmelidir.

Tablo 31: Adıyaman Belediyesi TOGEM Yardım Faaliyetleri (2009)

Yardım Türü	Sayısal
Ziyaret edilen aile sayısı	3.200
Yapılan gıda yardım paketi	2.750
Yapılan giyim yardımı adedi	3.800
Verilen ev eşyası (buzdolabı, süpürge, koltuk takımı vb.) adedi	320
Yapılan kitap yardımı adedi	3.500
Evlilik veya sokakta kalma nedeniyle eve yerleştirilen aile sayısı	4
Çeyiz yardımı yapılan aile sayısı	6
Yapılan kurban bağıışı payları	200

Kaynak: Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi Faaliyet Raporu, 2009.

2009 yılında 3.200 aile yardım kapsamında ziyaret edilmiştir. 2.750 paket gıda yardımı yapılmış, 3.800 adet giyim eşyası ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır. 320 parça çeşitli ev eşyası dağıtılmış, 3.500 adet kitap ihtiyaç sahibi öğrenciye ulaştırılmıştır. Evlilik veya sokakta yaşama gibi nedenlerle 4 aile eve yerleştirilmiştir. Bunun yanında 6 genç çifte çeyiz yardımı yapılırken, 200 pay kurban bağıış olarak dağıtılmıştır.

Tablo 32: Adıyaman Belediyesi TOGEM Yardım Faaliyetleri (2010)

Yardım Türü	Sayısal
Müracaat eden aile sayısı	11.000
Ziyarete gidilen aile sayısı	6.200
Yapılan gıda yardım paketi	9.200
Yapılan giyim yardımı adedi	4.200
Giydirilen çocuk sayısı	10.200
Yapılan kırtasiye yardımı adedi	4.200
Verilen ev eşyası (buzdolabı, süpürge, koltuk takımı vb.) adedi	230
Yapılan kitap yardımı adedi	4.500
Evlilik veya sokakta kalma nedeniyle eve yerleştirilen aile sayısı	3 aile
Çeyiz yardımı yapılan aile sayısı	52

Kaynak: Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi Faaliyet Raporu, 2010.

2010 yılında 11.000 aile yardım talebinde bulunmuş, bunların 6.200'ü talepleri değerlendirilmek üzere ziyaret edilmiştir. Yapılan gıda yardım paketi bir önceki yıla göre 6.450 paket artarak 9.200'e ulaşmıştır. 4.200 adet giyim eşyası, 4.200 adet muhtelif kırtasiye, 4.500 adet kitap ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır. Ayrıca 10.200 çocuk giydirilmiş, 230 parça ev eşyası yardımı yapılmış, evlilik veya sokakta kalma gibi nedenlerle 3 aile eve yerleştirilmiş ve 52 aileye de çeyiz yardımı yapılmıştır.

Tablo 33: Adıyaman Belediyesi TOGEM Yardım Faaliyetleri (2011)

Yardım Türü	Sayısal
Müracaat eden aile sayısı	5.000
Ziyarete gidilen aile sayısı	3.000
Yapılan gıda yardım paketi	6.100
Yapılan giyim yardımı paketi	7.600
Yapılan kırtasiye yardımı paketi	1.500
Verilen ev eşyası (buzdolabı, süpürge, koltuk takımı vb.) adedi	1.200
Yapılan kitap yardımı sayısı	3.000
Evlilik veya sokakta kalma nedeniyle eve yerleştirilen aile sayısı	70

Kaynak: Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi Faaliyet Raporu, 2011.

2011 yılında yapılan sosyal yardımlara baktığımızda 5.000 aile TOGEM'e müracaat etmiştir. Bunların 3.000'i ziyaret edilerek ailelerin yardım talebi uygunluk yönünden incelenmiştir. 6.100 paket gıda yardımı, 7.600 paket giyim yardımı yapılmıştır. Ayrıca 2011 yılında 1.500 paket kırtasiye, 1.200 adet muhtelif ev eşyası ve 3.000 adet kitap sosyal yardım olarak ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır. Önceki yıllarla kıyaslandığında evlilik ya da sokakta yaşama gibi nedenlerle eve yerleştirilen aile sayısında büyük bir artış olmuştur. 2009 yılında 4 aile, 2010 yılında 3 aile ve 2011 yılında 70 aile olmak üzere, Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi, kuruluşundan 2011 yılına kadar toplam 77 aileye yaşayabileceği bir mekan hazırlamıştır.

Tablo 34: Adıyaman Belediyesi TOGEM Yardım Faaliyetleri (2012)

Yardım Türü	Sayısal
Müracaat eden aile sayısı	1.500
Ziyarete gidilen aile sayısı	1.000
Yapılan gıda yardım paketi	3.150
Yapılan giyim yardımı paketi	2.990
Yapılan kırtasiye yardımı paketi	2.000
Verilen ev eşyası (buzdolabı, süpürge, koltuk takımı vb.) adedi	200
Çeyiz yardımı yapılan aile sayısı	5

Kaynak: Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi Faaliyet Raporu, 2012.

2012 yılında 1.500 aile sosyal yardım talebiyle TOGEM'e müracaat etmiştir. Bunların 1.000'i ziyaret edilerek ailelerin yardım talebi uygunluk yönünden incelenmiştir. 3.150 paket gıda yardımı, 2.990 paket giyim yardımı yoksul ailelere verilmiştir. Ayrıca 2012 yılında 2.000 paket kırtasiye, 200 adet muhtelif ev eşyası sosyal yardım olarak ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır. Yine bu yılda 5 aileye çeyiz yardımı yapılmıştır.

3.5. YOKSULLUĞUN AZALTILMASINDA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

21. yüzyılda bilgi, iletişim ve teknolojinin etkisiyle ortaya çıkan ve aynı zamanda küreselleşmenin de önemli bir ögesi olan yeni ekonomik düzen, beraberinde yeni oluşumları da getirmiştir. Bu oluşumlar içinde yer alan kavramlardan birisi de milli ekonomide özel sektör ile kamu sektörü arasında yer alan ve toplumsal birlikteliğin bir ürünü olan sivil toplum kuruluşlarıdır (Demircan, 2007:261). Özgür toplumlarda yer alan sivil toplumun anahtar işlevi, devletin gücü karşısında dengeleyici bir kuvvet olarak hareket etmektir (Ashford, 2009:18). Burada anlaşılması gereken, sivil toplumun devletin karşısında duran ve ona karşı muhalif bir örgütlenme biçimi olmadığıdır. Sivil toplum devletle ortak hareket edebileceği gibi ondan bağımsız bir şekilde de hareket edebilir.

3.5.1. Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşu

Sivil toplum düşüncesi medeniyetin bir ürünüdür. Tocqueville'nin birlikte yaşama sanatı olarak adlandırdığı şey, hedeflerine ulaşmak amacıyla tanımadıkları kişiler ile işbirliği yapan insanların modern uygulamalarının bir sonucudur (Ashford, 2009:13).

Sivil toplum kavramının içeriği konusunda birçok tanım vardır. Fakat sivil toplum kavramının modern versiyonuna ilişkin dikkat çeken ortak nokta; özerk alanların çoğulculuğu ile bu alanlar içinde faaliyet gösteren kurum veya bireylerin özerkliği konusunda tanımlanmaktadır (Parlak, 2011:709).

Sivil toplum kuruluşlarının geçmişi, sivil toplum-devlet kavramı kadar eskilere dayanmaktadır. 18. yüzyıl ortalarına kadar istisnasız tüm Avrupalı siyasal düşünürler, sivil toplum terimini, mensuplarını kendi yasaları altına sokan, böylelikle barışçı düzeni ve iyi yönetimi sağlama bağlayan bir siyasal birliktelik tipi anlamında kullanılmaktadır. İlk kez Antik Yunan döneminde Aristo, "polike koinonia" terimiyle sivil toplum kavramından bahsetmektedir (Demir Kula ve Kula, 2007:462, Özalp, 2008:2).

Kamu yönetimi sözlüğünde sivil toplum kuruluşları "vakıflar, dernekler, sendikalar, meslek kuruluşları ve kulüplerden meydana gelen, hükümet dışı ve kâr amacı gütmeyen, sosyal faydaya ve paylaşıma yönelik olarak kurulan organizasyonlar" olarak tanımlanmaktadır (Parlak, 2011:710).

STK terimi önce gelişme, insani yardım, çevre ve insan hakları alanlarında etkin olan örgütler için kullanılmıştır (Ryfman, 2006:36). Günümüzde ise barışın inşa edilmesi, kültürel varlıkların korunması, yoksulluğa karşı mücadele, salgın hastalıklara karşı mücadele (Ryfman, 2006:67), kadınlar, gençler, çocuklar, özürlüler, hayır ve yardımlar, kentleşme, bilim, teknoloji, insan hakları vb. birçok konuda sivil toplum örgütleri etkin olarak yer almaktadır (Öztürk, 2003:10).

Yoksullukla mücadelede kurumsal yapıyı oluşturan üç temel unsurdan¹⁹ birisi olan sivil örgütlerin önemi (Dansuk, 2003:242), 1980'li yıllardan itibaren giderek artmaya başlamış, bu örgütler yoksullukla mücadele misyonunun yanında kamuoyu oluşturma ve baskı grubu olma gibi rolleri de üstlenmiştir (Demir Kula ve Kula, 2007:461).

Kamu politikalarının oluşturulmasında sivil toplumun etkin bir şekilde katkıda bulunabilmesi için öncelikli olarak siyasal sistemin toplumun örgütlü kesiminin denetim ve etkisine açık olması gerekmektedir. Dolayısıyla sivil toplumun toplumsal sorunlara çözüm üretebilmesi ve üretilen çözümlerin uygulanabilmesinde temel etmen, siyasal yapının katılımcılığa ne kadar açık olup olmadığıyla ilgili bir durumdur (Görün ve Elagöz, 2007:153).

Yoksullukla mücadele çok boyutlu yönetilmesi gereken bir süreç olup, yalnızca devlet politikalarıyla yoksulluk mücadelesi verilemeyeceği bilinmelidir. Toplum tarafından yoksulluk sorumluluğunun üstlenilmesi gerekir. Yoksullukla mücadele uzun soluklu olduğundan toplum içinden bireylerin organize olmayan girişimleri yetersiz kalmaktadır. Gönüllülük unsuru üzerine inşa edilmiş sivil toplum kuruluşları sayesinde, yoksullara yerel ve bölgesel bazda hatta uluslararası düzeyde yardımların ulaştırılması mümkün olabilmektedir (Yatkın, 2007:62)

Sivil toplum kuruluşları, bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de giderek işlevsel hale gelmekte ve aynı doğrultuda da önem kazanmaktadır. STK'lar kamu kurumlarının eksik bıraktığı veya ulaşamadığı yerlerde tamamlayıcı bir fonksiyon icra etmekte, toplumda var olan dayanışma duygusunu ayakta tutan bir mekanizma olmaktadır. Bunun yanında demokrasinin sürdürülebilirliği bakımından da önemli işlevleri olduğu görülmektedir (Bilgili ve Altan, 2003:65).

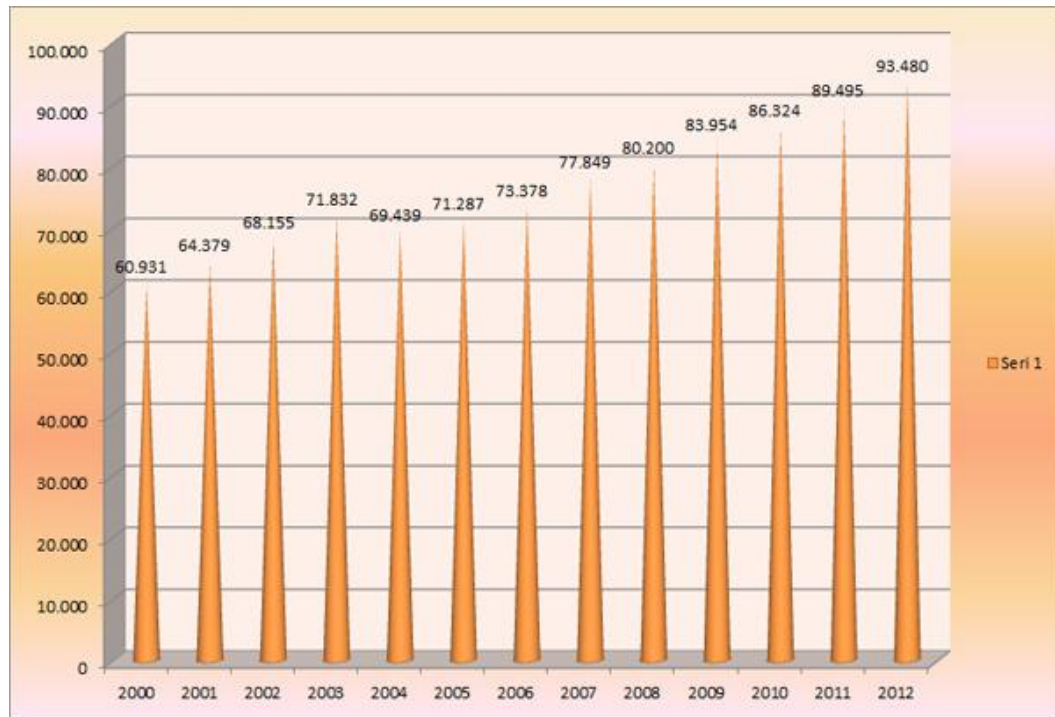
İyi örgütlenmiş sivil toplum kuruluşları kamu politikalarının belirlenmesi ve uygulanması esnasında önemli bir baskı grubu olabilmektedirler. Çünkü

¹⁹ Diğer unsurlar ise resmi kurumlar ve uluslararası kuruluşlardır (Dansuk, 2003:242).

vatandaşların taleplerinin, ihtiyaçlarının ve sorunlarının devlete aktarılmasında baskı grupları öncülük yaparlar (Çevik ve Demirci, 2008:45). Dolayısıyla bir kamu politikası sorunu olarak da değerlendirebileceğimiz yoksullukla mücadelede başarılı olabilmek için sivil toplum kuruluşlarına büyük sorumluluk düşmektedir. "Bir elin nesi var iki elin sesi var" ve "Birlikten dirlik (kuvvet) doğar" atasözleri sivil toplum kuruluşları ve kamu örgütleri arasında kurulabilecek işbirliğini en iyi şekilde özetlemektedir.

Türkiye'de ayrı bir öneme sahip sivil toplum örgütlerinin sayıları her geçen gün artmaktadır. Grafik 13 bu durumu doğrulamaktadır.

Grafik 13: Yıllara Göre Faal Dernek Sayıları (Adet)

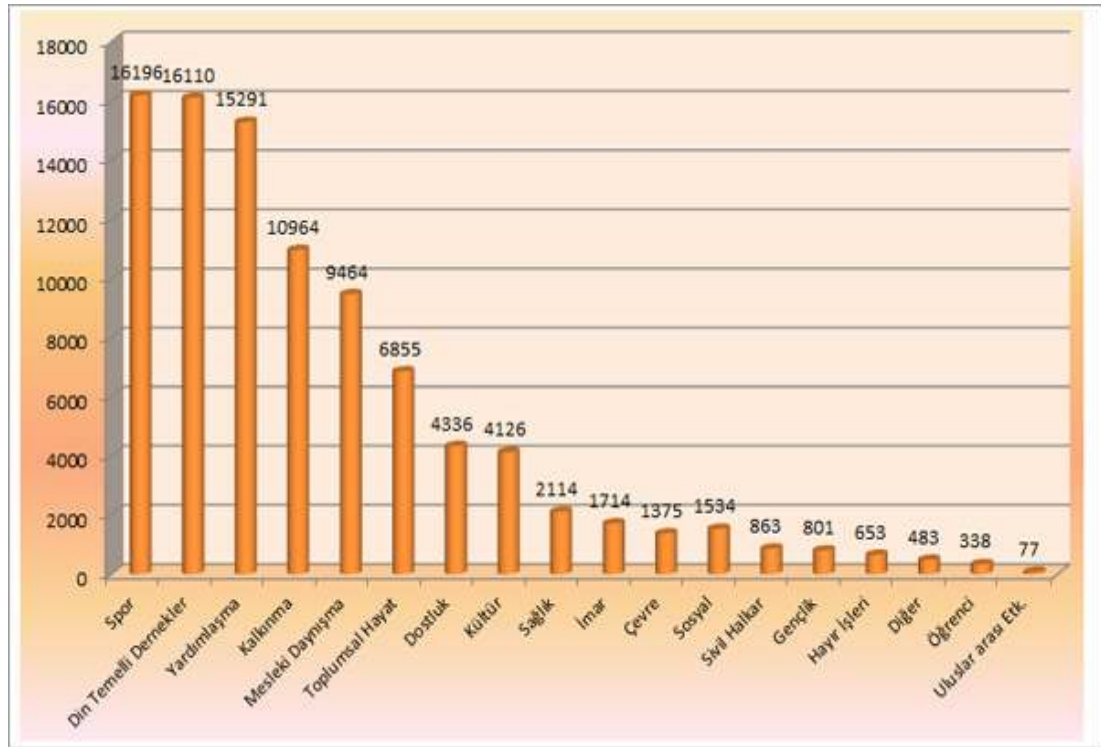
Kaynak: http://www.dernekler.gov.tr/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=52&Itemid=12&lang=tr (29.12.2012)

Verilerden ve grafikten anlaşılacağı üzere Türkiye'de dernek sayılarının sürekli bir artış içerisinde olduğu gözlemlenmektedir. Grafiğe bakıldığında Türkiye genelinde 2000 yılında 60.931 adet faal dernek varken, bu sayı 2012 yılında 93.480'e ulaşmıştır. Sadece 2004 yılında dernek

sayısında azalma olmuştur. Bunun nedeni ise 2004 yılında yürürlüğe giren '5072 sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanun' ile birlikte birçok dernek ve vakıf kendisini fesih etmiştir. Söz konusu Kanun'un 2. maddesinde, kamu kurum ve kuruluşları bünyesinde kurulu dernek ve vakıfların bu kurum ve kuruluşlarda faaliyette bulunmaları yasaklanmıştır. Dolayısıyla varlık nedenleri ortadan kalkan dernek ve vakıflar kapandığından 2004 yılında dernek sayısında bir azalma görülmektedir.

Türkiye genelinde 237.708 adet kurulu dernek vardır. Bunların 93.480 adedi faal olarak çalışmaktadır. Feshedilen dernek sayısı ise 144.056 adettir. (<http://dernekler.icisleri.gov.tr/Dernekler/Kurum/FaalFesihSayilari.aspx>).

Grafik 14: Faal Derneklerin Türlerine Göre Dağılımı (Adet)

Kaynak:http://www.dernekler.gov.tr/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=52&Itemid=12&lang=tr (29.12.2012)

Faal derneklerin türlerine göre dağılımını içeren grafiğe bakıldığında spor derneklerinin (16.196 adet) ilk sırada yer aldığı görülmektedir. İkinci

sırada 16.110 adet ile dini temelli dernekler (cami, Kurân kursu, kilise, havra vb.) gelmektedir. Konumuz açısından önemli olan yardımlaşma dernekleri üçüncü sırada yer almaktadır. 15.291 adet yardımlaşma derneği bulunmaktadır. Bunun yanında mesleki dayanışma, kültür, sağlık, imar, gençlik, öğrenci vb. birçok türde faaliyet gösteren dernek bulunmaktadır.

3.5.2. Adıyaman'da Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşları

Modern dünyada NGOs (Non Governmental Organizations) olarak anlam kazanan; hükümet dışı olmaları ve bir örgüt yapısına sahip olmaları açısından iki boyutu üzerinde taşıyan STK'lar, sosyal yardıma muhtaç olanlarla sosyal yardım aktörleri arasında köprü vazifesi görmektedir (Taşçı, 2010:95).

Sayıları ve nitelikleri geçmişten çok farklı olan sivil toplum örgütleri; siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel faaliyetler yerine getirerek, insanı evrensel değerlere dayalı bir değişim içine sokmaya ve yurttaşlık kavramı oluşturmaya çalışmaktadır (Tokol, 2012:60).

Türkiye genelinde olduğu gibi Adıyaman'da da spor, yardımlaşma, mesleki dayanışma, dini temelli, kültür, çevre, gençlik, hayır işleri, sosyal ve toplumsal hayat, sağlık vb. olmak üzere çeşitli amaçları gerçekleştirmek üzere yüzlerce sivil toplum kuruluşu vardır. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı verilerine göre, Adıyaman'da faaliyet gösteren dernek sayısı 574 adettir. Bu rakam Türkiye genelinin % 0,61 ini temsil etmektedir. (<http://dernekler.icisleri.gov.tr/Dernekler/Kurum/IlIereGoreDernekSayisi.aspx>).

Sivil toplum kuruluşlarının varlığı gerek demokrasi kültürünün gelişmesi, gerekse başta sosyal yardımlaşma olmak üzere insanlığı ilgilendiren konularda aktif görevler üstlenmesi açısından büyük önem kazanmıştır. Çünkü sivil toplum kuruluşları karmaşık olmayan örgütlenme yapısıyla daha hızlı hareket edebilmektedir. Medeniyetin ürünü bu örgütler kamu yönetimi tarafından da desteklenmelidir.

Tablo 35: Adıyaman'daki Dernek Sayıları

	Sayılar
Aktif Dernek	542
2011 Yılında Fesih Olan Dernek	37
Kamu Yararına Çalışan Dernek Şube	17
Derneklerin Toplam Üye	21.579
2011 Yılında Kurulan Dernek	96

Kaynak: http://www.adiyaman.gov.tr/default_B0.aspx?content=1036 (30.12.2012)

Dernekler Müdürlüğünün 30.03.2012 tarih ve B.02.0.DDB.4.02.00.00-639/ 2036 sayılı yazısı.

Tabloya göre Adıyaman'da 542 adet aktif dernek mevcuttur. 2011 yılında çeşitli nedenlerle fesih olan dernek sayısı 37 adet, aynı yılda kurulan dernek sayısı 96 adettir. Kurulan dernek sayısının daha çok olduğu görülmektedir. Kamu yararına çalışan dernek şube sayısı 17 adet, derneklerin toplam üye sayısı ise 21.579 kişidir.

Adıyaman'da faaliyet gösteren ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma konularında öne çıkan, özellikle yoksullukla mücadelede aktif olan çeşitli vakıf ve dernekler bulunmaktadır. Araştırmanın örneklemini oluşturan Adıyaman Deniz Feneri Derneği'ni, Adıyaman İnsani Yardım Derneği'ni, Adıyaman Rahmet Eli Derneği'ni, Adıyaman Umut Işığı Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'ni örnek olarak gösterebiliriz. Bu gönüllü kuruluşlar ihtiyaç sahiplerine başta gıda olmak üzere, eğitim, sağlık ve nakit yardımında bulunmakta, bunun yanında meslek edindirme ve kültürel yardım faaliyetleri yürütmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ADİYAMAN KENT YOKSULLARI ÜZERİNDE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

4.1. ARAŞTIRMA PROBLEMİNİN TANIMLANMASI

Araştırma probleminin tanımlanması aşamasında; konunun önemi, gerekçesi, araştırmacının amacı ve araştırmacının varsayımları ortaya konulmaktadır.

4.1.1. Konunun Önemi ve Gerekçesi

Yoksulluk sorunu hem küresel, hem de ulusal bir sorundur. Çünkü bu sorun her ülkenin kendi iç dinamiklerinden beslenen sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel özellikleriyle şekillenmektedir. Yoksulluk, gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde farklı boyutlarda ortaya çıkmakta ve tartışılmaktadır. Örneğin, az gelişmiş ülkelerde yoksulluk konusundaki tartışmaların başında açlık, okur-yazar olmama, salgın hastalıklar, yetersiz sağlık hizmetleri ve ulaşılabilir temiz suyun eksikliği gibi hususlar gelirken; açlığın çok az görüldüğü, okur-yazar oranının yüksek olduğu, sağlık hizmetlerinin standart biçimde yürütüldüğü ve salgın hastalıkların iyi bir biçimde kontrol altına alındığı, hizmet sektörünün işlevsel olduğu ve temiz suya erişmenin kolay olduğu gelişmiş ülkelerde ise yoksulluğun aynı derecede olmadığı açıktır. Türkiye’de ise İstanbul, Ankara ve İzmir başta olmak üzere birçok büyük kentte önemli bir nüfus elverişsiz mekanlarda yaşamaktadır. Birçok kentte temel altyapı sorunları hala devam etmektedir. Bunun bir sonucu olarak kentsel yoksullar, toplumdan kopuk halde, kamusal hizmetlere erişimde sorunlu, mesleksiz bir şekilde ve kötü koşullarda yaşamaktadır.

Türkiye’de yoksullukla ilgili çalışmalar özellikle 1990’lı yıllardan itibaren ivme kazanmıştır. Konunun giderek uluslararası camianın da gündemine girmesiyle beraber, kamu kurumları yoksullar üzerine eğilmeye başlamış ve yoksulluk konusu sosyolojiden iktisada, kamu yönetiminden hukuka birçok

akademik çalışmaya kapı açmıştır. Bununla birlikte uygulamalı yoksulluk çalışmaları daha çok büyük kentlerde yapılmaktadır. Adıyaman ve benzer özellikte kentlerin de çalışmalara konu olması, buralarda yaşayan yoksulların sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerinin ortaya konması gerekmektedir. Bu anlamda Adıyaman özelinde yaşanan yoksulluğun boyutlarının resmedilmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü yoksulluk sadece İstanbul, Ankara, İzmir, Konya, Bursa, Adana, Diyarbakır vs. büyük kentlerin sorunu değil, 81 ilin önemli toplumsal bir sorunudur.

Çalışma, Adıyaman Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi ve Adıyaman'da faaliyet gösteren ve yoksullukla mücadelede öne çıkan Deniz Feneri Derneği, Adıyaman İnsani Yardım Derneği, Adıyaman Rahmet Eli Derneği, Adıyaman Umut Işığı Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği gibi çeşitli sivil toplum kuruluşlarının yoksullukla mücadelesinin etrafıca ele alınışının yanında, kent yoksullarının genel profilinin ortaya konması, bu kesimin başta ekonomik olmak üzere çeşitli sorunlarının belirlenmesi, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının yoksul ailelerin sorunlarına ne kadar cevap verebildiklerinin tespit edilmesi, bu yardımların etkin ve yeterli bir seviyede ulaştırılıp ulaştırılamadığının ortaya konması, yoksulluğun bireysel nedenlerden mi, yapısal veya sistematik engellerden mi kaynaklandığının tespit edilmesi açılarından önem arz etmektedir.

Bu çalışma, Adıyaman özelindeki kentsel yoksulluğun boyutlarının resmedilmesine ek olarak, Adıyaman ilinde kentsel yoksulluk konusu üzerine yapılan ilk çalışma olması açısından da ayrı bir önem arz etmektedir. Çalışmayla bu konudaki eksikliğin giderileceği ve çalışmanın bundan sonraki araştırmalara da referans olacağı düşünülmektedir.

4.1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı birkaç başlık altında toplanabilir. Bunlar;

- Yoksulluğun genel belirleyicilerinin saptanması,
- Araştırma kapsamına giren ailelerin sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerinin ortaya konulması,
- Araştırma kapsamına giren ailelerin kent yaşamına katılımları, yani kentleşme derecesi ve yoksulluğa bakış açısı arasındaki ilişkinin belirlenmesi,
- Adıyaman kentsel yoksulluk profilinin ve kent yoksullarının durumunun ortaya konulması,
- Kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının yoksul hanelerin sorunlarına ne kadar cevap verebildiklerinin belirlenmesi,
- Yapılan yardımların yeterliliğinin/yetersizliğinin ortaya konulması,
- Kentsel yoksulluk sorununun çözümünde kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının rolünün ayrı ayrı ortaya konulması,
- Kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının kentsel yoksullukla mücadelede işbirliği başta olmak üzere daha etkin çalışabilirliği üzerine fikirler yürütülmesidir.

4.1.3. Araştırmanın Varsayımları

- Yoksulluk kentlerde giderek derinleşen bir sorun haline gelmektedir.
- Kentsel yoksulları alt sosyo-ekonomik düzeyde yaşayan insanlar oluşturmaktadır.
- Araştırma evrenini oluşturan mahalleler, yoksulların yoğun olarak yaşadığı alt sosyo-ekonomik düzeydeki mahallelerdir.
- Yoksulluk derinleştikçe sosyal dışlanma artar. Ancak aynı sosyo-ekonomik düzeydeki mahallelerde yaşayan yoksullar arasında sosyal dışlanma yok denecek kadar az olmaktadır.

- Eğitim düzeyi ile yoksulluk arasında negatif bir ilişki vardır. Eğitim düzeyi düşük bireyler yoksulluğu daha şiddetli yaşayan bireylerdir.
- Kentsel yoksulların kamu kurumlarından hizmet ve yardım beklentileri giderek artmaktadır.
- Sosyal yardımların yapılmasında belediyelerin ve sivil toplum kuruluşlarının yetersiz olduğu alanları merkezi yönetimin taşra örgütleri tamamlamaktadır.
- Belediyelerin ve sivil toplum kuruluşlarının kentsel yoksullara karşı mücadele etme hızı ve olanağı merkezi yönetime göre daha yüksektir.
- Kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğine olan ihtiyaç giderek artmaktadır.

4.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın amaçları doğrultusunda Adıyaman'da kentsel yoksulların genel özellikleriyle birlikte yaşam koşullarının, tüketim eğilimlerinin, kanaatlerinin, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının yoksullukla mücadelede yeterlilik düzeylerinin, yapılan sosyal yardımların yansımalarının sorgulandığı alan araştırmasında nicel araştırma tekniği olarak anket uygulanmıştır. İlgili literatür taraması yapıldıktan sonra hazırlanan ve yüzyüze uygulanan çoktan seçmeli anket formlarıyla, yukarıda belirtilen araştırma varsayımları sınanmıştır.

4.2.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Adıyaman'ın merkez mahallerinden olan; Bahçecik, Bahçelievler, Cumhuriyet, Fatih, İmamağa, Karapınar, Kayalık, Malazgirt, Mara, Mehmet Akif, Musalla, Siteler, Sümerevler, Varlık ve Yunus Emre mahallelerinde ikamet eden, çeşitli sosyal yardımlardan yararlanmış, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan hane halkları oluşturmaktadır. Yoksulluk,

başta Varlık ve Bahçecik olmak üzere; Mara, Musalla, Fatih, Malazgirt ve İmamağa mahallelerinde yoğun olarak yaşanmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, Adıyaman Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi olmak üzere kamu kurumları ile Adıyaman'da yoksullukla mücadelede öne çıkmış Adıyaman Deniz Feneri Derneği, Adıyaman İnsani Yardım Derneği, Adıyaman Rahmet Eli Derneği, Adıyaman Umut Işığı Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği olmak üzere sivil toplum kuruluşlarından çeşitli sosyal yardım alan/almakta olan hane halkları oluşturmaktadır. Örnekleme en iyi şekilde yansıtması bakımından Adıyaman'ın en yoksul mahallelerinden olan Varlık, Bahçecik başta olmak üzere, Mara, Musalla, Fatih, Malazgirt ve İmamağa mahalleleri üzerine daha fazla durulmuştur.

Çalışma, Adıyaman'ın birçok mahallesinde geniş çaplı bir alan araştırmasını içermektedir. Bu araştırmanın ortaya çıkaracağı maliyetin araştırmacı tarafından karşılanmasının zorluğu dikkate alınarak çalışmanın projelendirilmesi yoluna gidilmiştir. Adıyaman Üniversitesi Rektörlüğü, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından Sosyal Bilimler Projesi olarak desteklenen araştırmada, gerekli olan hane adres bilgilerine ulaşmada resmi bir prosedür takip edilerek, ilgili birimlerden adresler istenmiştir.

Çalışmanın amacı mutlak yoksulluk içinde yaşayan, yani yoksulluğu derin bir biçimde yaşayan yoksullarla ilgili olduğundan çalışmanın kapsamı bu yönde genişletilmiştir. Derin yoksullar olarak da nitelendirilen, sabit bir geliri olmayan, çok kötü koşullar altında barınan, genellikle kalabalık hane halkına sahip vb. özellikleri olan insanlara ulaşmak istenmiştir. İlgili birimlerden yardım alan/almakta olan yoksullar arasında seçici olmaya çalışılmış, "A Grubu Listeler" olarak da ifade edilen 1. derecede yoksullarla görüşülerek "amaçlı örneklem" elde edilmeye çalışılmıştır.

İlgili birimlerden alınan veriler ve adres bilgileri doğrultusunda anketör öğrenciler yardımıyla alan araştırması birçok zorluk altında tamamlanmıştır. Yoksullara ulaşmak başlı başına bir sorun iken, onlardan doğru yanıtlar alabilmek ayrı bir sorun olmuştur. Çünkü almakta oldukları sosyal yardımın kesileceği endişesiyle bazı haneler önceleri cevap vermemekte, yapılacak çalışmanın yardım yapma veya yardım kesme gibi bir yönünün olmadığına, yoksulluk sorunun tespiti ve soruna çözüm yolu arandığının ifade edilmesiyle hanelerden açık cevaplar alınmaktadır. Alan araştırması sırasında bazı hanelerin taşınmış olması ve kendilerine ulaşma imkanının olmaması, bazılarının mevsimlik işçi olarak çalışmak üzere başka şehirlere gitmesi gibi nedenlerden dolayı anket uygulaması zorlaşmıştır. Bunun yanında adres listesinde olmamakla birlikte yakın zamanda ilgili birimlerden yardım almış yoksul ailelerle de görüşülmek suretiyle anket uygulanmıştır.

Tablo'da örneklem olarak seçilen mahallelerin dağılımları alfabetik olarak verilmiştir.

Tablo 36: Örneklem Olarak Seçilen Mahallelerin Dağılımı

Mahalle	Sayı	Yüzde (%)
Bahçecik Mahallesi	103	20,1
Bahçelievler Mahallesi	33	6,4
Cumhuriyet Mahallesi	3	0,6
Fatih Mahallesi	27	5,3
İmamağa Mahallesi	55	10,7
Karapınar Mahallesi	12	2,3
Kayalık Mahallesi	2	0,4
Malazgirt Mahallesi	23	4,5
Mara Mahallesi	72	14,0
Mehmet Akif Mahallesi	5	1,0
Musalla Mahallesi	54	10,5
Siteler Mahallesi	2	0,4
Sümerevler Mahallesi	2	0,4
Varlık Mahallesi	113	22,0
Yunus Emre Mahallesi	7	1,4
Toplam	513	100,0

Toplam 15 mahallede uygulanan anketin büyük çoğunluğunu (% 77,3) Bahçecik Mahallesi % 20,1 (103 kişi), İmamağa Mahallesi % 10,7 (55 kişi), Mara Mahallesi % 14,0 (72 kişi), Musalla Mahallesi % 10,5 (54 kişi) ve Varlık Mahallesi % 22,0 (113 kişi) oluşturmaktadır.

Tablo 37: Örneklem Olarak Seçilen Mahallelerin Nüfus Dağılımı*

Mahalle	Erkek	Kadın	Toplam
Bahçecik Mahallesi	1.806	1.708	3.514
Bahçelievler Mahallesi	6.964	6.939	13.903
Cumhuriyet Mahallesi	6.927	6.777	13.704
Fatih Mahallesi	5.107	4.976	10.083
İmamağa Mahallesi	5.296	5.175	10.471
Karapınar Mahallesi	4.532	4.459	8.991
Kayalık Mahallesi	4.374	4.267	8.641
Malazgirt Mahallesi	3.083	3.010	6.093
Mara Mahallesi	1.359	1.376	2.735
Mehmet Akif Mahallesi	3.211	3.221	6.432
Musalla Mahallesi	1.101	1.099	2.200
Siteler Mahallesi	5.452	5.342	10.794
Sümerevler Mahallesi	7.752	7.539	15.291
Varlık Mahallesi	2.990	1.581	4.571
Yunus Emre Mahallesi	2.179	2.148	4.327
Toplam	62.133	59.617	121.750

Kaynak: Adıyaman İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü Nüfus Verileri, 2011.

* Mahalleler alfabetik olarak sıralanmıştır.

Örneklem olarak seçilen mahallelerin toplam nüfusu 121.750 kişidir. Bunun 62.133'ünü erkekler, 59.617'sini de kadınlar oluşturmaktadır. Örneklem olarak seçilen mahalleler içinde nüfusu en kalabalık mahalle 15.291 kişi ile Sümerevler Mahallesi, en az nüfusa sahip mahalle ise 2.200 Musalla Mahallesi olmuştur.

4.2.2. Veri Toplama Araçları

Konuyla ilgili kaynak çalışmasında tarihsel sınırlama yapılmayarak, özellikle son dönem çalışmaların ve yerli kaynakların değerlendirilmesine özen gösterilmiştir. Doğası gereği çok eski dönemlere kadar uzanan yoksulluğun, özellikle küreselleşmenin etkisiyle son otuz yılda ortaya çıkması bu döneme ağırlık verilmesini gerekli kılmaktadır.

Çalışma verileri yoksullara uygulanan anketlerle elde edilmiştir. Uygulanan anketin yanı sıra, yoksullarla yapılan görüşmeler ve gözlemlerle de bilgi toplanmıştır. Araştırma kapsamındaki kişilerin eğitim seviyelerinin düşük, hatta okuma-yazma bilmeme ihtimallerinin de yüksek olabileceği dikkate alınarak, gerektiğinde ilgili açıklamalar yapılarak alınan cevaplar anketörler tarafından doldurulmuştur. Bu sayede, araştırmanın olabildiğince sağlıklı bir şekilde yürütülmesi hedeflenmiştir.

Alınan adreslere ulaşmada muhtarlardan ve mahallede yaşayanları iyi bilen kişilerden yardım alınmış, bu esnada benzer özelliklere sahip sosyal yardım almış ailelere de ulaşılmıştır.

Veri toplama aracı olarak kullanılan anket sorularının hazırlanmasına, araştırmanın amacına uygun olması açısından büyük önem verilmiştir. Anket soruları açık, kısa ve anlaşılır bir üslupla belirlenmiş, birbiriyle bağlantılı sorular gruplandırılarak sorulmuştur. Bu sayede hane halklarının hem soruları sıkılmadan cevaplamaları hem de kafa karışıklığı ortadan kaldırılmak istenmiştir.

Anket, 2012 yılı Temmuz ayı içerisinde, Adıyaman'ın adı geçen 15 mahallesinde, toplam 513 hanede hane halklarının Türkçe konuşamama ihtimali de göz önüne alınarak, Kürtçe bilen anketörler tarafından uygulanmıştır. Anketin uygulanması esnasında özellikle yaşlı ve bayan hane reislerinin Türkçe konuşmadığı anlar olmuştur. Böyle durumlarda evde bulunan diğer hane üyeleri de çalışmaya tercüman olmuştur.

Anket yapılan 513 hane halkının tamamı sorulara cevap vermiştir. Her bir anket 42 sorudan oluşmaktadır. 2 soru açık uçlu (41. ve 42. sorular) olmak üzere kalan 40 soru kapalı uçlu olarak hazırlanmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS 1.6 istatistik programıyla tablo haline getirilmiş ve çözümlenmiştir. Uygulama neticesinde tüm sorular için elde edilen sonuçlar, frekans (sıklık) değerleri ve yüzde payları itibarıyla "Araştırmanın Bulguları" bölümünde sunulacak olarak analiz edilmiştir.

4.2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma, Adıyaman kent merkezinde yaşayan ve Adıyaman Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi olmak üzere kamu kurumlarından; yoksullukla mücadelede öne çıkan Deniz Feneri Derneği, Adıyaman İnsani Yardım Derneği, Rahmet Eli Derneği, Umut Işığı Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği gibi sivil toplum kuruluşlarından yardım alan yoksul hanelerle sınırlı tutulmuştur.
- Kırsal yoksulluk olgusu çalışma dışında tutulmuştur.
- Araştırma, Adıyaman il merkezinde bulunan ve kentsel yoksulluğa ilişkin önemli ipuçlarını vereceği düşünülen 15 mahalle ile sınırlı tutulmuştur
- Sosyal bilimlerde yapılan çalışmaların genel sınırlılıklarından olan maddi olanaklar, tez süresi, elde edilen verilerin anket güvenilirliğiyle sınırlı oluşu vb. sınırlılıklar bu çalışma için de geçerlidir.

4.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmanın bulgularının yer aldığı bu bölümde Adıyaman'ın, Bahçecik'ten Mara'ya; Fatih'ten İmamağa'ya kadar muhtelif mahallelerinde kent yoksullarına uygulanan anket sonuçları değerlendirilmektedir. Anketin uygulanacağı kişiler amaca uygun bir şekilde mümkün olduğunca mutlak yoksullar arasından seçilmiştir. Anketler, mahalleleri bilen ve güvenilir anketörler yardımıyla, görüşmelerin nasıl yapılacağı, bu sırada nelere dikkat edeceği konularının paylaşılmasından sonra koordinasyonlu bir şekilde, 2012 yılı Temmuz ayı içerisinde 513 kent yoksuluna, belirli aralıklarla değerlendirme yapmak suretiyle uygulanmıştır.

Anketin uygulanması neticesinde elde edilen bulgular aşağıda tablolar yardımıyla sunulmaktadır.

4.3.1. Kişisel-Demografik Özellikler

Tablo 38: Yaş Grubu Dağılımı

Yaş	Sayı	Yüzde
15-25	26	5,1
26-35	123	24,0
36-45	165	32,2
46-55	77	15,0
56-65	68	13,3
66 ve üzeri	54	10,5
Toplam	513	100,0

Yaş gruplarına bakıldığında yoğunlaşmanın % 32,2 ile 36-45 yaş grubunda olduğu görülmektedir. 36-45 yaş grubuna 46-55 yaş grubunu da eklersek bu durum örneklemin % 47,2'sinin, yani yaklaşık yarısının orta yaş grubundan oluştuğu anlamına gelmektedir. Çalışmada hanenin geçiminden sorumlu olan kişilerle ve çoğunlukla hane reisleriyle görüşüldüğünden orta yaş grubunun ağırlıklı olması doğaldır. Bunun yanında grubun önemli bir

bölümünü de % 24,0 ile 26-35 yaş grubu oluşturmaktadır. Araştırma grubunda en az görüşülenler % 5,1'lik bir oranla 15-25 yaş aralığını oluşturan gençler oluşturmaktadır.

Tablo 39: Cinsiyet

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	217	42,3
Kadın	296	57,7
Toplam	513	100,0

Ankete katılanların % 42,3'ünü erkekler, % 57,7'sini kadınlar oluşturmaktadır. Genel olarak erkekler ailenin geçiminden sorumlu olmakla birlikte, birçok ailede hane sorumluluğunun kadında olduğu bilinmektedir. Hane reisinin kadın olduğu aileler de bulunmaktadır. Kadınların eve bağlı bir yaşam sürmesinin ve işgücüne katılım oranlarının düşük olmasının yanında, erkeklerin mevsimlik işçi olarak başka şehirlerde bulunması, kadınlara ulaşmayı daha kolay hale getirmiştir.

2012 yılı Eylül ayı TÜİK verilerine baktığımızda, Türkiye'de kadınların işgücüne katılım oranı % 30,7 iken, erkeklerin işgücüne katılım oranı % 72,0'dır. Türkiye'nin işgücüne katılım oranı ise % 51,0'dır Bir önceki yılın Eylül ayında bu oran kadınlarda %29,5, erkeklerde % 72,2, olmuştur. (<http://www.tuik.gov.tr/Gosterge.do?id=3569&metod=IlgiliGosterge>).

İş gücüne katılım oranları arasında büyük fark bir olmasının nedenleri arasında din, gelenekler, aile içinde kadına yüklenilen rol, kadının eğitim düzeyinin yetersizliği, gelir durumu, işyerinde yaşanan ayrımcı uygulamalar önemli rol oynamaktadır (Yılmaz, 2012:285). Örneğin, yoksul ailelerde çocukların bakımı kadının görevidir. Buna bir de çocuk yapma eklenince, kadının çocukların bakımıyla uğraşmaktan evin dışına çıkması, hele hele iş bulup çalışması çok zorlaşmaktadır. İş bulsa dahi çocuklara kimin bakacağı büyük bir problem olmaktadır (Ocak, 2011:144-145).

Tablo 40: Medeni Durum

Medeni Durum	Sayı	Yüzde
Evli	399	77,8
Bekar	16	3,1
Dul	78	15,2
Boşanmış	20	3,9
Toplam	513	100,0

Araştırma kapsamında görüşülenlerin % 77,8'i evli, % 3,1'i bekar, % 15,2'si dul, % 3,9'u boşanmıştır. Resmi nikahsız yaşıyor seçeneğini işaretleyen olmamıştır. Bunun yanında çok eşlilik gibi bir durumla da karşılaşılmamıştır.

Tablo 41: Boşanma Sebepleri

Boşanma Sebepleri	Sayı	Yüzde
Maddi sorunlar nedeniyle	10	50,0
Anlaşmazlık	7	35,0
Şiddete maruz kalma	2	10,0
Diğer	1	5,0
Toplam	20	100,0

Ankete katılan ve medeni durumuna boşanmış cevabı veren 20 yoksul hane reisine sorunun devamında boşanma sebebi sorulmuştur. Bunların % 50'si (10 kişi) maddi sorunları, % 35'i (7 kişi) anlaşmazlığı, % 10'u (2 kişi) şiddete maruz kalmayı, % 5'i (1 kişi) ise diğer bir seçeneği boşanma sebebi olarak belirtmiştir. Maddi sorunlar nedeniyle boşanma sebebinin ilk sırada yer almasını, yoksullukla boşanma nedeni arasında bir ilişki olduğuna bağlayabiliriz.

Tablo 42: Öğrenim Durumu

Öğrenim Durumu	Sayı	Yüzde
Okur-yazar değilim	231	45,0
Okur-yazarım	31	6,0
İlkokul mezunuyum	195	38,0
Ortaokul mezunuyum	35	6,8
Lise mezunuyum	17	3,3
Üniversite mezunuyum	2	0,4
Diğer	2	0,4
Toplam	513	100,0

Ankete katılanların ağırlıklı olarak (% 45) okur-yazar olmadığı görülmektedir. 31 kişi (% 6,0) ise okur yazardır. Hem okur-yazar olmayanlar hem de okur-yazar olanlar ve ilkokul mezunlarının toplamı % 89 (457 kişi) gibi büyük bir oranı ifade etmektedir. Bu sonuçlarla yoksullukla eğitim seviyesi arasındaki yakın ilişkiyi açıkça ortaya koyulmuş ve bunlar arasındaki ters ilişki sınanmıştır. Yoksulluğun eğitim seviyesi düşük gruplarda daha yaygın olduğunu ifade edebiliriz. 513 kişiden sadece 2'si lisans ve 2'si de lisansüstü öğrenim görmüştür. Anne ve babaların okuyamaması birçok hanede miras olarak çocuklara yansımakta ve bu durum kısır döngü haline gelmektedir.

Yoksulluk oranıyla eğitim düzeyi arasında yakın bir ilişki vardır. Eğitimli bireylerin yoksulluğa düşme ihtimali daha az iken, eğitim seviyesi düşük bireylerin yoksulluğa düşme ihtimalleri daha yüksektir. Bu yakın ilişkinin doğal sonucu olarak, ankete katılanların yaklaşık yarısının okur-yazar olmadığı görülmüştür. Eğitim seviyesi düşük ailelerde aile planlaması kavramı da tam yerleşmemiştir. Hane reisinin bakmak zorunda olduğu hane halkı sayılarına bakıldığında (Tablo 46) % 62,5'inin dört ve üzeri nüfusa sahip aileler olduğu görülmektedir. Altı ve üzeri nüfusa sahip hane halkı sayısının oranı % 25,5'dir. (513 kişide 131 kişi) Zaten yoksul durumda olan bu ailelerin kalabalık nüfuslu olması yoksulluklarını daha da derinleştirmektedir. Genel

anlamda bütün ailelere, özelde ise yoksul ailelere aile planlaması başta olmak üzere çeşitli eğitim seminerleri düzenlenerek aileler bilinçlendirilmelidir.

Tablo 43: Ankete Katılanların Mesleklere Göre Dağılımı

Meslek	Sayı	Yüzde
Gündelikçi	42	8,2
Ev hanımı	263	51,3
Serbest meslek	45	8,8
Öğrenci	7	1,4
Emekli	5	1,0
İşçi	53	10,3
Çiftçi	4	0,8
Çalışmıyor	56	10,9
Diğer	38	7,4
Toplam	513	100,0

Ankete katılanların cinsiyete göre dağılımını gösteren tabloya (Tablo 39) bakıldığında yarısından fazlasının (% 57,7) kadın olduğu görülmektedir. Meslekleri gösteren yukarıdaki tabloya göre ankete katılanların % 51,3'ünü ev hanımları oluşturmaktadır. Görüşülenlerin çoğunluğunun kadın olmasını, yoksulluğun ev hanımı kadınlar arasında yoğun olarak görülmesine bağlayabiliriz. Erkeklerin çoğunluğu herhangi bir özel eğitim gerektirmeyen genel anlamıyla marjinal sektör olarak adlandırılan işlerde çalışmaktadır. Gündelikçilerin oranı % 8,2'dir. Bu işlerin büyük çoğunluğunu el arabacılık, seyyar satıcılık, hurdacılık, hamallık, inşaat işleri gibi enformel işler oluşturmaktadır. Bu grubun işlerini, sürekli olmayan, bugün var yarın yok olan işler oluşturmaktadır. Anketin uygulanması esnasında gözlemlerimizden ve oluşan sohbet ortamlarından anlaşıldığı kadarıyla sabit bir işi olmayan ya da sürekli iş değiştirenler, bu durumu ifade etmekten kaçındıkları için kendilerini 'serbest meslek çalışanı' olarak tanımlama eğiliminde olmaktadır. Bu kesimin oranı ise % 8,8'dir. Görüşmeler sırasında hane reisi olan öğrencilere

ve emeklilere de rastlanmıştır. Bunların % 1,4'ünü (7 kişi) öğrenciler oluştururken, % 1,0'ını da (5 kişi) emekliler oluşturmaktadır.

Çalışmayanların oranı % 10,9 olmuştur. Niçin çalışmadıklarının sorulması üzerine ise alınan en yaygın cevap, yaşlılık ve sağlık sorunları olarak ifade edilmiştir. Emekli olanları ve çiftçileri hariç tutarsak diğer meslek mensuplarının iş güvencesi düşüktür.

İşsizlik geçmişte olduğu gibi günümüzde de gerek ekonomik gerekse sosyal yönden gelişme düzeyi ne olursa olsun, tüm toplumları etkileyen, sosyal, ekonomik, siyasal ve psikolojik birçok olumsuz sonuç doğuran önemli bir sorundur (Işığışık, 2012:82) Örneğin hane reisinin düzenli bir işinin ve gelirin olmaması tek başına belirleyici olmamakla beraber yoksulluğun önemli bir nedenidir. Yeterli bir gelirin olmadığı, güvencesiz işlerden olan inşaat, hurdacılık, boyacılık, seyyar satıcılık vb. işlerin varlığının çok olması ise yoksulluğu kronikleştirmektedir.

Tablo 44: Ankete Katılanların Sosyal Güvencelerinin Dağılımı

Sosyal Güvenlik Türü	Sayı	Yüzde
Yeşil Kart	461	89,9
Emekli Sandığı	2	0,4
BAĞ-KUR	8	1,6
SSK	21	4,1
Genel Sağlık Sigortası	21	4,1
Toplam	513	100,0

Dar anlamıyla sosyal güvenlik; hastalık, kaza, analık, malullük, yaşlılık, ölüm ve işsizlik gibi durumlarda ortaya çıkan gelir kesilmesi ve gider artışları ile ilgili risklerin karşılanmasıdır. Geniş anlamıyla sosyal güvenlik ise, nedeni ne olursa olsun insanların gelirlerinin kesilmesinin yanı sıra bir gelire sahip olsalar bile bu gelirin yetersizliğine bağlı olarak ortaya çıkan yoksullukla mücadele anlamını taşımaktadır (Alper, 2012:161-162).

Araştırma kapsamına giren ailelerin % 89,9'unun Yeşil Kart'a sahip olduğu görülmektedir. Çünkü Yeşil Kart bu haneler için hayatta kalabilme ve sağlık sorunuyla karşılaşılması durumunda en önemli güvence anlamına gelmektedir. Emekli Sandığı'na bağlı olanların oranı sadece % 0,4'tür. Bağ-Kur güvencesi olan hane reislerinin oranı ise % 1,6, SSK güvencesi olan hane reislerinin oranı % 4,1'dir. 2022 sayılı Kanun'la hiçbir sağlık güvencesi olmayan vatandaşlar Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınmıştır. Bu anlamda, ankete katılanların % 4,1'inin de Genel Sağlık Sigortası güvencesine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 45: Kadın Hane Reislerinin Eş Durumu

Eş Durumu	Sayı	Yüzde
Hasta	18	6,9
Hapishanede	6	2,3
Boşanmış	14	5,4
Vefat etmiş	60	23,0
Çalışmıyor	93	35,8
Diğer	69	26,6
Toplam	260	100,0

Görüşülen kadın hane reislerine yöneltilen eş durumu sorusuna verilen en sık cevap % 35,8 ile çalışmıyor olmuştur. Hasta olanların oranı % 6,9, hapishanede olanların oranı % 2,3, boşanmış olanların oranı % 5,4 vefat etmiş olanların oranı ise % 23,0 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 46: Hane Reisinin Bakmakla Yükümlü Olduğu Hane Halkı Sayısı

Hane Halkı Sayısı	Sayı	Yüzde
Bir	44	8,6
İki	61	11,9
Üç	87	17,0
Dört	97	18,9
Beş	93	18,1
Altı ve üzeri	131	25,5
Toplam	513	100,0

Yoksul ailelerin kalabalık nüfuslu olduğuna dair genel bir kanaat vardır. Verilerden hareketle bu kanaat doğrulanmıştır. Hane reisinin bakmakla yükümlü olduğu ailelerin % 25,5'ini altı ve üzeri bireye sahip aileler oluşturmaktadır. Bunu % 18,9'luk bir oranla dört hane halkı sayısı takip etmektedir. Üçüncü sırada % 18,1 ile beş hane halkı sayısı gelmektedir. Hane reisinin bakmakla yükümlü olduğu hane halkı sayısı dört ve üzeri olanların oranı (% 18,9+ % 18,1+ % 25,5=) % 62,5'dir. Başka bir deyişle örnekleme giren ailelerin yarısından fazlası kalabalık nüfuslu hanelerden oluşmaktadır. Hane halkı sayısı arttıkça yoksulluk oranı da artabilmektedir.

Tablo 47: Okula Giden Çocuk Sayısı

Okula Giden Çocuk	Sayı	Yüzde
Yok	186	36,3
Bir	86	16,8
İki	125	24,4
Üç	76	14,8
Dört	32	6,2
Beş ve üzeri	8	1,6
Toplam	513	100,0

Araştırma kapsamına giren yoksul ailelerin % 63,7'sinin (327 hane) çocuğu okula gitmektedir. % 24,4 ile en fazla iki çocuğu okutan aileler görülmekte, bunu % 16,8 ile bir çocuğu okula giden aileler, onu da % 14,8 ile üç çocuğu okula giden aileler takip etmektedir. Dört çocuğu okula giden ailelerin oranı % 6,2 iken, beş ve üzeri okuyan çocuğu olan ailelerin oranı % 1,6'dır. Üç ve üzeri çocuğu okula giden ailelerin oranı ise % 22,6'dır.

Tablo 48: Okula Giden Çocuk ya da Çocukların Başarı Durumu

Çocuk Başarı Durumu	Sayı	Yüzde
Çok Başarılı	20	6,1
Başarılı	124	38,0
Normal	156	47,7
Başarısız	27	8,2
Toplam	327	100,0

Okuyan çocuklara bakıldığında dikkate değer bir başarı göze çarpmaktadır. Çok başarılı olanların oranı % 6,1, başarılı olanların oranı % 38,0'dır. Çocukların başarı durumuna normal diyenlerin oranı % 47,7'dir. Başarılı ve çok başarılı diyenleri göz önüne aldığımızda % 44,1 gibi bir oran ortaya çıkmaktadır. Çocuklarının başarısız olduğunu ifade eden ailelerin oranı ise sadece % 8,2'dir. Bununla birlikte çok başarısız cevabı hiç

verilmemiştir. Ankete katılan toplam 513 haneden okuyan çocuğu olmayan hanelerin sayısı ise 186'dır.

Yoksul aile çocuklarının başarılı olması, bu ailelerin uzun dönemli yoksulluktan kurtulmaları için bir çözüm olabilir. Ayrıca imkânsızlıklara rağmen gösterilen bu başarı farklı bir inceleme konusu da olabilir.

Görüşmeler esnasında birçok aile çocuklarının başarılı olduğunu ancak okutacak imkanının olmadığını dile getirmektedir. Dolayısıyla bu çocukların başta fizyolojik olmak üzere diğer ihtiyaçlarının karşılanamaması durumunda, bu başarılı gidiş bir noktaya kadar gerçekleşecektir. Her ne kadar çocuklar başarılı olsa da, karınlarını doyuramama durumuyla karşılaştıklarında bu başarı doğal olarak azalacaktır.

Yoksulluk ve zihinsel gelişme arasında olumsuz bir ilişkinin olduğu görülmektedir. "Güney Afrika'da beslenme yetersizliği olan çocukların MRI²⁰ görüntülerinde, açlığa bağlı olarak beyin dokularının küçüldüğünü ve 90 günlük beslenme sonrası belirgin bir iyileşme olduğu gösterilmiştir. Demir eksikliği çocuklarda sık görülen bir sorundur ve uzun süren demir eksikliğinin entelektüel gelişmeyi olumsuz etkilediği, bunun geri dönüşsüz olabileceği ve ağır demir eksikliğinin hafif derecede mental geriliğe neden olduğu bilinmektedir" (Erdem, 2003:84).

²⁰ Manyetik Rezonans Görüntüleme (MRI) büyük mıknatıslarla oluşturulan güçlü manyetik alan içinde radyo dalgaları kullanılarak belirli anatomik yapıları, diğer yapılardan net olarak ayırt etmek, sağlıklı ve hastalıklı dokular arasındaki farklılıkları saptamak ve tanımlamak için kullanılan bir tıbbi tekniktir. Bu özelliğiyle de çok küçük bebeklerde ve hamilelerde bile (hamileliğin ilk üç ayında mutlak bir gereklilik olmadıkça tercih edilmez) tanısal amaçla güvenle kullanılabilen bir yöntemdir (http://memorial.com.tr/rehberler/saglik_rehberi/manyetik-rezonans-goruntuleme-mrg-mr-nedir/) (31.12.2013)

4.3.2. Kent-Köy İlişkisi

Tablo 49: Adıyaman'da Yaşam Süresi

Zaman	Sayı	Yüzde
Adıyaman doğumlu	287	55,9
2 yıldan az	9	1,8
2-5 yıldır	13	2,5
5-10 yıldır	49	9,6
10-20 yıldır	87	17,0
20 yıldan fazla	68	13,3
Toplam	513	100,0

Adıyaman'a başka bir yerden göç ederek gelmiş kişilere Adıyaman'da ne kadar süredir yaşamakta oldukları sorulduğunda; ankete katılanların % 1,8'i iki yıldan az, % 2,5'i 2-5 yıldır, % 9,6'sı 5-10 yıldır, % 17,0'ı 10-20 yıldır, % 13,3'ü 20 yıldan fazla bir süredir Adıyaman'da yaşadığını ifade etmiştir. Adıyaman doğumluyum cevabını verenlerin oranı ise % 55,9'dur.

Tablo 50: Adıyaman'a Nereden Göç Edildiğinin Dağılımı

Göç Edilen Yer	Sayı	Yüzde
İl merkezinden	44	15,1
İlçe merkezinden	56	19,2
Kasabadan	9	3,1
Köyden	182	62,6
Toplam	291	100,0

Adıyaman'daki yaşam sürelerinin dışında, çalışma açısından önemli bir diğer soru da Adıyaman'a nereden göç edildiğinin dağılımıdır.

Ankete cevap verenlerin nereden göç ettiklerini gösteren yukarıdaki tabloya göre en büyük grubu % 62,6 ile köyden göçenler oluşturmaktadır. İkinci sırada % 19,2 ile ilçe merkezinden göçenler takip etmektedir. % 15,1'lik

bir oranla il merkezinden göçenler üçüncü büyük grubu oluşturmaktadır. Kasabadan göçenlerin oranı ise % 3,1 olmuştur. Köyden göçenleri (% 62,6) ve kasabadan göçenleri (% 3,1) bir grupta topladığımızda, göç eden nüfusun büyük oranda kırsaldan geldiği görülmektedir.

Anket verilerinin değerlendirilmesi esnasında göze çarpan bir diğer husus ise, Adıyaman'a başka bir il merkezinden göç edenleri ağırlıklı olarak Şanlıurfa'dan, Adana'dan ve Malatya'dan gelenlerden oluşturmaktadır. Bunun yanında ankete katılanlar arasında Mersin, Şırnak, Antalya, Gaziantep, Diyarbakır ve Van'dan göç edenler de bulunmaktadır.

Adıyaman'a bir ilçeden göç edenlerin ise ağırlıklı olarak Samsat ve Kahta'dan geldikleri görülmektedir. Bunun yanında ankete katılanlar arasında Gerger, Besni, Gölbaşı, Sincik, Çelikhan ve Tut ilçelerinden göçenler de bulunmaktadır.

Tablo 51: Adıyaman'a Göç Etme Nedenlerinin Dağılımı

Göç Etme Nedeni	Sayı	Yüzde
İş bulabilmek	156	53,6
Evlilik	81	27,8
Eğitim	3	1,09
Sağlık	5	1,71
Diğer	46	15,8
Toplam	291	100,0

Adıyaman'a başka bir yerden göç edenlere bunun nedeni sorulmuştur. Verilen cevaplar ağırlıklı olarak ekonomik nedenlerle açıklanmaktadır. İş bulabilmek amacıyla göçenlerin oranı % 53,6'dır. Daha önce yaşadığı köyü, kasabayı, ilçeyi veya ili evlilik dolayısıyla terk eden ve genellikle kadınlar tarafından ifade edilen bir diğer göç nedeni % 27,8'lik bir oranla evlilik olmuştur. Eğitim amaçlı göç edenlerin oranı % 1,09 olurken; % 1,71'i ise sağlık sorunlarını göç etme nedeni olarak belirtmiştir.

Göç etme nedenlerini diğer olarak ifade edenlerin oranı % 15,8'dir. Atatürk Barajı'nın yapılmasıyla yaşadıkları yerin su altında kalması, eşlerin vefat etmesinden sonra bakacak kimsesinin olmaması, çocuklarına daha iyi bir gelecek hazırlama düşüncesi ve yaşadıkları yerde çeşitli nedenlerle husumet bulunması gibi durumlar, diğer göç etme nedenlerinden en sık cevaplananları oluşturmaktadır.

Tablo 52: Başka Bir Şehre Taşınma İsteğinin Dağılımı

Taşınma İsteği	Sayı	Yüzde
Evet	187	36,5
Hayır	309	60,2
Fikrim yok	17	3,3
Toplam	513	100,0

Ankete katılanlara yaşadıkları ortamdan memnun olup olmadıklarını öğrenebilmek için, imkanları olsa başka bir şehre taşınma isteği sorulduğunda % 60,2'si böyle bir düşüncelerinin olmadığını, % 36,5'i ise böyle bir isteğinin olduğunu ifade etmiştir. Fikri olmayanların oranı % 3,3 olmuştur.

Hangi şehre taşınmak istediklerinin sorulması üzerine başta Adıyaman'a yakın iller 'Şanlıurfa, Malatya, Kahramanmaraş, Gaziantep' olmak üzere; İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana, gibi kalabalık nüfuslu şehirler en sık dile getirilmiştir. Bunun yanında ankete katılan bir kişi de Kanada'ya taşınmak istediğini belirtmiştir.

Konuyla alakalı olarak Z. Toprak şu tespiti yapmaktadır: Köyden kente gelen kişi, kendisini sadece maddi değil, aynı zamanda sosyo-psikolojik etmenleri de içine alan tüm çevre yönünden, köyde bulunduğundan daha iyi durumda görmektedir. Diğer taraftan, kentlere gelip yerleşenlerin köyleriyle ilişkileri tamamen kopmuş değildir. Aile bağları, hasat ve ekim faaliyetleri çoğu zaman tek güvence olan toprağa bağlılık gibi maddi ve manevi

nedenlerle köy ile ilişkiler devam etmektedir. Bununla birlikte, kentte kalış süresi ve gelir arttıkça köye ilgi azalmakta, geri dönüş gündemden çıkmaktadır (Toprak'tan aktaran, Sipahi, 2005:133-134).

4.3.3. Çevreyle Olan İlişkiler

Tablo 53: Yakın Çevrede Oturan Akrabaların / Hemşehrilerin Dağılımı

Akraba/Hemşeri	Sayı	Yüzde
Evet	421	82,1
Hayır	92	17,9
Toplam	513	100,0

Geleneksel toplumlarda yardımlaşma ve dayanışma olgusunun varlığı kentli toplumlara nazaran daha fazla olmaktadır. Yoksul hane reislerine yöneltilen 'Yakın çevrenizde akraba ve/veya hemşeriniz var mı? sorusu bu kişilerden alınan yardımlar açısından önem arz etmektedir. Yoksullukla başetmede önemli bir araç olan bu tür bir dayanışmanın varlığı yoksullara biraz olsun katkı sağlamaktayken; diğer taraftan gizli yoksulluğun kronikleşmesine neden olmaktadır.

Adıyaman kent yoksullarının büyük çoğunluğunun (% 82,1) ikamet ettikleri bölgelerde akrabaları ve/veya hemşehrileri vardır ve onlarla sık sık görüşmektedirler. Yoksulların sadece % 17,9'u oturdukları çevrenin yakınında akraba ve/veya hemşerisinin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 54: Akraba/Hemşehri ve/veya Komşulardan Alınan Yardımların Dağılımı

Yardım Türü	Sayı	Yüzde
Yardım almıyorum	462	90,1
Gıda	32	6,2
Giysi	6	1,2
Yakacak	2	0,4
Nakit	10	1,9
Diğer	1	0,2
Toplam	513	100,0

Aynı mahallede yaşayan bireyler arasında yoksulluk seviyesinin birbirine çok yakın olduğu anketin uygulanması sırasında gözlemlenmiştir. Örneğin, Varlık Mahallesi'nde yaşayan mahalle sakinlerinin sosyo-ekonomik seviyesi birbirine yakinken; Bahçelievler Mahallesi'nde yaşayanların sosyo-ekonomik yapısı görece daha iyi iken kendi içinde birbirine benzemektedir. Dolayısıyla bir hanenin diğer bir haneye yardım edebilmesi için öncelikle kendi durumunun iyi olması, kendi ihtiyaçlarını karşılamış olması gerekmektedir.

Ankete cevap verenlerin % 90,1 gibi büyük bir kısmı yardım almadığını belirtmiştir. Dolayısıyla çevresinde bulunan akraba/hemşehri ve/veya komşuları yardım yapmamaktadır. Bunun iki nedeni olabilir: Birincisi, aynı mahallede yaşayan komşuların/akrabaların/hemşehrilerin de ekonomik açıdan yeterli olmayışıdır. İkinci nedeni ise yardımlaşma kültürünün yeterince yerleşmemiş olmasıdır. Ancak gerek gözlemlerden gerekse anket verilerinden hareketle birinci nedenin daha ağır bastığını ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Yardım alanlara baktığımızda yapılan gıda yardımı % 6,2 ile ilk sırada yer almaktadır. Ardından % 1,9'luk bir oranla nakit yardımı gelmektedir. Giysi yardımı aldığını belirtenlerin oranı % 1,2 olurken, yakacak yardımı aldığını

belirtenlerin oranı % 0,4 olmuştur. Bir kişi de (% 0,2) diğer bir yardım aldığını ifade etmiştir.

Tablo 55: Komşular/Akrabalar Tarafından Dışlanma Hissi

Dışlanma Hissi	Sayı	Yüzde
Hayır	470	91,6
Komşular tarafından	9	1,8
Akrabalar tarafından	10	1,9
Her ikisinden	24	4,7
Toplam	513	100,0

Yoksullukla dışlanma arasında paralel bir ilişkinin bir sonucu olarak yoksullar toplumun geneli tarafından dışlanmaktadır. Buradan hareketle Adıyaman kent yoksulları arasında böyle bir dışlanmanın olup olmadığını ortaya koymak amacıyla yoksul hane reislerine yöneltilen "Yoksul olduğunuz için komşularınız/akrabalarınız tarafından dışlandığınızı hissediyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplar genel eğilimin Adıyaman özelinde yaşanmadığı yönünde olmuştur. Bu durumun en önemli nedeni olarak aynı mahallede ikamet edenlerin sosyo-ekonomik özelliklerinin birbirine çok yakın olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca Adıyaman kent ölçeğinin küçük olması, buna bağlı olarak insanların birbirini daha fazla tanımaları ve aile-akrabalık ilişkilerinin güçlü olması gibi özellikleri de bu durumun nedenleri arasında gösterebiliriz.

Ankete katılanların % 91,6 gibi büyük bir kesimi (513 kişiden 470'i) herhangi bir kesim tarafından dışlanmadıklarını ifade etmişlerdir. Komşuları tarafından dışlandıklarını belirtenlerin oranı % 1,8 olurken akrabaları tarafından dışlandıklarını belirtenlerin oranı diğerine benzer şekilde % 1,9 olurken, her ikisi tarafından dışlandıklarını belirtenlerin oranı ise % 4,7 olmuştur.

4.3.4. Hanelerin Ekonomik Özellikleri

Tablo 56: Ankete Katılanların Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Gelir Dilimleri	Sayı	Yüzde
247 TL ve aşağısı	220	42,9
248-493 TL	174	33,9
494-740 TL	97	18,9
741-987 TL	18	3,5
988-1234 TL	2	0,4
1235-1480 TL	2	0,4
Toplam	513	100,0

Sabit ve yeterli bir gelirin varlığı hanelerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri açısından önemlidir. Bu anlamda yoksulluğun en önemli nedenlerinden olan gelir durumunu öğrenmeye yönelik sorulara verilen cevaplardan hareketle, ankete katılanların % 42,9'unun 247 TL ve aşağısında bir gelire sahip olduğu görülmektedir. 248-493 TL arasında geliri olanların oranı ise % 33,9'dur. 988-1234 TL geliri olan hane halklarının oranı % 0,4 olurken; 1235-1480 TL arasında gelire sahip hane halkı oranı ise % 0,4 olmuştur. Tablodan hareketle görüşülen hanelerde 740 TL ve altında bir gelire sahip olanların oranı % 95,7 gibi büyük bir oranı ifade etmektedir. Bu durum görüşülen yoksul ailelerin büyük bir çoğunluğunun yeterli bir gelire sahip olmadığını, çok zor koşullarda geçimlerini sürdürmeye çalıştığını göstermektedir.

Tablo 57: Haneye Giren Ek Gelirin Dağılımı

Ek Gelir Türü	Sayı	Yüzde
Hiçbir ek gelir yok	179	34,9
65 Yaş Aylığı	56	10,9
Bakıcı Aylığı	11	2,1
Engelli Aylığı	41	8,0
Malullük Aylığı	5	1,0
Dul Maaşı	25	4,9
Çocuk Yardımı	181	35,3
Diğer	15	2,9
Toplam	513	100,0

Yaşlılık aylığı olarak da bilinen 65 Yaş Aylığı alanların oranı % 10,9'dur. Ankete katılanların % 2,1'i Bakıcı Aylığı, % 8,0'ı Engelli Aylığı, % 1,0'ı Malullük Aylığı, % 4,9'u Dul Maaşı, % 35,3'ü ise Çocuk Yardımı almaktadır. Bunların dışında bir ek geliri olanların oranı % 2,9'dur. Hanesine hiçbir ek gelirin girmediyini söyleyenlerin oranı da % 34,9'tür.

Anket sorularına paralel olarak derinlemesine yapılan görüşmelerde birçok ailenin aslında ek gelir olarak ifade ettiği gelir türü asıl gelirini oluşturmaktadır. Örneğin birçok aile 65 Yaş Aylığı ile geçimini sürdürmeye çalışırken; benzer şekilde birçok aile de Bakıcı, Engelli, Malullük ya da Dul Aylığı ile geçinme mücadelesi vermektedir.

Tablo 58: Aylık Gelirin Geçimi Sağlamaya Yeterliliği

Gelirin Yeterliliği	Sayı	Yüzde
Kesinlikle yetiyor	7	1,4
Yetiyor	8	1,6
Normal	37	7,2
Yetmiyor	196	38,2
Kesinlikle yetmiyor	265	51,7
Toplam	513	100,0

Aylık gelirin geçimi sağlamaya yeterliliğini sorduğumuz bu soruda gelirin 'kesinlikle yettiğini' ifade edenlerin oranı % 1,4'tür. Elde ettiği gelirden kısmen daha az hoşnut olarak 'yetiyor' diyenlerin oranı % 1,6 iken; gelirin yetmekle yetmemek arasındaki eşiği olarak nitelendirebileceğimiz 'normal' diyenlerin oranı ise % 7,2'dir.

Elde edilen geliri 'yetersiz' olarak değerlendirenlerin oranı % 38,2'dir. Ayrıca her iki kişiden biri (% 51,7) gelirin 'kesinlikle yetmediğini' belirtmiştir. Elde edilen bu gelirin aile fertlerini geçindirmeye yetmeyeceği tabloda görüldüğü üzere açıktır. Hane halkının elde ettiği gelirden ve alınan cevaplardan yola çıkarak, ankete katılan 461 (% 89,9'unun) hane reisinin mutlak yoksulluk sınırında olduğu söylenebilir. Diğerlerinin görelisi olarak bu sınırı aştığı söyleneceği de ekonomik açıdan yetersiz olduğu açıktır.

4.3.5. Hanelerin Önemli İhtiyaçları ve Bunları Karşılama Yöntemleri

Tablo 59: Güçlük Çekilen İhtiyaçların Dağılımı

Güçlük Çekilen İhtiyaç Türü	Sayı	Yüzde
Beslenme	289	56,3
Kira	35	6,8
Yakacak	57	11,1
Giyim	36	7,0
Düğün, cenaze vb. tören giderleri	22	4,3
Eşya taksiti	35	6,8
Diğer	39	7,6
Toplam	513	100,0

Yoksul hane reislerinin karşılamakta güçlük çektiği en önemli ihtiyaçların neler olduğu sorulmuştur. Birçok aile farklı ihtiyaçları olduğunu dile getirmiştir. İhtiyaçların en öncelikli olanı % 56,3 ile beslenme olmuştur. İkinci sırada % 11,1'lik bir oranla yakacak gelmektedir. Yakacak ihtiyacının çok sık dile getirilmemesinin sebebi, birçok yoksul ailenin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından yapılan kömür yardımından faydalananı olmasıdır.

Güçlük çekilen ihtiyaçlar listesinde giyim % 7,0, kira % 6,8'dir. İhtiyaçlar listesinde 'Kira'nın düşük çıkmasının nedeni ise, ankete katılanların büyük çoğunluğunun ya ev sahibi olması ya da bir tanıdığının evinde kira ödemeksizin oturuyor olmasıdır.

Ödemekte güçlük çektiği ihtiyacının düğün, cenaze vb. tören giderleri olduğunu dile getirenlerin oranı % 4,3 olurken, eşya taksiti olduğunu dile getirenlerin oranı % 6,8 olmuştur. Ödemekte güçlük çektiği 'diğer' bir ihtiyacı olduğunu ifade olanların oranı % 7,6'dır. Bu ihtiyaçlar çoğunlukla elektrik ve su faturalarından oluşmaktadır. Bunun yanında nakit ihtiyacı olduğunu ifade edenler ve tedavi giderlerini karşılamakta zorlananlar da bulunmaktadır.

Tablo 60: Alışveriş Yapma Şekli

Alışveriş Şekli	Sayı	Yüzde
Peşin	80	15,6
Veresiye	404	78,8
Kredi Kartı	3	0,6
Diğer	26	5,1
Toplam	513	100,0

Alışverişini veresiye yapanların oranı % 78,8'dir. Bu durum, yoksulların gıda, giyim gibi en temel ihtiyaçlarını karşılamakta sabit ve düzenli bir gelirlerinin olmadığını göstermektedir. Alışverişini peşin olarak yaptığını söyleyenlerin oranı % 15,6'dır. Çok az da olsa (3 kişi) alışverişte kredi kartı kullanmaktadır. Alışveriş şeklini diğer olarak ifade edenler, genellikle duruma göre davrananlardan oluşmaktadır. Bu kesim ya parası olduğunda alışveriş yapmakta ya da bazen peşin bazen de veresiye alışveriş yapmaktadır.

4.3.6. Konuta İlişkin Özellikler

Tablo 61: Oturulan Konutun Tipi

Konut Tipi	Sayı	Yüzde
Apartman dairesi	5	1,0
Müstakil beton ev	335	65,3
Müstakil toprak ev	163	33,7
Toplam	513	100,0

Araştırma grubunun önemli bir bölümü müstakil bir evde oturmaktadır. Ancak bu yapılar incelendiğinde, büyük çoğunluğunun fiziki olarak yetersiz olduğu, görünüm itibariyle de yaşamaya pek elverişli olmadığı görülmektedir. Oturulan konutun % 65,3'ü müstakil beton evden, % 33,7'si müstakil toprak evden oluşmaktadır. Apartman dairesinde oturanların oranı ise % 1,0'dır. Adıyaman'da kentleşme yapısına bakıldığında hazine arazisi veya şahıs

arazisi üzerine inşa edilen kaçak yapılara, diğer bir adıyla gecekondu'lara rastlanılmamaktadır.

Tablo 62: Oturulan Konuttaki Oda Sayıları

Oda Sayısı	Sayı	Yüzde
Bir	104	20,3
İki	233	45,4
Üç	162	31,6
Dört	12	2,3
Beş	1	0,2
Altı ve üzeri	1	0,2
Toplam	513	100,0

Oturulan konuttaki oda sayılarına bakıldığında yoksul hanelerin büyük çoğunluğunun fiziki olarak yetersiz bir evde yaşadığı görülmektedir. Sadece bir odası olan evlerin oranı % 20,3'tür. Bu oda duruma göre hem oturma, hem misafir, hem yatak, hem de çocuk odası olarak çok amaçlı kullanılmaktadır. İki odalı evlerin oranı ise % 45,4'tür. Hane halkı sayılarının çok olmasının yanında odaların fiziki olarak yetersiz oluşu birçok kişiyi günün büyük bir kısmında aynı ortamda bulunmaya mecbur etmektedir. Üç odalı evlerin oranı % 31,6 olurken, dört odalı evlerin oranı % 2,3'tür. Araştırma esnasında, beş (% 0,2) ve altı (% 0,2) odalı birer haneye rastlanmıştır. Günün büyük bir bölümünün evde geçtiğini düşündüğümüzde, zaten yoksul durumda olan ve biraz olsun daha rahat bir evde oturmak, kafasını dinlemek isteyen bir yoksul için bu pek mümkün görülmemektedir.

Odaların türlere göre dağılımına bakıldığında 25 evde çocuk odası bulunmaktadır. Banyosu evin içinde bulunan aile sayısı 382, banyosu evin dışında olan aile sayısı 125'tir. Tuvaleti evin içinde bulunan aile sayısı 266, tuvaleti evin dışında bulunan aile sayısı 241'dir. Tuvaleti ve banyoyu evin dışında ortak kullanan aile sayısı ise 6'dır. Birçok konutta tuvalet ve banyonun dışarıda olması, bu konutların fiziki olarak yetersiz olduğunu bir

kez daha göstermektedir. Anketin uygulanması esnasında 3 evde mutfağın dışarıda olduğu görülmüştür.

Tablo 63: Oturulan Konutun Kira Durumu

Kira Durumu	Sayı	Yüzde
Ev sahibiyim	368	71,7
150 TL'den az	42	8,2
151-250 TL	81	15,8
251-350 TL	22	4,3
Toplam	513	100,0

Yoksul hane reislerine oturulan konutun kira durumu sorulmuştur. Alınan cevaplar arasında % 71,7'lik bir oranla ev sahibi olma durumu en sık dile getirilmiştir. Ev sahibiyim cevabını verenlerin birçoğu ardından, evin esasında bir yakınına veya bir akrabasına ait olduğunu ama kira vermeksizin oturduklarını ifade etmiştir. Kirada oturanların oranı % 28,3'tür. Bunun % 8,2'sini 150 TL'den az kira ödeyenler, % 15,8'ini 151 ile 250 TL arasında kira ödeyenler oluşturmaktadır. 251 ile 350 TL arasında kira ödeyenlerin oranı ise % 4,3'tür. 350 TL'nin üzerinde kira ödeyen çıkmamıştır.

Tablo 64: Sahip Olunan Başka Ev, Arsa, Araç vs. Durumu

Ev Arsa, Araç vs. Sahipliliği	Sayı	Yüzde
Hayır	508	99,0
Ev	2	0,4
Araç	1	0,2
Arsa	2	0,4
Toplam	513	100,0

Ankete katılan hane reislerine yöneltilen, oturulan konutun haricinde sahip olunan başka ev, arsa, araç vs. sahiplik durumuna ilişkin soruya verilen cevaplar varsayıldığı yönde gerçekleşmiştir. Ankete katılanların hemen hemen hepsi (% 99,0) herhangi bir değer ifade eden bir menkul veya gayri menkule sahip olmadığını belirtmiştir. Ankete katılanlardan sadece biri (% 0,2) bir araca, sadece ikisi de (% 0,4) bir arsaya sahip olduğunu belirtmiştir.

Tablo 65: Konutta Elektrik ve Su Bulunma Durumu

	Var		Yok		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Elektrik	489	95,3	24	4,7	513	100,0
Su	486	94,7	27	5,3	513	100,0

Ankete katılanların % 95,3'ünün konutunda elektrik bağlantısı bulunurken, elektrik bağlantısı bulunmayan konut oranı % 4,7'dir. Su şebekesi bulunan konut oranı % 94,7, su şebekesi bulunmayan konut oranı da % 5,3'tür. Elektrik bağlantısı ve su şebekesi olmayan konut sayısı az olsa da insan onuruna yaraşır bir yaşam için bunların sıfıra indirilmesi gerekmektedir.

Tablo 66: Konutta Bulunan Donatılar

Donatı Türü	Var (Eski)		Var (Yeni)		Yok	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Otomatik Çamaşır Makinesi	402	78,4	60	11,7	51	9,9
Merdaneli Çamaşır Makinesi	20	3,9	-	-	493	96,1
Bulaşık Makinesi	24	4,7	14	2,7	475	92,6
Buzdolabı	407	79,3	72	14,0	34	6,6
Derin Dondurucu	15	2,9	6	1,2	492	95,9
Renkli TV	393	76,6	64	12,5	56	10,9
Siyah-Beyaz TV	18	3,5	-	-	495	96,5
Fırınlı Ocak	225	43,9	22	4,3	266	51,9
Elektrikli Süpürge	229	44,6	45	8,8	239	46,6
Dikiş Makinesi	24	4,7	5	1,0	484	94,3
Uydu Anteni	263	51,3	60	11,7	190	37,0
Güneş Enerji Sistemi	407	79,3	23	4,5	83	16,2
Şofben	15	2,9	1	0,2	497	96,9
Müzik Seti	3	0,6	-	-	510	99,4
Sabit Telefon	6	1,2	4	0,8	503	98,1
Cep Telefonu	336	65,5	43	8,4	134	26,1
Bilgisayar	16	3,1	5	1,0	492	95,9
Video/CD Çalar	39	7,6	4	0,8	470	91,6

Konutta bulunan temel donatılardan olan buzdolabı, çamaşır makinesi ve televizyon gibi beyaz eşyalar evlerin çoğunda bulunmaktadır. Bütün bu donatıları kendi içinde var eski ve var yeni olarak sınıflandırmanın ötesinde var ve yok olarak değerlendirdiğimizde, evlerin % 93,9'unda çamaşır makinesi, (20 konut merdaneli çamaşır makinesi kullanılmaktadır), % 93,4'ünde buzdolabı, % 89,1'inde renkli televizyon, % 3,5'inde siyah beyaz olmak üzere % 92,6'sında televizyon bulunmaktadır. Cep telefonu kullanım oranına baktığımızda ankete katılan hane reislerinin % 73,9'u cep telefonu kullanmaktadır. Bunların yanında fırınlı ocak, elektrikli süpürge, uydu anteni, güneş enerjisi vb. donatılar da konutlarda bulunmaktadır. Ancak tabloya bakıldığında bunların büyük çoğunluğunun eski olduğu görülmektedir. Hatta

anketin uygulanması esnasındaki gözlemlerden hareketle birçok konutta bulunan bu donatıların birçoğunun kullanılamaz halde olduğunu da ifade edebiliriz.

Bilgisayar bulunan konut oranı (23 konut) % 4,1'dir. Bu bilgisayarların 16'sı eski, 5'i de yenidir. Okula giden çocuğu olan evlerde bilgisayarın olmayışı, bu öğrencilerin başarısını olumsuz etkileyebilir.

Kısaca, yoksul başını sokacak bir ev bulduğunda, bu sefer evin içine koyacağı eşyaları almakta sıkıntı çeker. Zaten çoğunlukla da bir evin tüm eşyasını satın alamaz. Yoksulların evindeki eşyaları ya akrabaları, komşuları vermiştir ya da kadının gündelikçi olarak çalıştığı evde artık kullanılmayan eşyalar verilmiştir (Ocak, 2011:159).

4.3.7. Sosyal Yardım Kuruluşlarıyla İlişkiler

Türkiye'de pek çok kamu kurum ve kuruluşu ile sivil toplum örgütü yoksullukla mücadelede faaliyet göstermekte ve bu birimlere duyulan ihtiyaç giderek artmaktadır. Zira bu kurum ve kuruluşlarca yapılan sosyal yardımlar yoksullar için can simidi olmaktadır.

Sosyal yardımların mükerrer yapılmaması ve muhtaçlığın tespit edilmesi amacıyla oluşturulan Sosyal Yardım Bilgi Sistemi'yle (SOYBİS) bu alanda önemli bir ilerleme sağlanmıştır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün çabalarıyla geliştirilen sistem sayesinde tek tuşla hizmet dönemi başlatılmıştır. Sosyal Yardım Bilgi Sistemi sosyal yardım başvurusu yapan vatandaşların muhtaçlıklarını ve kişisel verilerini merkezi veri tabanlarından temin/tespit etme ve mükerrer yardımların önlenmesine yönelik olarak kurumlar arası (online) veri paylaşımını sağlama amacıyla hayata geçirilmiş bir E-Devlet uygulamasıdır. Bu sistem sayesinde örneğin başvuru yapanların nüfus bilgileri, İş-Kur kayıt bilgileri, çeşitli aylık alıp almadığı, sosyal güvenlik bilgileri, üzerine kayıtlı menkul ve gayri menkulün varlığı vb. birçok konu tek bir merkezden online olarak sorgulanmaktadır.

Tablo 67: Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Tarafından Yapılan Yardımların Dağılımı

Yardım Türü	Sayı	Yüzde
Gıda	191	40,4
Yakacak	237	50,1
Nakit	45	9,5
Toplam	473	100,0

Çalışma kapsamında hane reislerine hangi kurum ya da kuruluştan ne tür bir yardım aldığı veya almakta olduğu sorulmuştur. Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan hanelerin 473'ü yardım almıştır. Özellikle sosyal güvencesi Yeşilkart olan (Tablo 44: % 89,9) ve başvuruda bulunan yoksul hane halklarına vakıf tarafından yakacak yardımı yapılmaktadır. Yakacak yardımı alan hane sayısı 237 (% 50,1) iken, gıda yardımı alan hane sayısı 191'dir (% 40,4). Vakıf tarafından 45 aileye de (% 9,5) nakit yardımı yapılmıştır.

Tablo 68: Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi (TOGEM) Tarafından Yapılan Yardımların Dağılımı

Yardım Türü	Sayı	Yüzde
Gıda	64	57,6
Giyim	34	30,7
Yakacak	10	9,0
Mobilya	1	0,9
Nakit	1	0,9
Diğer	1	0,9
Toplam	111	100,0

Çalışma kapsamında görüşülen hanelerin 111'i Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi tarafından yapılan yardımlardan faydalandığını

ifade etmiştir. Yardımların dağılımı incelendiğinde, en sık yapılan yardımın % 57,6 ile gıda yardımı olduğu görülmektedir. Giyim yardımı alanların oranı % 30,7, yakacak yardımı alanların oranı ise % 9,0 olmuştur. TOGEM tarafından yapılan yardımlar diğerlerine benzer şekilde özellikle gıda, giyim ve yakacak gibi temel yardımlarından oluşmaktadır. Bir aileye (% 0,9) mobilya yardımı, bir aileye (% 0,9) nakit yardım ve bir aileye de (% 0,9) diğer bir yardım yapılmıştır.

Tablo 69: Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Tarafından Yapılan Yardımların Dağılımı

Yardım Türü	Sayı	Yüzde
Gıda	4	44,4
Sağlık	4	44,4
Nakit	1	11,2
Toplam	9	100,0

Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı gibi, belediye gibi ya da bir sivil toplum kuruluşu gibi doğrudan yardım yapmamaktadır. Çalışma kapsamında özellikle Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nden gıda yardımı aldığını ifade eden 4, sağlık yardımı aldığını ifade eden 4 ve nakit yardımı aldığını ifade eden 1 olmak üzere toplam dokuz yoksul hane yardım almıştır.

Tablo 70: Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Tarafından Yapılan Yardımların Dağılımı

Yardım Türü	Sayı	Yüzde
Gıda	59	100,0

Anketin uygulanması esnasında Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Şanlıurfa Bölge Müdürlüğü tarafından gıda kolisi yardımı yapıldığı görülmüştür. Araştırma kapsamındaki ailelerden 59'u periyodik olarak yapılan bu yardımdan yararlandığını ifade etmiştir.

Tablo 71: Sivil Toplum Kuruluşları Tarafından Yapılan Yardımların Dağılımı

Yardım Türü	Sayı	Yüzde
Gıda	110	78,1
Giyim	27	19,1
Yakacak	1	0,7
Kırtasiye	1	0,7
Dayanıklı Ev Aletleri	1	0,7
Nakit	1	0,7
Toplam	141	100,0

Çalışmanın önemli bir ayağını da sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırma grubu içerisindeki hanelerin 141'i bu kuruluşlardan yardım almıştır. Bu yardımların büyük bir bölümünü (% 78,1) gıda yardımları oluştururken, giyim yardımları % 19,1 ile ikinci en sık yapılan yardım türünü oluşturmaktadır. Bunun yanında 1 aileye (% 0,7) yakacak yardımı, 1 aileye (% 0,7) kırtasiye yardımı, 1 aileye (% 0,7) dayanıklı ev aletleri yardımı, 1 aileye de (% 0,7) nakit yardımı yapılmıştır. Sivil toplum kuruluşları da kamu kurumları gibi yoksullar için daha acil ve zorunlu olan yardımları (gıda, yakacak, nakit vb.) yapmaktadır.

Tablo 72: Diğer Organizasyonlar Tarafından Yapılan Yardımların Dağılımı

Yardım Türü	Sayı	Yüzde
Gıda	4	25,0
Giyim	7	43,8
Yakacak	1	6,2
Kırtasiye	1	6,2
Nakit	3	18,8
Toplam	16	100,0

Araştırma kapsamında yardım alan hanelerin 7'si (% 43,8) giyim, 4'ü (% 25,0) gıda, 3'ü (% 18,8) nakit, 1'i yakacak (% 6,2) ve 1'i kırtasiye (% 6,2) olmak üzere toplam 16 hane diğer bir organizasyondan yardım aldığını ifade etmiştir.

4.3.8. Sosyal Yardımlarla İlgili Genel Görüşler

Tablo 73: Yapılan Yardımların Yeterliliği

Yeterlilik Derecesi	Sayı	Yüzde
Fazlasıyla Yetiyor	2	0,4
Yetiyor	16	3,1
Normal	34	6,6
Yetmiyor	228	44,4
Hiç Yetmiyor	233	45,4
Toplam	513	100,0

Ankete katılanların % 0,4'ü (513 kişinin 2'si) kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan yardımları fazlasıyla yeterli bulurken, bu yardımları yeterli bulanların oranı % 3,1 (16 kişi) olmuştur. Yapılan yardımları normal olduğunu ifade edenlerin oranı ise % 6,6'dır. Yapılan sosyal yardımların yetmediğini ifadenler büyük bir oranı temsil etmektedir. (Yetmiyor % 44,4 + Hiç Yetmiyor % 45,4= % 89,8). Ankete katılan 513 kişiden 228'i (% 44,4 + Hiç Yetmiyor % 45,4= % 89,8).

44,4) yapılan yardımlara yetmiyor derken; 233'ü de (% 45,4) hiç yetmiyor demiştir.

Sosyal yardımlar yoksullar açısından geleceği kuşatmasa da, günü kurtarmak için gereklidir. Çünkü bir paket gıda kolisi, yakacak, giyim, barınma vs. yardımlar onlar için bir umuttur. Bunların düzensiz oluşu, yeterli olmayışı yoksulları zora sokarken, dağıtımı sırasında insan onuruna uygun bir şekilde muamele edilmemesi de bu kesimi incitmektedir.

Tablo 74: Yapılan Yardımların Tembel Birey Yetiştirme Algısı

Algı	Sayı	Yüzde
Hayır	392	76,4
Evet	55	10,7
Kısmen	53	10,3
Fikrim yok	13	2,5
Toplam	513	100,0

Ankete katılanlara, yapılan sosyal yardımların bireylerde tembelliğe neden olup olmadığı sorulmuştur. Ankete katılanların % 76,4'ü 'hayır' yanıtını vermiştir. Yani bu gruptaki insanlar yardımların devam etmesini istemekte çünkü, mevcut durumda bu yardımlara mahkum olduklarını belirtmektedirler. Hayır dedikten hemen sonra aslında düzenli bir gelirlerinin olması ve bir iş-güç sahibi olunması durumlarında bu yardımları kabul etmeyeceklerini de eklemektedirler. 'Evet' cevabını verenlerin oranı % 10,7'dir. Yapılan yardımların kısmen tembelliğe neden olacağını ifade edenlerin oranı % 10,3, fikri olmayanların oranı ise % 2,5'tir.

4.3.9. Yoksulluğun Çözümü Hakkındaki Görüşler ve Çözüm İçin Gösterilen Çabalar

Tablo 75: Yoksulluk Sorununun Çözümü Hakkında Görüşler

Çözüm İçin Referans	Sayı	Yüzde
Kamu Kurumları	174	33,9
Sivil Toplum Kuruluşları	20	3,9
Kamu Kurumları ve STK İşbirliği	210	40,9
Fikrim Yok	109	21,2
Toplam	513	100,0

Yoksulluk sorunuyla ilgilenen çeşitli kurum ve kuruluşlar vardır. Bunların başarısının veya başarısızlığının yoksulların gözüyle değerlendirilmesi amacıyla yoksullara yöneltilen "Sizce yoksulluk sorununun çözümünde hangisi ya da hangileri daha başarılı olabilir" sorusuna ankete katılanların % 40,9'u kamu kurumları ve STK İşbirliği'ni çözüm yolu olarak görmüştür. İşbirliği yapılması suretiyle kamu örgütlerinin eksiğini STK, STK'nın eksiğini de kamu örgütleri tamamlamak suretiyle geliştirilecek işbirliklerine vurgu yapılmıştır. Ankete katılanlardan % 33,9'u yoksulluk sorununun çözümünde kamu kurumlarını referans gösterirken, % 3,9'u sivil toplum kuruluşlarını referans göstermiştir. Yoksullukla mücadelede sivil toplum kuruluşlarının tek başına başarılı olması pek mümkün görünmemektedir. Yoksullukla mücadelede hangi organizasyonun daha başarılı olacağı konusunda fikri olmayanların oranı ise % 21,2'dir.

Tablo 76: Yoksulluktan Kurtulmak İçin Gösterilen Çaba

Gösterilen Çaba	Sayı	Yüzde
Herhangi bir çaba göstermiyorum	156	30,4
Meslek edindirme kurslarına katılıyorum	6	1,2
Gündelik işlerde çalışıyorum	155	30,2
İş arıyorum	105	20,5
El işi yapıp satıyorum	49	9,6
Diğer	42	8,2
Toplam	513	100,0

Yoksulluktan kurtulmak için gösterilen çabalara bakıldığında, gündelik işlerde çalışanlar % 30,2 ile ilk sırada yer almaktadır. Bu insanların gündelik işlerde çalışması görünüşte iyi; işini kaybetme, sağlık, hastalık, yaşlılık gibi nedenlerle ortaya çıkabilecek olumsuz bir durum karşısında çalışamama durumunda yoksulluğa düşme ihtimalleri artmaktadır. Dolayısıyla gündelik işler gününbirlik bir çabayken, geleceğe dönük değildir. İş arayanların oranı % 20,5'tir. İş arayanlar, aslında iş bulma ümidi olanlardır. Bu zihinsel anlamda olumlu bir çabadır. Meslek edindirme kurslarına katılıyorum cevabını verenlerin oranı % 1,2, haneye kazanç sağlamak amacıyla el işi yapıp satanların oranı ise % 9,6'dır.

Yoksulluktan kurtulma çabalarından 'diğer'i dile getirenlerin oranı % 8,2'dir. Bu gruptaki insanlar mevsimlik işçi olarak çalıştıklarını, Türkiye İş Kurumu (İş-Kur) kurslarına katıldıklarını, iş başvuru sonucunu beklediklerini çokça ifade etmişlerdir. Yoksulluktan kurtulmak için herhangi bir çaba göstermiyorum diyenlerin oranı % 30,4'tür. Bu duruma yaşlılık ve sağlık sorunları neden olarak gösterilmiştir.

İş-Kur açtığı meslek kursları ve geliştirdiği çeşitli projeler ile yoksulların başvuru yapabileceği, iş ve meslek sahibi olabileceği önemli bir kamu kurumudur. Genç kızların ve kadınların mesleki eğitimi ve istihdamı projesi, GAP bölgesine yönelik projeler, çalışan ve sokakta kalan çocukların ailelerinin istihdamına yönelik projelerin yanında istihdama yönelik diğer

birçok proje yoksulluğun çözümüne katkı sağlamaktadır. İş-Kur kurslarına katılan kursiyerler hem günlük almakta hem de bazı iş garantili kurslar aracılığıyla iş sahibi olmak suretiyle kendi ayakları üzerinde durmaktadır. İş-Kur verilerine göre (2011:20) Adıyaman'da 2011 yılı içerisinde 9.648 erkek, 5.267 kadın iş başvurusunda bulunmuştur. Bunların 1.453 erkek, 248'i kadın olmak üzere toplam 1701'i İş-Kur tarafından işe yerleştirilmiştir. Özellikle yoksulların bir arayış içerisinde olmaları, başta İş-Kur olmak üzere açılan diğer kurslara katılmaları ve bir meslek sahibi olmaları gerekmektedir.

4.3.10. Yoksulluğun Algılanış Biçimi

Tablo 77: Ailelerin Yoksulluk Algılaması

Yoksulluk Algısı	Sayı	Yüzde
Hayır	15	2,9
Evet	432	84,2
Kısmen	64	12,5
Fikrim yok	2	0,4
Toplam	513	100,0

Ankete katılanlara kendilerini yoksul olarak görüp görmedikleri sorulmuştur. Kendilerini yoksul olarak görmeyenlerin oranı % 2,9 iken, kendini yoksul olarak görenlerin oranı % 84,2 olmuştur. Kendini kısmen yoksul olarak görenlerin oranı % 12,5, fikri olmayanların oranı % 0,4'tür. Buradan hareketle ankete katılanların büyük çoğunluğu kendini yoksul olarak nitelendirmektedir.

Tablo 78: Ailelerin Yoksulluk Sebeplerinin Dağılımı

Yoksulluğun Sebepleri	Sayı	Yüzde
Eğitimsizlik	163	31,8
Kişisel yeteneksizlik	11	2,1
Gelir dağılımındaki adaletsizlik	22	4,3
Kader	56	10,9
Hükümet politikaları	27	5,3
İş bulamamak	149	29,0
Sağlık sorunları	36	7,0
Yaşlılık	44	8,6
Diğer	5	1,0
Toplam	513	100,0

Sizin yoksulluğunuzun sebebi nedir? sorusuyla yoksulluğun yapısal, sistematik nedenlerden mi, yoksa bireysel tutum ve davranışlardan mı kaynaklandığı öğrenilmeye çalışılmıştır. Yoksulluğun nedenleri arasında en sık ifade edileni % 31,8'lik bir oranla eğitimsizlik olmuştur. Çıkan bu sonuç, yoksullukla eğitim arasındaki yakın ilişki bir kez daha ortaya koymuştur. Buğra'ya göre (2011:242) nüfusun düzgün eğitim alamaması yoksulluk ve sosyal dışlanma sorununu nesilden nesile devrederek kalıcı bir nitelik kazandırmaktadır

İş bulamamak % 29,0 ile ikinci en sık dile getirilen neden olmuştur. Yaşlılığı yoksulluğun nedenlerinden biri olarak görenlerin oranı % 8,6 iken, sağlık sorunlarını yoksulluğun nedeni olarak görenlerin oranı % 7,0 olmuştur. Ankete katılanlardan % 5,3'ü yoksulluğun nedenini hükümet politikasına, % 4,3'ü gelir dağılımındaki adaletsizliklere bağlamaktadır.

Kişisel anlamda yetersiz olduğunu düşünen ve bu nedenle yoksul olduğunu ifade edenlerin oranı % 2,1, yoksulluğu kader olarak görenlerin oranı % 10,9'dur. Kendi yoksulluğunu bunların dışında diğer bir nedene bağlayanların oranı da % 1,0'dır. Yoksulluğun 'kader' olarak görülmesi bu

durumun kanıksanması anlamına gelmektedir ki bu durum bireyleri tembelliğe sevk edebilir.

Yoksulluğun nedenlerini kabaca, “eğitimsizlik (% 31,8), kişisel yeteneksizlik (% 2,1), kader (% 10,9), sağlık sorunları (% 7,0) ve yaşlılık (% 8,6)” olmak üzere bireysel (% 60,4); “gelir dağılımındaki adaletsizlik (% 4,3), hükümet politikaları (% 5,3), iş bulamama (% 29,0)” olmak üzere sistematik (% 38,6) iki ana gruba ayırdığımızda, yoksullukta bireysel nedenlerin daha ön plana çıktığı görülmektedir. Buradan hareketle, yoksulluktan kurtulmak için bireysel istek ve çabalar daha önemli hale gelmektedir. Ancak yaşlılık ve hastalık gibi nedenlerle yoksul duruma düşenlere, kamu kurumları tarafından bir çözüm üretilmemesi, sorunu yapısal hale dönüştürmektedir.

4.3.11. Yoksullarda Sosyo-Kültürel Hayat

Tablo 79: Boş Zaman Değerlendirme

Aktivite Türü	Sayı	Yüzde
Ailece evde oturuyoruz	264	51,5
Televizyon seyrediyoruz	93	18,1
Kahveye giderim	8	1,6
Komşulara gidiyoruz	46	9,0
El işi yaparım	45	8,8
Gündelik işlere giderim	40	7,8
Diğer	17	3,3
Toplam	513	100,0

Ankete katılanların % 51,5'i boş zamanlarında ailece evde oturmaktadır. % 18,1'i televizyon seyretmekte, % 9,0'ı komşulara gitmektedir. Boş zamanlarında el işi yapanların oranı % 8,8 iken, gündelik işlere gitmek suretiyle aile ekonomisine katkı sağladığını ifade edenlerin oranı % 7,8'dir. Boş zamanlarını bunların dışında bir uğraşla geçirenlerin oranı ise % 3,3'tür.

Tablo 80: Gazete Okuma Oranları

Gazete Okuma	Sayı	Yüzde
Hayır	426	83,0
Ara sıra	79	15,4
Her gün	8	1,6
Toplam	513	100,0

Gazete toplumların kültür düzeyini yansıtan önemli bir kitle iletişim aracıdır. Eğitim düzeyi yüksek bireylerin daha fazla gazete okuduğu gerçeğinden hareketle, yoksul bireylerin daha az gazete okuduğu düşünülmüştür. Araştırma grubuna yöneltilen gazete okuma sorusuna, ankete katılanların % 83,0'ı gazete okumadığını belirtmiştir. Ara sıra gazete okuyanların oranı % 15,4 iken, her gün gazete okuyanların oranı % 1,6'dır.

Tablo 81: İzlenen Televizyon Programları

İzlenen Program Türü	Sayı	Yüzde
TV izlemem	88	17,2
Haberler	207	40,4
Müzik ve eğlence	21	4,1
Magazin	4	0,8
Spor	41	8,0
Diziler	92	17,9
Evlendirme programları	17	3,3
Belgesel	32	6,2
Diğer	11	2,1
Toplam	513	100,0

Kent yoksullarının televizyon izleme oranı % 82,8'dir. En çok izlenen programlar haberler (% 40,4) ve dizilerdir (% 17,9). Müzik ve eğlence programları izleyenlerin oranı % 4,1, magazin programları izleyenlerin oranı % 0,8, özellikle erkekler tarafından tercih edilen spor programlarının izlenme

oranı ise % 8,0'dır. Özellikle kadınların ilgi gösterdiği evlendirme programı izlenme oranı % 3,3'tür. Belgesel izleyenlerin oranı % 6,2 olurken, diğer bir programı izlediğini ifade edenlerin oranı % 2,1'dir.

Tablo 82: Sinemaya/Tiyatroya Gitme Sıklığı

Sinemaya/Tiyatroya Gitme	Sayı	Yüzde
Hayır	501	97,7
Ara sıra	10	1,9
Sadece sinema	2	0,4
Toplam	513	100,0

Sinema ya da tiyatroya gitme oranı oldukça düşüktür. Ankete cevap verenler içinde özellikle tiyatroya giden hiçbir kimse çıkmamıştır. Sinema ya da tiyatroya hiç gitmeyenlerin oranı % 97,7'dir. 2 kişi sadece sinemaya gittiğini söylemiştir. Ara sıra sadece sinemaya gittiğini söyleyen on kişidir. Görüldüğü üzere kent yoksulları gerek imkanların kısıtlı oluşundan, gerekse ilgisizlikten boş zamanlarında sinema/tiyatro gibi etkinliklere zaman ayırmamaktadır.

Tablo 83: Adıyaman’da Gidilip Görülen Yerler

Gidip Görülen Yer	Evet		Hayır	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Nemrut Dağı	63	12,3	450	87,7
Cendere Köprüsü	117	22,8	396	77,2
Arsameia Ören Yeri	35	6,8	478	93,2
Perre Antik Kenti	165	32,2	348	67,8
Su Gözü Piknik Alanı	48	9,4	465	90,6
Adıyaman Müzesi	50	9,7	463	90,3
Mimar Sinan Kültür Parkı	217	42,3	296	57,7
Adıyaman (Hısn-ı Mansur) Kalesi	235	45,8	278	54,2

UNESCO dünya kültür mirası listesinde yer alan ve Adıyaman'ın Kahta ilçesinde bulunan Nemrut Dağı'nı giderek görenlerin oranı % 12,3 iken, henüz görmeyenlerin oranı % 87,7'dir. Tarihi özellik taşıyan Cendere Köprüsü'nü görenlerin oranı % 22,8, Arsemia Ören Yeri'ni görenlerin oranı % 6,8'dir. Kent merkezinde bulunan ve ulaşımı kolay olan Perre (Pirin) Antik Kent'i görenlerin oranı % 32,2 (görece daha yüksek) iken, Adıyaman Müzesi'ni gidip görenlerin oranı % 9,7'dir. Adıyaman şehir merkezinde bulunan ve birbirine yakın uğrak yerlerinden biri olan Mimar Sinan Kültür Parkı'nı görenlerin oranı % 42,3, Adıyaman Kalesi'ni görenlerin oranı % 45,8 olmuştur. Adıyaman'ın Besni ilçesinde bulunan Su Gözü Piknik Alanı'nı görenlerin oranı % 9,4'tür.

Çeşitli tarihi ve kültürel yerleri gezip görmek suretiyle kentle bütünlük sağlayabilmek için ekonomik imkanların elverişli olması gerekmektedir. Görüldüğü üzere şehir merkezinde yer alan mekanlar daha çok ziyaret edilmiştir. Oysa paraya ihtiyaç duyularak gidilebilen yerlere ilgi daha düşük olmuştur. Dolayısıyla ekonomik imkânsızlıklar nedeniyle oturdukları mahalleden dışarı çıkamayan yoksullar sosyalleşememekte, toplumun dışına iyice itilmektedirler.

Tablo 84: Adıyaman Belediye Başkanını ve Cumhurbaşkanını Tanıma

	Doğru Cevaplayanlar		Yanlış Cevaplayanlar		Fikri Olmayanlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Belediye Başkanı	359	70,0	41	8,0	113	22,0
Cumhurbaşkanı	341	66,5	51	9,9	121	23,6

Ankete katılanlara, Adıyaman Belediye Başkanı Muhammet Necip Büyükaslan'ı ve Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ü tanımaya ilişkin iki açık uçlu soru yöneltilmiştir. Yoksul insanların % 70,0'ı (513 kişiden 359'u) Adıyaman Belediye Başkanı'nı tanımaktadır. Adıyaman Belediye Başkanını yanlış tanıyanların oranı % 8'dir. (513 kişiden 41'i). Burada dikkat çekici grup (% 22,0) azımsanmayacak bir şekilde fikri olmayanlardır. Fikri olmayanları yanlış tanıyanlara ekleyerek değerlendirdiğimizde (% 30), yaklaşık her üç kişiden birinin belediye başkanını tanımadığını söyleyebiliriz.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nı tanıyanların oranı (513 kişiden 341'i) % 66,5'dir. Katılımcıların % 9,9'u (513 kişiden 51'i) cumhurbaşkanını yanlış tanımaktadır. Onun isminin yerine başka bir isim söylemektedir. Adıyaman Belediye Başkanı'nı tanımaya benzer şekilde fikri olmayanların oranı ise (% 23,6) yüksek çıkmıştır. Yanlış cevaplayanların çoğunluğu cumhurbaşkanının Recep Tayyip Erdoğan olduğunu ifade etmiştir.

SONUÇ

Dünyada yaşanan hızlı değişim ve dönüşüm yoksulluğu modern toplumun ivedilikle el atması gereken toplumsal bir sorun haline getirmiştir. Yoksulluk sadece karın doyurma ya da kalacak bir yer bulma değildir. Zaten yoksulluk tanımları da bu noktada farklılaşmaktadır. Yoksulluk temelde hayatı devam ettirebilmek için gıda, giyim ve barınma ihtiyaçlarının karşılanamaması olarak açıklansa da, bireylerin sosyal yönlerinin de göz önüne alınmasıyla tanımlanacak çok yönlü bir olgudur.

Yoksulluk konusunda olduğu gibi, kentsel yoksulluk konusunda da tanım birliğine varılamamıştır. Bununla birlikte kentsel yoksulluk, Türkiye'nin de içinde bulunduğu az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hızlı ve plansız kentleşmenin bir sonucu olarak kırdan göç eden nüfusun neden olduğu geniş ölçekli bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Kentsel yoksulluğu sadece ekonomik açıdan yetersizlik durumu olarak açıklamak konuya dar açıdan bakmaktır. Örneğin eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi kamusal hizmetlere erişememe, daha önce zengin iken ekonomik kriz, doğal afet vb. nedenlerle yoksulluğa düşme ve sosyal statünün itibar görmemesi, toplumsal yaşamın dışına itilme, şiddete ve suç işlemeye açık hale gelme gibi unsurların da değerlendirilmesi daha kapsamlı bir bakış açısını ortaya koymaktadır. Son dönem çalışmalarda üzerine durulan yeni kentsel yoksulluk ise kentsel yoksulların sayısal olarak eskiye nazaran büyük rakamlara ulaşması ve gelişmiş ülkeler dahil dünya ülkelerinin ortak sorunu haline gelmesidir.

Dünya genelinde ne kadar insanın yetersiz beslendiği bilinmemekle birlikte, yapılan araştırmalar neticesinde tahmini rakamlar söylenebilmektedir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün 2010 yılı verilerine göre, dünyada yaklaşık yedi milyar insan yaşamaktadır. Dünya genelinde 925 milyon insan beslenme yetersizliğiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu durum nüfusun % 13,2'sinin yeterli beslenemediği anlamına gelmektedir. Dünya Bankası verilerine göre Türkiye'nin 2005 yılındaki yoksulluk oranı % 20,5, 2009 yılına gelindiğinde % 18,1 olarak belirlenmiştir. Bu rakam yaklaşık her

beş kişiden birinin yoksul olduğu anlamına gelmektedir. Yoksulluğun göstergelerinden olan gelir dağılımındaki eşitsizlik oranları yoksulluğun düzeyini gözler önüne seren önemli bir araçtır. Türkiye'de en zengin % 20'lik kesimin 2010 yılında toplam gelirden aldığı pay % 46,4 iken, en düşük gelire sahip % 20'lik kesimin toplam gelirden aldığı pay % 5,8'dir. Buna göre, ilk % 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay, son % 20'lik gruba göre 8 kat daha fazladır. % 20'lik fert grupları arasındaki uçurum gelir dağılımının adaletli olmadığını göstermektedir. Bu eşitsiz durum bölgeler açısından da devam etmektedir. Bölgesel verilerin ışığında ise, en yoksul bölgelerin başında Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleri gelmektedir.

Kentsel yoksulluk sorunu, 21. yüzyıl Türkiye'sinin üzerine eğilmesi ve çözüme kavuşturması gereken en acil ve önemli sorunlardan birisidir. Bu sorunun çözümü noktasında çeşitli organizasyonlar çaba göstermektedir. Kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının etkin işbirliğine olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Çünkü merkezi yönetim ve onun taşra teşkilatı yoksullukla mücadelede tek başına yeterli olamamaktadır. Gönüllülük esasına dayanan ve başta yoksulluk olmak üzere birçok toplumsal soruna duyarlılık gösteren ve çözüme dönük önemli katkı sağlayan STK'lara olan ihtiyaç daha fazla hissedilmektedir. Bu ölçüde STK'lara düşen sorumluluk da artmaktadır.

İşte bu noktada Adıyaman kent yoksulları ile yaptığımız alan araştırması kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım faaliyetlerini değerlendirme imkanı sunmaktadır. Çünkü sosyal yardım sisteminde yaşanan sorunlar yoksulluk sorununun yanında kendi içinde ayrı bir sorun oluşturmaktadır. Bunun için sosyal yardımların daha etkili bir şekilde yerine ulaştırılması için en küçük idari yapılar olan mahallelerden başlanmak üzere, ülke geneline doğru yoksulluk haritası çıkartılmalıdır. Yoksullar kendi içinde yoksulluk türleri ve dereceleri göz önüne alınmak suretiyle sınıflandırılmalıdır. Bu sayede yoksulların ihtiyaçları net bir şekilde tespit edilebilir ve sosyal yardımlar bu doğrultuda daha etkin yerine ulaştırılır.

Adıyaman il merkezindeki on beş mahallede 217'si erkek, 296'sı kadın toplam 513 kişi ile görüşülerek yapılan alan araştırmasından elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır:

- Araştırma kapsamında görüşülenlerin büyük çoğunluğu evli olup, bekar, dul ve boşanmış hane reisleriyle de görüşülmüştür. Resmi nikahsız yaşayan hane reisine rastlanmamıştır. Boşanma nedenleri arsasında maddi sorunlar ilk sırada yer almaktadır.
- Ankete katılanların ağırlıklı olarak okur-yazar olmadığı görülmüştür. Hem okur-yazar olmayanlar hem de okur-yazar olanlar ve ilkokul mezunlarının toplamı büyük bir oranı ifade etmektedir ki buradan hareketle yoksulların eğitim seviyesinin düşük olduğunu söyleyebiliriz.
- Görüşülenlerin çoğunluğunun kadın olmasını, yoksulluğun ev hanımı kadınlar arasında yoğun olarak görülmesine bağlayabiliriz. Erkeklerin çoğunluğu herhangi bir özel eğitim gerektirmeyen genel anlamıyla marjinal sektör olarak adlandırılan işlerde çalışmaktadır. Bu işlerin büyük çoğunluğunu el arabacılık, seyyar satıcılık, hurdacılık, hamallık, inşaat işleri gibi enformel işler oluşturduğu görülmüştür.
- Hane reisinin bakmakla yükümlü olduğu ailelerin kalabalık nüfuslu aileler olduğu görülmektedir. Bu durum yoksul hanelerin geçinme şartlarını daha da zorlaştırmaktadır. Örnekleme giren ailelerin yarısından fazlası kalabalık nüfuslu hanelerden oluşmaktadır. Bu durum başta beslenme olmak üzere ciddi sorunları beraberinde getirmektedir.
- Ankete cevap verenlerin köy-kent ilişkisine bakıldığında, Adıyaman'a herhangi bir köy merkezlerinden göçenler büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. İkinci sırada ilçe merkezinden göçenler, üçüncü sırada il merkezinden göçenler, dördüncü sırada ise kasabadan göçenler gelmektedir. Köyden ve kasabadan göç etmek suretiyle

Adıyaman'a gelenleri bir grupta toplayacak olursak göç eden nüfusun büyük oranda kırsaldan geldiğini söyleyebiliriz.

- Aynı mahallede yaşayan bireyler arasında ekonomik seviyesinin birbirine çok yakın olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla ankete cevap verenlerin büyük bir kısmı komşularından/akrabalarından yardım almadığını belirtmiştir. Çünkü bir insanın diğer birine fayda sağlayabilmesi için önce kendine fayda sağlaması gerekmektedir.
- Yoksullukla dışlanma arasında paralel bir ilişki söz konusudur. Ancak bu durum Adıyaman özelinde yaşanmamıştır. Bunun nedenlerini aynı mahallede ikamet edenlerin sosyo-ekonomik özelliklerinin birbirine çok yakın olmasına ve aile-akrabalık ilişkilerinin güçlü olmasına bağlayabiliriz. Bu bağlamda ankete katılanların büyük bir kesimi (513 kişiden 470'i) herhangi bir kesim tarafından dışlanmadıklarını ifade etmiştir.
- Araştırma kapsamına giren ailelerin büyük çoğunluğunun Yeşil Kart'a sahip olduğu görülmektedir. Çünkü Yeşil Kart bu haneler için en önemli güvence anlamına gelmektedir.
- Görüşülen hanelerde 740 TL ve altında bir gelire sahip olanlar büyük bir kesimi oluşturmaktadır. Bu sonuç görüşülen yoksul ailelerin büyük bir çoğunluğunun yeterli bir gelire sahip olmadığını ve çok zor koşullarda geçimlerini sürdürmeye çalıştığını göstermektedir.
- Elde edilen geliri 'yetersiz' olarak değerlendirenler ve gelirin 'kesinlikle yetmediğini' belirtenler büyük bir oranı temsil etmektedirler. Yoksul hane halklarının elde ettiği gelirin aile fertlerini geçindirmeye yetmediği açıktır. Buradan hareketle ankete katılan hane reislerinden 461'inin mutlak yoksulluk sınırında olduğu söylenebilir.

- Araştırma grubunun önemli bir bölümü müstakil evde oturmaktadır. Ancak bu yapıların büyük çoğunluğunun fiziki olarak yetersiz olduğu, görünüm itibariyle de yaşamaya pek de elverişli olmadığı görülmüştür.
- Oturulan konuttaki oda sayılarına bakıldığında yoksul hanelerin büyük çoğunluğunun fiziki olarak yetersiz bir evde yaşadığı görülmektedir. Konutların oda sayısı ihtiyacı karşılamamaktadır. Sadece bir odası olan evler duruma göre hem oturma, hem misafir, hem yatak, hem de çocuk odası olarak çok amaçlı kullanılmaktadır.
- Buzdolabı, çamaşır makinesi ve televizyon gibi beyaz eşyalar evlerin çoğunda bulunmaktadır. Bütün bu donatıları kendi içinde var eski ve var yeni olarak sınıflandırmanın ötesinde var ve yok olarak değerlendirdiğimizde, evlerin hemen hepsinde çamaşır makinesi (merdaneli çamaşır makinesi de kullanılmaktadır), buzdolabı, televizyon (renkli ve siyah beyaz) bulunmaktadır. Ankete katılan hane reislerinin önemli bir kesimi cep telefonu kullanmaktadır. Bunların yanında fırınlı ocak, elektrikli süpürge, uydu anteni, güneş enerjisi vb. donatılar da konutlarda bulunmaktadır. Ancak bunların büyük çoğunluğunun eski olduğu, hatta birçok konutta bulunan bu donatıların birçoğunun kullanılamaz halde olduğunu görülmüştür.
- Yoksullukla mücadelenin önemli aktörlerinden olan Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan yakacak yardımı, gıda yardımı ve nakit yardımı yapılmaktadır.
- Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi tarafından ailelere sosyal yardım kapsamında gıda, giyim, yakacak, mobilya ve nakit yardımı yapılmaktadır.
- Çalışma kapsamında Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nden gıda yardımı, sağlık yardımı ve nakit yardım yapılmaktadır.

- Çalışma esnasında Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Şanlıurfa Bölge Müdürlüğü tarafından periyodik olarak yapılan gıda yardımından yararlanan yoksul haneler bulunmaktadır.
- Sivil toplum kuruluşlarından yapılan yardımların büyük bir bölümünü gıda yardımları oluştururken, giyim yardımları ikinci en sık yapılan yardım türünü oluşturmaktadır. Bunun yanında ailelere yakacak, kırtasiye dayanıklı ev aletleri ve nakit yardımı yapılmaktadır.
- Ankete katılanlara yoksulluk sorununun çözümünde hangi organizasyonun daha başarılı olabileceği sorusuna verilen cevapların büyük çoğunluğu 'kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında tesis edilecek işbirliğini referans olarak göstermiştir. Bunun yanında kamuya güvenin önemli bir seviyede olduğu gözlemlenmiştir.
- Yoksul hane reislerinin sosyo-kültürel faaliyetlerini ortaya koymak amacıyla onlara çeşitli sorular sorulmuştur. Bu kapsamda ankete katılanların büyük çoğunluğu gazete okumamakta, ara sıra veya düzenli olarak gazete okuyanlar ise daha küçük bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Ayrıca bu insanlar boş zamanlarında genellikle ailece evde oturmakta, zaman zaman televizyon seyretmekte, komşulara gitmekte zaman zaman el işi yapmakta ve gündelik işlere gitmek suretiyle aile ekonomisine katkı sağlamaktadır.
- İşsiz hane reislerinin İş-Kur ve diğer meslek kurslarına ilgisinin az olduğu gözlenmiştir.
- Hane reislerinin çok az bir kesimi kendilerini yoksul olarak görmezken, kendini yoksul olarak görenler çok daha büyük bir oranı temsil etmektedir. Buradan hareketle ankete katılanların büyük çoğunluğu kendini yoksul olarak nitelendirmekte ve bunu açık bir şekilde dile getirmektedir.

- Yoksulluğun nedenleri arasında en sık ifade edileni eğitimsizlik olmuştur. Çıkan bu sonuç, yoksullukla eğitim arasındaki yakın ilişkiyi bir kez daha ortaya koymuştur. İş bulamamak ikinci en sık dile getirilen neden olmuştur.
- Yapılan sosyal yardımların bireylerde tembelliğe neden olmadığını. düşünenler çoğunluktadır. Yani bu gruptaki insanlar yardımların devam etmesini istemiştir. Çünkü, mevcut durumda bu yardımlara ihtiyaçları duyduklarını belirtmişlerdir.

Bu bulgular ışığında, Adıyaman kent yoksullarının ekonomik, kültürel ve sosyal bir çok sorunla karşı karşıya olduklarını, yeterli eğitim hizmeti alamadıklarını ve geçici işlerde çalıştıklarını ifade etmek mümkündür. Yoksulların çoğunun yardım kuruluşlarından faydalanmak için nasıl bir yöntem izleyeceğini bilmediği, bazılarının başvurduğu ve yardım yapılmadığı, bazılarının birden fazla merkezinden yardım aldığı, bazılarının da yardım almayı gurur meselesi olarak gördüğü ve hiçbir yere başvurmadığı görülmüştür. Bütün bu bulgular ve tespitlerden hareketle yoksulluk sorununun çözümü noktasında bazı öneriler sunulmaktadır:

Öneriler

- Milli gelirin dağıtılmasında, yoksulların lehine olacak politikalar geliştirilmelidir. Çünkü gelir dağılımı düzeldikçe, insanların eğitim, sağlık, beslenme vb. koşulları düzelecektir.
- Eğitimin ve istihdamın geliştirilmesine yönelik politikalar belirlenmeli, özellikle mesleki eğitime önem verilmelidir. Çünkü mesleki eğitim yoksulların geleceğe dönük uzun soluklu bir sigortası olacaktır.
- Sosyal yardımlar mevcut şartlar altında devam etmelidir. Ancak yoksulları istihdam etmek suretiyle yardıma ihtiyaç duymadan kendi ayakları üzerine durabileceği projelere büyük önem verilmelidir.
- Adıyaman'ın sosyal yaşam olanakları geliştirilmelidir. Özellikle gençlik merkezi, kadın yaşam merkezi, yaşlılar için çeşitli sosyal tesisler vb. bir takım alternatif projeler hayata geçirilmelidir. Çünkü Adıyaman yoksulların yanında herkes için lazım olan çeşitli sosyal donatılara ihtiyaç duymaktadır.
- Özellikle Adıyaman genelinde sıkça rastlanan enformel ekonominin ürünü olan, el arabacılık, hurdacılık, tablacılık, seyyar satıcılık vb. geçici işlerin önünü almak için kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşları işbirliği yaparak kalıcı işyerleri inşa etmelidir.
- Yerel yönetim hizmetlerinin çeşitleri ve nitelikleri göz önünde bulundurularak, bu birimlere daha fazla kaynak aktarılmalıdır. Özellikle sosyal projeler yerel yönetim birimlerince desteklenmelidir. Sosyal Belediyecilik uygulamalarına ağırlık verilmelidir. Bu çerçevede yoksullara mikro kredi vermek suretiyle onların küçük işletmeler açmasına yardımcı olunmalıdır.
- Sosyal Market uygulamaları ve benzer uygulamalara önem verilmelidir. Bu sayede bir taraftan yoksullara karşı duyarlılık artarken

öbür taraftan yoksullar normal bir alışveriş yapıyor gibi bu marketten ihtiyacı olan eşyaları kolaylıkla alabilmektedir.

- Özellikle Avrupa Birliği fonlarını kullanarak toplumun korunmaya muhtaç kesimlerinden olan engellileri, çocukları, kadınları, yaşlıları ve yoksulları konu edinen, onları sosyo-ekonomik hayata kazandıran projeler hayata geçirilmelidir. Bu amaçla İŞKUR daha işlevsel çalışmalı ve yoksul aktif nüfusun istihdamına ağırlık vermelidir.
- Sosyal yardım alanında güçlü bir birim olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynaklarının bir bölümü istihdama yönelik olmalı. Bu çerçevede her bir yoksul aileden bir kişi istihdam edilmelidir.
- Sunulan bir hizmetin niteliği hedef kitleye ne ölçüde ulaşıp ulaşmadığı ile ölçülmektedir. Bu anlamda sosyal yardımların hazırlanmasından sevkıyata ve teslimine kadar olan sürecin denetimi sıkı bir şekilde yapılmalıdır.
- Sosyal yardım başvuruları objektif şartları taşıyanlar için kolay başvuru yapılabilir şekilde olmalıdır. Aynı şekilde başvurular en kısa sürede değerlendirilmeli ve ihtiyaç sahiplerine cevap verilmelidir.
- Kamu kurumları arasında kullanılan ortak bilgi sistemi olan SOYBİS benzeri bir sistem sivil toplum kuruluşları arasında da tesis edilmelidir. Kurulacak bu sistem gerekli güvenlik önlemlerinin alınmasının ardından bir adım daha ileri taşınarak sivil toplum kuruluşlarını da kapsayacak şekilde genişletilmelidir. Bu sayede bir kişinin hem kamu kurumlarından hem de sivil toplum kuruluşlarından birden fazla yardım alması suretiyle sosyal yardımları istismar etmesi engellenir hem de hiçbir sosyal yardım alamayan vatandaşlar daha kolay tespit edilir.
- Kamu kurum ve kuruluşunda çalışan görevlilerin bölgesel veya ulusal ölçekli problemleri konu edinen çalışmalara destek vermesi ve bu

konuda gerekli kolaylıkları göstermesi gerekmektedir. Zaten zor bir süreç olan çalışma verilerinin elde edilmesi, düzenlenmesi, uygulanması, yazılması vb. süreçlere ek olarak görevlilerin işleri zorlaştırması çalışmanın verimliliğini olumsuz etkilemektedir.

- Yoksulluğun azaltılması ve onlara daha iyi bir yaşam ortamının sunulması için, ülkelerin yaşadığı kentleşme deneyimlerinden Türkiye kentleri, bunlardan da Adıyaman faydalanarak, kente canlılık kazandırmak suretiyle kalıcı çözümler ortaya konulmalıdır. Bu anlamda şehrin kimliği, ekonomik ve sosyal gelişimi göz önünde tutulmalıdır. 'Kentsel yenileme süreci' bir fırsat olarak görülmeli bu kapsamında Adıyaman, zengin ve yoksulun bir arada yaşayabileceği sosyal mesafelerin kısa olduğu bir şekilde tasarlanmalıdır.
- İsrafın mutlaka önlenmesi, israfla mücadele çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekmektedir. Yapılan araştırmalara göre gıdalar % 30 ile % 50 arasında değişen bir oranda tüketilmeden çöpe gitmektedir. Gelişmiş ülkelerde renk, şekil vb. görsel açıdan beğenilmeyen gıdalar çöpe giderken; gelişmekte olan ülkelere ise depolama, taşıma, koruma vb. nedenlerle yaşanan aksaklıklardan dolayı gıdalar çöpe gitmektedir. Dolayısıyla üretilen her iki üründen birinin tüketilmeden çöpe gittiğini düşünürsek israfı önleme çalışmalarının ne derece yetersiz kaldığı bu alanda büyük bir reform yapılması gerekliliği açıktır.

Yoksullukla mücadele uzun soluklu bir iştir. Bu iş sadece sivil toplum kuruluşlarının işi değildir. Yoksullukla mücadele aslen devletin işidir. Çünkü devlet anayasal hükümlerle bunu kendine görev telakki etmiştir. Yoksullukla mücadelede STK'ların görevi ise eksiklikleri göstermek, birlikte çalışmak, devleti göreve çağırmak, hatta bazen devlete yol göstermektir.

KAYNAKÇA

ADAMAN, Fikret; “Yoksulluk-Sosyal Dışlanma-Mikrokredi: Türkiye’den Kimi Kesitler”, Mikrokredi ve Yoksulluk, Ed. İzzet Lofça vd., Kahramanmaraş Valililiği Yayınları, Yayın No 8, Kahramanmaraş, 2010, s.40-53.

Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi Faaliyet Raporu, 2009.

Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi Faaliyet Raporu, 2010.

Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi Faaliyet Raporu, 2011.

Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi Faaliyet Raporu, 2012.

Adıyaman İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü Nüfus Verileri, 2011.

Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Faaliyet Raporları, 2005-2010.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Faaliyet Raporu, Nisan 2011.

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü’nün 02.04.2012 tarih ve B.17,0.SÇE.4.02.00.00-104,99/940 sayılı yazısı.

www.adiyaman.gov.tr/default_B0.aspx?content=1038 (14.12.2012)

AKDOĞAN, Abdurrahman; **Kamu Maliyesi**, Ankara, Gazi Kitabevi, 13. Baskı, 2009.

AKILLI, Hüsniye; "Türkiye’de Yerel Yönetim Sistemindeki Dönüşümün Sayısal Sonuçları: Antalya Örneği", **Türk İdare Dergisi**, Sayı 469, Aralık 2010, s.11-35.

AKTAN, Coşkun Can; “Yoksulluk Sorununun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri”, Yoksulluk Sempozyumu, 31 Mayıs - 1 Haziran 2003, İstanbul, **Deniz Feneri Yayınları**, Cilt I, İstanbul, 2003, s.148-159.

ALPAYDIN, İhsan Köksal; **Adıyaman İl'inde GAP'ın Sosyo-Ekonomik Faaliyetler Üzerindeki Etkisi**, İzmir, 2010.

ALPER, Yusuf; "Sosyal Güvenlik", **Sosyal Politika**, Ed. Aysel Tokol ve Yusuf Alper, Bursa, Dora Yayınları, 2. Baskı, Mart, 2012, s.160-193.

ALTINOK, Serdar; "Türkiye'de Gelir Dağılımı Sorunu", **Türkiye Ekonomisi**, Ed. Ahmet Ay, Konya, Çizgi Yayınevi, Şubat, 2007, s.143-168.

ANDERSEN, Gosta Esping; "Toplumsal Riskler ve Refah Devletleri", **Sosyal Politika Yazıları**, Der. Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder, İstanbul, İletişim Yayınları, 5. Baskı, 2011, s. 33-54.

ARABACI YÜKSEL, Rabihan; "Gelir Dağılımı ve Yoksulluk", **Sosyal Politika**, Ed. Aysel Tokol ve Yusuf Alper, Bursa, Dora Yayınları, 2. Baskı, Mart, 2012, s.117-142.

ASHFORD, Nigel; **Özgür Toplumun İlkeleri**, Ankara, Liberte Yayınları, Şubat, 2009.

AYTAÇ, Ömer, AKDEMİR, İlhan Oğuz; "Türkiye'de Yeni Kentli Yoksulluk Sorunu", **Yoksulluk Sempozyumu**, Ed. Ahmet Emre Bilgili vd., Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayınları, İstanbul, Cilt II, Temmuz-2003, s. 50-77.

AYDIN, Murat; **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, İstanbul, Yedirenk Yayınları, 2008.

AYTAÇ, Ömer; "Kent, Yoksulluk ve Sosyal Şiddet", **Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu** Bildiriler Kitabı, Cilt I, 1-3 Şubat 2008, Deniz Feneri Yayınları, Eylül, 2009, İstanbul, s.129-163.

AZALTUN, Murat, UCA, Selda; "Turizmde Bölgesel Tanıtım Faaliyetlerinin Önemi: Adıyaman'ın Kültürel ve Tarihi Kaynaklarının Tanıtımına Yönelik Bir Değerlendirme", Güneşe Yürümek, **II. Ulusal Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu**, 10-

12 Ekim 2008 Adıyaman, Adıyamanlılar Vakfı Yayınları, İstanbul, Mayıs, 2010, s.413-426.

BALCI, Şebnem Gökçeoğlu; "Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmanın Hukuksal Nedenleri ve Çözüm Arayışları", **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları**, Der: Yasemin Özdek, Ankara, TODAİE Yayınları, Mayıs, 2002, s.477-489.

BANGER, Gürol; **Kent Bilgi Sisteminin Esasları**, Ankara, Nobel Yayıncılık, Aralık, 2011.

BAŞBAKANLIK; Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Kadın ve Yoksulluk Politika Dokümanı, Ankara, Eylül, 2008.

BAŞOĞLU, Meriç; Kentlilik Bilinci Davranış Listesi, 2007.

<http://mericbasoglu.blogcu.com/kentlilik-bilinci/1705267> (11.10.2012)

BIÇKI, Doğan; "Kentsel Yoksulluğun Yapısal Faktörlerle Analizi: Ekonomik ve Politik Yapının Yeniden Örgütlenmesi: Karşılaştırmalı Bir Analiz", **İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, Cilt 7 Sayı 1.

<http://www.isguc.org/?p=article&id=239&cilt=7&sayi=1&yil=2005> (12.06.2010).

BİLGİLİ, Ahmet Emre, ALTAN, İbrahim; "Bir Yardım Yönetim Modeli: Deniz Feneri Örneği", **Yoksulluk Sempozyumu**, 31 Mayıs-1 Haziran 2003, İstanbul, Deniz Feneri Yayınları, Cilt III, İstanbul, 2003, s.62-107.

BOLAYIR, Serap; "Türkiye'de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk (Sivas İli Örneği)", Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, "Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi", Sivas, Aralık, 2007.

BOZKURT, Veysel; **Değişen Dünyada Sosyoloji**, Bursa, Ekin Yayınevi, 7. Baskı, Ekim, 2011.

BUĞRA, Ayşe; **Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika**, İstanbul, İletişim Yayınları, 5. Baskı, 2011.

BULUT, Yakup; **Gap Bölgesinde Kentleşme Sorunlar ve Çözümlere İlişkin Yaklaşımlar**, Adana, Nobel Kitabevi, 2005.

CAFRI, Reyhan; “Adana İlinde Yoksulluğun Analizi: Sınırlı Bağımlı Değişkenli Modellerle Bir İnceleme”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, "Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi", Adana, 2009.

ÇELİK, Süleyman; "Kamu Politikası Analizinde Doğrusal Modelin Yetersizliği: Karmaşık Bir Model Önerisi", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1, Haziran, 2010, s.217-234.

ÇETİN, Evra; “1982 Anayasası’nda Sosyal Haklar ve Avrupa Sosyal Şartı’na Dair Spesifik Sorunlar”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, "Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi", İstanbul, 2008.

ÇEVİK, Hasan Hüseyin, DEMİRCİ, Süleyman; **Kamu Politikası**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Kasım, 2008.

DEMİR KULA, Nesrin, KULA, Sibel; "Kadın Sorununa Yönelen Sivil Toplum Örgütlerinin Kadınların Yoksulluğu Konusuna Eğitimleri", **IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi**, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, Pozitif Matbaacılık, 2007, s.461-479.

DEMİRCAN, Esra; "Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Kamu Kesiminin Rolü: Devlet Bütçesi İçerisinde Sosyal Transferlerin Payı", **IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi**, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, Pozitif Matbaacılık, 2007, s.255-274.

DEMİRHAN, Yılmaz, KARTAL, Nazım; “Yoksullukla Mücadelede Türkiye Deneyimi: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu”, **Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 13-15 Ekim, 2010, İstanbul, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, Cilt II, Mayıs, 2011, s.135-149.

DANSUK, Ercan; "Yoksullukla Mücadelede Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi", **Yoksulluk Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Cilt I, 31 Mayıs-1-Haziran, 2003, İstanbul, Deniz Feneri Yayınları, Temmuz,2003, s.238-249.

DERDİMAN, R. Cengiz; "Kentleşmenin Suça Etkisi ve Kentlilerin Suçla Mücadelesinin Sosyal ve Hukuki Boyutları", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt 19, Sayı 3, Temmuz 2010, s.49-73.

Devlet İstatistik Enstitüsü; 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.
www.tuik.gov.tr, (16.05.2012)

DOĞAN, İsmail; **Sosyoloji**, Ankara, Pegem Akademi, 10. Baskı, Ekim, 2010.

DPT, Özel İhtisas Komisyonu, Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Raporu, Ankara, 2001.

<http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gelirdag/oik610.pdf> (24.04.2012)

DPT, Özel İhtisas Komisyonu, Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Raporu, Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, Ankara, 2007.

DPT; İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, 2004.

DUMANLI, Recep; **Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları**, Ankara, DPT, Haziran, 1996.

ERDEM, Tevfik; "Yoksulluk Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma 'Ankara Kent Yoksulları'", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, "Yayınlanmamış Doktora Tezi", Ankara, Aralık, 2003.

ERKAN, Gökhan Hüseyin; "Kentsel Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sosyal Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme: İzmir Örneği, **Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kent Sempozyumu**, 08-10 Ocak 2009, İzmir, s.421-432.

ERYILMAZ, Bilal; **Kamu Yönetimi**, Ankara, Okutman Yayıncılık, 3. Baskı, Şubat, 2010.

ES, Muharrem; **Kent Üzerine Düşünceler**, İstanbul, Okutan Yayıncılık, Aralık, 2007.

EVİN, Hakan, CEREN, Adem; "In Turkey, Local Actors' (Municipalities and Non Governmental Organizations "NGO") Approaches to Fighting Against Urban Poverty and the Importance of Cooperation", **VII. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi**, 3-5 Aralık, 2010, Çanakkale, Pozitif Matbaacılık, 2010, s.203-215.

FAO; **The State of Food Insecurity in the World**, Rome, 2010.

GÖKÇE, Orhan, BAYRAKÇI, Erdal; **Yerel Yönetimler Ders Notları**, Konya, Dizgi Ofset, 2006.

GÖNÜLLÜ, M. Talha; "Adıyaman'da Çevre Sorunları ve Çözüm Önerileri", **Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu**, 8-10 Eylül 2006, Adıyaman, Adıyamanlılar Vakfı Yayınları, İstanbul, Mart 2008, s.405-426.

GÖRMEZ, Kemal; **Çevre Sorunları ve Türkiye**, Ankara, Gazi Kitabevi, 3. Baskı, Mart, 2003.

GÖRÜN, Mustafa, ELAGÖZ, İsmail; "Kentsel Yoksulluk: Sivil Toplum ve Yerel Yönetim İşbirliği", **IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi**, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, Pozitif Matbaacılık, 2007, s.147-156.

GÜMÜŞ, Dilek; "Kentsel Yoksulluk ve Kentleşme Sürecinde İki Örnek: Karanfilköy ve Derbent Mahalleleri", Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, "Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi", Ankara, Mayıs, 2005.

GÜNDOĞAN, Naci; "Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele", Ankara Sanayi Odası, Ocak/Şubat 2008, s.42-56.

www.aso.org.tr/kurumsal/media/kaynak/TUR/asomedy/ocak-subat2008/Dosya.pdf
(18.12.2012)

HAZMAN, Gülsüm Gürler; "Kentsel Yoksulluk Sorunu ve Belediyelerin Rolü", **Türk İdare Dergisi**, Sayı 467, Haziran 2010, s.135-152.

İŞİĞİÇOK, Özlem; "Nüfus, İstihdam ve İşsizlik", **Sosyal Politika**, Ed. Aysel Tokol ve Yusuf Alper, Bursa, Dora Yayınları, 2. Baskı, Mart, 2012, s.77-116.

İŞİK, Oğuz, PINARCIOĞLU, M. Melih; **Nöbetleşe Yoksulluk Sultanbeyli Örneği**, İstanbul, İletişim Yayınları, 8. Baskı, 2011.

İKA; TRC1 Bölge Planı (Gaziantep-Adıyaman- Kilis), 2010-2013.
http://www.ika.org.tr/NewsDownload/TRC1_BOLGE_PLANI.pdf (21.05.2012)

İSBİR, Eyyüp Günay; **Kentleşme ve Konut Politikaları**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Haziran, 2012.

İŞ-KUR, İstatistik Yıllığı, 2011.

KAVRUK, Hikmet; "Yerel Yönetimlerimiz ve 29 Mart Seçimleri", **Mostar Dergisi**, Sayı 51, 2009. <http://www.mostar.com.tr/Detay.aspx?YazilD=164> (23.12.2012)

KELEŞ, Ruşen; **Kentleşme Politikası**, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 9. Baskı, Nisan, 2006.

KLEİNMAN, Mark; "Kriz mi? Ne Krizi? Avrupa Refah Devletlerinde Süreklilik ve Değişim", **Sosyal Politika Yazıları**, Der. Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder, İstanbul, İletişim Yayınları, 5. Baskı, 2011, s.159-193.

KURT, Nihat; "Kent Hizmetlerinin Geleceğinde Kentsel Sorumluluklar ve Kent Kültürünün Geliştirilmesi Stratejileri", **Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt 9, Sayı 2, 2011, s.261-278.

MARSHALL, Thomas Humphrey; "Yurttaşlık ve Sosyal Sınıf", **Sosyal Politika Yazıları**, Der. Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder, İstanbul, İletişim Yayınları, 5. Baskı, 2011, s. 19-32.

MINGIONE, Enzo; "Güney Avrupa Refah Modeli ve Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmaya Karşı Mücadele", **Sosyal Politika Yazıları**, Der. Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder, İstanbul, İletişim Yayınları, 5. Baskı, 2011, s. 261-286.

OCAK, Ersan; "Yoksulun Evi", **Yoksulluk Halleri**, Ed. Necmi Erdoğan, İstanbul, İletişim Yayınları, 2. Baskı, 2011.

ÖNEN, S. Mustafa; "Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelesi: Malatya Belediyesi Örneği", **Sayıştay Dergisi**, Sayı 79, 2010, s.63-95.

ÖZALP; Ali; "Sivil Toplum Örgütlerinin Toplumsal ve Siyasal Bakımdan Önemi", İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, "Dernekler Denetçiliği Yeterlilik Tezi", Ankara, 2008.

ÖZBUDUN, Ergun; **Anayasa Hukuku**, Ed. Ayşe Tülin Yürük, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2009.

ÖZBUDUN, Sibel; Küresel Bir 'Yoksulluk Kültürü mü?', **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları**, Der: Yasemin Özdek, Ankara, TODAİE Yayınları, Mayıs, 2002, s.53-69.

ÖZER, İnan; **Dünden Bugüne Türkiye'nin Toplumsal Yapısı**, Ed. Memet Zencirkıran, Bursa, Dora Yayıncılık, 3. Baskı, 2012, s.321-352.

ÖZTÜRK, Aslıhan Burcu; "Bizim Çocuklarımız-Onların Çocukları: Yoksul Çocuklar ve Toplumsal Dışlanma", **Sosyal Hizmet Sempozyumu**, 12-14 Kasım, 2009, Ankara, s.161-169.

ÖZTÜRK, Mustafa, ÇETİN, Başak Işıl; "Dünyada ve Türkiye'de Yoksulluk ve Kadınlar", **Journal Of Yaşar University**, 3 (11), 2009, s.2661-2698.

ÖZTÜRK, Nazif; "Yoksulluk ve Sivil Toplum Kuruluşları", Yoksulluk Sempozyumu, 31 Mayıs - 1 Haziran 2003, İstanbul, **Deniz Feneri Yayınları**, Cilt III, İstanbul, 2003, s. 8-21.

PARLAK, Bekir; **Kamu Yönetimi Sözlüğü**, Bursa, MKM Yayıncılık, Kasım, 2011.

RYFMAN, Philippe; **Sivil Toplum Kuruluşları**, Çev. İsmail Yerguz, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006.

SALLAN GÜL, Songül; "Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelenin Sosyolojik Boyutu: Göreliden Mutlak Yoksulluğa", **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları**, Der: Yasemin Özdek, Ankara, TODAİE Yayınları, Mayıs, 2002, s.107-118.

SERDAR BOZKIR, Aysu; "Sosyal Politika Kavramı, Tarihsel Gelişimi ve Türkiye’de Sosyal Politika", **Sosyal Politika**, Ed. Aysel Tokol, Yusuf Alper, Bursa, Dora Yayınları, 2. Baskı, Mart, 2012, s.1-36.

SEYYAR, Ali; "Sosyal Siyaset Açısından Yoksulluğa Karşı Mücadele", **Köprü Dergisi**, Sayı 88, Güz, 2004, s.97-134.

SHRESTHA, Bijaya K.; "Katmandu Vadisindeki Kent Yoksulları İçin Daha Güvenli ve Ekonomik Konutlandırma: Yoksullukla Mücadelede Bir Strateji", **Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 13-15 Ekim, 2010, İstanbul, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayınları, Cilt I, Mayıs, 2011, s.579-590.

SİPAHİ, Esra Banu; "Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, "Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi", Konya, 2005.

Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Haziran, 2012.

SOZAN, Volkan; "Türkiye’de Yoksulluk Sorunu ve Yoksulluk Yönetimi", Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, "Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi", Ankara, 2004.

SUCU, Mustafa; **Kültürel ve Turistik Değerleriyle Adıyaman**, İstanbul, Adıyaman Belediyesi Kültür Yayınları, Neta Matbaacılık, 2008.

SUĞUR, Nadir; "Türkiye’de Sosyal ve Ekonomik Değişmeler", **Dünyanın ve Türkiye’nin Yakın Tarihi**, Ed. İhsan Güneş, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ekim, 1998.

<https://www.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/1269/unite09.pdf>, (27.05.2012)

ŞAHİN, Neşe; "Avrupa Birliği’nin Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmayla Mücadele Stratejisi Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler Açısından Ne içeriyor/Neyi Dışlıyor?", **Sosyal Hizmet Sempozyumu**, 12-14 Kasım, 2009, Ankara, s.283-309.

ŞAHİN, Yusuf; **Kentleşme Politikası**, Trabzon, Murathan Yayınevi, 2. Baskı, Ağustos, 2011.

ŞEN, Ali; "24 Ocak Kararlarının Siyasal Ekonomisi: 1980’li Yıllardaki Reformlar Sürecinin Ekonomik Gelişmeleri, İç ve Dış Siyasal Faktörlerle Etkileşimi", **Türkiye’de Siyasal Hayat**, Ed. Adnan Küçük vd., Cilt II, İstanbul, Alfa Akademi Yayınları, Ağustos 2005, s.1165-1196.

ŞENSES, Fikret; **Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001.

TARTANOĞLU, Şafak; "Sosyal Dışlanma: Küreselleşme Perspektifinden Bir Kavramsallaştırma Çabası", **Sosyoloji Konferansları**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Kırkikinci Kitap, 2011, s.1-13.

TARTANOĞLU, Şafak; "Sosyal Dışlanma", **Sosyal Politika**, Ed. Aysel Tokol ve Yusuf Alper, Bursa, Dora Yayınları, 2. Baskı, Mart, 2012, s.221-228.

TAŞÇI, Faruk; **Sosyal Politikalarda Can Simidi Sosyal Yardım**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, Haziran, 2010.

TOKOL, Aysen; "Sosyal Politikanın Tarafları", **Sosyal Politika**, Ed. Aysel Tokol ve Yusuf Alper, Bursa, Dora Yayınları, 2. Baskı, Mart, 2012, s.37-76.

TORLAK, Sülün Evinç, YAVUZÇEHRE, Pınar Savaş; "Denizli Kent Yoksullarının Yaşam Kalitesi Üzerine Bir İnceleme", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt 17, Sayı 2, Nisan 2008, s.23-44.

TORTOP, Nuri, AYKAÇ, Burhan, YAYMAN, Hüseyin, ÖZER, M. Akif; **Mahalli İdareler**, Ankara, Nobel Yayınevi, 2. Baskı, 2008.

TURHAN; Salih; "Maliye Politikası ve Gelir Dağılımı", **Maliye Politikası**, Ed. Engin Ataç, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ağustos, 2011, s.283-302.

TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2011.

TÜİK, Eğitim İstatistikleri, 2011.

TÜİK, Ekonomik Göstergeler 2012/I. Çeyrek.

TÜİK, Temel İşgücü Göstergeleri, 2010.

TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2010.

TÜİK; Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı, Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi 6, Ankara, Eylül 2008.

TÜİK; Yoksulluk Çalışması Sonuçları, 2009.

TÜİK, Yoksulluk Çalışması Sonuçları, 2010.

TÜRKDOĞAN, Orhan; **Doğu ve Güneydoğu Sorunlar ve Çözüm Yolları**, İstanbul, IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık, Temmuz, 2009.

TÜSİAD, **Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Avrupa Birliği ile Karşılaştırma**, TÜSİAD Yayınları, Aralık, 2000.

ULUSOY, Ahmet; **Maliye Politikası**, Trabzon, Eflatun Matbaası, 5. Baskı, Şubat, 2007.

UN-Habitat; Global Report On Human Settlements, The Challenge of Slums, United Nations Human Settlements Programme, 2003.

URAK; İllerarası Rekabetçilik Endeksi, 2009-2010.

YATKIN, Ahmet; "Küresel Yoksulluğun Çözümünde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü ve Önemi", **IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi**, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, Pozitif Matbaacılık, 2007, s.53-64.

YEL, Ali Murat; "Fakirlik, Sosyal Dışlanma ve Sosyal Dayanışma", **Köprü Dergisi**, Sayı 88, Güz, 2004, s.69-78.

YILMAZ, Cevdet; **Risk Kapatıcı Kırınca Kentlerde Yoksulluk, Dayanışma, Güven ve Güvensizlik**, İstanbul, Libra Yayıncılık, Haziran, 2010.

YILMAZ, Hasan; "1961 ve 1982 Anayasalarına Göre Sosyal Hukuk Devleti", Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, "Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi", Bolu, 2005.

YILMAZER ERTUĞRUL, Işın Ulaş; "Kadınlara Yönelik Sosyal Politikalar", **Sosyal Politika**, Ed. Aysel Tokol ve Yusuf Alper, Bursa, Dora Yayınları, 2. Baskı, Mart, 2012, s.282-294.

YÖRÜKOĞLU, Fuat; "Türk Belediyeciliğinin Gelişim Süreci", **Mevzuat Dergisi**, Yıl 12, Sayı 135, Mart, 2009.

<http://www.mevzuatdergisi.com/2009/03a/02.htm> (24.12.2012)

World Bank; World Development Report, Attacking Poverty, Oxford University Press, U.S.A, 2000/2001.

İnternet Kaynakları

www.adiyamankulturturizm.gov.tr/belge/1-32725/tarihce.html (14.05.2012)

http://www.adiyaman.gov.tr/default_B0.aspx?content=211 (14.05.2012)

http://www.adiyaman.gov.tr/default_B0.aspx?content=212 (14.05.2012)

www.dsi.gov.tr/projeler/ataturk-baraji (20.03.2012)

<http://www.adiyamanli.org.tr/cografya.htm> (17.05.2012)

http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/tezcan_aile.pdf (27.05.2012).

<http://www.canaktan.org/politika/refah-devleti/amaclar.htm> (28.06.2012)

http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/tr/html/514/SYDV_lerin+Yapisi (30.10.2012).

<http://www.turkis.org.tr/index.dyn?wapp=haberdetay0&did=560DFB73-54A9-44F5-BBFD-CA001DC05986> (31.10.2012)

<http://www.aile.gov.tr/tr/html/212/Misyonumuz/> (26.11.2012)

<http://www.aile.gov.tr/tr/html/213/Vizyonumuz/> (26.11.2012)

www.ika.org.tr/bolgemiz-sayfa.asp?Sayfald=33 (16.12.2012)

<http://www.ika.org.tr/bolgemiz-sayfa.asp?Sayfald=32> (16.12.2012)

www.adiyamaile.gov.tr/icerik/7-hakkimizda.html (18.12.2012)

<http://www.togem-istanbul.org/content/t1.asp?PageName=organizasyonsemasi>
(26.12.2012)

<http://data.worldbank.org/indicator/SI.DST.05TH.20/countries/1W?display=default>
(23.05.2012)

<http://data.worldbank.org/indicator/SI.DST.FRST.20/countries/1W?display=default>
(23.05.2012)

<http://data.worldbank.org/topic/poverty> (10.10.2012)

<http://data.worldbank.org/indicator/SI.DST.03RD.20/countries/1W?display=default>
(23.05.2012)

<http://www.tuik.gov.tr/Gosterge.do?id=58995&metod=IlgiliGosterge> (24.12.2012)

http://www.dernekler.gov.tr/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=52&Itemid=12&lang=tr (29.12.2012)

<http://www.adiyaman.bel.tr/projeler/detay.aspx?SectionID=%2fmp%2b7BGdp3xhKT8kKoFaOg%3d%3d&ContentID=kG8y5EReXLuX7YB7w8m0gg%3d%3d#!prettyPhoto> (24.12.2012)

<http://www.adiyaman.bel.tr/projeler/detay.aspx?SectionID=6QirLq3EimbJlxw7IDRLOW%3d%3d&ContentID=aZUqk7Za6bvgZP47Taastw%3d%3d> (24.12.2012)

<http://dernekler.icisleri.gov.tr/Dernekler/Kurum/FaalFesihSayilari.aspx> (29.12.2012)

<http://www.tuik.gov.tr/Gosterge.do?id=3569&metod=IlgiliGosterge> (31.12.2012)

<http://dernekler.icisleri.gov.tr/Dernekler/Kurum/IllereGoreDernekSayisi.aspx>
(29.12.2012)

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8661> (04.05.2012)

<http://www.deu.edu.tr/userweb/yesim.kustepeli/dosyalar/gelir-sbe.pdf> (29.12.2012)

<http://data.worldbank.org/country/turkey> (23.05.2012)

http://www.tbb.gov.tr/HD612_genel-istatistik.htmlsjhshgfsfh (24.12.2012).

www.tuik.gov.tr (20.05.2012)

http://memorial.com.tr/rehberler/saglik_rehberi/manyetik-rezonans-goruntuleme-mrg-mr-nedir/ (31.12.2012)

Dernekler Müdürlüğünün 30.03.2012 tarih ve B.02.0.DDB.4.02.00.00-639/ 2036 sayılı yazısı

[http:// www.adiyaman.gov.tr/default_B0.aspx?content=1036](http://www.adiyaman.gov.tr/default_B0.aspx?content=1036) (30.12.2012)

<http://www.undp.org.tr/Gozlem2.aspx?WebSayfaNo=683> (13.04.2012)

Yeni Ufuklar, UNDP Türkiye Aylık Haber Bülteni, Sayı 11, Kasım 2006.

EK: Hane Halkı Örnek Anket Formu
Adıyaman'ın Kentsel Yoksulluk Sorunuyla İlgili Anket Soruları

Mahalle:

1. Yaşınız nedir?

1- () 15-25	2- () 26-35	3- () 36-45
4- () 46-55	5- () 56-65	6- () 66 ve üzeri

2. Cinsiyetiniz nedir?

1- () Erkek	2- () Kadın

3. Medeni durumunuz nedir?

1- () Evli	2- () Bekâr	3- () Dul
4- () Resmi nikâhsız yaşıyor	5- () Boşanmış	

4. Boşanmış iseniz sebebi nedir?

1- () Maddi sorunlar nedeniyle	2- () Anlaşmazlık	3- () Hastalık
4- () Şiddete maruz kalma	5- () Diğer.....	

5. Öğrenim durumunuz nedir?

1- () Okur-yazar değilim	2- () Okur-yazarım
3- () ilkokul mezunuyum	4- () Ortaokul mezunuyum
5- () Lise mezunuyum	6- () Üniversite mezunuyum
7- () Diğer.....	

6. Mesleğiniz nedir?

1- () Gündelikçi	2- () Ev hanımı	3- () Memur
4- () Serbest meslek	5- () Öğrenci	6- () Emekli
8- () Çiftçi	9- () Çalışmıyor	10- () Diğer.....
		7- () İşçi

7. Hane reisi kadın ise eşi;

1- () Asker	2- () Hasta	3- () Hapishanede
4- () Boşanmış	5- () Vefat etmiş	6- () Çalışmıyor
7- () Diğer.....		

8. Hane reisinin bakmak zorunda olduğu (dışarıdakiler dâhil) hane halkı sayısı nedir?

1- () Bir	2- () İki	3- () Üç
4- () Dört	5- () Beş	6- () Altı ve üzeri

9. Okula giden çocuk sayısı nedir?

1- () Yok	2- () Bir	3- () İki
4- () Üç	5- () Dört	6- () Beş ve üzeri

10. Okuyan çocuk ya da çocukların başarı durumu nedir?

1- () Çok başarılı	2- () Başarılı	3- () Normal
4- () Başarısız	5- () Çok başarısız	

11. Ne kadar süredir Adıyaman'da yaşamaktasınız?

- 1- () Adıyaman doğumluyum 2- () 2 yıldan az 3- () 2-5 yıldır
 4- () 5-10 yıldır 5- () 10-20 yıldır 6- () 20 yıldan fazla

12. Adıyaman'a başka bir yerden geldiyseniz nereden göç ettiniz?

- 1- () İl merkezinden 2- () İlçe merkezinden.....
 3- () Kasabadan 4- () Köyden 5- () Diğer.....

13. Adıyaman'a gelme nedeniniz?

- 1- () İş bulabilmek 2- () Evlilik 3- () Tayin
 4- () Eğitim 5- () Sağlık 6- () Diğer.....

14. İmkânınız olsaydı başka bir şehre taşınır mıydınız?

- 1- () Evet..... 2- () Hayır 3- () Fikrim yok

15. Yaşadığınız yakın çevrenizde akraba/hemşeriniz var mı?

- 1- () Evet..... 2- () Hayır 3- () Bilmiyorum

16. Akraba/hemşeri veya komşularınızdan ne tür yardım alıyorsunuz?

- 1- () Yardım almıyorum 2- () Gıda 3- () Giysi
 4- () Yakacak 5- () Nakit 6- () Diğer.....

17. Yoksul olduğunuz için komşularınız/akrabalarınız tarafından dışlandığınızı hissediyor musunuz?

- 1- () Hayır 2- () Komşularım tarafından
 3- () Akrabalarım tarafından 4- () Her ikisinden

18. Her hangi bir sosyal güvenceniz var mı?

- 1- () Yeşil Kart 2- () Emekli Sandığı 3- () BAĞ-KUR
 4- () SSK 5- () Genel Sağlık Sigortası 6- () Diğer.....

19. Hane reisinin aylık geliri nedir?

- 1- () 247 TL ve aşağısı 2- () 248-493 TL 3- () 494-740 TL
 4- () 741-987 5- () 988-1234 TL 6- () 1235-1480 TL
 7- () 1481 TL ve üzeri

20. Hanenize ne tür ek gelir gelmektedir?

- 1- () Hiçbir ek gelir yok 2- () 65 Yaş Aylığı 3- () Bakıcı Aylığı
 4- () Engelli Aylığı 5- () Malullük Aylığı 6- () Dul Maaşı
 7- () Çocuk Yardımı 8- () Diğer.....

21. Aylık geliriniz geçiminizi sağlamaya yetiyor mu?

- 1- () Kesinlikle yetiyor 2- () Yetiyor 3- () Normal
 4- () Yetmiyor 5- () Kesinlikle yetmiyor

22. Yakın zamanda ailenizin karşılamakta güçlük çektiği en önemli ihtiyaç/ihtiyaçlar ne/neler oldu?

- 1- () Beslenme 2- () Kira 3- () Yakacak 4- () Giyim
5- () Düşün, cenaze vb. tören giderleri 6- () Eşya taksiti 7- () Diğer

23. Alışverişinizi (örneğin; gıda, giyim) nasıl yapıyorsunuz?

- 1- () Peşin 2- () Veresiye 3- () Kredi kartı 4- () Diğer.....

24. Oturulan konutun tipi nedir?

- 1- () Apartman dairesi 2- () Müstakil beton ev 3- () Müstakil toprak ev
4- () Gecekondu 5- () Diğer.....

25. Eviniz kaç odalıdır?

- 1- () Bir 2- () İki 3- () Üç
4- () Dört 5- () Beş 6- () Altı ve üzeri

Var olanlar;

- 1- () Oturma odası 2- () Yatak odası 3- () Salon
4- () Çocuk odası 5- () Banyo 6- () Tuvalet
7- () Diğer

26. (Kiracıysanız) Oturduğunuz konuta ne kadar kira ödüyorsunuz?

- 1- () Ev sahibiyim 2- () 150 TL'den az 3- () 151-250 TL
4- () 251-350 TL 5- () 351-450 TL 6- () 451 TL ve üzeri

27. (Ev kendinizin ise) Sahip olduğunuz başka bir ev, arsa, araç vs. var mı?

- 1- () Hayır 2- () Evadet 3- () Araçadet
4- () Arsam² 5- () İşyeriadet

28. Evinizde çalışır vaziyette aşağıdakilerden hangisi vardır?

	Donatı Türü	Var (eski)	Var (yeni)	Yok		Donatı Türü	Var (eski)	Var (yeni)	Yok
1	Elektrik				11	Elektrikli süpürge			
2	Su				12	Dikiş makinesi			
3	Çamaşır makinesi (merdaneli)				13	Uydu anteni			
4	Çamaşır makinesi (otomatik)				14	Güneş enerji sistemi			
5	Bulaşık makinesi				15	Şofben			
6	Buzdolabı				16	Müzik seti			
7	Derin dondurucu				17	Sabit telefon			
8	Renkli TV				18	Cep telefonu			
9	Siyah-Beyaz TV				19	Bilgisayar			
10	Fırınli ocak				20	Video çalar			

29. Aşağıdaki organizasyonların hangilerinden ne tür bir yardım aldınız/alıyorsunuz?

	Sosyal Yardım Türü	SYDV	ASPİM	Belediye	STK	Diğer
1	Gıda					
2	Giyim					
3	Barınma					
4	Yakacak					
5	Kırtasiye					
6	Sağlık					
7	Temizlik malzemesi					
8	Mobilya					
9	Dayanıklı ev aletleri					
10	Nakit					
11	Diğer.....					

30. Yapılan yardımları yeterli buluyor musunuz?

- 1- () Fazlasıyla yetiyor 2- () Yetiyor 3- () Normal
4- () Yetmiyor 5- () Hiç yetmiyor

31. Sizce yoksulluk sorununun çözümünde hangisi ya da hangileri daha başarılı olabilir?

- 1- () Kamu kurumları 2- () Sivil toplum kuruluşları
3- () Kamu kurumu ile STK işbirliği 4- () Fikrim yok

32. Boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1- () Ailece evde oturuyoruz 2- () Televizyon seyrediyoruz
3- () Kahveye giderim 4- () Komşulara gidiyoruz
5- () El işi yaparım 6- () Gündelik işlere giderim
7- () Diğer.....

33. Gazete okur musunuz?

- 1- () Hayır 2- () Ara sıra 3- () Her gün

34. Televizyonda ne tür programları izliyorsunuz?

- 1- () TV izlemem 2- () Haberler 3- () Müzik ve eğlence
4- () Magazin 5- () Spor 6- () Diziler
7- () Evlendirme programları 8- () Belgesel 9- () Diğer.....

35. Sinemaya/tiyatroya gider misiniz?

- 1- () Hayır 2- () Ara sıra 3- () Nadiren
4- () Sık sık 5- () Sadece sinema 6- () Sadece tiyatro

36. Aşağıdaki yerlerden hangisini ya da hangilerini gidip gördünüz?

Gidip Görülen Yer		Evet	Hayır	Gidip Görülen Yer		Evet	Hayır
1	Nemrut Dağı			5	Su Gözü Piknik Alanı		
2	Cendere Köprüsü			6	Adıyaman Müzesi		
3	Arsameia Ören Yeri			7	Mimar Sinan Kültür Parkı		
4	Perre Antik Kenti			8	Adıyaman (Hısn-ı Mansur) Kalesi		

37. Sizce aileniz yoksul bir aile midir? (Cevabınız hayırsa 39.soruya geçiniz?

1- () Hayır 2- () Evet 3- () Kısmen 4- () Fikrim yok

38. Sizin yoksulluğunuzun sebebi nedir?

1- () Eğitimsizlik	2- () Kişisel yeteneksizlik
3- () Gelir dağılımındaki adaletsizlik	4- () Kader
5- () Hükümet politikaları	6- () İş bulamamak
7- () Sağlık sorunları	8- () Yaşlılık
9- () Diğer.....	

39. Yapılan yardımların tembel bireyler yetiştirdiğini düşünüyor musunuz?

1- () Hayır 2- () Evet 3- () Kısmen 4- () Fikrim yok

40. Yoksulluktan kurtulmak için ne tür bir çaba göstermektesiniz?

1- () Herhangi bir çaba göstermiyorum	4- () İş arıyorum
2- () Meslek edindirme kurslarına katılıyorum	5- () El işi yapıp satıyorum
3- () Gündelik işlerde çalışıyorum	6- () Diğer.....

41. Adıyaman Belediye Başkanı kimdir?.....

42. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı kimdir?

ÖZET

CEREN, Adem. Kentsel Yoksullukla Mücadelede Kamu Kurumları ve Sivil Toplum Kuruluşları'nın Rolü: Adıyaman Kent Yoksulları Üzerinde Bir Alan Araştırması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

Bu çalışmanın amacı, kentsel yoksullukla mücadelede kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapılmakta olan sosyal yardımların etkinliğini, Adıyaman kent yoksullarına uygulanan araştırma neticesinde, onların diliyle ortaya koymaktır. Sosyal yardımların etkili bir şekilde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması bir yandan milli kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlayacak diğer yandan kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının yoksullukla mücadele çabalarını kolaylaştıracaktır. Bu düşünceden hareketle çalışmada, önce durum tespiti yapılmakta ardından konuyla ilgili eksikliklere değinilmekte ve yoksulluk sorununun çözümüne ilişkin öneriler sunulmaktadır.

Bu çalışma, literatür taramasının ardından dört bölümden oluşacak şekilde planlanmıştır. Birinci bölümde yoksulluk çalışmalarına değinilmiş, yoksulluğun 'mutlak, görelî ve insani' olmak üzere çeşitli tanımları verilmiştir. Ardından kentsel yoksulluk konusuna geçilerek, yoksullukla sosyal dışlanma arasındaki ilişki açıklanmış ve yoksulluk sınırının hesaplanmasına değinilmiştir. İkinci bölümde, Türkiye'deki kentsel yoksulluk sorunu, kent yoksulluğunun gelişimi, toplumsal yapı, kentleşme süreci ve gecekondu kavramları etrafında ele alınmıştır. Yoksulluk oranları ve milli gelirin paylaşımı ise çeşitli sayısal verilerle ortaya konulmuştur. Bu bölümde ayrıca Adıyaman'ın tarihçesi, coğrafi konumu, nüfus yapısı, ekonomik özellikleri gibi Adıyaman'a dair tanıtıcı bilgilerin yer aldığı 'Adıyaman Kent Rehberi'ne yer verilmiştir. 'Yoksulluğun Azaltılmasında Kamu Kurumları ve Sivil Toplum Kuruluşları' başlıklı üçüncü bölümde, yoksulluk konusunun başta 1982 Anayasası olmak üzere mevzuatta ne şekilde ele alındığına değinilmiştir. Çalışmanın devamında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın, belediyelerin ve sivil toplum kuruluşlarının

yoksullukla mücadelesi ele alınmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise, kentsel yoksullukla mücadele Adıyaman özelinde ele alınmıştır. Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi olmak üzere kamu kurumlarının; Adıyaman Deniz Feneri Derneği, Adıyaman İnsani Yardım Derneği, Adıyaman Rahmet Eli Derneği ve Adıyaman Umut Işığı Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği olmak üzere de sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım faaliyetleri ele alınmıştır.

513 yoksul hane reisine uygulanan anket çalışması neticesinde kadınların yoksulluğa düşme riskinin daha yüksek olduğu, başta konut olmak üzere yoksul hanelerin yaşam alanlarının yetersiz olduğu, yapılan sosyal yardımların yetmediği ve eğitimsizliğin yoksulluğun en başat sebepleri arasında yer aldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca yoksulluğun çözümünde bireysel çabaların devam ettiği, kamuya güvenin ön planda olduğu, sivil toplum kuruluşlarının eskiye nazaran öneminin arttığı, kamu kurumu ve sivil toplum kuruluşu arasında tesis edilecek işbirliğinin çözüme daha fazla katkı sağlayacağı ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler

1. Yoksulluk
2. Kentsel Yoksulluk
3. Kamu Kurumları
4. Sivil Toplum Kuruluşları
5. Adıyaman
6. Sosyal Yardım

ABSTRACT

CEREN, Adem. The Role of Public Institutions and Non-Governmental Organizations in Combating Urban Poverty: A Field Study on the Urban Poor in Adiyaman, Master's Thesis, Ankara, 2013.

The aim of this study is to put forward the effectiveness of social assistance which is carried out by public institutions and non- governmental organizations in the fight against urban poverty as a result of the research carried out on the Adiyaman Urban Poors with their own sentences. The delivery of social assistances effectively will not only provide efficient usage of national sources but also make the efforts of Public Institutions and Non-Governmental Organizations diligence much easier. Starting from this point of view, the situation is initially determined and then touched on the lacks of subject and also suggestions concerning the solution of poverty issue.

This study is planned to consist of four sections after the review of the literature. In the first chapter the study of poverty is mentioned and various definitions of poverty are given which are “absolute, relative and humanitarian”. Then, by shifting to the issue of urban poverty, the relationship between poverty and social exclusion is explained, and the calculation of poverty line is mentioned. In the second chapter, the problem of urban poverty in Turkey is handled around the concepts which are the development of urban poverty, the social structure, the process of urban structure and slums. Poverty rates and the share of national income is put forward via various numerical data. Besides, in that chapter Adiyaman City Guideline is given which includes initiatory information such as Adiyaman's history, its geographical location, population structure, economic characteristics. In the following of the study, in third chapter, titled as Public Institutions and Non-Governmental Organizations in Reducing the Poverty, how the poverty is handled in regulation primarily in the 1982 Constitution. After that, The Social Assistance and Solidarity Foundation's, The Ministry of Family and Social Policies', Municipalities' and Non-Governmental Organizations' struggle of

poverty is addressed. In the final chapter of the study, the struggle with urban poverty is dealt specifically for Adiyaman. The social welfare activities of governmental organizations: Adiyaman Social Assistance and Solidarity Foundation, Adiyaman Provincial Directorate of Family and Social Policies, Adiyaman Municipality Community Development Centre, and the social welfare activities of non-governmental organizations: Association of Lighthouse in Adiyaman, Adiyaman Humanitarian Aid Association, The Association of Grace Hand in Adiyaman, the Association of Light of Hope and Solidarity are discussed.

As a result of the questionnaire applied to 513 head of poor household, it was concluded that; women have higher risk of falling into poverty is higher, besides mainly housing, the living areas of the poor houses are not enough, the social assistance towards the poor is inadequate, lack of education is the principal reason of poverty. In addition, some data are put forward: the individual effort to solve poverty continue, the government trust is at the forefront, the importance of Non- Governmental Organizations increases than ever, the cooperation of government and NGO can contribute to the solution more.

Key Words

1. Poverty
2. Urban Poverty
3. Governmental Institutions
4. Non-Governmental Organizations
5. Adiyaman
6. Social Assistance